

7.654 3

A U R O R A

HAZAI ALMANACH.

ALAPÍTA

KISFALUDY KÁROLY.

FOLYTATJA

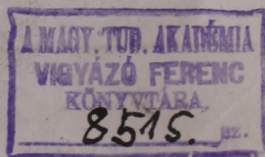
B A J Z A.

1837.

BUDÁN

A' MAGYAR KIR. EGYETEMNÉL.

307.634

Portr. k. rajz. Barabás

Grav. mész. Schwendgöhr

VÖRÖSMARTY.

7. 634

ACZÉLMETSZETEK.

A' RABLÓ.

Ballada Vörösmartytól az 1836. Aurorában.

A' rabló megleli
Üdvének romjait,
Holt halvány testeket,
A' nőt és fiait.

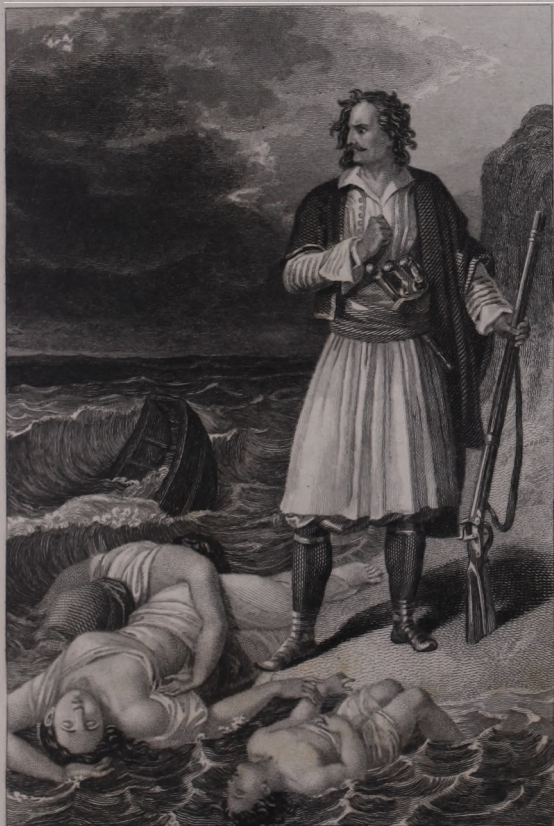
A' sárga fürtöket
Iszap keverte be,
Iszappal éktelen
A' szép hölgy' kebele.

'S ő ott áll, mint szobor,
Merő fájdalomiban;
Fájdalma olly rideg,
És olly határtalan.

Vadúl átnézdeli
A' messze levegőt,
De sem tenger, sem ég,
Sem föld nem szánja őt.

Ott ég, mint tört hajó,
A' tenger' közepén,
Kit villám gyujta meg
Viharnak éjjelén.

Jámbornak bajban írt
A' múlt' emléke ad,
Őt kínok terhelik,
És gyilkos öntudat.

Raja. Endor.

Acad. melaz. Annon.

A' RABLO.

RECEIVED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1

CHICAGO, ILL.

TO THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO
FROM THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO

J E L E N É S E K

Kisfaludy Károly' Trencséni Csák Mátéjából.

I.

CSÁK és BARÁTI.

C S Á K.

Zoránd !

Tűzd e' fehér zászlót a' hegy fölé,
Had lássa messziről minden magyar
Szeplőtelen szabadságunk' jelét,
'S ha lelke ép, alája tér.

Kaj. Ender.

Aczél mész. Eisner F. Bécs.

CSÁK ÉS BARÁTJA.

II.

ORSZÁGGYÜLÉS.

TAMÁS.

Dicső egek, mit nem mer a' balúl
Vezérlett ifjuság!

DOMOS.

Ha napjaim'
Számát csekélyled, kardomat vetem
Hozzá, így majd elégled, úgy hiszem.

TÖBBEN.

Párttűtő!
Halált a' sértőnek!

MARGIT.

Megálljatok! — Csak keblemen keresztül
Juthattok életéhez!

Rajz. Pinder

Ábr. metsz. Mshiknecht K.B. fest.

ORSZÁGGYÜLÉS.

III.

OMODE és HEDVIG.

(Éj.)

HEDVIG.

Kegyelmet, nádor, kegyelmet!

OMODE.

Nem, egy világ' kérése sem engesztel-meg.

Rajzolt. Ender.

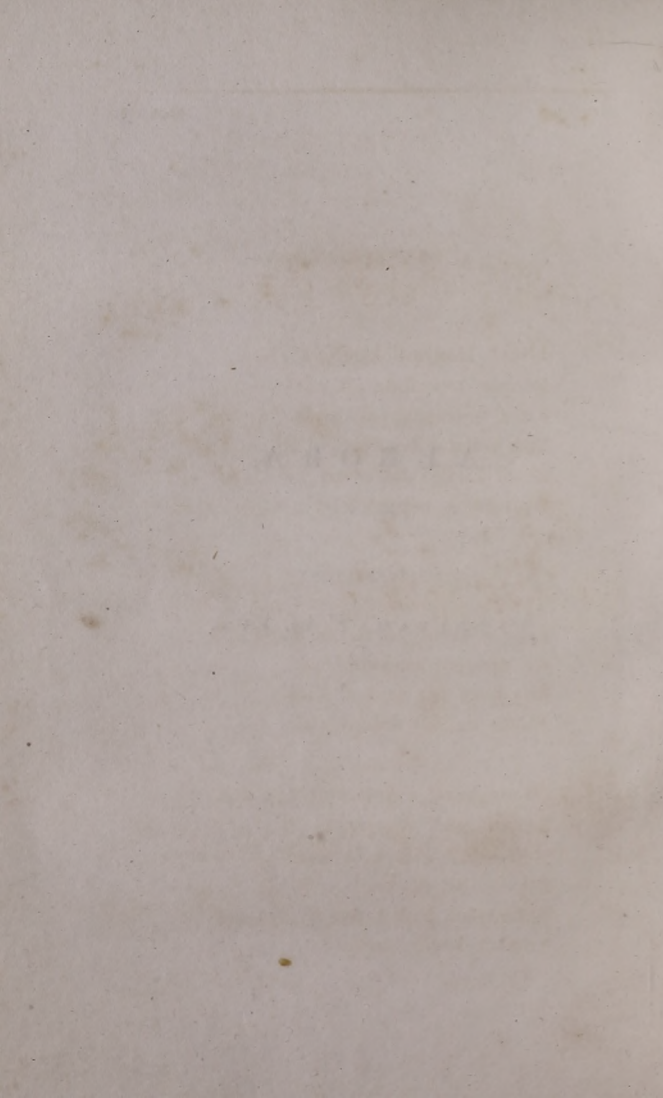
Az éltba metsz. Mayer Károly.

OMODE ÉS HEDVIG.

A U R O R A.

XVI. ÉV, VAGY

ÚJ FOLYAMAT' VI. ÉVE.

A' LEGSZEBB ÉNEK.

Dicső Hunyad' királyfia
Fényes teremben ül,
Vitéz országnagyok lepik
Dús asztalát körül,
És a' királyi lak' tere
Örömjajos néppel tele.

„Ki fogja felvidíteni e'
Győzelmi ünnepet?
Vagy nincs-e lantos itt közel,
Ki zengjen éneket?“
Alig hogy így szól a' király,
Előtte im két dalnok áll.

„Gyönggyel rakott arany szalag
Lesz a' lant' díszjegye,
Mellynek szebben 's szívem szerint
Fog zengni éneke.“
'S lantjára hajtva ősz fejét
Az első kezdi énekét:

, Légy üdvöz, oh dicső király,
Királyok' tüköre!

Határtalan legyen neved
'S kegyelmeid' köre;
Éjszak, kelet, dél és nyugot
Imádjon mint világnagyot.'

Tovább zenegne még az agg,
De künn a' nép kiált,
'S belül éljenzaj környezi
Hunyad' dicső fiát;
Ám a' király körültekint
'S a' serdülő dalnoknak int:

,Üdvözlek áldva titeket,
Derek országnagyok!
Kiknek magas nagy érdemök
Honn és csatán ragyog,
Honn, és midőn csatára száll
Ti véletek nagy a' király.'

„Derek fiú, tiéd a' díj,
Ragyogjon lantodon,
Mert nem hízelve síma dal
Őszinte ajkidon.“
Így a' király 's fog serleget
Köszöntni a' gyült népeket.

„Üdvözlöm én a' nemzetet
'S szivembe foglalom,
Javára lenni nem szünend
Tanácsom és karom,
'S szegény 's nyomott ügy' őrfala
Lesz a' királynak udvara.“

Hat mélyen a' nagy áldomás,
Elfogva szíveket,
Örömkönyük melengetik
A' serlegöblöket,
'S ha bár nem üt zajt a' terem,
De forr belül szent érzelem.

'S agg Szécsi szól a' bíboros :
„Áldás, uram, reád!
A' nemzet íme néked is
E' nap jutalmat ad,
Te mondál legszebb éneket,
'S díjúl nyerél hű szíveket.“

CZUCZOR.

.....NÉHEZ.

Angolból.

Midőn az édenből üzött
Ember megállt küszöbén,
Minden tárgy, mellytől elesett,
Ujítá a' sebet szívéen.

De messze elköltözve majd
Megszokta a' nagy búteheret,
A' múltnak szentelt egy sohajt,
'S munkában lelt enyhítő szert.

Hasonló sors, melly engem ért,
Rád nem szabad tekintenem,
Kecsed' ha látom, mindenért
Mit egykor bírtam, sír szemem.

Futásnál nincs egyéb remény,
Melly nyugtomat megmentené;
Ha édenembe nézek én,
Bús szívem vissza vágy belé.

LUKÁCS MÓRICZ.

P Á L Y A K É P.

I.

Vég nélküli, soha meg nem szünő, tökéletesülés, 's a' mi ennek következése, min magunk 's felebarátink' boldogságának előmozdítása, azon czélok, mellyek emberi létünk' rendeltetéséül tűzettek-ki. Gondolkodásunk, érzésünk 's akaratunk szabad, de cselekedetink' sikere sorsnak van alá vetve, 's ezen belső szabadság 's külső kénytelenség közti összeütközés és harcz, azon fontos jelenetű tünemény életünkben, mellynek bölcs elintézése minden józan élet-philosophia' tárgya.

E' harczhoz jó eleve már nevelés által kell készülnünk. Nagybátyám, ki szüléim' kora elhunytával nevelésemet intézé, a' legalaposabb nézetek szerint ügyekezett azt létesíteni. Megvetvén divatban lévő műveltetésünk' félszeg, elkorcsosító irányát, nemzetileg az egész embert — testet és lelket súlyegyenben — a' nagy régiek' példájára akará bennem kifejteni; de, fájdalom, nem igen találhatta módját. Korunk Hellas és

Roma' hősöket nevelő palaestráit nem ismeri, 's nevendékeink, minden tekintetnélkül testi kiművelődésükre, tanuló padokon összegörbödve, iskolák' penészes falai közt, sorvadnak. Mind e' mellett még is a' nyilvános intézeteket járatta velem, mert világnak 's világba akart nevelni; de azért ifjúságomat nem hagyá pusztán, vezető ideálok nélkül, mert nézetei szerint egyes embernek, mint nemzeteknek, külön sajátásaikhoz képest ugyan, de az emberiség' eszméje szerint kell művelődniök.

Részemről ügyekezetét a' legbuzgóbb szorgalommal segítém. A' fölébredt tudásvágy en művelődésre indíta, de ábrándozó képzelődésem túl ragada minden korlátokon. Elridegülék, tudós vizsgálatokba merültem, 's elszigetelvén magamat a' valódi világtól, képzeletit teremték körüllem, határtalant 's olly korlát nélkülít, mint a' gondolat, mint túl csapongó képzelgéseim magam. Utóbb a' halhatatlanság' szenvedélye ragadt-el. Minden nagyot, mit ember elérhet, sajátommá akarék tenni, megmérni vágytam a' tudás' minden mélységeit 's felvívni magamat az élet' legszédtöbb magasságaira, és valóban, heves törekvésemet eleintén csak az akasztotta-meg, hogy hamarjában nem tudám eltökélni, az élet vagy a' literatura' pályáján vigyem e ki e' halhatatlanító csodákat. Elkezdém a' bölcselkedésen, mert eb-

ben minden ismeretünknek végokai fejtegettetnek, 's ha ezen első szándékomnál tovább is megmaradok, magányomban, minden tapasztalás nélkül, kicsapongó képzelődésemmel utóbb olly idealistikai rendszert alkotok, melly túlságára 's érthetlenségére nézve Fichte, Schelling és Hegel' német szomszédink' idealistikai elméleteikkel bátran mérkezhett volna. Már meglehetősen fel is kapaszkodám e' hősök' aegyptusi sötétséggel körülvett felleg-thrónjaik felé, midőn a' költés' varázstükrére 's a' történetírás' hős alakjai szándékomat megakaszták. Jól megfontolva, még is csak nagyobbnak tetszett előttem egy egész nemzet' védpajzsa lenni, egy egész nemzetet dicsőíthetni, boldogíthatni 's aztán — hogy illy nagynemű élet illendőleg rekesztessék-be — meghalhatni mint Zrínyi, nem ágyban, állatok' módjára, hanem erőm' teljében, kötelelességem' véghez vitelében, emberileg, szabadon 's nemzetemtől imádva —! El valék tökéelve a' hősi pályára.

Indultom előtt azonban még két tárgy iránt kellett rendelkeznem. Először, szerelmes valék. Szerettem Laurámat, az ábrándozás' legtúlzóbb hevével. Hült keblű olvasó! ne mérd itt ön érzelmeid' egy ábrándozás közt csapongó ifjúéhoz, mert úgy hihetetlen lesz előtted a' mit beszélek. Én Laurával közelebbről nem is barátkoztam, sőt alig beszéltem. Csak templomban a' magas kar-

zatról csodáltam arcza' angyalvonásit, haza-men-
tében messzéről követém lépteit, 's ha kapuján
besuhanván, eltűnt szemeim elől, feltűnék belső
érzékeim előtt, megdicsőített fényben, felruházva
minden keccsel és tökélyel. Ezen első szerel-
mem, mint a' rege' paradicsom-madara, soha port
nem érve ég 's föld között lebegett, 's a' kék le-
vegőből táplálta magát. — Ezen olly gyengéden,
olly tisztán imádott lényt most el kelle hagynom!
El! de, úgy hittem, nem örökre, mert lelkem
látá azon napot virradni, mellyen visszatérendek
győzödelmi fényben, körül ragyogva tetteim' nagy-
ságától, 's Laura — ezt fogadám-fel magamban —
teendi fejemre a' diadalmi koszorút.

De merre fordítsam fegyverem? Ez vala má-
sodik kérdésem. Honi történetiróink leginkább
a' törökre lobbanták boszúmat. Hazánknak mű-
szorgalmunk 's kereskedésünk' fölsegélésére, ki-
váltkép' tengerpartra levén szüksége, legcélszerű-
nyosabbnak tartám déli határainkat egész a' Hae-
musig kiterjeszteni, hogy így jobbra balra az ad-
riai fekete tengerre támaszkodván, egyszersmind
a' Duna' torkolatát is szabad hajózatúvá tegyem.
Mátyás nagy királyunk' ebbeli ejtett politikai hi-
bája e' szerint helyre lett volna hozva, 's e' nagy
terv úgy felingerlé képzelődésemet, hogy ő ma-
gasságával a' szultánnal is igen keveset gondol-
tam. Mert hogy vezérségre felkapok, 's őt a' Bos-

phoron áthajtom, vagy ha menni késedelmeznék, buta népével együtt a' Hellespontba vagy Fekete tengerbe fúlasztom, arról legkevésbbé sem kételkedtem.

E' dicső czélok' valósításának csupán egy kis akadály álla ellent, az tudniillik, hogy — akkoron Napoleon parancsolt Európában 's a' török épen szövetségese vala. Azon kezdék aggódni, hogy ezen ember hazám' boldogítására kigondolt terveimet hogyan képes gátolni? De a' szerencse engem pártolt. Napoleon épen ekkor Moszkva alatt elveszté hadseregét, a' fejedelmek fegyverre szólíták ellene népeiket, 's én — meggyőződve, hogy előbb vele kellend végzenem — a' szövetséges hatalmak' segédére lelkesülve nyújtám, mint véltem, világ' sorsát eldöntő kardomat.

Hogy véleményem nem csalt, azt a' harcz' kimeneteléből tudja a' világ. De itt végződik életem' poezisa 's kezdődik prosája.

Minden ábrándozásnak kényszerítő valóság sirja; ennél fogva képzelődésem' rózsaszínű fátyolának is a' következő táborozásban szét kellett foszlania. Ha Fichte, a' helyett, hogy Berlinben hangos hazafiúi beszédeket tart, egész felekezetével, a' legújabb philosophusokig, Napoleon' dörgő csatáiban részt vesz, vele 's a' halállal úgy szemközt áll, mint én; ha naponként az élet' minden szükségeivel és nyomoraival úgy

küzd, 's végre nem épen legkellemesben meglepve, kilikasztott bőrrel, a' kórház' regényes falai közt találja magát: orromban fogadok — 's az olvasó tudja, hogy egyetlenem — „Tudománytan“ a más alakban jelenik-meg, 's követőinek esze' ágába sem jó a' világ' valóságát előleg bebizonyítani, vagy azt épen tiszta fogalmakból összerakni akarni. Én legalább azontúl minden képzelgési túlságoktól sokkal mentebb valék, 's a' mit ebbeli kijózanodásomra Napoleon — gyanítólag sürgetőbb foglalatosságai' következésében — elmulasztott, bőven kipótlá azt Bodrogszegi 's Kesselőkői Kesseley vitéz kapitány uram, kinek hatalmas parancsolata alatt alattas tisztségem' éveit töltém. De ezen tárgyamat egy más ellenkező oldalról olly igen fölvilágosító hősömnek egy külön szakaszt kell szentelnem.

II.

A' Kesseleyek' nemzetsége hazánk' azon tiszta ajkú magyar nemes falusi családjai közé tartozik, kik birodalmunk' alkotása óta a' nemzet' jó 's balsorsában híven osztoznak. Fegyverszerzette nemesi adományi javakkal bírván, külső jólétök meg vala ugyan alapítva, de a' magyar nyelv' 's literatura' árván hagyott ügye miatt belsejök annyira műveletlen maradt, hogy tudatlanságokat szinte olly emlékezet előtti időtől szár-

mazottnak lehetne mondani, mint nemesi előjogait, 's illy körülmények közt nem csodálhatni, hogy közöttök mind azon előítéletek 's hibák divatoztak, mellyek rendszerint a' durvaság' kíséretében járnak.

Nevelésökről keveset vagy semmit sem mondhatni, mert szoros értelemben a' Kesseleyek nem is neveltettek, mivel neveléshez ismeret 's tudomány kívántatik; hanem a' szülék jó vagy rossz példája képzé a' szakadó ivadékokat. Szinte így álla a' dolog a' tanulással; hőszünk e' tekintetben is hív ivadéka vala elődeinek. Szép külső mellett teste ép 's erős volt, 's ügyes minden mozdulatiban, lelke tüzláng, szóval, hadra termett, mint a' magyar közönségesen, de tanulásra általában nem mutata kedvet; 's midőn e' miatt atyjától korholtatnék, bölcs meggondolással azzal mentegeté magát, hogy ő katona akar lenni, mire az öreg Bodrogszegi 's Kesselőkői Kesseley uram rendszerint elhallgatott, bölcsen átlátván, hogy illy szándék mellett, minden ismeret és tanulás általában szükségtelen.

Hogy az ifjúnak akarata teljesíttessék, az ezeredhez utasított, 's itt eleintén a' katonai szabadságot félre értvén, pajtásával garázdálkodni 's palaczkok közt hőst kezde játszani; de miután százada' parancsnokától, ki a' jó rendre 's erkölcsre szemesen ügyelt, eleinte hosszú, utá-

na rövid 's végre utolsó ízigleni vasba vere-
téssel atyailag megintetett volna, eszmélni kez-
de 's jobb útra tért, mert heves és durva volt
inkább hogysen romlott. Szerencsére akkor még
annyi műveltség 's feddhetetlen magaviselet a'
kadétoktól nem is kívántatott, mint időnkben ;
a' közönséges fegyvergyakorlatoknál egyebet nem
űztek 's inkább őrdíszterre, mint csatapiacra
idomíttattak, hihetetlen pontossággal, fesszel és
számtalan ütleggel. Ezen első nehézségeken a-
zonban hősünk természeti ügyességével igen kön-
nyen átsurrant, sőt a' nem sokára keletkezett há-
borúban, magyaros bátor magaviseleteért, zász-
lótartói tisztséget nyert.

Midőn legelőször ölte-fel tiszti egyenruhát,
olly feszeset, hogy alig liheghetett, lánczhordtát!
ekkor első tisztnek tartá magát egész Európában.
'S valóban a' város' szépei közt találtattak nem
kevesen, kik vele e' magas hiedelemben osztoz-
tak ; ha őrré vezeté csapatját, dugva valának az
ablakok 's nem egy szép szem kacsingatott-le fe-
léje szerelmesen. De sohajtásaik méltánylást nem
találhattak, annál, kinek szíve ön személye' 's
egyenruhája' szerelmétől csordultig meg vala tel-
ve, 's így végre hősünknek a' köz kegyelemből
ki kelle esnie, sőt, hiteles bizonyságok szerint,
soha sem tehetett valamelly említést érdemlő is-
meretségre szert, mert a' szép nem semmit sem

gyűlöl férfiban inkább a' hiúságnál, ön maga' előjogai' bitorlását szemlélvén benne. Pajtásai közül is leginkább azok csatlakoztak hozzá, kiket hasonló bohóság egyesíthetett vele. Hősünknek minden jelességei külsőkben állván, közelebbi társalkodásban vesztett ugyan, de az keveset árthatott neki; jó külső mindenütt ajánlatos dolog, kivált pedig azon rendben, melly az egész világ' szemének ki van téve 's hol a' díszelgés úgy szólván szolgálathoz tartozik. Az ifjúság' művelletlenségi hiányain nem is szoktunk annyira fenn akadni, mivel érettebb kora azoknak kipótlásával kecsegtet, 's így Kesseleynk' híre és neve, alattas tisztsége' idején mindig jó karban áll.

De ugyancsak változott a' dolog' színe, midőn hosszas szolgálat után végre kapitányságra juta. Az ifjúság' virági már lehullottak róla, 's a' bíráló' szeme, a' külsőtől meg nem vesztegetve, hata belsejébe. A' haladó korszellemmel az előljárók' kívánatai is magasultak. Midőn még a' törökkel hadakoztunk, kevés értelmiségre vala szükségünk, mert ellenfelünk mindenben tudatlanabb volt mint mi. II. Fridrik már éreztette velünk hadtudománya' felsőbbbségét, de egész Európával szövetségben ellene, maroknyi országa veszedelembé nem ejthetett. E' körülmények egészen megváltoztak Napoleon' feltűntével; benne a' hadtudomány, úgy szólván, megtestesült,

az újabb hadművészet pedig tető-pontját érte-el, 's „lenni vagy nem lenni“ volt a' megsejtendő kérdés. Ellene csupán testi és lelki minden erőnk övhatott, 's ez idő óta, szükségstől kénytetve, egész seregünk elméleti, gyakorlati, hadiskolává vált 's kivált a' tábori gyakorlatok jöttenek divatba. Izzadt vitéz kapitány uram a' szokatlan munkában, mert neki kelle századát oktatni 's vezetnie, 's midőn tömérdek fáradság után végre észrevevé, hogy ezen ismeretek agyának kopár zaharai pusztájában meg nem fogannának, mérgesen korholá az átkozott újításokat. Egy szerencsétlen szempillantásban reá tökélem magamat neki ezek' múlhatatlan szükségét megmutatni: miképen tudniillik közönséges fegyvergyakorlatokat csupán a' hadművészet' abc-jének lehetne nevezni, mivel fontosságokat csak alkalmazások által a' földszín 's támadó, vagy védő had' körülményeire nyerik, valamint a' betűk' ismerete senkit tudóssá nem tesz, hanem az olvasás, 's ki ezen első elemeken túl nem haladna, igazságosan csak katonai abc-tanuló' nevével tiszteltethetnék-meg. Kesseley vitéz kapitány uram illy, bár mi kimélve előterjesztett, észrevételeimre rendszerint irtóztató haragra lobbant, 's tudakosságomért papi nem pedig hadi pályára valónak rágalmozott.

Más nemű bajom is volt vele. Hősünk a' szellemi örömeket nem igen ismeré, hanem az étel, ital 's a' kéjelem valának gyönyörűségei, 's így idővel megtestesült 's ezt a' lomhaság nyomon követte. Illy körülmények közt nem lehetett szolgálatában legszorgalmasabb, legényeit azonban magyarosan ránczban tartá, mert százada' fenyítőmesterének hitte magát. E' mellett, mint a' műveletleneknél közönségesen történni szokott, személyét, a' Bodrogszegi és Kesselőközi urat, hivatalától, a' vitéz kapitánytól, meg nem tudá különböztetni, 's ha büntetett, heveskedve, basák' módjára tévé azt, nem azon nyugodt méltósággal, melly a' büntetendővel érezteti, hogy a' törvény, nem pedig az önkény elítélője. A' huszonötökkel soha sem fukarkodott, mivel azt hitte, hogy századának előtte reszketni kell, 's ha én őt tisztí társaimmal figyelmesse tenni bátorzkodtam, miképen ezen úntig gyakorlott reszketés' theoriája idővel, szemben az ellenséggel, futás' praxisát fogná maga után vonni, az imént idézett gúnynevet dörgeté fülembe 's a' korholásnak nem volt vége. Ő nem vala rossz szívű, nem ellenséges indulatú irántam, én pedig a' magam részéről az összeütközéseket lehetőségig kerültem: azonban ellenkező individualitások akaratjuk ellen is egymáshoz surlódnak, a' mi kivált nekem

hadnagyának esék keservesen, 's ábrándozásimnak szegdelte szárnyait.

Huszonöt évi kapitánykodás után hősünk végre legöregebb leve, 's paszomántos kalapot 's lovat vásárla, mert, hogy őrnagyságra föllép 's a' tisztikarnak dísze leend, maga erősen hitte, de szerencsétlenségére kivüle senki. Személyes ügyben nincs vakabb teremtés a' hiú képzelgőnél, 's így történt, hogy Bodrogszegi és Kesselőkői Kesseley vitéz kapitány uram, minden sok birtokcímei' daczára, közönséges helybenhagyással nyugalmaztatnék, midőn épen legélénkebben álmodozná dicsőséges felmagasultát. Fölebredése rettentő vala; szélütéstől féltették 's csupán gyors érvágás által mentették-meg élete. De ezentúl bú sorvasztá; égnek földnek panaszlotta a' rajta elkövetett jogtalanságot, 's alig tölte-el nyugalmában, morgás és grand paçience közt, fél évet, a' guta csakugyan véget vete bajnoki életének.

Jelen valék temetésén, 's midőn a' hármas lövés sírja felett eldörgött, gondolkodva mondaném a' sorsomra olly nagy befolyással volt elszenvedérem felett halotti beszédemet. Nyúgodjál sírodban rövidlátó, hiú áldozata a' képzelgésnek! Műveletlenül hagyád magadban a' belső embert, 's midőn tisztséged' leple rólad lehullott, árván, elhagyatva állál, mint pusztá semmi, e' széles

világon, szellemileg elhalva még élő testtel. Ha a' guta ki nem végez, az unalom úgy is megöl; 's így legjobb vala oda eltakarodnod, hol a' mennyei világosság szemünk' síron inneni ködét hihetőleg el fogja széleszteni. — Hamvadj békével!

Örökre elbucsúzva véltem magamat Kesseley kapitányomtól, midőn halottas menete után néhány hónappal értesemre esett, hogy az egész Kesseley nemzetség, legnévezetesebb tagja' eképeni gyászos kidőltére, hangosan felriadván, ezen esetet országszerte, mint azon jogtalanság' legújabb adatát, kürtölgeté, mi szerint az austriai seregnél a' magyar származatú tiszteket, kapitányságon fölül nem léptetik-elő. E' balvélemény ön magát hazudtolja-meg; azonban, ha mi ifjaink közül mindig azokat szánjuk katonaságra, kik legbutábbak 's másra haszonvehetetlenek, nem kényszerítjük e végre a' főhaditanácsot e' mende-monda' valóítására? Vagy tán a' kartiszségeket, sőt tábornagyi tisztségeket is tudatlan Kesseleyekre bízuk? Hiszen illy módon jelen időnkben, hol csak a' hadtudományi jelesség nyerhet csatákat, visszaveretnénk ősi szittya pusztáinkra, hol kényünk szerint újonan sátorozhatnánk, míg egy értelmesebb szomszéd onnan is kiszorítana.

Lánglelkű, hadra termett nemzetem! A' katonai hivatás, higyetek szavaimnak, több ismereteket kíván, mint bár melly más. Valósításá-

ra kizárólag sem merő tudomány, sem pusztá gyakorlati jártasság nem elegendő; tisztben mindkettőnek összehangzólag kell egyesülni, ha a' hadművészi pályának meg akar felelni; felőle lehetetlen meghatározni, teste szükségesebb e hivatáshoz vagy lelke, belseje e vagy külseje, feje, szíve e vagy lábai? neki művelt embernek 's egyszerűsmind ügyes katonának kell lenni. Testi erő 's vitézség Európának újabb, művészileg folytatott, háborúiban elégtelenek. Erőre nézve számítalan állat meggyőzi az embert, ő még is mindnyájok felett uralkodik eszével, mert a' kiművelt 's ügyesen használt ész legnagyobb hatalom e' világon. Europa földünk' tekéjén a' legkisebb rész, még is hadtudománya' felsőbbbségével hatalmaskodik a' többieken. Ezen művészileg gyakorlott fejedelmi tudomány ótalma alatt virágzik az újabb keresztényvilági műveltség, műszorgalom, kereskedés és jólét, bátorságba helyezve minden vad népek' pusztító berohanásai, vagy egy új népköltözködés ellen; 's hiszitek e, hogy a' magyarnak is karddal szerzett hazája' jövőndő fennmaradását 's dicsőségét kivált ezen tudománynak közünk leendő virágzása fogja nagy mértékben eszközölni? —

Kesseley vitéz kapitány uramat eltemetők 's ön történeteimhez térek vissza, 's a' mi előadásom' főcélja, katonai pályám' végéhez.

„De az istenért! kérdik itt iszonyú ugrásomtól megdöbbsent olvasóim, mi sikere lett hát fenn héjazó föltételeimnek? Valósultak e? eljutottam e a' vezérségre? nyertem e csatákat?“

Uraim! a' valódi világ egészen más törvények szerint forog, mint azokat egy ábrándozó ifjú magának képzei. Az akarat ugyan a' miénk, de a' teljesülés azé, ki a' sorsot mindenható kezével igazgatja. Kórházba juttom után fegyvernyugvás lón, 's ezt megsebesült lábam' helyrehozatala után a' béke nyomban követte, mely, hála az égnek, mai napig nem bomlott-fel. Mi nehéz pedig illy körülmények közt vitézkedni, magát vezéri rangra felvívni 's a' törököt a' Bosphoron áthajtani, vagy tengerbe fúlasztani, azt magok kegyesen át fogják látni. Beletelt huszonhárom szolgálati évembe, míg a' korlajstrom' átkozott lépcsőin csak alkapitányi tisztségre juthattam, 's most az ég még komorabban kezde felém borongani. Megsebesült lábam a' mindig sűrűbben és hosszabban űzött tábori gyakorlatokat többé nem győzte, 's akaratom ellen maradozni kezdék. Az ezredes, ki másként jóakárom vala, jelentő mosollyal tudatá velem, hogy neki illy számfelletti hátvédre nem volna szüksége. Hiában! Egy lábamon a' kettővel haladókat utól nem érhettem, 's így végre elkerülhetetlenül a' nyugalmazó biztosság' széke elébe kerültem,

melly négyszáz forintnyi nyugpénzzel bocsátott-el. Vérengző szándékaimat így változtatta maga az ég békés, ártalmatlan foglalatosságokká.

Ez utolsó eset azonban komolyabb vala, hogysem szó nélkül hagyhatnám. Minden tiszt legalább is a' főkapitányságot hatszáz forintnyi nyugpénzzel ügyeszik elérni, hogy élete' végnapjait bátorságba tegye sanyarúság ellen. Kesselley fegyvertársam még ezt is keveselé, pedig azon kívül Bodroghszegen vagy Kesselőkön is bírt még néhány szilvafát, én pedig, kinek reményei hajdan olly magasán szárnyaltak, 's ki sokkal kiterjedtebb ismereteimnél fogva, jó egészség 's hosszú élet mellett, a' veres nadrágot alkalmasint el valék nyerhetendő, mint alkapitány, négyszáz forinttal utasítottam haza, 's ha minden bútorommal boldogult bajtársam' valamellyik istenadta szilvafájára felmászom, a' föld' egész kekségén semmit sem mondhatok sajátomnak. — Nyomorú állapotra jutottam, érzém, 's hogy szánakozás' tárgyává ne váljam, sebesen elbúcsúztam fegyvertársaimtól, útamat hazám felé veendő.

Milly változás! Ha máskor útnak indultam, körülém volt századom, fegyvertársim, csaknem minden, a' mit szerettem 's tisztelék. Mint világ' vendégei vándorlánk-be Europa' messze tartományit, megmaradván szinte azon megszokott viszonyokban 's azért mindenütt otthon, 's ha

ollykor egy kedvesétől elszakadt zászlótartócska komor képet mutatott is, nem remélvén, hogy a' hely' határsorompóján átjöhessen, miután illy életveszedelmeztető helyeken néhányszor, legkisebb hajszála' görbülte nélkül, szerencsésen átesett volna, teljes bizodalmat nyert ön magához, 's azon túl biztos szívvel rakatja pogyászeit szekérre. Mind ezeknek most végbucsut mondek. Elszakadva századomtól 's fegyvertársaimtól, kikehez élet 's halál között szőtt kötelekek olly tartósan csatoltak, komor képpel, mint világtól elhagyott, ülék szekerembe; 's a' reményeiben olly keservesen csalatkozott, a' hajdani hadvezér, a' török-fulasztó, szégyen és fájdalom között érzé a' dicsőség nélkül honja felé zörrenő szekér' átkozott döcögéseit.

Személyes bajaimat kivált nagybátyám' sorsa szaporítá, kihez menendő valék. Rövid idő előtt letévé ő is több rendbeli közmegelegedéssel viselt hivatalait, 's most túl hetvenedik évén, kis, haszonkereséssel soha nem szaporodott, sőt többszöri égések által tetemesen alább szállt vagyonkáját kibéreltetvén, szenvedelmes kertész letére, majorjában 's maga ültette nagy hegyalatti kertébe vonult, hol nyugalomban ugyan, de elég szűken éldegelt. Eltökélém magamban e' valódi nagy ember' méltatlan sorsán legforróbb hála 's szeretet' tettleges jeleivel segíteni.

Unalmas útam nagy sokára véget érc. Szerkeszem egy délután behajt szülő városkamba 's azon keresztül a' majorba: de nagybátyámat nem találtam otthon, mivel hegyalatti kertében a' gyümölcs-szedés' napját ünneplé, hová a' városka' előkelőbbjei is hivatalosok valának. Meg nem foghatám, hogy' kerekedhetett körülményei közt kedve illy mulatságra; engem ugyan valami kedvetlenebb alig érhetett. Morogva rakattam-le szerkessemmel 's nagybátyám' vén gazdasszonyával pogyászomat 's gyalog indultam a' félórányi távolban lévő kertbe.

Az út' környéke e' regényes tájnak talán leg-tündéribb része; mindenütt, hová a' szem tekint, zöldelő illatos mezők, csörgedező patakok 's buja lombozatú fák bájolvák-el látását; nekem ezen kívül minden lépés gyermekkori képeket varázsolt emlékezetembe. Hiában! kedvem nem derült-föl, sőt a' mint az út hegy felé kanyarodék, megfájult lábam egészen elkomoríta. A' kert' sövényéhez érvén, hágcsón kelle átmennem, mi lábamnak már magában nem kis feladat lett volna, ha ezen fölül a' kert' belsejét egy hatalmas komondor hangos ugatással nem védné is. „Ostrom neki!“ kiálték méreggel, 's egy közel fekvő dorongot ragadván, azzal kivívtam ugyan a' bemenetelt, de az átkozott állat útamát többé nem állhatván, hátam megé került, 's megfájult,

maradozó lábamat, mint valami elkésett hadvédet, támadgatá.

A' csősz' közeledő felesége megmentett végre dühétől, 's a' társasághoz utasított, melly a' kertet összejárván, ennek alsó részében, egy ezen tájon híres vizű forrásnál, gypágyakra heverészve, beszéd közt mulatozott, jó csetneki mellett. Férfiaknál egyebet nem láttam, mert a' nők, mint vezetöm mondá, későbbben valának az ozsonnával érkezendők. Nagybátyám Sokratesként, szenvedelmesen szeretve a' szóbeli értekezést, szokott fontosságával szónokolt; messzéről már magyar nadrágot, zsinóros posztó mellényt 's felülről német kaputot vevék rajta észre, mint-ha hazafiságunk' képét akarta volna előtűntetni.

A' komondor által elég fenn hangon bejelentve, zajosan fogadtatám a' társaságtól, kivált István és Kornél gyermekkori és iskolai meghitt barátimtól, kik vetekedve siettek fogadásomra, 's kiket viszont láthatni szívből örvendék. Szemem kivált nagybátyámat keresé. Senkit e' világon nem szerettem 's tiszteltem úgy, mint őt, 's most sok évek' elfolyta után a' legszomorúbb körülmények közt kelle vele találkoznom. De ki írja-le álmélatomat, midőn bús jelenethez készülve, egy vidám, magas hős alakot láték felém közeledni, kinek fejedelmi tartásában párduczos Árpádunk' hódító bajtársai' egyikét véltem szem-

lélni, ha azon magas nyugalom, melly méltóságos arczán elterült, 's szemének szelíd aggodatlan tekintete, nem inkább Hellas' valamelyik régi bölcsét gyaníttatta volna velem. Életemben nem láttam valódibb képét azon ősi patriarchának, kik vezérek, törvényhozók 's fejedelmek valának nemzetségeiknél. Csodálkozásomat kivált az nevelé, hogy semmi változást nem találhattam rajta: haja még alig szürkült, 's a' felem mosolygó öreg olly meg nem rendült teljes életterőben mutatkozott, mint a' bércki gránit, melly századok óta változatlanúl áll az évek' viharáiban.

Megzavarva e' magas jelenettől, fájdalomban zajló szívvel vetém magam karjai közé. „Mint Varro jövök, mondám, vesztett csatával és se reggel; vagy inkább mint hajótörést szenvedett, kit a' vész meztelenül vet partra.“

„Mint Roma Varrót, úgy üdvezlek én viszont — felelé patriarchám a' viszonzítás' legszentebb örömkönnyei közt, egy engesztelő csókot nyomván homlokomra — köszönve, hogy balsorsod mellett ten magadat tartád-meg nekünk, 's viszsziassiettel ölelő karjainkba.“

III.

Nagybátyám ismeré helyezetemet levelezésből, de írás nem pótolhatja-ki egészen az c-

leven szót, azért most tőle azonnal erős gyónás alá vétettem, 's én sem mulasztám-el körülményei iránt tudakozódni. Az adott és vett értesítésekben a' legszembeszökőbb ellentét világlott-ki. Patriarchám szokott aggtalanságával megvallá, hogy független nyugalmas helyzetében, túl a' szenvedelmek' zajló árjain, legjobb egészséggel megáldva, kertje, könyvtára 's barátjai' közepette, körülvéve a' tudomány, természet 's társas élet' áldásaitól, tökéletes megelégedéssel, életének csaknem változatlan derületű szakát éli. Tamási hitetlen képpel hallgatám a' beszélőt, részemről őszintén megvallván eltiport reményeimet, elesett czélomat, szűk nyugpénzemet 's borús kinézeteimet a' jövőndőbe.

Atyafiak 's barátok közt valánk, 's a' dolog, mint ez közönségesen történni szokott, azonnal köz tanácskozásba vétetett, a' tanácskozást pedig szóvita követé; mert egymás mellett feltűnő szélsőségek harczba erednek 's egymással addig küzdenek, míg ellenkező tulajdonaikat végre kiegyenlítik.

„Mi emberek, mondá nagybátyám, keblünk' véges erejében, csupán belső gondolkodásunkra 's akaratunkra nézve vagyunk szabadok, kívülről pedig a' sors is uralkodik felettünk. Beteljesülnek e kívánatink és reményeink, az nem annyira tőlünk — akaratunktól 's ereinktől — mint száz

esetékes dolgok' történetes összetalálkozásától — a' szerencsétől — függ; minél fogva életpályánkon jó előre el kell készülnünk azt nélkülözhetni 's mód felett nem siratni, mit a' győzhetetlen sors tőlünk megtagad.“

„E' szerint, felelék, egyenesen Diogen' hor-dójába kellene vonulnunk.“

„Illy túlságra nem szükség vetemednünk, de diogeni magas, ön magát megtagadni tudó lélek az életben igen is szükséges. Juttasd eszedbe a' macedoniai hősnek a' bölccsel összetalálkozását, miképen az megvallá, hogy ha nagy Sándor nem volna, Diogen akarna lenni. Ez életben tudni-illik vagy nagysándori lángésszel, erővel 's szerencsével kell a' világ' birtokát kívínnunk, vagy diogeni magas lélekkel az egész világot nélkülözni tudnunk. Ime a' valódi és ideal-világba terjedő munkásságunk' végső pontjai! De ti világ' emberei minden érdemet és boldogságot csak külső javakba helyeztek, kincs és hatalom után sovárogtok, mivel bennök a' boldogság' varázskulcsait bírni vélitek. De a' boldogság külső javakban nem létezik, hanem ön magunkban, 's ezek csak annyira eszközei annak, a' mennyire általunk czélszerűen használtatnak.“

E' tekintetben valóban mindig inkább Nagy Sándorral tartottam. „Hah! — mondám lángra lobbanva, 's a' törökfúlasztás' szelleme ismét meg-

szálla — azon szerencsés, ki a' világ' birtokát kivívja, mindenhatóságában összevegyűjt minden világi jókat, a' boldogság' összes eszközeit, és senkitől nem háborgatva, kénye szerint üríti egész fenékig a' kény' poharát.

„De az istenítő ital méreggé válik emberi száján. Ítéld-meg magad, édes öcsém, egy részről a' világ' birtokának kívánása nem annyira tölünk mint a' szerencsétől függ, 's a' szerencse a' világot nem minden bohó' zsebébe szokta vetni; más részről pedig minél korlátlanabbul sovárgunk a' külső javak után, 's minél féktelenebb velők élésünk, annál szertelenebbül terjednek egyszersmind szellemünk' határtalan természet' következésében kíváнатink és szükségink, midőn szerencsétlenségünkre éldeleti tehetségünk, ereink 's eszközeink ezeknek kielégítésükre megfordult arányban fogynak, 's így végre elkerülhetetlenül kifogyasztott éldelet-tehetséggel, erővel 's erszénnyel, tenger kíváнатnak és szükségnek kell szemközt állanunk, mellyeket ki nem elégíthetvén, az elégületlenség 's életcsömör' örvényébe süllyedünk. Nagy Sándor példátlan szerencsével kezére keríté a' világ' birtokát, Jupiter Ammon' fiává istenült, 's kielégíthetlen hírszomjjal új hódításokat koholván, hihetőleg mint mértékletlenség' áldozata, kora virágában szállt emberi sírjába.“

„Siralmas sorsa a' legnagyobbaknak, a' szív' leglángolóbb vágyainak — kiálték-sel belsőleg megrázkódva — de hát minden törekvésünk kárhozatos e? Halhatatlanság' vágya nélkül soha sem volt nagy ember; nagy tett csak nagyra vivó szenvedély által valósulhat.“

„De szenvedelmünk korlátoltassék az észnek nagyobb hatalma által; különben, mint Timur és Dsingischkan, felhalmozott emberkoponyákból építünk magunknak dicsőség' oszlopát. Halhatatlan lelkünk a' hatalom' szédelgő magosságán el nem tántorodva, el nem kapva a' kincs' 's világi gyönyörök' csábos örvényétől, tartsa-meg érzéki önző gerjedelmek felett felsőbbségét, védje királyként független önállását, a' karakter' legmagasabb bélyegét; képes lévén lánghevében egy világ' uradalmát kivívni, bírjon egyszersmind elég hatalommal az egész világot nélkülözhetni, ha sors vagy kötelesség azt úgy kívánnák.“

„Nagy isten! — mondám megütközve — ki egyesíthet illy ellenkező tulajdonokat egy kebelben?“

„Épen azért, mivel ez legnehezebb, legnagyobb is. Örök dicsőségűek azért Hellas' és Roma' régi hősei, mivel magas polczaikról nagyobb méltósággal hágtak-le szűk polgári viszonyaikba, mint elébbi köz álláspontjokból fényes hivatalaikra; Cincinnatus ekéjéhez, Curius maga főzte ré-

páihoz, Epaminondas a' közkatonák' sorába. Lealázva magokat, szomorúknak látszottak a' külső szín után bíráló nagy csoport előtt, azonban, hogy szíveiket a' magas tett' égi malasztja boldogítja, 's világi dicsőséggel borostyánózott homlokaik felett az emberi nagyság' csillagkoszorúja fénylett. Hemzseg a' világ a' külfény' pulya bájjaitól, kik ön semmiségökben mind teltre, mind nélkülözésre egyiránt erőtlének levén, merő hiú érzésből kapkodnak a' méltóság' csilláma után, e' bérért mindenre megvásárolhatók. Europa még magasabb szellemi köreiben is majd nem egyedül nagyravágyás' rabjait mutat, Cromweleket, Napoleonokat, 's pirúlva állhatunk-meg Amerikával szemközt."

,Jól vagyunk — mondám izzadásig felhevülve — a' férfinak legyen annyi ön uralkodása, hogy tisztségétől ugyan válhassék-meg, mint midőn díszköntösét le szokta vetni, ha az udvarlás' ideje elmúlt, mivel a' köntös csakugyan nem az ember maga, 's ha az másként tiszteletre méltó, szükségtelen magunkat kölcsönözött pávatollakkal felpiperézni, legyenek azok bár mik, hivatalbeli méltóság, örökül bírt vagyon, születési előjog, vagy akármi min magunkon kívül, de ha, a' mint tisztelt nagybátyám állítá, az egész világ' birtoka boldogságunkat nem biztosíthatja, remél-

hetjük e azt Diogen' hordója szűk dongái közt föllelhetni?'

„Diogen a' nélkülezést egész a' sanyarú túlzásig gyakorlá, az illendőség' sőt emberi méltóság' megtagadásával, az igazság' arany közép útá pedig közönségesen két túlság között vonúl-el, 's ezen arany közép út itt az eléglet 's mértékletesség' életphilosophiája, melly arra oktat bennünket, hogy magunkat határtalan vágyak' martalékaúl oda ne engedjük, hanem elégedjünk-meg avval 's éljünk vele mértékletesen, mit a' sors bírunk enged. Így nem fogunk keservesen siratni eltiport reményeket, nem teljesült kívánatink nem szűlnék elégtelenséget; 's minthogy éldeleti tehetségünk, erőnk 's erszényünk mindig ép állapotban maradnak, fűszerezve lesz egyszersmind minden éleményünk. A' mi pedig leginkább tekintetet érdemel, az, hogy ezen úton szereshető jóllétünk lehetőségig független a' sors' beavatkozásától, mert csupán belső eltökélésünktől, tehát szabad akaratunktól, függ.“

„A' boldogító juste milieu ki van találva!‘ kiálta-fel István, kalapját feje felett lobogtatva.

Kimondá nagybátyám, 's im befejezhetem állításaimat egy az egészet áttekintő pillanattal, melly nélkül a' részleteket úgy is lehetetlen voltaképen méltányolni.

Rendeltetésünk' valósítása végnélküli tökéletesülést igazban, szépben és jóban 's boldogságunk' előmozdításában kíván tőlünk. Hogy ezen céljaink létesíthetők, kételkednünk nem lehet, mivel máskép ellenmondás nélkül azokat rendeltetésünknek sem tarthatnók. 'S hogy összehangzó munkásság által valósulhatnak, következőleg a' tökéletesülés' útja egyszersmind a' boldogságra vezető, ezt Sokrates, Plato, Aristoteles, a' leglelkesebb nemzet' legnagyobb bölcsseivel, állítom.

Meg fogunk győződni ennek igazsága felől, ha fontolóra vesszük, miképen céljaink' elérésére testi 's lelki ereink egyedüli eszközök, következőleg, hogy rendeltetésünk' előmozdítására annál alkalmasbakká kell válnunk, minél tökéletesben fejtjük 's miveljük-ki ezeket. Az ép's erős testű, felvilágosult fejű, nemes érzésű és gondolkozású ember minden hasonlításon túl ügyesebb élete' fenntartására, 's annak az elemek 's ellenséges indulatú emberek ellen védelmezésére, sőt a' külső javak' 's polgári részvevő segédek' megszerzésére is, mint a' testileg ki nem művelt 's lelkileg tudatlan és gonosz ember, ki tehetetlenségében ön állás nélküli, másokra szoruló, lelki békében szűkölködő, 's ki van téve a' lábbal tapodott természettörvény' boszújának. Azon nemzet pedig, melly ép, erős, felvilágosodott ha-

zafi polgárokból áll, 's kifejlett értelmessége mellett ipar által meggazdagult, nem boldogabb 's bátorságosabb e a' maga jóllétében ama' tudatlan, romlott, szegény 's erőtlen népnél, melly minden értelmesebb 's erősebb szomszéd népnek zsákmányává válhatik, 's mellynek ön magában pusztulni kellene, ha azt kiállhatatlan szenvedései végre jobb útra vissza nem térítenék?

Tagadni azonban nem lehet, hogy a' gondolkodó ember' rendeltetése 's különösen boldogsága' előmozdításában sokkal tekervényesebb úton fáradoz, mint a' csupán maga érzeményét követő köznép. Ez a' birodalom 's egyház' gyámsága alatt levén, 's azoktól kézen vezetettvén, elvont tárgyakról még nem gondolkodik, hanem vak érzeménnyel 's hittel követi születési vallását 's az ősi szokásokat, 's ha végképen el nem nyomatik, vagy rendkívül romlasztó helyzetekben nem nyomorog, szűk körében, mindennapi munka mellett, a' művelt világ' számtalan szükségait nem ösmerve, természetes épségében azon jóllét' fokát éri-el, mellyet éldelni képes. Boldogsága tehát főkép külső körülményektől függ. Nem így a' műveltség' kiszabadult fia, a' gondolkodó ember. Ő szemlélődik, mert ön maga vezetője akar lenni e' földi pályán, 's ön magát függetlenül gondolva és cselekvőleg szándékozik határozni. Neki tehát, hogy az iránt mi, igaz és

jó, számot adhasson magának, elmúlhatlanúl nem csak ön lénye' törvényeit és céljait, hanem tehetségei' határait is ki kell nyomozni, máskép magát gondolkodva 's cselekvőleg törvényszerűen nem volna képes eltökélni, 's önmagával azon nyugalomra 's békére nem léphetne, melly minden jóllét' alapja, 's végcélja az egész bölcselkedésnek. Előtte a' szemlélődés' zajló tengere, a' tévelygés' örvényeivel 's hiedelmetlenség' sziszegő viperáival, neki hullámaait erős karral áthatítani, az útját álló kigyókat Herkulesként összeszezúzni, túlpartra érni vagy merülni kell. Fölbredvén tudniillik benne a' végtelenség' alkata, munkássága minden irányban szertelenbe csapkod. Juttassuk eszünkbe ifjúságunk' heves, korlátlan törekvésű napjait! Nemde akkor általános ösmeret után vágyakodtunk? Nem törekedtünk e az egész mindenség' végokait 's céljait annak végtelen oklagos összeköttetését 's a' dolgok' lényeit is belátni? Véges lények' ismereteik azonban nem terjedhetnek végetlenbe, 's így belátásunknak minden oldalról megfoghatatlanságban kell végződnie. Már érzékeink sem hatnak a' dolgok' lényéig, hanem csak azok' tünetényeiről tudósítanak, eszünk pedig a' mindenség' oklagos összeköttetését nem képes áttekinteni, azon erőket is, mellyek okai a' jeleneteknek, nem foghatjuk-fel érzékeinkkel, hanem csak gondol-

hatjuk. Ha tehát mi ezen határinkat félre ismerve, az élet' belső műhelyébe törekszünk tekinteni, ha vakmerő kézzel azon fátyolt merészkedünk levonni, melly a' teremtés' titkait fedi, ha szinte úgy látni és tapasztalni akarjuk a' dolgok' lényeit is, mint azok' tünetényeit, sőt minden belső és külső jelenetek' végső elveit, a' halhatatlan lelket és az örök istent: úgy emberi határinkon túllépve, a' lehetetlenség' országába bolyongunk, 's elcsüggedve kétkedés és hiedelmetlenség' martalékvá válunk.

Gyakorlati irányzatban pedig mi után sovárunk? Nemde végtelen boldogság után? boldogság után, melly ne legyen semmi hiány, mellynek soha se szakadjon vége. Illy szertelenséget véges keblünk el nem tűr 's nem is képes használni, mert szerinte e' nap alatti világban a' mulandóságnak és sorsnak enyészni, 's nekünk végteleneknek mindentudókká 's mindenhatókká kellene válnunk. Azonban minden ember egy bizonyos helyzetben születik, tehetségei' saját mértékével, és a' sorsnak urává nem lehet; minden, bennünk és kívülünk, korlátok közé van szorítva, mellyeket ha nem ügyekszünk ismerni, nincs lelki vagy testi tulajdon, nincs helyzet, melly bennünket boldogtalanokká ne tehetne; mert így senki a' maga ereje, esze, külső javai 's szerencséje' mértékével meg nem elégedhetik. Szük-

ség e mondanom, hogy ezen út elégületlenségre, 's a' maga végső túlságában vagy öngyilkolásra, vagy hőhérpadra vezet?

'S ím elmondám, mit az emberész rendeltetésünk 's boldogságunk' valósítása felől mondhat. Csalhatatlan útnak 's tökéletes boldogságra vezérlőnek nem híresztelem azt, mert csalhatatlanság 's tökély nem létezik a' nap alatt. Mindnyájan sorsnak vagyunk alávetve 's csapásit erős lélekkel kell túrnunk. Mit is tehetnénk ennél jobbat, ha csak a' világból ki nem akarunk költözni. Feladatunk ennél fogva itt nem lehetett más, mint annak meghatározása, mitevők legyünk, hogy min magunkat boldogtalanokká ne tegyük, hanem boldogságra méltókká, mert így békében és nyugalomban min magunkkal, a' méltatlan sorsot is könnyebben fogjuk túrni. A' bölcs általában fogva minden dolgot jobb oldaláról tekint. Gyönyört és fájdalmat az állatok is szinte úgy érzene, mint mi, de nem örömet és nem bánat is, mert fogalmok nincsen. A' fájdalmat ugyan ki nem kerülhetjük, de igen a' bánat, ha tüstént valamihez fogunk, a' mi elejét veheti, 's tárgya' emlékezetét lelkünkben elszélesztheti. Az okos és becsületes ember még a' roszkedvűséget is kerül, hogy benne szokássá ne váljék, és vidámság' elvéből is. Ki legyen és lehet vidám, ha ő nem az?

IV.

„Punctum, satis! — mondám füstölgő üstökkel, sapkámat a' gyecpamlagra vetve — szót se többé e' theoriáról! Én emberül kiállám a' leczkézést az egész tisztos közönség előtt, de most valóban hasznát is akarom tapasztalni 's azt helyzetemre alkalmazni.“

„Mindenek előtt új hivatásomra 's munkára van szükségem, mert munka nélkül nem tökéletesülhetünk 's jóllétünket sem mozdíthatjuk elő, mint hiábavaló útczakoptató pedig en magamnak 's a' világnak nem akarnék terhére lenni.“

„Vedd ifjúságod' első tanulmányit újonan elő — felele patriarchám — az élet' realismusa eddig, tudom, philosophiai idealismusodat meg-orvosolta, a' hadtudományban is, nem kétlem, előmeneteleket tevé. Mit ifjúságunkban tanul-tunk, férfikorunkban tapasztaltunk és kivizsgálánk, öreg korunkban a' világgal kell közölnünk, másként az ismeretek' országa ezen ideák' keringése nélkül nem gyarapulhat.“

„Tehát irótollat vegyek kezembe?“ kérdém álmélkodva.

„'S miért ne? — viszonzá ő. — A' legnagyobb emberek életpályájok' végén írókká lettek; 's nem víhatsz e ezen új hivatásodban — folytatá beszédét mosolyogva — újonan 's több

valószínűséggel a' sikerre nézve, halhatatlanság után? Mert a' literatura' respublicájában mindenki egyenlő születésű, itt méltóság, pénz, címzetek, nem állják útadat, 's haladásodat 's irányodat egyedül személyes tehetség és érdem fogja meghatározni.“

Haboztam, de végre makacsságom István és Kornél barátimat is ellenem zúditá.

,Fogadd-el a' tudós parókat — monda dévajkodva István — magyar olvasótársaságunkba úgy is fel vagy már véve, senioratusunk' könyvtára tárva áll számodra, 's nőm hálóköntőssel és sapkákkal szándékozik kedveskedni.‘

„Illy adakozások — folytatá kötődve Kornél — részemről is bőkezűséget vonnak magok után. Én mindennek felett attól tartok, hogy ideal-világodba fölemelkedvén, ezen maroknyi porról, melyet mi közönséges halandók testnek nevezünk, igen is elselejtkezhetnél, a' mi téged tudós szobamunkáid mellett Hippokrates vagy Hahnemann tanítványinak körmei közé juttathatna; minek eltávoztatására, mivel a' szükséges mozgást egészséges két lábon nem teheted, majorotok' kertje szorgalmas művelésére hámoromban egy jó alkátú kapát szándékozom számodra készíttetni.“

,Bőkezűségtek ma valóban korlátot nem ismer; de csak ide vele; négyszáz forintnyi nyug-

pénzem mellett úgy is burgonyámat enkezemmel kell természetnem.

„Ez iránt nyugodt lehetsz — szólt nagybátyám. — Ki számítaná pénzbeli szükségét egyedül bevételek szerint? hiszen ezt kiadásaink' bevételeinkhöz mért aránya határozza. Egy milliót évenként semmivel sem nehezebb elkölteni, mint négyszáz forintot, a' mit némelly bírói zár alatt tengődő nagyaink' példája eléggé bizonyít; midőn ellenben közvitézeitek közt, mint egykor ten magadtól hallám, itt ott egy találkozik, ki napi négy krajczárjából egy kis pénzecskét tud megtakarítani. Valljon nem gazdagabb e ez amazoknál, midőn szükségei felett pénze van, mellyben amazok elég keservesen szűkölködnek? Mi ugyan, szeretett öcsém, mértékletességi philosophiánk mellett, a' pénzt nem fogjuk kihányani, 's midőn a' tisztaság' pompájánál más fényt nem űzünk, bevételeinkkel alkalmasint beérve, jóllétünkben hiányt talán nem szenvedünk.“

„A' mennyire tudniillik ezt élemedett korunk 's az én santa lábam engedik.“

„Ez utóbbit, úgy hiszem, egy kis nemzeti büszkeséggel fogod eltűrni; korod pedig még számba nem jöhet. Jaj azon embernek, ki az öt érzékek' világánál mást nem ismer, az öregségében érzékiségétől elhagyatva, sivatag magányban fog nyomorogni, ifjúsága' visszaidézhetetlen

napjai után sohajtozva. A' valódilag művelt ember' örömei ellenben nem olly könnyen kimeríthetők; midőn az érzéki világban enyésznek, emelkednek a' szellemiben. Mintegy lebilincseztve testiségünk' nyommasztó rablánczaitól, szellemszárnyain röpül-fel lelkünk a' szép, jó 's igaz' verőfényes magasságaira, 's ott, túl a' világ' zaján 's balgatagságin, zavartalan békében éldeli a' szellem' hervadatlan örömeit.“

V.

Itt hangos ebugatás vete véget értekezésünknek. Nagynéném a' nőkkel megérkezett, körülvéve számos kosaraktól, melyekből a' legízesebb lepények párologtak. Vallatás alá vétettem újonan, mert bőbeszédű nagynénémről senki sem menekedhetett könnyen, nekem pedig most ugyancsak kijutott, mert az egész tisztos atyafiság' nevezetes történeteit, egész harmadízíglén, per extensum, ki kellett hallgatnom. De végre asztalterítés végett csakugyan eltávozott a' nyaralóba, követve, segítség végett, a' nőszemélyek' egy részétől.

Patriarchám a' nők' fogadása alatt új életre derült. „A' szeretet — mondá vígan — édent alkot az ember körül, 's a' természet vajmi kevés-sel megelégszik. Egykét jó barát, egy barátné...

igen — úgymond felém fordulva — emlékezel e még Laurára? “

Ezen kérdés a' legnagyobb álméletba hozott. Mit akart vele? Meg nem foghatám indító okát, célját. „A' történet — felelek lehető részvétlenséggel — kissé régi, tán nem is igaz már.“

„Bah! — viszonzá kifakadó kacajjal — a' szerelem egész életünkön át kísértget, csak alakjai változnak.“

Hátam megett a' bokrok zörrentek-meg. István, — ki írja-le csodálkozásomat? — bohó hajlongások közt Laurát életnagyságban vezeté előmbe.

Életemben nem érzém így magamat meglepetve. Az asszony mintegy harmincz évű vala, de a' kor épen nem szedett-le róla minden hajdani kecsket, 's azon művelt udvariság, mellyel fogadott, 's nyelvünk' különös bájú gördülete ajkairól, nem tudom mi varázssal haták-meg szívemet. Sebesen fölemelkedém fogadására; de tudja isten, nagybátyám' változó alakú szerelem-theoriájába merülve e, vagy mivel hirtelenkedtem, sánta lábamra hágtam, 's testem annyira elveszté az egyensúlyt, hogy fogódzás végett akaratom ellen is Laurát kellett megölelnem, mellyet ő, ijedtében 's rajtam segíteni akarva, viszonzott. „A' hazavénült katonák támogató kezekre szorulnak“, mondám megkövetve, karjai közt,

's erőm 's akaratom egyensúlyom' helyreállítására egészen elhagyának. „Erre baráti kezek is haszonvehetők — vága bele István, hatalmasan lábaimra állítván. — Lánczhordtát! ti katonák még sánta lábbal is mint hódítók léptek-fel.“

Nagynéném jelenté az ozsonnát. Bemenénk a' nyaralóba 's én Laura mellett foglaltam helyet. A' talány végre megfejtődött. Laura — ki álmodta volna ezt? — Bodrogszegi és Kesselőkői Kesseley vitéz kapitány uram' öccséhez ment férjhez, és most ennek halála után jószágát kibérelvén, szüléi' házába tért vissza. Kapitány sógora nyugalmaztatván, jószágát ennek ajánlá igazgatásúl, de ő nem hajlott az ajánlásra. A' boldogtalan! hiszen társaságában Methusalem' korát érhetne volna el.

Nagybátyám az ozsonna közt kifogyhatatlan vígsággal éleszté az egész kört. Végezetül óriási nagyságú dinnyék tétettek az asztalra, 's csodálva hallám; hogy azokat István házi kertében termesztí. „Az ipar — mond ő — csodákat tehet; néhány év előtt még azt sem akaránk hinni, hogy nálunk dohány teremhessen, most pedig majd leghíresebb az egész hazában.“

„E' tárgyakra nézve — mondtam — különösen kikérem oktatásodat, máskép a' Kornél barátom ígerte kapát nem használhatom.“

„Bravo! — kiálta-fel patriarchám — már látom jó útban vagy, illy kis szenvedelmek' való-sítása rendkívül sok érdeket ad az életnek.“

Ozsonnánk alig végződött, 's im muzsika zendült-meg. Néhányan a' társaságból vevék-elő hegedűiket. Az asztal félre húzatott 's én Laura' oldalánál vígan néztem a' keringő párokat.

Utóbb magyar táncz perdült 's azt harsány taps követte. Nagybátyám, a' közvigalom' nem kis öregbítésére, nemzeti ünnepiséggel nagyné-német vezeté-elő. Eszembe jutta, hogy ezen mulatságot Sokrates is, teste' mozgékonysága' 's jó kedve' fenntartására, kedvelé 's még öregségében is gyakorlá. Mind e' mellett még is hűledeztem, midőn észrevevém, hogy a' hetvenöt éves bajnok a' tánczban egy tactot sem veszte. Harsogott a' taps és az éljen. 'S én, elkapva a' köz vigalom' örvényétől, magam is megragadám Laura' kezét 's másfél lábommal úgy eljárám a' nemzetit, szinte ropogott belé a' szoba.

VI.

Azóta patriarchám' tanácslatai valósulnak. Majorjának háza 's kerte tudóskodásom' 's dinnye és dohánytermesztő munkásságom' színhe-lyei. Független helyzetemben, életphilosophiám 's célirányos munkásságom mellett, nagybátyám', Laura, István és Kornél' társaságában az örök

ifjúság' napjait élem. — Minap patriarchám szobámba jöve, kérdezvén, fogtam e már valamibe? Egy csekélység kész, viszonzám. — Csodálá.

„Tanácsosnak tartám minapi értekezésünket nyugpénzes fegyvertársaim' számára, kik meleg kályha 's leves mellett ásitozva halálig únják magokat, egész pontossággal leírni, 's ha nagybátyám nem ellenzi“

,Bízzást sajtó alá vele', mosolyga helybenhagyólag.

Követém tanácsát, 's a' tisztelt olvasó tudja, hogy azt ígéretemen fölül teljesítém, szolgálati üdömből is hozzá mellékelve némelly adatokat. Haza vénült katonának úgy sem marad más hátra elmúlt pályája' emlékezeténél, 's olly csodálatra méltó dolog e, ha nevezetes történetecskéinkkel együtt néha min magunkat is emlegetjük? Megérdemeljük azért azon halhatatlan gúnyt és kacaját, mellyel a' társaságokban 's a' színpadokról tiszteltetünk? Egész világ küzd a' szó-lás'szabadságáért, 's mi harcz' fiai elhagyjuk e magunkat nyomatni? Francziaországban, hol a' társasági szokások a' legpontosabban megtartatnak, nyugpénzes fegyvertársaink elnémíttatnak ugyan az életben, de azért annál hangosabban szólamlanak-fel holtok után. A' nagy sereg' más világra költözött hősei, császárijokkal együtt, eláraszták Európát memoirjaikkal. Ott már egy

zászlótartócska sem dől sírjába a' nélkül, hogy nevezetes életének ezen emlékkövét fel ne állítaná. Egyedül mi maradjunk e hátra? Barátim, az idők változtak. Már mi is valahára tanulni kezdjük tollainkat is forгатni, mint hajdan fegyvereinket, 's ha ti, szeretett hazámfiak, könyörületlen társasági szabályaitokban megátalkodtok, ezután drága pénzen fizettetjük-meg veletek azt, mit eddig ingyen sem akartatok hallani.

SZONTAGH GUSZTÁV.

A' FALUSI KIS LEÁNY PESTEN.

Jaj de szép az a' Pest, istenem, de szép,
'S benne millyen úri, milly szelíd a' nép!
Össze vissza jártam útat útfelet,
De szemem nyugonni nem talált helyet.
Ablak ablakon van három négy soron,
Olly magas falunkban nincsen a' torony.
A' sok utcza tömve, mint a' méheraj,
Jobbra balra fényes gyöngy, ezüst, arany.
'S mintha búcsu lenne késein 's korán,
Czifra ott a' férfi, asszony és leány.
Ám csudálni méltó mindenek fölött,
Hogy kevély alig van annyi úr között.
Mert kosárka almát vittem árúba,
'S feltakarva szépen ültem kapuba,
Ott hogy üldögéltem én szegény leány,
Szépen néze minden átmenő reám.
És sokan, de hogy mért, nem tudom biz' én,
Visszafordulának többször is felém.
'S három könyves úrfi, más is körbe vett,
Egyik kérdi tőlem: „Húgom, mi neved?“
És a' másik kérdi: „Hol lakol babám?“
És a' harmadik mond: „Lelkem, nézz reám.“

Én meg elpirultam, oh de hogy is nem?
És csak úgy susogva mondtam-meg nevem'.
Hányával kel almám, meg se' kérdezék,
Ám ha annyi lett is volna, megvevék.
'S mennyi furcsa szépet kelle hallanom!
Azt ugy elbeszélni, oh dehogy tudom.
„Hozsz e még be almát? itt ülsz akkor is?“
Kérdeznéek, isten tudja hányszor is.

Jaj de szép az a' Pest, istenem de szép,
'S benne millyen úri, 's nem kevély a' nép!
A' hogy áldogáltam útca' szegletén,
Nagy sietve jött egy szálas úr felém.
Rajta volt ezüstös szép kalap 's ruha,
Gazdag úr lehet, de még se' katona.
Állni czifra hintón láttam ollyat én,
Bajsa jól kikenve, barna mint a' szén.
„Ejnye gyöngyöm adta, kis magyar leány,
Nem szeretsz e engem? én szeretlek ám.“
Így köszönte szépen, és tán ismere,
Mert úgy híva, hogy csak menjek-el vele.
,Nem lehet' feleltem, 's kérdezé miért?
,Mert anyámtól meg van tiltva, hát azért.'
,Bé ne menj, leányom, ez volt a' szova,
Bár akárki hina, házba sehova.'
„Kis szivem, tehát csak nem jösz-el velem?“
Monda, 's megszorítá kétszer a' kezem',

'S búsan ott hagyott az utcza' szegletén,
 Ám de mit tegyek, ha tiltja a' szülém?
 Jaj ha megharagszik az az úr reám,
 Mit miveljek akkor? mert hatalmas ám.
 Egy kosárka almát béviszek megint,
 És ha majd anyám a' régi módra int,
 Szépen kérem őtet, hogy legyen szabad
 Felkeresnem azt a' szép ruhás urat.
 'S hogy haragja szűnjön, csókolok kezét,
 'S néki nyújtom által a' legszebbeket,
 És ígérem, hogy azt nem teszem soha,
 'S félni nem fogok, mert ő nem katona.

Cz.....

TYNNICHOS.

Görögből.

'Thrasybulost holtan hozták Pitanába a' vértlen,
 Mély sebet ejte hetet rajta az argosi kar;
 'S mind elül. A' véres tetemet máglyára helyezvén,
 Tynnichos, atyja, imígy szóla felette az ősz:
 „Sirjanak a' gyávák; én, téged gyermek, a' sírba
 Könnyetlen teszek — Sparta' fiát 's fiamat.”

SZÉKÁCS.

ÍDA' SÍRJÁN.

Ít ez új sir szép virággy,
Benne halvány rózsza fekszik;
Rózsza! sir utánad a' föld,
És az ég örül 's dicsekszik.

A' halálnak jégszívében
Forró, lángzó indulat gyúlt,
'S fölragadta gyászölére,
Egy éltet, de hány szívet dúlt!

Ah! egykor hűves pataknál
Nyájasan karöltve ülénk,
'S egymásnak hiven örülve
Boldog érzetiuknek élénk.

A' patak folytatta útját,
Ó regéket énekelve,
'S a' himes part' szüz virága
Nem mozdult, reá figyelve.

'S szőkefürtű angyalarczod'
Biztos hű keblemre hajtva,
A' patak' tükrébe néztél
'S így susogtál, felsohajtva:

„Szép az élet, szép, de múló,
A' sír ránc borúl hivatlan;
Ah, miért múló ez élet,
E' kő mért nem halhatatlan? “

En mosolygék 's nem hívém ezt
Édes álman' mámorába',
'S szép jelennek élve, rogytam
Sejtő lányka' hű karába.

Ó jól sejte! új tavasz jön,
Új virággal dús ölében;
'S halvány ifjú ül a' parton,
Hallgat — 's könny remeg szemében.

TÓTH LÖRINCZ.

HAJDAN ÉS MOST.

Hajdan erény vala élni hazának 's halni hazáért:
Élni hazában most, halva hazának, elég.

SZENVEY.

NYILATKOZÁS.

„Szűnj kevéssé zengeni
Harczi viadalt,
Vedd elé kis lantodat,
'S mondj szerelmi dalt.“

Ezt sugallta a' leány,
'S csendes éjeken
Ablakához elmenék
Zengni cüekem'.

Andalogva sirt a' dal
Hold'sugárinál,
'S díjamúl hajult felém
Gyöngé rózsaszál.

Én a' gyöngé rózsaszált
Szépen ápolám,
Rajta függe nappalom,
Rajta éjszakáim.

És örökös éjszakán,
Örök nappalon
Hókéz adta díjvirág
Volt magánydalom.

Ám a' rózsá' bájai
Elvirultanak,
'S új dalokra bú- pausz-
Tárgyat adtanak.

És midőn nyugodt a' lány
Csendes éjeken,
Ablakához elmenék
Zengni énekem'.

Olly epedve sirt dalom
Hold' sugárinál,
Ah de díjamúl megint
Lőn csak rózsaszál.

Szép a' rózsá' 's a' virág-
Rendben ő király,
Szíve mellé tűzdeli
Ifjú és leány;

E' növényből font füzér
Lantot ékesít:
Ám szerelmi dalnokot
Díj magasb hevít.

Kék szemekből villanó
Játszi pillanat,
Rózsaarcz 's ajak! szívem
Értetek dagád;

'S lángoló leánykebel,
Melly viszont szeret,
Birja visszaadni csak
Feldúlt mennyemet.

'S míg kegyébe nem fogad,
Csendes éjeken
Érte nyögdel és eped
Lantom, énekem.

Ím tehát nem zenghetek
Harczi viadalt,
Csak negédes szép leányt,
Csak szerelmi dalt.

Cz.....

A' SZERELEM' DALNOKAIHOZ.

Meddig danoltok gyáva szerelmeket,
'S a' bokrosító kelyhek' arany nedét,
Mádnak vitézi, 's a' kökényszem'
Bája után epedő poeták?

Szeretni hölgyet a' magyar úgy is ért,
'S lenyögni karján munkabíró korát,
'S a' hattyuhalmok' domboráról
A' haza' kinja felett mosolygni.

És tudja gondját borba fulasztani
Vitéz Mihálnak csábjai nélkül is,
És mámorában eldudolni:
„Vita nec est nisi nostra in ora!”

De hont szeretni! — Oh magyar! A' haza'
Szerelme borban 's vénusi kéj között
Velőt vesztített csontjainknak
Leljen e hát temetőt ürében?

Szárnyat dalomnak, szent haza, és tüzet!
Hogy istenítő légyen az érdemest
'S a' renyhe álmok' szűnyadóját,
Mint boszúló Nemesis, riasztó.

SZÉKÁCS.

HUNYADI JÁNOS.

Hogy rémulve futott Mahomet Nándornak alóla,
A' megment várnép istenelé Hunyadit.
„Keljetek édeseim — mond ő, fel az égre mutatván —
A' harc volt csak enyém, győzelem istenemé.“

CZUCZOR.

A' VÖLGYI HÁZ.

Zöldelő liget - középén
Kis házacska áll,
Fris patakcsa' tiszta partján
Fűzek' árnyinál.

Forró vágyaim szünetlen
Vonzanak felé,
Mert sovár szívem rokonját
Benne föllelé.

Szüzek a' kristály patakcsa'
Ömledései,
Még szüzebbek tiszta keble'
Hű érzései.

Völgy' ölen emlény - seregnek
Díszlik kelleme;
Kékebb nálok égi lánykám'
Ártatlan szeme.

Hű galamb áll a' tetőre,
Tündöklő fehér,
Lánykáméval hű szerelme
'S fénye föl nem ér.

Fülmilére hallgat a' völgy,
'S zengzetén mi báj!
Ah! ezüstebb hang, a' mellyet
Zeng kis rózsaszáj.

'S még szebb volna a' derült ég,
'S a' táj' kelleme,
'S a' dal, hogyha oldalamnál
Lánykám lengene.

Ah! százszor jobban imádnám
A' természetet,
Ő ha hintne szép szemével
Arra életet.

Dús házacska! drága kincsed
Vonja lelkemet,
Tárd-ki ajtód 's szent öledbe
Vég-föl engemet!

És felejttem a' virágot,
A' zengő tetőt,
'S hű galamb' szelíd szerelmét,
Látva őt, csak őt!

TÓTH LÖRINCZ.

ROMÁN ÉS NEM-ROMÁN.

ELŐSZÓ.

Félek, hogy a' kezdet mindjárt ásítást idéz olvasóm' inkább mosolyogni szerető ajkaira, mert előre elijed, hogy az unalmas folytatás még tán a' jövő évi Aurorában következendik. 'S megvalolom, ez igazságos aggodalmát bár kinek is méltánylanom kell. Messze is fekszik a' dolog' természetétől, az igaz, egy illy munkácskát — melly inkább haszontalan irka mint munka névvel nevezhetendő — tűzok-röppenésként keringő előszóval kezdeni: azonban ez egyszer bocsánatot írói vétkemért! mélyebb vizsgálatra átláthatja kiki, hogy a' szokatlan cím magyarázatot kíván, 's ez egyedüli célja előszavamnak. Szokatlan címmel pedig élni akartam *először*, mert ez idők szerint nagyon divatozik élő családokban is új meg új 's szokatlan névvel keresztelni a' szülötteket; *másodszor*, mert így e' megbocsátható hiúság több olvasóval kecsegtet. 'S ha egy anyának bűnül nem vétetik a' vágy, hogy minél több szem

akadna-meg leánykáján; mért volna egy szegény (tán ez nálunk ide a' legillőbb epitheton) irótól természet-elleni az ohajtás, minél többektől elvastatni? — Most a' dologra!

Románt és nem-románt akartam ez évi Aurorának néhány lapjaira iktatni; az az, románt akartam írni, melly még se lenne román. E' terv' főzése alatt már több pipám kiégett, 's füstével versent szállonga fejemből egy gondolat a' másik után, de czélt nem érek, véghez nem juthaték. Andalgásimból e' busító tudományt vevém: való nem díszlik a' nap alatt 's én románomat román nélkül be nem végezhetem. Hősömben bíztam, ő valólag futhatá pályáját; de mit ér a' futás, ha czélt nem ér az ember? — Hősöm' megházasításának szüksége perczenként hatalmasban kele-fől tervem ellen, csak azért is, hogy a' már-már lábra kapdozó gonosz nőtelenkedésnek íráskámmal én is fáklyát ne gyújtsak, melly tisztelettel a' szelíd nőnem iránt mélyen érzem magamat lekötelezve. Ezen kívül, előbbi elvemhez híven, a' magyar példabeszéd „kinek a' pap, kinek a' papné“ reménylenem hagyá, hogy románomban is kinek a' hős, kinek a' hősné tetszendik, 's így ismét több olvasóra számolhatok. — A' házasítás hát már elkerülhetetlen, 's mivel ez leány nélkül meg nem eshetik, íme romántalan tervemnek román fele is ké-

szen áll. Hiszen — teljes engedelmet reménylve őszinteségemért — minden leány egyegy élő román, még pedig, az eredetiségnek (édes magunkról szólok!) ez igen terméketlen szakában, többnyire szedett-vedett Kotzebue's Lafontain' siralmas mintái után készült. Azonban ez koránsem a' tisztelt nem' hibája, a' mai veszedelmes kőrszellemé az, melly szerencsére olly tág bakkal van ellátva, hogy minden vádat magunkról bele rakhatunk, 's így könnyen gond nélkül futhatunk a' kocsi után. Hiszen mindennapi példa, hogy a' komoly eredetiség olvasatlan, színeinken játszatlan hever, míg a' romános másolatok örök-ké kézen forognak. Már pedig egy leányka, ha épen kézen, színen nem forog is, hogy egy boldogító karra fűzhesse 's a' lehető vidor színbén — de festék nélkül — láttassa magát, e' törekvés igen igazságos, célérésre az eszköz engedhető, 's így ő, valamint soha semmiben, úgy ebben sem vétkes. — Ezekből látható, miként rövid elbeszélésemnek egyik része román, másika nem-román leendő; azonban ezt én sehol meg nem jelelem, olvasóm' határtalan tetszésére bízva ott látni románt, hol ő 's nem a' hol én akarom.

'S most, mint nagy útra induló, szíves búcsút intve kíséromnek, tovább mennék, de újra elöttünk áll a'

BEVEZETÉS.

Ezt nem csupán azért gondolám előrebocsátani, mert az előszóval már bizonyos írói rendszerbe keveredtem; de mivel három kalandor utast, kik nagyon fáradtak 's járatlanok, a' szó' teljes értelmében *be kell vezetnem* Füredre az érczes kúthoz, testök' fáradságát ujítani, keblök' hevét mérsékelni. Ők itt egészen ösmeretlenek, egyszerű úti köntösükből nem tetszik más ki vándor mesterlegénynél; hogy hát rangjokhoz méltó fogadást várhassanak, mind a' füredi társaság, mind a' nagyon tisztelt olvasótól, előre kell bocsátanom — megjegyezve, hogy a' történet helye Magyarország — hogy egyike ezeknek, az a' fakó, vászon köntösű, szalmakalapban, egészséges izzadt poros képpel, gróf ám! 's a' két más kék gunyájú barátja, nemes! 's ha ez nem volna is, de becsületes magyar karakter 's magas érzelmek hevítik keblöket; hogy aztán, mint mondtam, illő tisztelettel fogadtassanak!

De most hát már igazán többé nem tréfálva 's időt hasztalanul nem pazarolva, kezdjünk a' dologhoz!

I.

BALGA: — — két leány jó, két parányi mézedény.

Csongor és Tünde.

Épen kelt a' nap! Oh milly tág mező volna ez egy költői tollnak, leírni miként lövelli első

arany sugarait a' világ' köz fáklyája borongó hegyek mögül! De én ehhez nem értek, 's hősöm is letiltott minden regényeskedésről ott, hol ő jelenik-meg. Aztán, ha jól felvesszük, ma és Füreden is csak úgy kelt ám fel az a' jó nap, mint máskor 's bár hol; azért csak egyszerűen legyen mondva: a' nap fölkel, de a' fürdő társaság még aludt, csak három kalandorunk ülé körül a' kútat 's ivá annak vérhigító cseppjeit, elmélkedve magok közt sokféle dolgokról. Két éve már, hogy ők külföldön utaznak, Angol-, Francia- 's Németországokban, melly sükerrel? még nem tudjuk; külföldi külsejökön nem látszott, tehát szellemiekkal rakodtan tértek-meg, mi abból még inkább gyanítható, mert gyalog jártak, hogy figyelmöket semmi el ne kerülje, 's ki gyalog jár, holmi haszontalanságokat csakugyan nem szed-föl, hogy szabadabban járhasson. Most honunknak is még ösmeretlen tájait egy úttal bejárni kívánván, így jutottak ma hajnalban, hűs éji utazás után, Füredre. Bámulák a' természet' bőkezűségét egész Balaton' mentében; de kivált Füreden fenndobogott a' szív mellökben az elmel-lőzött honnak szépségén. „Hátha volna még ehhez a' mi nincs, teszem, egy kis szorgalom!“ mond az egyik. „Hátha a' sétahelyek tisztábbak, Bécsből, Pestről; Debreczenből ide gőzkocsik alá készült vasútak volnának!“ szól a' másik. „„Hátha

a' nagy Balaton, mellynek dicsősége, mint hegyességben elhízott testnek, úgy is csak szélességben áll, lecsapoltatva, mint vízkóros has, legfőlebb egy karcsú folyammá változhatnék! “ so-
hajt a' harmadik. Hátha a' Duna — hátha a' híd — hátha — — hátha — — — ! De így a' háthák-
ból ki nem fogynánk soha, azért, illy haszontalanságokkal nem vesződve, folytassuk tovább románunkat, különben is éppen egypár balatoni nympha közelg a' kúthoz, 's ezek most a' komoly eszméletek közt, mint sokat ígérő tarka szivárvány, tűnnek-föl.

A' deli Z** baronesse, a' 16 évű kis Szerenka 's szobaleánya, valának a' tündérek, kik reggelenként ez időtájban legelsők szoktak a' kútnál megjelenni. Szerenka, egy vidám élettelijs gyermekded leánya, egy sok reménnyel feslő kedves bimbó, csillaga vala az idei fürdő-társaságnak, mellynek jövő-menő planetái és üstökösei hódolának ugyan egész erejükből kellemeinek; de őt, bár türhetetlenkedő szívűt már, még mindig korlátolák azon családi viszonyok, melyek T** grófi házzal az övékét szoros kapcsolatban tarták; annyival inkább, mert mindkét részről egy boldog frigynek valának elébe menendők, melly Szerenkát maholnap az ifjú T** gróffal fogná örökösen összekötni. — Azonban, hogy a' kúttól messze ne távozzunk 's vele mi is né-

mi összeköttetésbe jőünk, szükség tudnunk, hogy ezen Szerenkának szánt vőlegény három kalandorunknak egyike. Azért a' kis baronesse, rájok bukkanván, nem csak látszólag, mint szokás, de ugyancsak megdöbbsent, a' poros képben némelly ösmerős vonásoktól lepetve-meg. A' hirtelen hörpentett víz torkán rossz útra szaladt, fojtó köhögés fogá-el mellét, hogy szobaleányába kapaszkodva alig tudott nagy zavarodásában a' kúttól távozni. Az ifjú grófnak csak némi fogalma maradt-föl a' gyermek Szerenka felől eszméletében, 's a' nem-látás óta kész leánnyá fejlett alakban most hirtelen nem is gyanítva semmit, nyugodt maradt. Nem így a' kis baronesse! Őt a' gyulékony phantasia túlságokra ragadá szokásaként. A' viszonzlítás' romános érzelmeivel könyvekből már ösmerős levén, nyugtalan leve, határozatlan: kimenjen e a' nyilvános sétahelyre, vagy bevárja szállásán a' bizonyosan legelső kopogóban mátkáját. Az utolsó mellett maradt, 's divatujságokkal, zsebkönyvekkel, himző rárával, mint bástyával körülvéve, túlságig piperés kis magát, várta, és már két hosszú óráig hijában várta a' boldog kopogtatást.

II.

Fél óra alig telt, az ajtón kopognak.

Barátság és szerelem.

Tizenegy óra múlt már 's daczos kis szépünk még mindig várakozásban, 's pedig mind csak haszontalan várakozásban, ült ablakában. Kétkedni kezdte utóbb, tán nem is az ő grófja volt, kit a' kútnál látott, hiszen két év multán az elősmerés nem volna épen olly csoda, kivált korunknak az effélékben általában igen is feledékeny szakában, mellyben multról nem sokat aggodva 's a' jövőt sors' kezébe bízva, leginkább csak tűnő jelenének szeret élni az okos. De ez már hallatlan boszúság! a' vendégek' névsorát meghozatá 's a' ma érkezettek közt grófját is följegyezve találá. 'S ki ne méltánylaná most az igazságos boszút, mit kedves baronessünkben a' türelmetlen szívecske forrala? — Nekem azonban kötelességem hősömnek fogni pártját, ki a' vendégneveket szinte átnézte, de egy nagynénjével lévén itt Szerenka, neve hibázott a' sorból.

Végre csakugyan kopogás, 's a' szép váró keblében erre viszhangúl kettős szívdobbanás. Könyvet és rámat kapván, határozatlanúl, melyiken lepessék-meg inkább, szólni felejtett Szerenka, 's a' künn engedelemre váró nem meré benyitni az ajtót. Szerenka ismét kétkedett, tán

csak az átsuhant szél okozta a' neszt, midőn a' másodszori kopogást is tüstént hallhatá, 's most félve, feszült figyelemmel viszonzá ő is: „Szabad!”

III.

VILNA. (*kedvetlenül*) Menjünk!

Fátyol' titkai.

Az ajtó nyílt, Szerenka' képe tűz és jég, li-
liom és rózsa, szeme homály és világ, lát és nem
lát, és mind e' mellett új boszúságára az ajtón
nem a' rég várt vendég, nem a' gyanított málka,
igen is mindennapi ösmerős alak — hadnagy I**
bukkant-be. Kedvetlenül vonúlt a' kis boszús
rakott asztala mellé, hideg egykedvűsége, néma
komolysága nem kevésbbé rettentvén vissza a' sze-
rény tisztet, mint sok reményű irót a' visszaka-
pott előfizetési üres lap. — Kezdé végre:

„Nagysád ez éjjel bizonyosan rosszúl aludt?”

„Igen.”

„Az éji zene háboríthatá.....?”

„Meglehet.”

A' hadnagy elijedt, mert az ő műve volt.

„Főfájása van tán?” folytatá.

„Olyan formán.”

Néhány percznyi szünet.

„Ma jó darab adatik színészeinktől — a' Csa-
lódások.”

„S ezek jók?”

„Legalább színen — mulatságos.“

„Igen, mert életben, valónak, igen kellemtelen.“

Ismét szünet.

„Mára sok új vendég érkezett.“

„De semmi ösmerős?“

„Még nem tudom — nem voltam a' séta helyen....“

Uj kopogás az ajtón, uj remény Szerenkánk' keblében. Vággyal ugrék-föl, de, fájdalom, kedvetlenül üle vissza, mert a' mankós őrnagy S** úr sántikált-be, rokon és kedves házibarát, kit Szerenka tisztelt ugyan mindig, de most — ki vegye rossz neven? — szokott nyájassággal nem fogadható.

„A' tatárban is — kezdé nyers hangon az öreg — egész társaság már a' sétahelyen 's huzgom, ti itt méláztok?“

„Nem, kedves bácsi, mi nem mélázunk, élénk beszédben valánk — nemde?“

A' hadnagy igent sohajta kelletlenül.

„Nem illenék mára alkalmi darabúl: össze-zörrenés és békülés?“ enyelge a' víg öreg.

Néma hallgatás, melly nagybácsit csak erősíté hitében.

A' néni is bejött már sétálásra készülten — menni akarnak, de Szerenka vonakodik.

„Ő nagysága beteg“ mond kimélve a' hadnagy.

„A' tatárban is! tán orvosul akarna maradni hadnagy úr?” szól az őrnagy.

„Nehezen tölthetném-be e' boldog helyet!” sohajt a' hadnagy.

„Hisz' én megyek, nekem semmi bajom — mond kedvetlenül Szerenka — menjünk!” 'S indultak. Nagy bácsi fejét csóválta, a' hadnagy búsan leeresztette, Szerenka daczosan megrázta azt, mi illy formát jelentett: már most késő, ha jő sem kell! 'S erős föltétellel a' hadnaggal 's mindig csak a' hadnaggal mulatni, 's egy forró vággal, vajha ezt a' gróf meglátná, füződék a' derülőnek karjára, míg nagybácsi 's néni lassan utánok ballagának.

IV.

Eltűnt szép álmom, éj borúlt szivemre!

Kovacsóczy.

A' kút körül egy csoport férfi tűnt mindjárt Szerenka' szemébe, kik között a' reggeli három utast, legalább egyikét bizonyosan, most már csinos társalkodási öltözetben sejté-meg. Ez éles szemügy hadnagyunknak épen nem lehetne kedvező; de ő, ön javára, kellemes társnéja' kellemeibe mélyebben volt merülve, hogysen ezt észrevehette volna. Kétszer haladtak már el a' csoport mellett, és Szerenka hadnagyának egy szavát sem értette, szeme és füle a' csoport' közc-

pére tapadva, 's annak még is, marczongló kínjára, legkisebb figyelmét mind eddig magára nem vonva. Senki sem képzelheti a' kis baronesse illy rövid idő alatt milly nagy, milly hosszú elégtelenséggel hagyá magát czipeltetni a' deli hőstől, 's csak így fizet a' világ! e' fáradságért szégyent csak egy újni figyelmével sem jutalmazá. Tovább nem tűrhete már, 's kénytelen leve a' hadnagyot figyelmeztetni a' körülvelt grófra. „Ah Gyula! Gyula!“ felkiált ez, kedves barátjára ösmerve az idegen grófban, 's Szerenka' karjáról olly illedelemmel, millyet egy magasabb társalkodási kör kívánhata 's meglepő öröme engedhete, lefűződvén, annak ölelésére rohant. Most már biztosan hívé Szerenka, hogy grófja a' hadnaggyal tüstént hódolatára siet, 's ha igen, legyen felejtve az eddigi, még helyrehozhatja hibáját. De azok, egymással foglalatoskodva, felejtkezének a' várakozó szépről, ki miután a' mankós őrnagytól beéreték, örökre lemondva az érzéketlen mátkáról, helyette boszúsan ennek egyik mankójába fogódzkodék. Ki a' kőszívű, ki szenvedő baronessünk' kínjain meg ne illetődött volna? Ő olly vidor álmokból, olly kedves életre ébredt ma reggel, 's a' dél gyász felette, az est meg tán zivatart is hoz fölibe! — Én magam szánom sor-sát 's nincs szívem hozzá, őt tovább is e' kinpályán hurczoltatni, hadd lépegessen ő csende-

sen haza, a' nap úgy is forró és szíve is forró, e' két forróság közt hamar elolvadna, pedig románomnak még nincs vége, 's addig nagy szükségem van rá.

V.

ZSIGMOND: Köszöntlek, ékes hölgy! bocsáss-meg az
Eltévedettnek, hogy későn 's talán
Illetlenül is érkezett!

Bujdosók.

Ki ül az árnyékos szobában, mint egy elzárkozva a' világtól, melly nyájas tekintetére méltatlan? Ki az, ki, elhánnya minden ékességet, bút ölte magára mátkaköntösül? Ki az, ki érdektelenül hagyja maga előtt a' zajos élet' édes pillanatit elrobogni, mennyeieken függve lelkével, föl vágyva a' rossz földről, föl, hol égiekkel rokonuljon, kik jobbak, érzékenyebbek a' gonosz embernél, a' csalfa világ' sárból alakult töredékeny fiánál?! Tán csak a' kis daczos baronesse, tán a' hívtelen, szívtelen és mindentelen mátkáról végkép lemondó Szerenka? És ő volt. — 'S bár férfiúi méltóságunkon alól látszik a' más gondolati után leskelődni, ez egyszer hódoljunk e' kis méltatlanságnak, nem lesz épen érdektelen egy szív-haragos szépnek monologját, ha csak töredékben is, kihallgatni. „Nem! leány sem volt nek, meg sem érdemleném az lenni — így kiálta-

föl, hajfürteit tükör előtt simítgatva — ha ez esetben a' kőszívűt nem játszánám! Játsszani? oh én valót akarok, én nem játszom! Már jöhet, de én neki honn nem leszek; körül hizelelget, és én az időjárásról elmélkedem; térdre hullhat előttem, de engem meg nem lágyít. Boszút, boszút, boszút! — Ah!“ fölsikolt most, mert, öve körül motozva, hegyes tűbe futott kis újja ijedtében, melly, a' grófi mátká' csendes bejöttével, boszújának 's hideg lemondásának 's szét szórt rendetlen mindenének közepette meglepé.

„Kedves Szerenka! — így kezdé biztos hangon, minden tétovázás nélkül, a' gróf, — 's az illy rögtön bevágás többnyire használ — kedves Szerenka! ösmeri e mátkáját?“

A' jövés, a' szólítás, és minden, olly váratlan volt a' lelki tusák közt ingó kis baronessnek, hogy, előbbi boszújáról felejtkezve, eszébe sem jutott, hogy most honn nem kellene lennie, 's zavarodtában olly kedves pirulással tekintte a' deli grófra, hogy az elbájolva, némán, egy titkos belső ösztönből hajolt a' drága kis kacsó felé, hódoló csókját rányomni. „Bocsásson-meg nagysád, hogy illy későn 's tán illetlenül is jövök!“ tevé még utána. Szerenka nem szólhatott, de a' rendetlen asztalt 's a' tükörben féligmeddig hasonló kis magát megpillantva, mélyebben pirúlt-el 's egy ajtóra mutatva az engedékeny grófnak, tud-

tára adta, hogy egy kissé magán szeretne lenni. A' gróf meghajtva magát, bement, 's Szerenka háromszor ment föl-alá a' szobában, a' nélkül, hogy szörnyű meglepetésében valamit gondolt volna. De igazán az a' gróf is előbb nem tudott jöni, oly regényes helyzetben, oly csinos pipereben várva, 's épen most kellett illy rendetlenségben, illy rosz kedvében hősnénket meglepnie! — Végre csakugyan gondolt valamit, és csendgetett, mire a' bejött sobaleányra bízva a' rendetlenséget, nénjéhez suhant, a' tervről, melly romános kis fejében villant, őt értesítendő.

VI.

BALGA: Bámulok meg' bámulok,

Szám csekély a' bámulásnak.

Csongor és Tünde,

Nagynéni nevetve mindenben megegyezett 's föl vállalá a' szerepet, mellyre a' kis furfangos baronesse őt rimázkodva kérte. A' gróf bebo csáttaték, 's Szerenka bizonyos megfoghatatlansággal, mintha kissé feszes erőltetés, vagy csupa mesterkedésből történt volna, mondá idegen hangon: „Ön méltánylani fogja, reménylem, egy szerény leány' viseletét, ki idegen látogatót csak mamája' körében szokott elfogadni.“ A' gróf bámult meg' bámult, jobban felnyitá szemeit és ismét bámult, azonban előtte még is Szerenka,

mátkája állt, bár a' dámát, ki anyjának volt bemutatva, nem ösmeré.

„Instálom, én gróf T** vagyok, 's nagysád szerelmes mátkám“; mondá több bizonyossággal mint kétkedéssel. Szerenka mosolygott 's tette-tett eszmélettel szól anyjához: „Bizonyosan Bük-kösről álmodik a' gróf.“

„Igen igen! Erősen örvendek e' szerencsének, 's nem hiszem, hogy nagysád szüléink' jó-váahagyását nem helyeslené.“

„Én két hét múlva esküvőmet akarom tartani....“

„De, kérem, tudtom nélkül csak nem? elő-ször csak azért sem....“

„Köszönje a' vak történetnek, melly most véletlen bennünket összehozott, így minden e-setre vendégeim közé számlálom.“

„Instálom, *először* nem vak történet, mert én jól látok; *másodszor* nem véletlen, mert én erősen akartam jöni; *harmadszor*....“

„Nem ingerlem tovább — mond hangos kaczagás után a' kis baronesse — a' gróf tévedésben van. Bükkösen Z** Szerenka unoka testvérem, ki, tudom, hogy önnek mátkája. A' felet-te nagy hasonlatosság, melly köztünk van, oka e' tévedésnek, melly gyakran már másokon is megtörtént. Mert mi, anyám legyen a' bizony-ság, mondhatnám, hajszálig hasonlítunk egymás-

hoz. Kor, termet, kül-idom, mások' bizonyosága szerint, ugyan az rajtunk; csakhogy ő kissé szentesebb, én vidorabb, ki, ha kedves mátkáját körömben tudná, féltő fohászokkal pihegne érte szelíd keble.

„Instálom, ez *először* egy kis önhittség, *másodszor*“ a' vidor baronesse nem hagyá több szóhoz jőni.

„Ha önhittség e, majd megmutatja a' jövő, 's ha nekem tetszeni fog ön, megmutatom, hogy még hállómba kerítem.

„Illy hállóban fogva lenni szép szerencse ugyan, de szerencse-vadászt is illet csak. Nekem Z** Szerenka mátkám 's erős feltételem, őt nőül vennem, nem ingatag nád keblemben.

„Minden férfi így beszél, de még is a' nád néha nem csak inog, de el is törik keblében. Megvallom, csaknem kedvem jött fogadni önnel, hogy én még elcsábítom.

„Instálom, ez nem lehet, mert *először* én, mivel e' zavar támadt, még ma indulok Bükkösre mátkámhoz; *másodszor* erősen“

„De vissza fog jőni, mert ellenség nélkül nincs győzelem, kísértet nélkül nincs erény.

„Igen, csak a' megfoghatatlanság' megértéseért is, igérem.

„És hogy Szerenkához tőlem egy levelet megvár míg azt megírom?

„Becsület-szavamra, addig nem indulok!“ — Evvel a' látogatásnak vége lőn, 's a' gróf zavart fővel, Szerenka új tervével távoznak. A' gróf még ez éjjel akart indulni, de a' baronesse rossz lett 's kéreté szobaleánya által, várna reggelig, mert okvetetlen levelet fog írni. A' grófot becsületszava köté 's akarata ellen reggelig várnia kellett a' levél után, melyet megkapván ismét a' szobaleánytól, útnak indult Bükkös felé.

VII.

— — — Ég' menyasszonya,

A' földiektől vond-el szívedet,

'S fordítsd az égre, mellyhez esküvél!

Vérnász.

Szép őszi nap volt, 's a' bükkösi kastély' angol kertje urasággal díszlék, kik mint örömnepén sereglének ma össze egyik lugosában gyümölcsös asztal körül. A' két öreg, a' házi kisasszony 's egy gárda-tiszt, tevék a' nyájas kisded társaságot, nem épen nyugodt egykedvű helyzetben; mintha még valakit várnának, feszült vizsga pillantatokkal 's egy némellyik közölök dobogó szívvel! 'S ím a' csavargó úton bukácsol csakugyan egy poros idegen, ki kocsi-járól csak most szálla-le 's megtudva az uraságok' hollétét, az inas' keféjét nem várva, türehtetlenül indult keresésökre. A' fogadtatásban

hangos szíves üdvözlét, titkos gyenge pirulás zaj 's néma szívdobogás vegyülének, 's a' barátságos lugas' vendégei T** gróffal, kit tegnap Füreden látánk, szaporodának. Köztök az útas előtti két évvel ígért mátká, szemérmesen le-sütött szemekkel, 's grófunk' romántalan eszmélete megfoghatatlan dolgokat láta. A' tegnapi vidor Szerenka' hasonképe, de csak földön 's égen mulató szemekkel ült mellette hidegen, szemérmes pirulással feelve igent és nemet. A' tűzzel villogó tiszt gyanús szomszéd, a' mátká részvétlen, a' szülék titokteljes mosolygással, a' gróf ezt egészen ellenkezőleg várta.

„Most jut eszembe, instálom, én nagysádnak egy levelet hoztam“ kezdé a' gróf, hogy közelebb férhessen a' leányhoz.

„Ugyan? tán csak a' sz. Orsolya-szüzekről Pozsonyból?“ kérdé ahítatos buzgalommal Szerenka.

„Instálom, *először*: hogy' jöttem volna én azokhoz? *másodszor*: mi köze nagysádnak is hozzájuk?“

„Csak úgy vélém, Pozsonyon átjöttében; mert két évig nálok laktam.“

A' gróf mutatá a' levelet 's kérdé ösmerné e az írást?

„Vagy úgy! már tudom; a' csintalan Szerenka...“ 's evvel tovább állt, hogy magán olvashassa a' levelet.

A' gróf egészen elbűvölve érzé magát. Az öregek mosolygák, hogy ők magok sem foghatják-meg leányokban e' változást. „Az az erősen szent apácza nevelés!” mormolá bajszába harapva a' gróf, 's Szerenka után ment, hogy magával szólhasson, mert minden romántalansága mellett is erősen elbájoló a' két év óta kész hajadonná serdült kis szent.

„Szerenka! — így szólítá őt nyájasan a' mélyen levélolvasásba merültet — Szerenka! ne játszunk szembekötösdit, én valót kívánok...”

„Valót? de hol lelhető az? síron innét? Túl, halandó, emelkedjél a' poron túl, 's látni fogod az örök hazát, 's hallani a' szentek' hymnusait, kik egyedül örvendhetik létök' valóját. Mit innét látsz, az üres hab 's tünde buborék, elérésre ingerel, 's midőn megfogtad, kezedben elsemmisül!”

A' gróf majd sóbálvánnyá vált.

„Igen de, instálom, *először*: mi még innét vagyunk; *másodszor*: min szüléink' egyezéséből nekem jegyesem.”

„Én, ég' menyasszonya, sírnak szentelém magam', hogy megváltómé lehessen, földi frigy engem le nem köt soha. Hagyjon-el a' gróf, délesti ahítatoskodásom' órája közelg.”

„Instálom, csak ez egyet még: mit ír Szerenka?”

„Árulója legyek? Ő sok szépet ír, de hijá-bavalóságokat, mert ő csupán föld' gyermeke. Gondolja csak a' gróf, ön neki megtetszett!”

„S ez hijábavalóság volna?”

„Ő csaknem szerelmes egy látásra. Mit ítélt felőle a' gróf?”

„Én? — ő — szép gyermek, de fölötte könnyelműnek látszik, soha sem tudnám szeretni. — De, instálom, igen messze megyünk a' tárgytól, — hogy áll mátkásságunk?”

„Ez iránt, úgy hiszem, eléggé kinyilatkoztatám már magamat; sajnálom, ha nem ért, még inkább, ha csalt reményei borút idéznek jó kedvére. Ez egyet kérem, szeresse a' füredi Szerenkát, rokonomat....”

„Instálom, ez nem lehet, *először*: mert mi már mátkák vagyunk; *másodszor*....” de a' hamis szent már tovább állt a' második ok' hallása elől, 's grófunk előtt maga, Szerenka, és minden egy erősen bonyolódott rejtvény lett. „Mind hijában! én őt elveszem csak azért is, mert nem akarja; utóbb enyémnek kell lennie!” ez erős határozattal a' szülékhez ment. Itt sem nyert azonban több vigasztalást szegény. Ők javallnák, örvendének, de leányok darab óta úgy megváltozott, semmire sem mehetnek vele — ez volt az üres válasz, 's vőlegényünk meg nem fogható mért? Ezért föltételétől el nem állt, est-

ve kinyilatkoztatá Szerenkának magának, hogy ő minden esetre egyszerű természeti romántalan úton nőül veendi, ha most vár is még.

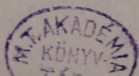
A' vissza-útra még ma kiadá parancsát, úti-társival Füreden ismét egyesülendő. Szerenkától a' hozott levélre választ kért, 's azt reggel, a' báronesse' későn kelte miatt várva, kapván-ki, 's az este vett búcsúval megelégedve, a' nélkül hogy Szerenkát még egyszer látná, furcsa gondolatok közt visszahajtata Füredre.

VIII.

Fördővíz szaporán és füvek!

Ludas Matyi.

Pezsgett a' köz sétahely Füreden alkonyodtakor a' sok vendégtől. Szerenka, a' mankós őrnagy 's kedvencze I** hadnagy is ott voltak éldelni a' hűsült lég kellemeit, melly egy hirtelen kelt zápor után olly kedvesen lengett a' nyugodni készülő Balaton' hullámiról. Egy könnyű útas kocsí most állt-meg épen a' kút' irányában, Szerenka' szíve megdobbant 's nem hijában; a' gróf ugrék-ki abból Bükkösről visszaértében. Választ bizonyosan hozott, 's ő olly szembeötlőn volt ma a' sétahelyen, bizonyosan első, kinél kézcsókolását teendi ő — a' kis baronesse! Hiú remény! Gyula, senkire sem ügyelve, keresztül ment a' fason 's eltűnt. „Igen, köntöst vált, hogy is je-

lennék-meg illy porosan társaságban? “ kecsegteté magát Szerenka, 's Gyula csakugyan köntöst váltva jött, de félre egy fa alá ült 's egész kényelemmel rántott csirkével lakozott. Többet nem láthatott Szerenka. Lafontain egészen más-ként írja a' szerelmes mátká' megjöttét. Aztán szerelem, és rántott csirke! hol van szív, melly e' kint elviselhesse, kivált — mert, a' mint kivehető vala, a' gróf igen igen jó ízűen evett. — Szerenka főfájást, szédülést, gyomor-görcsöt 's isten tudja még mit nem, kapott egyszerre, úgy hogy szobájába kelle mennie, 's jó hogy az a' kis átmenő zápor volt, legalább az orvos annak rovására írhatott egy rakás melegítő theát 's egy messzelynyi izzasztó keveréket. Gyula a' fa alatt ebből mitsem tudva, kedvére végzé ozsonnáját, most már a' baronessnél követségét végzendő. Azonban hogy egészen rossz hírbe ne keveredjék kalandorunk, illő lesz mentségül felhozni, hogy ő Bükkösről sietve, délen keresztül, sehol meg nem állva jött Füredre, következőleg ehes volt, 's úgy vélte, *először*: e' jótartással magának tartozott; *másodszor*: gondolá, hogy így a' baronessé előtt is jobb színben léphet-föl — 's ki ne igazolná okoskodását? Most hát sietett csakugyan Szerenkához, mélán andalogva múltakon, 's összehasonlítgatva a' két Szerenkát eszméletében. 'S im az ajtóban egy sötét alakba ütközik,

ki, zsebébe fordult szemekkel, hova néhány pénzdarabot kísért, előre nem látott, 's ilyenkor az ember, természetesen, hamar botlik.

„Engedelmet instálok!“ „Megbocsásson!“ hangzék egyszerre urainktól. Gyula elhalad figyelmetlenül, de a' másik fenntartja:

„Megengedjen nagysád, a' baronesse nyugodni kíván — ő beteg.“

„Beteg? úgy alkalmatlan volnék, inkább nem megyek“ mond visszafordulva a' gróf.

„Őt szegényt veszedelem kerülgeti. A' prodromákból ítélve, nervosától lehet félni, ez pedig mostanában epidemice grassál nálunk, camphor és moschus, és valeriana, és arnica....“

„No de, instálom, a' baronesse ezekre tán még nem szorult?“ kérdé némi megütközéssel a' gróf.

„Minden a' beállandó crisistól függ, 's ezt ma fél hatra várom. Egy jóltevő izzadás még mindent helyre hozhat, de, ha holnap fölkelhet is, a' veszedelem azért nagy volt 's csak Hippokratés' isteni tudománya adhat új életet...“

„De csak reménylhetünk?“

„Mint mondtam, minden a' beállandó crisis-től függ. Magamat ajánlom, annyira el vagyok foglalva, hogy pillantatim is számolva vagynak‘ 's evvel a' pseudo Aeskuláp eltűnt a' fák között, besuhanván a' — kávéházba.

IX.

Én ezen rejtező, sötét homályba burkolt betegségnek mivoltát, fekvését, okait, sejtem ugyan; de valódi tulajdonit 's annak gátló szereit meghatározni nem tudom, ennek rövid következése ez: tessék bevenni!

Barátság és Szerelem.

Tollat ide — hadd írjak!

U. O.

Szerenka szegény, mint látók, beteg volt, betegnek kellett lennie, mert orvosra szorult, 's csak az hibázott még egész veszedelméből, hogy a' rendelt szereket be nem vette. Ugyan miéit is tette volna ezt? neki csak az fájt, hogy Gyula rántott csirkét evett, mielőtt nála tisztelkednék. Lám milly hatással van reánk néha az, hogy más eszik! — Ezeket így tudva, nem félthetjük betegünket sem nervosától, sem camphor és moschustól, hisz' alig lépett-ki orvosa, ő mást gondolt, 's bár fel nem vevé nyoszolyáját, de járt, és gondolkodott, mint beszélhessen a' gróffal, mert vágyott tudni, milly hatással volt rá Szerenka, a' bükkösi szent? Vagy ő, vagy az, egyiknek tetszeni kellett neki, pedig mindegy bár mellyik, csak a' gróf' figyelmét magára vonhatta legyen.

Tovább nem várhatott, inast küldé, ki tudná-meg, nem hozott-e neki a' gróf levelet Bükkösről? Ez hallván, hogy a' baronesse fenn van,

maga kívánt valahára udvarolni, és tüstént; úgy hogy Szerenka ismét nem úgy találtatott, mint ohajthatá, hisz' alig volt ideje veszedelmes nyavalájából fölgyógyulni. Pongyola köntös, bús méla kép — félhete hogy ismét elvétik a' kívánt hatást.

„Nagysád beteg volt?”

,Igen — egy his meghülés — már semmi bajom — — — ‘

Ugyan de azon orvos urak is miért állnak mindjárt nervosával és moschussal elő? gondolá Gyula, míg, helyet fogván, a' hozott válasz felől kérdeztetik.

„Itt a' levél 's Szerenka' csókjai.“ Ő elpi-
rult, a' levelet végig futá 's mesterkélte fohás-
szal félre tevén, mintha most megerőltette volna
a' képén derülő vidorságot, kérdé: hogy tetszik
unokatestvére?

„Ha Gábor angyal volnék — felel tréfásan
Gyula — talán könnyebben megeggyezhettünk vol-
na; illy földi alakban nem bájолhatám-el az ég-
be vágyót, és nekem sem lehet ínyemre olly ső-
tét alak.“

,Mit? önnek hát sem derült, sem borúlt...?’

„Instálom, magát érti nagysád az elsőn?”

Szerenka elijedt az elhibázott kérdésen, hogy
szinte elsápúlt bele, de milly szerencsés percz-

ben! Most jött ismét az orvos 's ő folyvást beteg lehetett.

„Az istenért! hogy merte nagysád elhagyni tudtom nélkül az ágyat?“ így támadá-meg őt jószívűleg, illő authoritással, Aeskulápunk.

„A' thea után jobban érzém magam“ felelt a' beteg.

Az nem tesz semmit, és ha még kétszer jobban érezné is magát nagysád, a' crisis előtt meg nem gyógyúlhat. Ezt én mondom, sok évi tapasztalásim után. Így jönnek aztán a' sok veszedelmes recidivák, 's a' beteg elhal a' szegény orvos' rovására, pedig bizony nem fösvénykedünk az egészség' konyhájából a' legdrágább szerek' megrendelésével. 'S most mint vagyunk?“

A' beteg egyet sohajt, az orvos üté' után nyúl, Gyula egy távolabb ablakban Bükkös felé méláz.

„Hogy' van a' feje?“

„Zavart.“

„Hm hm! a' pulsus febricitál, ezt mind az a' boldogtalan fölkelés — — hm hm! hát étvágya?“

„Most semmi sem kell.“

„Eped e nagysád?“

„Nem mondhatnám.“

„Érez e hőséget vagy borzongást?“

„Igen — úgy néha — felváltva.“

„Ahán! itt a' bökkenő, végre rájöttünk! Itt az úgy nevezett náthahideggel lesz dolgunk, mint már gyanítám, a' mi okos kézben, jó magatartással ugyan nem veszedelmes; de elősmerve, gondatlanul, kivált könnyelmű hamar fölkelés által, utóbb az életet is kockáztatja. Mert vagy a' tüdőkre száll 's ott veszedelmes gyúladást csinál, mellynek következése ismét szomorú, ha csak pióczák vagy érvágás által jókor elejét nem vesszük; vagy más oldalról támadva-meg a' romlott testet, 's az ideg rendszert confundálva, utóbb nervosába megy által, 's ekkor camphor és moschus....“

,Nem rendel valamit orvos ur? — szól közbe türelmetlenül, elúnva a' hosszú okoskodást betegünk — egészen elijeszt.‘

„Hm hm! — ismét ütér után nyúl — a' pulsus egyre febricitál, egymást váltó hőség és borzongás; ennek következése: tessék bevenni! Írószerért könyörgök!“

Szerenka kelni akart, de az orvos nem engedé. Gyula szolgálatkészen ugrik az íróasztalhoz, egy mély pillantatot vet fiókjába, valamit igazít benn, papirost, tintát, pennát tesz az orvos' elé, maga meg kalapot véve, nem tartóztatja tovább magát 's felkaczag:

„Doctor úr, ajánlom a' beteget, 's nagysád iparkodjék minél előbb felgyógyulni, mert Sze-

renkát én minden esetre nőül veendem 's esküvőm nagysád' jelenléte nélkül meg nem eshetik. Addig is magamat ajánlom!“ evvel kisuhant a szobából.

, Mi történt itt? — felszólal az orvos, megporozva hosszú recipéjét — nagysádnak ismét paroxismusa közelg — 's ijedve nyúl keze után — vagy tán a' crisis?“ 's fejcsóválva tapintja ütérét.

Szerenka lehajtá fejét, de ki nem adá lelkét. Az orvos még egy tapaszt irt a' porokhoz, 's inast lármázva-elő, ki tüstént gyógyszerárba fusson, magát 's a' bevételt ajánlá, 's elment.

A' beteg baronesse körül élénk lett a' zsi-bongás, ő háromszor el akart ájulni, de nem tudott, 's ez még inkább betegíté. Reggelre a' megijedt fél consiliumot emlegetett, 's kiki kétes pillantatokat vetett a' következő éj' sötétjébe.

X.

Könny ömle szeméből..., midőn olly sok veszély után édes hazaföldén áll.

Viszonzlátás.

Ki meg nem únt még kalandozni, legyen szíves grófunkat velünk haza Erdélybe kísérni. — Egy tisztos öreg atya 's egy kedves testvér várak honn vándorunkat, ki most már minden kalandozás nélkül, hő vágyaktól űzve, röpült a'

rég látottak' ölelésére. — „Fiam! bátyám! apám! húgom!“ valának a' lepletlen öröm' egyes kitörései az első pillantatokban, 's Gyula' szíve mélyen megrázatra édes érzelmektől, valólag érzi, mi az édes hon, mi a' mieink' köre? „Hozott isten, fiam — kezdé ünnepélyesen az öreg gróf — őseid' lakába vissza! Használd utazási tapasztalatodat üdvösen, élj a' honnak és az emberiségnek.“ „Hát Szerenkát láttad e?“ kérdé Adél grófnő, a' kedves testvér, hamis mosollyal; és még száz más kérdést is tőn, hogy alig tudott Gyula mindenikre felelni, 's egypár nap kelle, míg egészen megérték 's minden érdekesről tudósíták egymást. Az öreg gróf 's Gyula' terve is volt most, valami közhivatalba lépni előbb, míg a' felette kívánt házasságra nézve komolyabb lépést tennének; mind e' mellett illőnek láták a' Z^{sz} házat Gyula' szerencsés megérkeztéről 's a' már előbb kicsinált házassági egyezésről Szerenkával előlegesen értesíteni. Különben minden más határozottabb nyilatkozás nélkül. Mihez képest egy czélszerű levél, a' jónak 's illőnek vélteket magában foglaló, indult Bükkös felé.

XI.

Oh égető kín,
 Oh gyötrelem,
 Viszonláng nélkül
 A' szerelem!

Bajza.

Egy év múlt, 's Szerenka' türelme végére jutott. No de nem is csoda! Egy hosszú év alatt semmi, semmi tudósítás a' kedvestől, a' mátkától; e' szívpokolról csak annak lehet valódi fogalma, ki illy kétségbe ejtő epochát, a' nélkül hogy Dunába ugrott volna, átélhetett. Még csak egyet várt, — a' kérő levelet, hogy egy boszúval tölt kosárral büntesse a' negédest; aztán — aztán örömmel száll sírjába, vagy, ha a' koczka épen úgy fordúlna, egy más' boldogítóbb karjaiba. Utolsó szükségre a' hadnagyot még mindig hálójában fogva tartá. Utolsó reménye volt a' temető, ebben egy kis kápolna, ebben egy öreg udvari káplán, 's ha a' dolog végsőre jutna, húsz lépéssel más világban lehet, a' szerelem' boldog világában, hol minden földi bút eltemet az őt zárandó, nem sírbolt ugyan, hanem két hévvel ölelő kar. Egy titkos esküvés, egy imádságra harangozáskor vett jámbor papi áldás, az egyszerű oltár előtt — 's a' gróf legbüszkébb reményei közt lesz meggyalázva, megsemmisítve! Azért csak boszút és boszút! mi lehet édesebb, mint

a' lélek' illy nemű szomját elolthatni! Csak a' levél, a' kérő-levél jőne már egyszer; de ez nem jött, egy kínos év' lefolytával sem jött.

XII.

ZÁGONY. Leányszív' titka nem nyílik,

Talán megérjük a' mi most halad.

Kincskeresők.

Ez alatt Gyula csendes nyugodt szívvel ugyan, de erősen készüle 's közelgete nagy céljához. Hálakönnyes szemekkel vált-meg az apai háztól 's szállt új fészkébe, most már közhivatalban, önállású férfiú, egy virágzó polgári pálya' kezdetén, magas érzelmektől dagadva keble, két imádott tárgyért: honért és mátkájaért. — Épen íróasztalánál jegyezgeté a' legközelebbi postán indulandó kérő-levél' egyszerű, de tiszta forró ömlengéssel folyó sorait, a' mint inasa egy levéllel háborítá kedves foglalatosságát. Már félre vala vetendő azt, halasztva a' feltörést, míg magáéval kész lesz; de Bükköst pillanta-meg a' cím felett, 's ez kíváncsivá tévé. A' levél l** hadnagy barátjától vala, röviden, de nyomosan írva, mint következik: „Kedves barátom! Szerenka, volt mátkád, úgy akarta a' sors, hogy enyém legyen. Megvallom, leginkább hideg késedelmed juttatott engem e' szerencse' birtokába, de még is tökéletesen boldognak érzem magamat,

illy angyalt nem sokára magaménak mondhatni. Egybekelésünk egy hónap múlva fog itt helyben történni. Ezeket kedves mátkám' nevében kötelességemnek tartottam előre tudtadra adni, hogy akár utazási, akár más nemű előleges készületektől megmentselek — barátod I^{sz}.“ — Elég találkoznék, ki illy levél' olvasására, minden további gondolkodás nélkül, pisztolyt ragadott volna, magát illy mennykőcsapás elől a' túlvilágra illanással biztosítandó; — a' leghidegebb vérű is legalább nyomban kocsira ül vala, éjjel nappal Bükkös felé repülő, hogy a' kárhozatot hozó hónap' vége előtt még személyesen tegyen próbát a' daczos mátkánál; 's hősrünk mind ezt nem tevé, sőt teljes lelki nyugalommal összehajtva a' levelet, hidegvérrel folytatá a' magáét, melly más nap meg is indult a' kitűzött czél felé.

XIII.

Leányok vegyetek példát!

Szerenka a' tudva lévő levelet végpróbául iratá a' hadnaggyal, 's ha még erre sem mozdúl a' mátká, úgy — úgy boszút áll a' köszívűn 's mint gyanítani lehet, a' hadnagy' zászlója alá esküszik. A' hadnagy eleinte meg nem foghatá a' dolgot, utóbb mind inkább való színt kezdének ölteni hiú reményei, 's kivált a' mankós őrnagy, ki nem is álmodá mint lehessen Szerenkának, ke-

gyenczén a' hadnagyon kívül, mást szeretnie, bátorságot, tüzet, reményt ada éledező vitézünknek, ki most már, kivált a' levél' írása' óta, el is kezdé egész készüllettel az ostromot. — Gyulától a' kérő-levél megjött, de ez, a' nap' adatából ítélve, a' hadnagy' levele előtt vala írva, 's így nem sokára szükségképen kelle egy másiknak, sőt nem levélnek, de magának a' féltés 's veszteség' kínjaitól űzött mátkának jönie. Azonban egyik sem jött, holott a' levélben írt hónap' vége közelített. A' hadnagy' reményei mind inkább magas lángokra lobbadoztak, a' mankós őrnagy diadalát kürtölé szerencsés jóslatának; mind ez pedig a' ház' falai közt meg nem maradt, 's köz hírré válék a' környékben Szerenkának I** hadnaggyal egy hét múlva összekelése. — Most kellene ecset, romános kis baroneszünk' lelki állapotját méltóan és híven festő; de félek, hogy lúdtoll ezt tenni nem képes, homályos árnyékolat mind az, mit írni e' tárgyról lehet. Ő megveve attól, ki szinte három év óta szülei megegyezésből mátkája, kit gonosz hidegségeért még inkább vágyik bírni, 's most az öncseléből fűzött hállóban fogva, köz tudomás szerint könnyelműségből, boszú-vágyból mátkája annak, kiről nem is álmodott, ki maga sem tudja voltaképen, mint jött e' birtokhoz — ezt lanyfővel túl élni nem lehet; szerencse, hogy

van, ki ennyi zavarból, illy mélyen süllyedező örvényből, bár mi úton is, kimentheti. Szegény Szerenka! neki a' hadnagy, kit soha sem tűrhetett, szerencse ha elveszi. — Leányok, vegyetek példát!

XIV.

Csald, a' ki csalni akart!

Kazinczy.

Midőn már a' zavar fő pontra jutott, midőn senki sem tudta, mit szülend a' rejtélyes holnap, egyik nászhoz, másik gyászhoz készült, a' szülék nem tudták ki lesz vejök, a' menyasszony maga sem, kinek fog holnap örök hitet esküdni; midőn minden kétségbe habozott, sejtett, találgatott, 's csak a' mankós őrnagy szívé biztosan tömérdek pipáját, örülve terve' sikerültén, mert már fennyen emlegeté, hogy egész dolog az ő műve! — e' titok-teljes bizonytalanságok' közepette járt-be egy nagy útas hintó, 's a' mint a' habtól's portól fedett lovakról itélni leheté, nem a' szomszédságból. Szerenka mintegy akartalan, titkos ösztöntől izgatva, fut az ablakhoz, 's elhalaványúl 's a' hadnagy' keblére omlik, mert az utas Gyula gróf volt Erdélyből, 's vele egy szép ifjú nő. Szerenka mint mozdulatlan fehér szobor állt az ablaknál, midőn a' vendégek bejöttek, 's „Van szerencsém kedves hitvesemet be-

mutatni“ többet Gyulától nem hallott, érzéki elzsisibbadtak 's most igazán csak füredi orvosunk hibázott, hogy camphor és moschus nem kelle. Halálcsend lépé a' vendég-termet, 's miután Gyula az öregekkel titkon szólt volna, terjedt csak ismét egy kis élet. Szerenka ismét erős küzdésbe jött magával, apáczává legyen e, vagy férjhez menjen? de az elsővel csak a' büszke gróf győzelmét koszorúzná, a' másikkal legalább megmutathatja, mint nélkülözheti azt, kit negéde, kit hidegvére neki meghódolni nem engedett. Egy gondolat villant-meg agyában. Neki a' hadnagyot még ma, egypár óra múlva, mint férjét kell bemutatni Gyulának, a' temetői kápolna, a' titkos összeesküvés, újra román-képekben tűnedeztek-föl eszméletében, 's a' hadnagyot titkon erről értesíté. Az egy órai meggondolást kért, 's ez alatt Szerenka az előkészületeket megtevé titkon, egyedüli biztosává az őrnagyot tévén, ki kapva kapott az alkalmon, hugát hadnagyával minélelőbb összeadatva látni, mert különben is Gyulának megjelente, bár feleségestől jött, neki sehogy sem tetszett. E' végre az öreg udvari káplánt titkon értesíté a' dologról; ez alatt bealkonyodott; a' hadnagy, egyezés szerint, már a' kápolnában várta a' tisztas nászt, melly egy kis sétálás' ürügye alatt, a' kedvező homályban szerencsésen el is érte a' szent helyet. Ho-

mályosan pislogtak az egyszerű oltár' vékony gertyái, 's ahítatos buzgalommal rezgett-el fölöttök a' jámbor papi áldás. Szerenka megrezzent az életet határozó igennél, de győzött a' megsértett leányi hiúság, 's az örök szövetség, teljes kívánata szerint, elég románosan megkötetett. Most vissza indulának a' kastélyba, szóvalan mindenik, csak az öreg őrnagy úr emlegeté, mint ösmerte ő legjobban Szerenkát 's jósolta-meg leendő férjét.

A' vendégterem ki volt már világítva, dobogó szívvvel nyitá ajtót Szerenka új férje' karján, 's a' diadal hang, mellyel azt a' társaságnak 's kivált Gyulának bemutatni akará, elhala ajkain, 's e' lassú szó: „Ilt férjem!“ alig hallathatá magát a' zajos vendégek közt. „S ez legdrágább hitese“ szól egy férfias hang mellette — az ösmérő hang Szerenkát fölrezzenti, rátekint, elsikoltja magát, nyakába ugrik, 's ez a' hadnagy' formaruhájába öltözött — Gyula volt. Hogyan? mikép? ki? mi? hangzék minden felől a' bámulás' minden jeleivel, 's Gyula bemutatá ál-nejét Adél grófnét, testvérét. „A' ki engem csal, nekem sem vétek azt csálni — mond, kegyel mosolyogva az éledő Szerenkára. — Nekem Füreden elárult mindent az asztalfiókban látott levél, melly gyanúmat, hogy egy kéz' írása, 's hogy a' két Szerenka is csak egy, megvalósítá. Vissza gondolván, hogy mindenütt kellett a' levélre várnom,

természetessé lett, hogy éjjel helyet válthatott Szerenka, 's Füreden és Bükkösön is mutathatta magát. A' többi magából értődik. A' mai esküvés' tervét I** hadnagy barátomtól tudám-meg, ki előbbi jogomat 's szerelmemet tudván Szerenkához, barátilag átengedé helyét 's ruháját, 's hogy nőmnek se lehessen panasza, legalább az esküvő romános volt, 's e' jelenés szinte drámai.

„Éljen, éljen!“ hangzék mindenfelől a' teremben, csak őrnagy úr nem érté a' dolgot, neki még egyszer el kelle mondani azt, 's még akkor sem akará hinni, hogy Szerenka nem az ő hadnagyát szereti. Mi azonban jobban ösmerve a' leány-szíveket, szerencsét mondunk a' boldog frigyre, e' tanulsággal válva-meg a' kedves pártól: milly veszedelmes zavart szülhetnek romános eszmék tapasztalatlan szívekben! Azért félre minden káros képzelgéssel — éljen a' való!

KOVÁCS PÁL.

N É P D A L O K.

I. CSENDÉS MALOM.

Hova lett az én gálambom,
Hogy sehol nem találhatom?
Nincs aratás, hogy aratna,
Nincs szüret, hogy ott mulatna.

Betekintek kis kertébe,
De csak nyomát veszem észbe,
Gyepű mellett egy rózsafa,
Legszebb ága leszakasztva.

Hova lettél édes babám,
Gyöngyharmatot gyűjtesz talán?
De hisz a' nap délfele jár,
A' harmatot felitta már.

Faluvégen selyem mező,
Selyem mezőn kerek erdő,
Kerek erdőn hives patak,
Ott kereslek, szép gyöngyalak.

De jaj sem a' selyem mező,
Sem a' sűrű kerek erdő,
Nem tud rólad a' hűs patak,
Hova tüntél, oh gyöngyalak!

Egy malom van itt nem messze,
De annak sincs semmi nesze,
Talán fekszik a' molnárja,
Szerellem a' nyavalyája.

Nyavalyája ha szerellem,
Egy kenyéren van úgy velem;
Szegény molnár, csendes malom,
Beh rájok ért az unalom!

Befordulok, ha tán beteg,
Jaj de szívem majd megreped,
Piros rózsza a' kalapján,
'S karjai közt pihen babám!

Babám voltál, de már nem az,
Nem kell nekem leány ravasz,
Igen lisztes lett az orcád,
Csalfa lélek, isten hozzád!

II. KIS ÉS NAGY KOR.

Mikor picziny voltam,
 Piczinyke kis leány,
 Ölébe felkapott
 'S csókolgatott anyám.

„Szerelmes kis szívem,
 Szerezzek e bábót,
 Piros czipőt, ruhát,
 Hajadba virágot?

Kell e fehér kalács,
 Kell mézes csemege?
 Cselédem, madaram,
 Te lelke' mindenem.”

Napközben gyakran így
 Kérdezgetett anyám,
 'S én mosolygva csüggttem
 Általölelt nyakán.

De hogy nagyra nőttem,
 Másképp beszél hozzám:
 „Ne kacsingass, lányom,
 A' legények után.

Nem jó énekelni
Világi dalokat,
Koszorút ne kötözz,
Mert időt lopogat."

Oh mért nem maradtam
Örökre kis leány,
Talán akkor néha
Így is szólna anyám:

„Szerelmem, kis szívem,
Hozzak e szép legényt?
Mondjak e szerelmes
Éneket és regét?

Kell e zöld koszorú
Szeretőd' számára?
Cselédem, madaram,
Te lelke' drágája."

Hej mert dal, koszorú,
És szerető nélkül
Olyan a' leány, mint
A' fa zöld ág nélkül.

III. INKÁBB LEÁNY, MINT MADARKA.

Szeretem én a' madarkát,
De még jobban a' leánykát;
A' madarka el-elrepül,
De a' leány ölembe ül.

Kis madárral bänni nehéz,
Félve simogatja a' kéz,
De a' leányt megölelem,
Még sem éri veszedelem.

A' madarka bár mint szeret,
Csak csicsereg, csak csipeget,
De a' leány mellém simul
'S mézet szívat ajakirul.

Hej de a' kis madarka hív,
Párja után nyögdelve sír,
A' leányszív pedig hamis,
Ha még tízannyi volna is.

IV. ÁRVA LEÁNY.

Elsárgul a' levél
Az őszi derektól,
Hervadoz a' leány
Forró szerelemtől.

Megnyugszik a' levél
Fája' árnyékában,
De a' szegény leány
Eped önmagában.

Eped, fohászkodik,
'S néma keservébe'
Könnyeit elrejtí
Reszkető kezébe.

Búja elől futna,
Jaj de hogyan, 's hova?
Pattog minden nyomán
A' kemény mostoha.

Fergeteg után lesz
Kedves a' verőfény,
Ne hagyjon-el, árva
Galambom, a' remény.

Szeretem lelkemet,
Mint az üdvösséget,
De od' adom érted,
'S kiváltalak téged.

Vagy világgá megyek,
Vagy elhalok érted,
Vagy piros véremmel
Földet festek érted.

V. SZERELEM' BETEGE.

A' szép magyar legény beteg,
Bántja a' szerelembideg,
Vetett ágya búfalevél,
'S magán kívül ő így beszél:

„Én ültettem a' rózsafát,
Más szedi-le a' bimbaját,
Én szerettem egy szép barnát,
'S más éli vele világát.

Piros almát szakasztottam,
'S barna galambomnak adtam,
Ő az almát törbe rakta,
Barna legényt fogott rajta.

Barna legény barna lányhoz ,
Nem illenek ők egymáshoz ;
Nézz babám , én szőke vagyok ,
Épen hozzád illő vagyok.

A' szép legény nagyon beteg ,
Gyötri a' szerèlemhideg ,
Ki gyógyítja-meg a' szegényt ,
A' sínlődő magyar legényt ?

A' német lány kényes igen ,
'S szíve magyartól idegen ,
A' tót leány szelíd lenne ,
De csak nehéz bízni benne.

Érzékeny a' magyar' szíve ,
Ha látja , hogy szenved híve ;
Szegény magyar legény' baján
Nem segíthet csak magyar lány.

VI. ARANYHALÁSZ.

Mint a' tükör innepnapon ,
Símán ragyog a' Balaton ,
Füredi fi halász benne ,
Barna leányt keres benne.

A' vízben áll reggel, estve,
Aranyhorgát mélyre vetve,
Selyem szála, rózsá nyele,
Még sem foghat leányt vele.

Barna leány hova lettél,
Talán a' verembe estél?
Nem estem én a' verembe,
Mással estem szerelembe.

Isten adta kis barnája,
Mért vetettem horgot rája!
Aranyhalra vetem-ki hát,
'S kapok érte szőke leányt.

Barna leány csak vad alma,
De a' szőke szelíd alma,
Mennél több csók esik rája,
Annál mosolygóbb a' szája.

VII. LEÁNYNAK NE HIGY.

Hej viganó, selyem kendő,
Csalfa czéger mind a' kettő,
Legény' szívét törbe ejti,
'S ha megfogta félre veti.

Tüzes szemek, mosolygó száj,
Kár a' szívért, melly értők fáj,
Mert a' szem is, mert a' száj is,
Mihelyt lányé, bizony hamis.

Cseresznyeszín piros ajak,
Csókjaid be megesaltanak,
Hűségsszavad, mellyet adál,
Ingadékonyabb a' nádnál.

Megálmodtam én azt régen,
Hogy leányhoz bízni szégyen,
De álmomra nem hajtottam,
'S bűnömért im meglakoltam.

De félre bú, félre panasz!
Lesz talán egy, ki nem ravasz,
Reménységgel fel nem hagyok,
Mert hiszen még legény vagyok.

VIII. LEGÉNYNEK NE HIGY.

Jár a' leány virágos zöld mezőben,
Fehér kendő lobog picziny kezében;
Barna legény, hej ne indulj utána,
Bánatvirág virágozik nyomába'.

Fehér kendő a' szerelem' zászlója,
Nem a' világ, állj-meg, rózsám, egy szóra;
Hús a' berek, patak csörög az alján,
Gyere oda, buslakodó kis leány.

Gyolcs az üngöm, piros kötő van rajta,
Nézd csak, rózsám, felbomlott a' galandja,
Jöszte ide, kösd-meg szépen bokorra,
Nem kívánom ingyen, tedd-meg csókomra.

Barna legény, nem mek én a' herekbe,
Galandbokrot sem kötök az üngödre,
Egyszer tettem 's átkozott volt az óra,
Mellyben veled megállottam egy szóra.

Cz.....

AZ UTOLSÓ OREBITA. *)

I.

Szendrő' táján, 1448diki october' egyik derült napján, kele-át a' Dunán egy jancsár-csapat, 's alig jutott a' magyar partra, sebten ügetve nyargalt a' mocsáros róna felé. Miután lassanként a' török lovak' dobogása elhangzott, 's csak távol sötétlő lovagok' árnyai tünedeztek az éjszaki láthatár felől, egy másik hajó érkezett a' part-hoz, melyből tizenkét fegyveres lovas lépe-ki; öltözetök szerbiai katonákat gyaníttata. Rövid tanakodás után két csapatra oszlának, egyik éjszakra vevé utját, másik a' Dunapart' mentében nyugotnak tartott.

Az elláthatlan szélességű folyam fölségesen hömpölyge, 's alig észrevehetőleg emelkedék-föl a' homokos part. Beljebb silány fű földte azt,

*) Némi csekély hussita párt. Egy Csehországban a' königgrätzi kerületben Hohenbruck mellett fekvő hegyet, mellyen összegyülekezék, Orebnec, 's ön tagjait orebitáknak nevezték.

melly lépcsőnként tömöttebben 's bujábban sарjadzék, 's végre sűrű bozóttá válván, mélyebb távolban tömördek nádassá képződött.

„Meg kell őt találunk e' vidékben — mond a' csapat' vezére, ki most a' zöld part' széléhez szágulda, — ott azon hely, hol őt ma reggel a' halász szárazra tevé. Nehezen merészlett alkolnyodás előtt a' nádasból kimozdulni.“

„Én csak azt hiszem, Ivornik uram — szólt az alattvalók' egyike, — a' menekvő már előnyomúlt a' Temes' partjához, hol a' mocsárok, bokrok és szigetek ezer rejtekkel kínálkoznak.“

„Annál jobb — viszonzá a' vezér — a' folyam' mélysége átgázolást, szélessége átúszást nem enged, 's csolnakot azon laktalan mocsárvidékben nem lelhetni. Kezünkre jut!“

„Igen, kezünkre jut — mond egy másik fölşólaló — ha csak Badina' völgye felé nem vette útját, hol az utána siető jancsárok' kardja nem sokára utól éri.“

„Hadd száguldjanak azok a' bősз forranczok, reá nem találunk; elbiztokban még most is a' magyarok' fegyverei közt nyargalásznak. Azonban gyorsan fogjunk a' kutatáshoz. Talpra legények! Brusnik, te a' part' mentében vezesd a' lovakat a' Temes' torkolatáig, mindnyájan ott jövendünk össze alkonyat előtt. Széledjetek — el most a' nádasba, sólyom-szemekkel vizslassatok.

Ki reá vagy nyomára akad, fújja-meg sípját; tört vagy buzogányt csak utolsó szükségben használnak. Rajta, induljunk!”

A' vezér' parancsa tüstént teljesített; kevés pillanat alatt az egész csapat eltűnt, 's a' nádnak távoli susogása hirdeté a' különböző irányokat, melyekre Ivornik 's társai vonultak.

Hanyatlott már a' nap 's még sem hallatszék az elszéledt harczosoktól a' várva várt síp-hang. Ivornik a' sűrű nádasnak közepét már meghaladta; boszankodni is kezde, 's kedvetlenségében közébe vágott a' töredékeny növénynek, melly nevedő sűrűséggel gátlá lépéseit. Egyszerre, midőn kardjával néhány marok nádat keresztül vágna, szemei egy csaknem kerekded szabad nyílásra lövelltek.

Meglehetős szélességű víz-ér rohana ki az átelleni nádfalból, a' térnek közepéig csörgedezve, 's egy csendes kanyarodás után, ismét rejtekébe visszatért, egy, körülbelől húsz lépésnyi, szigetet képezvén.

Magas kákával, melly e' szigetecskében buján tenyészett, félig takarva feküdt ott egy harczos alak. Meglepési lármát ütött Ivornik; a' termet gyenge szendergésből látszott hirtelen fölserkeneni; egy halvány arcz, mellyből sötét hős szemek lángolának. A' szerb hirtelen megfuvá sípját; a' harczos pedig fölegyenesedvén, kihúzta a' fe-

nyegeető széles pallost. E' mozdulás közben válláról lefolyt a' köpönyeg, és mellén káprázólag ragyoga a' gazdag lánczon függő arany kereszt. Vállai körül a' haj sötét hullámokban habozott, ajkait szakáll árnyazá-be, 's feketeségével a' szenvedő arczat' halaványságát kitünőbbé tette.

A' mély tiszteletet gerjesztő alak' első tekintetere meghökkenve vonult néhány lépésre vissza a' szerb, hanem gyorsan magához térve nyílsebességgel szökelt a' keskeny vízen a' szigetre, 's csaknem ugyanazon pillanatban ellenének pallosát erős marokkal megragadva kiáltá: „Foglyom vagy!“

„Tágulj, pór lélek!“ kiáltá a' nemes harczos, és sebes mozdulással kapja-ki ellenének kezéből kardját, mellynek finom éle mélyen vágott annak tenyerébe 's majdnem hüvelykétől fosztá-meg. Nagy dühvel kapá-ki balkezevel a' szerb övedzőjéből a' gyilkot, 's míg a' lovag két kézzel emelintené pallosát, amaz ellene hajította a' keskeny hegyes vasat; de ugyan azon perczen a' lovag' pallosa keresztül vágá sisakját 's fejét egész homlokáig hasította. A' szerb vad bőduléssel rohanna hanyatt a' csermelybe, a' véres fő lebukott a' vízbe, 's a' halálnak tompa hangjait mormolá benne, mellyek véres buborékokban emelkedének a' víz' fölszínére.

A' győztes bajosan húzá-ki a' jobb vállába mélyen hatott 's kezének minden mozdulatát gátoló gyilkot. Épen vizet akara meríteni a' zavaros patakából sisakjával, sebének kimosása végett, midőn a' nádasban susogást sejt, 's belőle üldözőinek közellétét gyanítja. Főlegyenesedvén tehát, magára veszi köpönyegét, 's ellenkező irányban siet a' nádasba.

A' sebhedtnek minden lépése nehéz és fájdalmas leve, vére folyván, a' sárga nádon csapát hagyja maga után. Alig vánszorodván a' nádasban száz lépésnyire, ijesztő lármát hall maga után, mellyből gyanítja, hogy üldözői azon helyre értek, hol társok' vére a' habokat festé. Ekkor a' harczosnak lelkében egy élénk határozat támadt. Kettőztette lépteit, bármint ellenzé is sebe; de alig tett ötven lépést, ugyan azon ösvényen visszajött, kezét erősen nyomván sebére, hogy csepp vér se árulja-el utját. Ekkor ellenkező irányban néhány nádszálat vigyázva félrehajtott, 's e' nyíláson lassan átcsúszott.

Alig halada egy nyillövetnyire, emberi szózat' nesze közelíte hozzá, 's élénk ropogás támadt a' nádasban. Mozdulatlan álla a' bajnok, mert az első lépés, a' legkisebb csördülés, elárulta volna üldözőinek. Már a' nádok keresztlől piroslott a' szerbek' köpönyege, kik boszút lihegve nyomozák a' menekvő' ösvényét. Látá

ő a' vad orias alakokat mellette igen közel elshanni; elsőjök örömjajongva követé az új tapodott nád-úton a' véres nyomot, 's követői fenyegetődve, kardot lebegtetve, mentek vezetőjök' nyomdokán. Midőn közülök az utolsó is eltűnt az üldözöttnek szemei elől, ez halkan a' sűrű vadonba nyomúlt, hol a' veszély új erőt kölcsönözvén ellankadt tagjainak, gyorsan félrehajtotta az ellene merevedő nádat, 's jó negyed óráig küzdött a' nádtenger' hullámival.

Végre minden erejéből kifogyva, fájdalmas fohással rogyott-le. Halálcsend uralkodék körülé, érzékéi eltompultak, 's az ájulás' szendere bocsátkozék lelkére.

A' nemes harczosnak eszméletlen állapotja több óráig tartott; mert mire a' sebnek égő fájdalma magához hagyná térni, már egészen bealkonyodott. Ott feküdt ő a' vadonnak sötét mélyében; a' nád' magas csúcsai boltozódtak össze felette, gátolva tőle a' kék égnek látását; csak néha legyinte a' szellő, köröskörül borzasztó süvöltést támasztva. A' mély csendben a' farkasok távol ordítása és rókák' csiholása hallatszott; 's néha alig néhány lépésnyire robogtak-el mellette e' kóbor vadak, mellyek martalék után léledezve, tanyájokat elhagyák, 's a' nádas' sötét tömkelegében szerteszét bolyongának.

„Barátim, tudom, kérdezni fogjátok, valjon hol estem-el; keresni fogjátok síromat és tete-meimet — sohajta a' megsebhedt vitéz. — Ah! 's ime én itt elhagyatva mulok-ki!“ Ekkor hevesen nyilal a' fájdalom sebén keresztül, hirtelen reá csapja hideg kezét, 's a' mellén fekvő keresztet érinté. Erre egy vallásos érzés futá-el egész lényét. „Nem! — kiált ő — nem vagyok én még elhagyatva; te, öröklétű, közel vagy hozzám! te vagy szabadító, ha bár minden remény kihalt volna is az emberi kebelből“ 's buzgón nyomta jéghideg ajkaihoz a' keresztet, fölemelkedék 's a' vadonban, olly késő éjszakán, bátor-kodott néhány lépést tenni.

A' szenvedő' lelkébe erőt csepegtete a' szent vallás, 's szívébe reményt az éji ég' világának fénye. A' térnek eredt 's körül néze, ha látna e valahol szállásadó hajlékot. A' holdnak ezüst fátyola árnyéktalan vonódott-el a' végtelen felületen kelet és éjszak felé; nyugoton ezer kigyó-dzásokban a' Dunába siető Temesnek tükör színe csillámlott.

Ezen tájnak tartott az üldözött, remélve, hogy nem sokára valamelly elrejtett halászkunyhóra találанд. Beburkolá magát köpönyegébe, mert az octoberi csípős levegő, melly a' sűrű nádasban kevésbbé vala érezhető, egészen keresztül járá lankadt tagjait. Egyszerre maga után

sebes lódobogást hall; körülnéz 's egy feléje sebesen vágató lovagot pillanta-meg. Harczosunk' jobbja önként nyúlt a' pallas után, de azt hüvelyéből kihúzni nem volt ereje.

„Hát nem jössz te ki többé? gyengeségemet szégyenled e, öreg társ?!“ mormolá keserű mosollyal. A' lovas azonban elérte őt, és szélességgel háromszor nyargalá körül mindig szűkebb körben. A' fáradt harczos összetett karokkal állta a' sebes kanyarodások' közép-pontján, 's a' lovasnak minden mozdulatit nyugott szemmel kíséré.

II.

Jóllehet tisztán fénylett 's minden tárgyat világosan kitüntetett a' hold, még sem vehette ki a' harczosnak szeme új ellenének alakját, mert szőrös kucsma vala mélyen lenyomva ábrázatjára, 's fekete mente fedezé a' többi termetet.

Azonban karát hirtelen fölemelé az 's fenyegetőzék a' markában lévő bottal, mellynek végén hosszú, hegyes kampóvá visszagörbült, vas csákány fénylett. Mentéje hátra kanyarult 's egy karcsú magyar ifju alak tűnt szembe. Öltözete igen egyszerű volt; mellének felső részét rövid ing takará, az alsó tárva állott a' lég' viszontagságinak. Sebesen pergeté kezében a' súlyos csákányt, mintha nehézségét akarná próbálni.

„Ki vagy?“ harsoga nyersen a' fenyegető suhancz' szava.

,Hunyadi János, az ország' kormányzója!'
vala a' harczosnak tompa felelete, ki ezzel félre csapá köpönyege' szárnyait.

Mint villámtól sújtott hökkent vissza az ifjú magyar, és mozdulatlan mereszkedett a' fenséges hősre; sőt maga a' ló látszott ülőjének merevületben osztozni, mert a' hirtelen visszarántás által mintegy erősen lekötve mozdulatlan állott.

Erőtlen 's lassan ereszkedék-le a' suhancz' kara, 's néhány percz múlva a' leghevesb indulat váltá-föl az előbbi kábulást; mert süvegét hirtelen lekapván fejéről, a' nyeregből egyszerre lepattant, 's a' hősnek lábaihoz borúlt.

„Bocsánat! — mondá rezgő hangon, melly gyermekesnek inkább mint férfiasnak tetszett — bocsánat, fenséges uram 's parancsnokom! az el-lenség itt zalámbol.... gondolnám, hogy....“
,Fiam! — vága szavába a' hadfő — a' veszélyteli idő menti hirtelenkedésedet; kelj-föl, megbocsátok.“ Az ifjoncz alázatosan megcsókolván köpönyege' szegélyét, föláll 's mondja: „Uram, ha tetszik lovamra fölülni, ez nem olly szép, mint a' te fölékitett méned, mindazáltal engedékeny, tartós, 's röptében a' fecskét is eléri.“

,Ajánlatodat köszönettel fogadom,“ mond Hunyadi, 's a' nyerítő szürkéhez közeledett. Az

ifjú nyeregbe emeli őt, 's aggódó szemmel veszi észre a' hősnek sebét 's tagjainak szertelen bágyadságát. „Hova parancsolod, fenséges uram, hogy vezesselek,“ mondá, megfogván a' fékszárat. „A' bátorság 's nyugalom' helyére, 'lőn a' válasz Hunyaditól, ki bú 's fájdalom-nyomta fejét mellére hajtotta.

Az ifjú hallgatva vezeté a' lovat, melly mintegy tudni látszék, milly drága terhet visz; azért szeliden 's halkkal nyomá a' harmatos fűbe rugalmas lépteit.

Így haladt Hunyadi jó egy óráig a' rónán, mellyről távolabb délnek a' mérhetlen nádözön látszott. Végre a' fájdalmas andalgásba merült hősnek valamelly víz' közellétét árulá-el a' nedves nyugoti szél; — fölveti szemeit, 's csekély távolságban a' cserje és sűrű facsoportok közül kicsillogó folyamnak tükrét pillantá-meg. „Hova vezetsz, legény?“ kérdé tompa hangon. „Oda, hol bátorság 's nyugalom van, apámnak, az öreg vak Tornáknak kunyhójába.“ „Messze van még?“ „Amott, uram, hol a' a' Temes' medre elvész a' homályban; ott régi fűzfák állanak, mellyekre apám' kunyhója dől.“ Az utasok nem sokára elértek az árnyas bokrokhoz, mellyek a' Temes' partját környezik. A' kalauz éjszának vevén utját, fáradságosan törtetett keresztül az alacsony haraszton.

Az agg fűzek széles árnyat vetének a' folyamra, a' reves törzsökök bámulandó alakban hajlottak a' víz' párkányára, 's az ágak a' hullámba merültek. Néma csend üle a' sűrű ágakon, csak néha néha robbant-fel fészkeből egy holló az idegenek' közeledésére, 's az ágak közt röpdösve cikázott, míg ismét elszenderedtét a' mély csend jelenté. — Egyszerre egy lantnak hangja hallatszott a' távolból átlebbenni. Hunyadi föleszmélve kiálta: „Mi az?”

„Szegény vak apám' lantja,‘ felele lassudan az ifjú, kinek hangjában némi gyermekded érzékenyítő vala. Andalító szelíd melodia hangzott-át hozzájuk, mintha az elmúlt idő' sírjából szellemi idvezléssel húzná-vissza az örökre elenyészett órákat; néha néha magasb reszkető hang merült közbe, mintha a' fájdalom' nyögését 's könnyek' omlását utánozná.

Az alatt elértek az utasok egy nagy fűzfától alakított homályos körbe. „Czélnál vagyunk, fenséges uram, — mondá az ifjoncz, 's lesegíté a' nemes harczost lováról; — várj csak egy pillantatig,“ folytatá, 's a' cserje' homályába sietett. Erre nem sokára a' levelek közt mécs sugár tündöklött keresztül, 's az ifjú kalauz, világító nádfáklyát tartván kezében, széthajtja az ágakat 's int a' hadfőnek, ki teljes bizodalommal követé a' vezetőt.

Egypár lépés 's átlépett a' kunyhó' küszöbén, mellynek bemenetelét rejtélyesen födözék a' gallyak. A' tér' közepén, a' padolat' völgyelegében, izzó szenek valának, 's nádkévék heverének köröskörül ülésül azoknak, kik a' mérséklett meleget akarák éldelni. A' hátszínben a' nádhalmazt fődő juhbőrön ült egy ősz, ki az útasok' beléptekor letette kezéből a' lantot 's lassan emelkedék-föl nyughelyéről. Szeme' világa kialudva lévén, fénytelen szemhártyái élet nélkül mereszkedének a' fáklya' világára. Felső ajkait ősz bajusz borította, melly a' ránczos arczokon lenyúlva álláról mellére csüggő ezüst szakállával egyesült.

„János, te a' nyomor' kunyhójába vendéget hozsz — mondá komoran az ősz, — ki ő? mi végből jön?”

„Apám, egy nemes vitéz, neve....“ a' fenséges vendégnek intése a' további szólástól gátlá az ifjonczot; azonban fia' beszédének folytatására az ősz feszülten látszék figyelni.

„Hm! miért hallgatál-el, fiam, olly hirtelen?” folytatá az öreg tudakozólag.

„Bocsáss-meg, apám, segedelmet kell nyújtanom a' nemes vendégnek, meg van sebesítve.“ Ezen szavak után a' kunyhó' falára tűzte fáklyáját 's a' harczoshoz közeledett, ki fáradtan egy kéve nádra ereszkedett. Ennek válláról a' köpö-

nyezet levevén, sebét vizsgálá, 's miután néhány gyógyfüvet reá tett 's ugyanazt gondosan bekötötte volna, a' kunyhóból eltávozott.

„Meg van sebesítve?“ mormolá magában az öreg, és ismét nyughelyére bocsátkozék. Mély csend uralkodott a' kunyhóban, mialatt az öreg lantjának egyes komor hangjait halkán csalá-ki. Utóljára félbeszakasztván a' csendet, kérdi: „Uram, nemde te magyar vagy?“

„Az vagyok,‘ lőn a' tompa felelet.

Ekkor belép János, 's fölszeletelt dinnyét 's csekély fekete kenyeret tőn a' vendég' eleibe: „Egyél, drága úr — mondá — mind ez, a' mivel neked szegénységünk szolgálhat.“

A' harczosnak hálás pillanata esett az adóra, 's kíváncsilag verte-el ehét, mert már két nap óta semmi étel sem üdíté fáradt testét. Kevés szünet után, a' félbeszakasztott beszéd' fonalát mintegy megragadva, mondá az ősz: „A' török csatából jössz úgy e, 's a' nagy Hunyadi alatt küzdöttél?“

Egy mély sohajtás volt felelete a' hadfőnek.

„Te sohajtasz? — Tudom én, hogy a' nagy hős vezette csatába a' hon' fiait; tehát tartok tőle, nehogy sohajtásod a' magyarok' megveretését sejtse.“

„A' rigómezei csata elveszett.“

„Elveszett! — kiált meghökkenve az ősz — hah! 's hát Hunyadi....?”

„Szerteszét bolyong, üldözve, elhagyatva!”

„Hogyan, üldözve? — szól tüzesen az ősz, és szilajon ugrott-fel nyughelyéről — az, ki a' hitetlenek' seregeit olly gyakran tönkre tette, a' kereszténység' védfala 's ótalma, üldözve?” Az öreg ekkor némelly harsány kiáltástól, melly a' kunyhót kerítő cserjéből hatott-be, félbeszakaszták.

Ezen perczben hideg szélvihar csapott-be a' kunyhó' üregén, 's a' fáklyának lobogó lángját lenyomta. A' keskeny ablaknyílást födöző lepel föllebbent, 's egy vad marczona ábrázat vérengzőleg vicsorgott-be. Azonban nem sokára a' lepel leereszkedett, 's a' fáklya újra vígan lobogott.

III.

Fölkelt az ifjú, csákányt ragadott, 's kérdő tekintete a' hadfőre villant, ki feszült figyelemmel hallgatá a' még most is beharsogó kiáltást. „Eredj, 'fiam, — mond végre a' főharczos — nyisd-meg a' magamként halál elől szaladó, ápolgatás és enyhülésért esengő szerencsétlennek vendégszerető kunyhódat.” A' kormányzó parancsát teljesíteni elhagyá a' kalibát Tornák' fia. Néhány pillanat után hallatszott az ifjoncz' kiál-

tása: „Ki van itt?“ 's kevés szünet után hangzott a' külföldi ajkú válasz.

, Uram, nem magyar az; idegen 's tán egy nyomorék, ki elárultatásodra törekszik' mond az öreg Tornák. „Attól ne tarts — válaszolá Hunyadi, — ismeretes előttem e' hang; nem áruló az!“ Ezzel elhagyá ülését a' hadfő 's a' kalibának homályosb szögletébe vonúla.

, Ha téged, drága úr, semmi veszély sem fenyeget, megnyugszom; rám nézve ugyan semmi veszély nincs, mert a' halál nekem olly vendég, kit több évek óta várva várok.' E' szavak után lassú fájdalmas accordban pendíté-meg lantját, mintha panaszhangok által akarná végszabadultát kiesdeklelni a' haláltól. Fölnyílik az ajtó 's belép a' Tornák' fiától vezetett harczos. Magas, széles vállú volt az, kinek megsebesített lecsüggő fejét vitézöv' maradványa fogá körül; sebhelyekkel teli arczát sűrű, már őszbe csavarult szakáll borítá, egy rövid széles pallos függge kardszíján, 's csipőjét feje szélén öv környezé. Súlyos buzogányára támaszkodék, melyből számtalan vashegyek merevedének-ki.

A' kunyhóba léptekor sebe' fájdalmát feledni látszék az idegen, mert feje főlegyenyesült, vad zordon arcvonalai kiderültek, 's mélyen beesett szemei örömsugarat lövelltek. „Hála isten' — szól végre csendes külföldi hangon — itt nyu-

galmat lelendek. Ezen hangok nyájasan 's engesztelőleg hangzanak; az árulás és öldöklés nem tanyáz itt.“ Ezzel az öreg harczos, nehogy a' a' lantost háborgassa, csendesen telepedik a' tűz melletti nádkévére, és szemeit Tornákra függeszti, ki a' hangok' tömkelegében bolyongva, a' hűrokból bámulandó ábrándos változásokat csala-ki.

„Ezen hangokat régen, hah! már ugyan régen nem hallottam — mormolá az idegen. — Igen, amott éjszakra, szülőföldemen, — ott — ott — — Félre az álmokkal, hisz', öreg, nincs már neked hazád!“ hozzá veté félhalkan, 's tenyerével végig simítva ábrázatát, farkas-éhhel fogyasztá-el az ifjú által elébe tett étket.

„Ki vagy, idegen? — kérdé hosszú várat után Tornák, félretevén a' lantot — szólásod nem mutat magyarra.“

„Az nem vagyok — válaszolá tompán az idegen. — Ha ismerni akarsz, nézz ide!“ folytatá, 's leoldja az alatt csipejéről vitézővét, és szétbontván a' benne rejtezett fejer szőnyeget, az ezen kitűnő kehelynek veres jelére mutat.

„Szemeim régen megszűntek a' lélek' követei lenni; szólj, mit akarsz nekem mutatni?“

„Azt, hogy én azok közül vagyok, kik nagy inségből jöttek, és ruháikat vérben mosták 's tisztogatták!“ mondá mély komolysággal a' harczos, 's övét gondosan összetevén, csipőjére tekergeté.

„Nem értelek, szólj világosan, melly ország szült? “

„Volt hazám! áldott szép ország, köröskörül hegyláncczal kerítve, mellyhez ellen nem fére; és ez országban nagy tetteket vittek véghez társaim, nagy ütközeteket víttak, 's az ellenek' seregét megsemmisítették! Engem ezen ország száműzött! “ Lassan emelkedék-föl a' kelyhes, szemei tündökleni kezdének, és növekedő lelkesüléssel: „Idv a' tábori és orebi atyafiaknak! — úgymond, — kik a' haza' virányin estek-el, mert negyedfél nap mulva visszajöve istentől beléjök az életszesz; lábaikra állván, nagy rémülés lépé-meg mind azokat, kik őket láták. Egy erős szózat harsogott az égből 's mondá: Jertek-föl! 's egy felhőben emelkedének az égbe! Én pedig, 's több ezer sorsosim, elburezoltattunk az ellen' földére, ott az idegenek' asszonyai-, gyermekei-, vetései- 's csordáiért kelle küzdenünk, vérünkkel áztatnunk a' csatatért, és jutalmunk 's célunk egyedül a' minket tábori 's orebi sergeinkkel egyesítendő halál vala! Minden orbita sorsosim az örök Sionban ünneplik a' viszonzatás' napját, csak én — én maradtam hátra egyedül! “

„Hogyhogy? — megszólal a' homályos zugból előlépő Hunyadi — hát vitéz társaid mind elvesztek? “

Egy két pillanatig mordan nyugodtak a' cseh' szemei a' kormányzó' termetén, azután fejét csóválván monda: „Vezér, nem ismerted társaimat; harczoltak azok mint kelyhes atyafiak, soha sem futamodtak ők meg!”

„Ismersz engem?” kérdé Hunyadi megütözve.

„Hogy ne ismernélek, vezér! hős arcod a' kelyhesnek örvendetes; mert te engedted-meg neki az úr' vacsorájával szokásai szerint élni, 's a' csatazajban kitűzni a' kehely' lobogóját; — vedd köszönetem', elhunyt sorsosim' nevében.”

„Beszél-d-el azon bajnokok' sorsát, kik futásomat olly hősileg földözék.”

Tűnődve merenge az öreg Orbita néhány pillanatig, az alatt keresztbe vetett karokkal állá előtte Hunyadi; az ifjoncz feszült várakozással függeszté szemeit az ősz harczosra, 's maga a' vak pásztor is fölkel, és remegő léptekkel közeledett az elbeszélőhöz.

„Vezér! seregeid a' böszült törököknek fölmúló ereje ellen hősileg küzdöttek, két nap és egy éjjel; felőlök e' bizonyítványt teszi olly harczos, ki negyven év óta számtalan csatákban forgott. Árulás támad, — azonban, elhagyván lobogóidat, az oláhok Amurát' csatasorával egyesültek, és kicsikarták tőled a' győzedelmet. Te parancsot adál a' cseheknek, midőn a' csatának

másod napi estéjén szaladtál a' tábor' maradékával, hogy vitéz ellenállással földözze hátravonulását. Mi alkonyodáskor előnyomulánk a' szekér-sáncczal, és honi szokásunk szerint bekerítők magunkat. A' mint ezt teljesítettük, sorsosim a' kocsi-erősség' közepén lobogó kehely' zászlójához gyülekezének össze, 's az őket hajdan otthon fényes győzödelemre buzdító csatadalt éneklék. E' közben tompán zúgott-át a' távolból a' török tábor' dulongása. Alig hajnallott, előrohan Amurát csordájával; háromszor támad-meg bennünket, 's ugyan annyiszor szórják-el löszereink egymástól csoportjait. Dél volt már, kétezer sorsosimból csak fele álla fegyverben a' sánccnál, a' többiek nagyobb részint a' halál' hideg karjain vonaglottak. Ekkor Amurát elővezeté a' gyalogságot, körülrakatá a' szekér-várt ágyúkkal, mellyek irtóztatólag dúltak sorsosink' sorai közt. Kiütöttünk 's az ásiái sereget megszalasztottuk; százanként hulla az buzgányaink alatt. Hanyatlott a' nap, a' tomboló ellenseregek védfalaink körül táboroztak. Az éh, szomj és sebek lankasztotta kelyhesek' csapatkája eltökélé, hogy még ez éjjel az örök Sionba költözendik, hol előre ment társaik örök dicsőségben laknak. És úgy lett. Megcsókolván a' kehely' lobogóját 's megszorítván egymás' kezét, kinyitottuk a' szekér-sánccot, mellyet az ellen megszakasztani hiába tö-

rekvék, 's 'Hosanna' énekléssel hagyók-el a' védő szekér-kerítést. Vad ordítással fogada benünket az ellen; nem sokára a' fenyegetődő ellenséges tömeg körülözönlé a' csekély csapatot, 's életet megvetve kezdődött a' nagyobb erő elleni borzasztó csata, 's íme fejemet találván az ellenes kard, sorsosim' tetemei közé rogytam."

„Sötét éj 's mély csend uralkodék körülém, midőn a' halál-szenderből felocsódtam; csak lassú halál hörgés 's tompa nyögés hatott-ki a' holt testek' halmaiból. Fölállottam; homályosan fénylett az éj' ködéből a' hold a' csatatérre. Tábori és orebi elszenderült sorsosimat láttam, kihúzáim hüvelyéből a' mellembé mártandó pallost, nehogy egyedül magam hijával legyenek azok, mikor az öröklét' csarnokába költöznek. Ekkor a' szekér-várra pillanték, melly még előbbi erős helyét megtartá, 's fölötte látám a' vallás' piros kelyhével lobogni a' fehér zászlót. Belsőmben megszólamlott a' szellem: „Utolsó orebita harczos! mentsd-meg a' vallás' jelét a' gúny- 's gyalázattól!“ És követvén a' szózatot, a' testeken 's vérpatakon keresztül, a' szekér-várhoz mentem, melly, mint valamelly iszonyú koporsó, mozdulatlan és sír-csendüleg nyugodott. Reszkető kezekkel vettem-le a' lobogót, összegöngyölgetvén derekamra kötém, azután búcsút vevén sorsosim' hideg tetemitől, letérdelve lassan imádkozám:

, Boldogok, kik az úrban múlnak-ki, szenvedéseik után kinyugosszák magokat; cselekedeteik fogják őket követni!‘ Igen! Ők eltakarítlan nyugosznak az idegen földön, hírök ’s tetteik örökre elenyésznek; honjoknak egy dala, egy hangja sem magasztalja őket, ’s a’ jövődő nemzedék rólok soha meg nem emlékezik!“

Az ősz orebitának rezgő szava elállott, imádkozólag emelé-föl kezeit, ’s barázdás arczán nagy könnyek peregtek-le. Síri csend uralkodék a’ kunyhóban; míg kis szünet után heves ütések durrogtak az ajtón ’s az recsegeve nyílt-föl.

IV.

A’ szélesen kitárt ajtón egy vad termet rohant-be, — a’ megölt Ivornik’ társainak egyike. Megdőbbent a’ szerb, mert észrevevé, hogy várakozásánál számosb a’ gyülekezet. Egy másik vicsorgó alak, magasan lebegtetett gyilokkal, a’ küszöbön állapodott-meg. „Ki innen!“ kiált az első, ’s elszaladt. Ugyan ezen pillanatban a’ másik öldöklést lihegő társa a’ gyilkot az összegyűlte’ körébe hajította; — suhogva röppent az öldöklő aczél, ’s erősen átdöfte a’ vak öreg’ mellét. A’ szörnyedés’ rikoltása követé a’ tettet, de a’ gyilkos és társa ugyan azon perczen tűntek-el.

„Mennyei atya!“ rezgett a' haldokló' ajkán, ki hörögve hajola előre, és az orebita' mellére ereszkedik. Ez karain tartotta az igen megsebesedettet, míg szilaj fájdalmában az ifjonez haldokló atya' lábait kulcsolta. Hunyadi ön veszedelmét feledvén, mélyen meghatva nézett a' csoportozatra. Azután a' vak még egyszer fölemelkedett, merevedő kezeit imádságra kucsolni igyekezett, 's hörögve rebegé utoljára: „Atyám....! mennyei.... atyám!“ fáradtan nyíltak 's záródtak ajkai, de mozgásokat semmi hang sem kísérte, 's rövid idő alatt megszakadt lélekzete.

Az elhunyt öreget lantja mellé fekteté nyomorult fekhelyére az orebita, 's kezeit tördelve lépett-félre tőle. Az ifjú a' vértől előntött testre borult, 's fájdalmai hangos élénk sírásra fakaszták. Hunyadi a' sebet megnézte, 's meggyőződött, hogy a' gyilok mélyen hatván a' szívébe, minden mentő szert sikeretlenné tett. Sohajtvá fordúlt-el a' holttesttől, és saját veszélyteli helyzetéről aggódva, szemei az ősz orebitát keresték, de ez már nem volt a' kunyhóban.

Lement már a' hold, és szürkült a' reggel; kémlelve bujkált az orebita a' homályos fűzserjén keresztül, melly Tornák' kunyhójától a' folyam' partjáig huzódott. Egyszerre, a' mint a' sötét sűrűből kilépe, egy lángnak fénye ütközék szeméibe, 's a' víz' szélén fényesen lobogó tűz

mellett tanyázó hat vad alakot pillanta-meg. Vigyázva vonúlt vissza a' harczos, és íme közelében egy éles füttyentés harsant; a' csapat fölugrott 's közönséges fülhasító füttyel felelt a' jeladásra. Erre nem sokára a' cserjéből előugrott az a' szerb, ki kevéssel előbb Tornák' kunyhójába első nyomula, 's társainak örömjajongva jelenté, hogy ő a' menekvő' tartózkodását fölfödözte. Vadúl tombolva forgatták kardjaikat a' vérszomjas társak 's indulásra készültek. Az orebita, kinek minden figyelme a' fenyegető csapatra volt függesztve, egyszerre egy kéznek hatalmas markolatát érzé nyakán, 's hirtelen egy gyilkos hatott oldalába. Sebes fordulat mentette meg a' gyakorlott küzdőt a' szerbnek körmeiből, ki az öldöklő vasat Tornák' mellébe lökte. Erre az orebita iszonyú gyorsasággal csapta súlyos buzogányát fejéhez, úgy hogy a' hatalmas csapást azonnal követné a' szájából tóduló vérpatak. A' súlyosan megcsapatott hörögve görbült a' földre, 's az orebita tompa hangon kiáltá: „Idd-ki, álnok kölöncz, az isten' boszúpoharát, melly részedre töltetett!“ Erre saját sebé vizsgálván, észrevette, hogy a' szerb' aczéla a' csipejét környező zászlónak vastag redőjébe nyomult, 's az által annak öldöklő hatása megghiusítatott.

Az alatt a' kunyhó' küszöbén tüzes vagdalkozás keletkezett. A' pandúrok' vad csoportja, a' kor-

mányzó' tartózkodását fölfedező társ által vezetve, a' pásztor-lak' bejárása körül irtóztató ordítással zajonga. Kardjaik borzasztólag csattogtak a' széles palloson, mellyel a' berohanók' vágásait Hunyadi fölfogá; ki sebének égő fájdalmát feledvén, a' kunyhó' falához támaszkodva erősen forgatá aczélját; még Tornák' fia is, boszú'hevétől buzditva, pásztori fegyverét hatalmasan pergeté.

Magasan forgatott buzogánnyal jöve-elő a' bozótból az orebita is, és erős csapással a' szerbek' egyikét földre teríté. Bámulás és rémülés fogá-el a' csapatot ezen óriási harczos' láttára, ki már fenyegetődve álla a' kormányzó' oldalánál 's új csatára emelé a' rettentő hussita-fegyvert 's összezúzá az ellenség' legmerészebbikének karját. Ekkor a' meglepetés által új erőre kapván a' támadók, dühösen ordítva, kettőztetett bátorsággal rohantak Hunyadira 's védelmezőire.

„Fuss, vezér, fuss! — kiált az orebita — engedj egyedül küzdenem a' gonoszság' fiaival; hadd oltalmaznom életedet és szabadságodat, míg bírom karomat 's lelkem e' töredékeny porházból fölemelkedik az örök Sion' kapujához!“

,,Küzdjünk együtt, vitéz társ, — viszonzá Hunyadi — megszalasztjuk e' gyávákat!“

,,Így tesszük tönkre az örök boszúló' nevében az Amalekiták' táborát! — Derék ifjú, erősen 's bátran forgatod fegyveredet!“ mond a'

kelyhes, midőn észrevenné, hogy az ifjú fejszéje csattanva éré egy szerbnek fejét; de csaknem azon perczen bénította-meg az ifjú pásztor' jobb-ját egy csapás, és másik homlokát érte, annyira, hogy ájulva rogyott a' földre. „Isten hozád, bajnok vér!“ kiálta az orebita, míg Hunyadi a' gyilkos' mellébe dőfé pallosát. Ekkor egy véres alak toborkált-ki a' füz-cserjéből, vígan lobogó fagallyat lebegtetve kezében. Az orebita' buzogánya által a' sűrűben leütött 's a' csatától kipihenő álnok szerb vala ez, ki kábulásából felocsódván, társainak tanyahelyéről pokolbeli szándékkal hozzá-elő a' tüzes üszköt, 's a' kunyhó mögé tünt-el a' küzdők elől. Ekkor a' hussíták' vad csatadalát kezdé honi nyelven énekelni az orebita, 's mintha a' dalnak minden hangja ébresztette volna erejét 's bátorságát, egyre rettentőbben dühöngött buzogánya a' támadók közt, kik közül már csak hárman valának küzdhetők. A' kormányzó 's küzdőtársa' részére hajolt már a' győzelem: de a' kunyhó' nyílásából fúlasztó füstfelleg tódult-ki; a' lelkesült harczos' hangját egyszerre elnyomta a' rekkenő melegség, 's míg a' sötét füstgomoly áthuzódott a' csatateren, az ősz orebitának sebekkel teli mellébe mélyen merült a' gyilkosok' egyikének aczéla.

Előbb hogysesem a' beburkoló füsttömeg' első kábító hatásától magához jött volna Hunyadi,

megkötötték kezeit a' ravasz szerbek, 's Magyarország' kormányzója üldözőinek hatalmába esett.

„Foglyotok vagyok — mond Hunyadi, midőn a' pandúrok mélyebben vezették a' cserjébe — igen is uratokhoz, a' hiteszegte kényúrhoz akartok vezetni; hanem szabadítsátok-meg a' sebhedt ifjút, mentsétek-meg a' vitéz hatalmas harczost, bizonynál gazdag váltság-díj jutand érettök, mint-ha testvéreim 's rokonim volnának!“ A' szerbek' egyike, pénz' szemjától izgatva, a' füsthulám közé rohanván, néhány pillanat múlva elő-hozza a' megsebhedt ifjút, ki mély lélekzetet véve, a' kormányzó' karjain veté-fől szemeit. Ekkor hirtelen a' kunyhónak minden részén kiütött a' láng; a' száraz nád, mellyből a' falak állottak, mintegy fáklya-tábor, magasan lobogott, 's a' tűz-ár ropogva hömpölygött a' tető fölött, úgy hogy az egész tető tűz-kúp gyanánt égne a' magasban. Az égő laknak küszöbén heverve tünt szembe az orebita, ki vitézövét 's a' kehely' lobogóját magasan tartá-fől megmerevült kezében. „Ott van ő! eresszetek, bocsássatok hozzá!“ kiált Hunyadi, 's a' harczos' szabadítására akart rohanni; de az érzéketlen pandúrok fogcsikorgatva tartóztaták erősen a' megkötözöttet. A' harmadik szerb most másodszor nyomult a' füstön keresztül oda, hol az orebi hős feküdt; 's már meg is kapá a' lebegő zászlót: de egyet vonag-

lott a' kelyhes' keze, 's lassan fölemelkedvén a' sápadt oriásalak, fenyegetve emelinté a' hatalmas buzogányt. Meghökkenve vonult-vissza a' szerb, az orebita ingadozott 's fél térdre rogyott. A' lobogóba belé kapott a' láng, mellynek ropogása közben a' kelyhes éneket danolván, mondá: „A' kehely' lobogója nem jutott a' becsstelen ellen' kezére..., az orebi utolsó harczosnak diadalküzdésében semmítettett az meg, mint tiszta égő-áldozat!... Idvezek legyetek tábori 's orebi sorsosim...! idvezek...!“ Ekkor a' kunyhónak tüzes gerendája a' szerencsétlen ábrándozónak ősz fejére zuhant, 's kevés pillanat alatt az utolsó orebita, és a' kehely' lobogója, a' tüzes omladványok közt találák sírjokat.

Mi történt továbbá Hunyadival, mint menekvék ő ki a' szerb kényúr' hatalmából, hazánk' történeteiből elégge ismeretes.

PINTÉR ENDRE.

K O N T.

Oh Dráva, bús folyam, miért
Zúgnak hullámaid?
Oh tölgyes rengeteg, mitől
Recsegnék szálaid?

Reátok bosszúból az ég'
Haragja szállt-e le?
Vagy a' gyászos sötét clem
Buvában nyögdel-e?

Akár haragra gyúlt az ég,
Vagy gyász e' fürgeteg,
De sorsa szörnyű 's rengető,
Kinek fején lebeg.

'S a' tölgyesben ki áll amott
Az isten' éjjelén,
Czikázva a' villámlobok
Nagy pajzsa' czímerén?

Magasra kel fején fölül
A' hosszú dárdaszál,
'S mezéből oldva, kebele
Viharnak tártan áll.

A' törhetetlen lelkü Kont
Fölött üvölt az ég;
Apródja van csak véle, és
A' hősi büszkeség.

'S a' mint a' tölgy csikorgva zúg
'S a' záporár szakad,
Panaszra bús apródja nagy
Kesergve elfakad:

„Uram, vitéz! nem látod e
Az égnek ostorát,
Hogy e' vadonba bujdosál,
Elhagyva a' hazát.

Bitangnak adtad mindened',
Árvák fiad, nejed;
Békét vadászsz, 's nincsen tanyád,
Hová lehajtsd fejed'."

De Kont, merülve gondjai'
Sötét ködében, áll;
Csak néha pajzsa rezgedez
Az éj' villáminál.

„Uram, vitéz! a' sors' kemény
Súlyát nem retteded,
Melly ím fejedre háborít
Fagyasztó felleget?

Silányra vásott testeden
A' fényes öltözet,
Jobbágýid' legszegénye ha
Visel honn illy mezet.“

De Kont, merülve gondjai'
Sötét ködében, áll;
Csak nyers kezében néha meg-
Szorúl a' dárdaszál.

„Uram, vitéz! nagy istenem'
Nevére kérdelek,
Inség, nyomor küzd ellened,
Meddig daczolsz velek?

Napod borult álomtalan,
Virrasztod éjedet,
'S fáradtan ejti-el nyilad
Naponnan étkedet.“

Igy szól az apród 's arcza bús
Könyűkbe olvad-el,
Mert mélyen elmerült ura
A' szóra nem figyel.

Csak hogyha dörren a' vihar
'S villáma fényt lövel,
Sohajtva lassan feldagad
Az elbusúlt kebel.

'S buvában mint merülten áll
A' büszke lelkü Kont,
Előtte nagy dörögve a'
Czikázó láng leront.

Bús lelke most eszmélve néz,
'S a' vész' sugárinál
Kémlelgető tekintete
Kitárt mellén megáll,

És ott ragad figyelme, rá
Szakadnak könnyei
'S kiált: „Tekints alá reám,
Tekints-le, mennyei!

Lövelj még 's e' sebekre sújtsd
A' szörnyű lángözönt,
Hazámért vettem, ez pedig
Reájok mérget önt.

Az átkok' átka rontsa-el
Örökre lelkemet,
Ha én honomban csehkegyért
Alázom térdemet!“

De tompa hanggal a' vihar
Nyugot felé vonúl,
Mosolyg a' hold, 's Kont elbusúl
Kimondhatatlanúl.

„Oh nem teremte hát az ég
E' mellre mennykövet?
Fiú! jövel, takard-be már
Az átkos sebhelyet.“

'S midőn odább odább vonúl
A' vész 's dörögve ront,
Buvába süllyed-el megint
A' büszke lelkü Kont.

CZUCZOR.

EMBER 'S EMBEREK.

•

Kérded, az embereket miért szoktam futni? — Az *embert*
Oly igazán szivelem mint nem az *embereket*.

SZÉKÁCS.

A' HOLDHOZ.

Jó hold, ki békén szenveded
Kéretni sápadt képedet,
Kihez boldog, boldogtalan
Sohajtvá járul untalan:
Hallgass meg egyszer engem is,
Nagy tisztelődet — igen is!
Csak, hogy még nem volt alkalom
Ezt így szemedbe mondanom;
Vagy jobban szólva, még soha
Rád nem szorultam úgy mint ma. —
Kérlek tehát, ha majd leszállsz,
Holott fejrlik ama' ház:
Tekints be kisdéd ablakán,
Megette ül egy barna lány.
Talán épen most vetkezik,
A' gyöngyöm! 's rám emlékezik,
Vagy mint én szinte magam is,
Még asztalnál ül a' hamis,
És csintalansággal tele
Kézében nyugszik szép feje.
Igen tehát! ha majd benépsz,
Ajkán, melly édes mint a' méz,
Nevemben egy szűz csókot hagyj
— Egy csókot adni nem olly nagy —
'S mondd, hogy, ha már úgy is szeret,
Szeressen inkább engemet,

Hisz' az miébe sem kerül
'S engem mulatna vég ne'kül.
'S ha már szeretni fog talán,
Mondd, hogy szeressen igazán;
Mert az már még sem illenék,
Ha végre szarvat ölténék.
Mondjad, hogy én őt szeretem,
Míg el nem hagy lélekzetem,
'S hogy, ah! ha szíve meg nem szán,
Még szent Mihál visz el lován.
Mondd, hogy forró szerelmemért
Nyujtson szerelme méltó bért.
Mondd, hogy ne legyen változó,
'S hűségi eske pusztá szó!
Mosolygasz, csintalan sugár!
Bolond beszédek, úgy-e bár?
Alig ha úgy nem lesz; no hát,
Jó hold komám, csendes jó éjszakát!

HOLLÓ.

ZAGYVA.

„Nincs színház, sem ügyes színjátszó, nemzeti” mondják.
Színház a' haza, színt játszik a' zagyva lakos.

SZENVEY.

A' SZEGÉNY ANYA.

Kínna! szült fiakat szomorúságodra neveltél,
Ínségben nőttek nagyra könyűid alatt.
'S a' szükség őket szanaszét ragadozta; hanyatló
Napjaidat nem volt, a' ki derítse, közel,
És idegen kezek ápolván sírodba letettek,
Annyi szülőttid közt megsiratatlan anyát.
Oh! végtelennek kell lenni az üdvnek egekben,
Hogy kielégítsen földi keserveidért!

VÖRÖSMARTY.

NEMZETI ERŐ.

Egy nyelvvel nem erős a' hon, szólt egykoron István.
Örvendj, bús magyarom, szép honod így legerősb.

NAGY IGNÁ CZ.

VERHOVINA.

TÜNDÉR-REGE.

I.

Hazánk' éjkeleleti részén zárnak-el a' Karpát' bérczei egy vidéket a' többi világtól; ezen vidék, ha jól emlékezünk, Marmaros és Ung vármegyékbe terjed, és ma Verhovinának neveztetik. Bérczein felhők nyugszanak, 's míg ormaikat hó világítja, alsóbb oldalait sűrű, vastag fenyűerdők borítják. A' sziklákról patakok zúgnak-le 's a' völgyet mormogva futják keresztül, 's míg ott fenn a' havasi rózsát öntözik, lenn a' kék nefelejts szí partjaikon éltető nedvet; szóval Verhovina egy hegyi tájék' minden regényességgével bír.

Csaba és Aladár, Etele' fiai, világvivő apjuk' halála után meghasonlának, testvéri harc lett a' meghasonlás' következése, 's tizenöt napig tartó csatában emészté ön magát a' roppant hunn hatalom, míg végre számtalan meghódított népek, föllázadván a' villongó testvérek ellen, elszag-

gaták a' teménytelen birodalmat, mellyet csak Etele' lelke volt képes alkotni és összetartani.

A' saját fegyvereik által gyengített hunnok most támadó alattvalóiktól is pusztítottak, 's az előbb olly hatalmas nemzet bajnokilag szerzett hazájában száműzött lett. Csaba maradék népével kénytelen volt elhagyni a' Tisza' gazdag partjait, 's a' Volgánál Ásiában üté-föl lakását, erősült maradékait boszúra buzditandó. Aladár pedig a' testvér csatában esett-el.

Talabor, egy fényes születésű, de még fényesebb tulajdonságú hunn ifjú, ki már magának a' világduló Etelének is kedvencze vala, Aladár' pártján viaskodott, és serege' végromlásából, kétségbeesett küzdés után, megmente egy csapatot, mellyel jó szerencsére, 's talán csak az ön megtartás' ösztönét követve, vont a' magát vissza. A' Verhovinába érkezett, midőn megtudta, hogy Csaba ezen tájakon költözik Ásiába. A' szerencsétlen ifjú nem csak idegen ellenségét félheté; neki saját nemzetének a' másik párttal tartó részétől is rettegni kellett, mert ezeket a' viszonyos gyűlölség még dühösebbekké tette. Hogy tehát Talabor minden ellenségeitől ment legyen, elhatározá magában az elzárt 's alig néhány pásztoroktól lakott Verhovinát elfoglalni. Hamar sátorok fejezlének a' patakok' hosszában, 's a' fáradt paripák a' buja növésű fűben legelve nyerek

vissza előbbi tűzőket, magosabban pedig tehén és juh-nyájak sziklák között keresték az eledelt, melyet a' Tisza' kövér partjain olly bőségben találtak. A' sátorok' nyílásainál itt-ott egy szép hunn leány üldögelt, 's tüzes fekete szemeinek sugarát a' bú' nedves felhői boríták; rezegve folyó hangon emelkedék néha énekők, 's mély szomorúsággal inkább olvadni látszék lelkeikből, mint hangzani ajkaikról. Mindnyájan a' haza' vesztét panaszlák; de ez kedvese' bajnoki hálát is siratta, amaz pedig könnyezve csókolá árva fiacskáját elesett apja helyett. A' férfiak vad boszús pillanattal jártak dolgaik után, sokan az ormok' magosán, kardjaikra dőlve, fájdalmas haraggal tekintének azon boldog síkságok felé, melyeket atyáik hősileg víttak-ki, 's ők, vilongásaik miatt, talán örökre elvesztettek.

Talabor sátorába rejtezve mélyedt-el bujában, melly annál inkább gyötörte őt, minél ragyogóbb bajnoki pályát remélhetett az elveszett hazában; mert fiatal tűzében csak Etele' diadalmainak folytatására gondolt, 's örök uralkodásban álmodá a' hunnokat minden hódított népek felett; 's most a' legnagyobb csapás ébreszté őt komor valóra, 's a' szerencsétlenség annál inkább megfosztá reményeitől, minél inkább áldozott boldog állapotjában azoknak. Vissza akart erőszakkal rohanni az elhagyott hazába, bár tudá,

hogy diadalma lehetetlen, de legalább ott kívánt veszni, hol született, 's halálíg dühösen harczolva a' boszú' édes művében adni-ki lelkét; de népe nem így gondolkodék, ők a' vándor keletnek még hű gyermekei, egy haza' elvesztését, ha még képesek valának mást kívánni, nem tarták olly sajnos esetnek, 's háborúkra inkább zsákmány mint dicsőség ingerlék őket, 's most, bár boszú lángolt lelkekben meggyőződik ellen, a' szerencsétlenség elnyomá bátorságokat; hagyományból tudák, hogy a' Volga és Kaspium tenger' partjain, honnan atyáikat a' diadalmas Balamér vezette-ki, épen olly kövér legelők, olly sík rónaságok terülnek, mint a' Tisza' és Duna' folytában, oda kívánczoktak vissza, 's míg Csaba' népe tovább huzódnék, addig elég volt lakoknak Verhovina' szűk vidéke, melly a' világ és talán saját szégyenkedésök elől rejté az eltiportakat.

Az ifjú vezér nem soká tűrheté e' kénytelen nyugalmat sátorában, annak szűk levegője saját bújával vegyülni látszott, 's minden lehellettel nevelé szomorúságát Talabor' dagadó keblének; fölugrék az oroszlánbőrről, melly a' zöld pázsitra terítve nyughelyéül szolgált, elhagyá a' sá-tort, el a' tábort, 's a' bérczekre kanyaruló ösvényre bízván magát, elszagगतott szikladarabok 's egy cserjén által a' fenyűerdő' szélére ért. A' barnazöld sötétbe nézett az ifjú, 's úgy tetszett,

mintha a' vastag homályban saját érzelmeinek színét találná, mintha ezen erdő' lombjai testvéreileg hajolnának mély gyásza felé. Belépett tehát; az addig eléggé járt ösvény majd egészen eltűnt, csak itt-ott mutatván jeleit, hogy valaha emberi nyomok mentek keresztül rajta; messze lehajló ágak gyakran gátlák az utat, 's még nem haladhatott messzire, midőn már a' pagonyból semmi oldalról sem volt kilátás, de érzeteibe mélyedten észre sem vevé ezt Talabor; folyvást tovább nyomúlt elő, míg a' bajos út annyira elfárasztá, hogy a' kinyugvást szükségesnek érezte. Széllel tekintte tehát, 's maga előtt egy roppant nagyságú fenyőt pillanta-meg, melly a' többiektől elkülönözve állott, de a' körüle lévő szabad helyet töménytelen ágaival árnyazá-be, csak egy részén engedé lombjai' ritkasága áttörni a' nap' sugárait, 's az esti harmat' éltető nyirkait, de ezek azért épen azon egy helyre látszának minden erejüket fordítani, 's a' szűk tért minden nemű havasi fűvek, keskeny és apró leveleikkel, a' legélénkebb tavaszi zöldbe, mint egy bársony szőnyegbe szöve, boríták. Köztök számtalan galambbegy sárgult, 's itt-ott a' bércezi nem kora kikeletben elkészett ibolya szerényen hajolt az élénken és legszebb idejében viruló lengenye előtt, mint egy szemérmes leányka süti-le kék szemeit. Mindnyájok felett, majd-

nem az óriási fenyű' törzsökéből növe, királyné-ként díszlett egy havasi rózsa, 's alig érezhető szelecske csókolta-le illatát.

Talabor' érzelmei egészen átváltoztak, midőn e' varázshelyre lépett; ő, kinek az imént még az egész lét csak bújában élt, egy lágy, majdnem gyermeki, örömet tapasztalt keblében ébredezni, 's a' halandó érzékeknek alig ösmerhető szellő, melly a' havasi rózsában játszott, 's lengenyék' hosszú levelein mászkáló fényes bogárka' szende dongása, bájos énekké váltak, melly nem füleibe, hanem lelkébe zengett. Leveté magát a' pázsitra, fejét a' havasi rózsa mellé a' fa' mohlepte törzsére támasztván, 's im a' puha mohban egy lábnyomot vett észre, kisdedit és könnyűt, millyet csak egy a' föld felett ellebegő tündér hagyhat, 's kevés magosságnyira egy lángoló szív vala a' fa' kérgébe metszve; a' mohon nyughatott hát a' szép metszőné' gyengéd lába, míg kezei a' szív' kivésásával foglalatoskodtak. Eleinte azt vélte Talabor, hogy ön népének leányai közül egyiknek műve legyen azon szív; de mellyik jött volna közülök illy mélyen az erdőbe, 's a' szívnek már több napok előtt kellett vésetnie, a' hunnok pedig csak tegnap telepedtek-le a' vidéken. Tovább vizsgálódék az ifjú: 's a' pázsitnak egy lenyomott része egy gyöngéd bizonyosan hölgyalak' körvázlatát mutatá;

ide szokott tehát a' szép vésőné nyugodni. Ha előbb egy eddig idegen érzet simult Talabor' keblébe, az ottan most egészen úrrá lett; boldogtalannak érzé magát a' világon, de már nem csupán azért, mert hontalan vala benne; érzé, hogy hiával van egy lénynek, ki megosztván búját, édesítené és szelídebb érzelmeket varázslana keblébe, 's boldogtalansága bár hasonlóan gyötörő, de nem vala többé olly vad. Betöltve kíváná a' fölfedezett nyughelyt, oda azon édes terhet, mellynek fekvése alatt inkább összesimultak a' fűvek, mint lenyomódtak, alatta még zöldebben virítva.

Ezen érzelmek lassanként annyira elfoglalák az ifju' lelkét, hogy előbbi hatalmas indulatát felejtve, lelke egészen más tájakba látszaték ragadtatni, 's mintha az álom' korlátlan világában képzelődése nagyobb szabadságot ohajtana, szendén elszunnyadt. Álmai homályosak voltak, de édesek. Egy lyányalak tündéri bájban lebegett előtte, de mindig csak el nem érhető távolban tekintheté azt. Végre fölébredt, de ébredése álmának csak egy édesebb folytatása látszék lenni; mert az álom' bájos alakja előtte ült, ugyan azon helyen, hová őt előbb képzelődése szeretle volna teremteni.

Néma bámulással tekintte körül Talabor, a' gyönyörű leányka mosolygva pillanta rá, mint

nyugvásának angyala. A' lengenyék, az ibolyák, sőt a' havasi rózsá' virágai is, le valának tépve, a' tündér belőlök koszorút font, és saját éjszkinő hajának selyem szálaival épen most kötö össze.

„Gyönyörű leányka! emberanyának vagy e gyermeke, vagy tündér, millyet regéink festenek?“ kérdé, bámulásából valamennyire föleszmélve, Talabor.

„Szép ifjú, én ezen erdei magány' leánya vagyok; — oh régen várlak már tégedet!“ felelé a' természet' legtisztább és legszelídebb őszinteségében a' leányka.

„Régen vártál? hát ösmersz engemet, mennyei alak?“ kérdé nevedező bámulással az ifjú.

„Ne csodálkozzál, — mondá a' leányka, a' már kész koszorút ölébe téve — még ez életben nem láttuk egymást, de álmaimban szüntelen előttem volt alakod, mintegy ragyogó ködhomályból integetve felém, 's ilyenkor egy magas férfiú jelent-meg, 's mondá: hagyjam-el atyámat 's erdei magányunkat, 's menjek keresni téged a' Tisza' partjaira, 's ott kebleden fogok boldoggá lenni. De ilyenkor egy nyájas hölgy anyai szeretettel hajlott felém, 's inte: maradjak magányos lakomban, 's ha a' szerelem' tavasza eljő, annak kéjei is fölvirulandanak.“

„Isteni lányka! — kiálta-föl Talabor — nekem is, csak az imént, megjelentél álmomban, de szebb a' valóság álomom' merész képeinél. — Engem az ég vezérelt ide, ki bennünket egymásért 's egymásnak teremtett.“ Oda hajolt a' remegő lánykához, gyengéden átkarolá őt, lehelletők összevegyült, szív szíven dobogott, ajkaik mintegy öntudat nélkül érinték egymást, 's az első csók' csattanása tündér-dallá vált lelkeikben.

„Lásd, kedvesem! — mondá a' lányka, ki az új örömet egy új édes játéknak tekinté tapasztalatlan szívével — míg te aludtál, én érted munkálódtam; letéptem kedves nyughelyem' virágait 's ezen koszorút fontam belőlök, melyet most kalpagodra tűzök, ha rátekintesz, gondolj mindig Irmára, ki téged soha sem felejt-el.“ 'S beszéde közben Talabor' kalpagára tűzé a' koszorút 's egy közel zöldelő túskebokor' töviseivel erősíté-meg.

„Irmám! lelkeim Irmám!“ sohajtá magas örömében Talabor, 's keményen szorítá kebléhez a' lánykát 's ajkai homlokára forradtak. — Több pillanat folyhatott-el, míg elmerüléséből az ifjú fölébredvén, tekintete egy férfin akadt-meg, ki a' szabad hely' széléről meglepetve inkább mint haragosan néze reájok. Arczának redői, haja és szakállá' szürkésege öreg korra mutattak; de

ez nyilván nem az évek', hanem bú és szerencsétlenségtől származott.

„Ki vagy te, tisztos férfiú!“ kérdé 'Talabor; de mielőtt az idegen felelhetne, már Irma fölugrott, az öreg' nyakába borult, 's örömtől rezgő hangon kezde beszélni, 's természeti ártatlansága még pirulást sem mutata arczain.

„Atyám! édes jó atyám! lásd megjött az a' szép ifjú, kiről én olly sokszor szoktam álmodni, itt van ő; itt van ő. Ah! édes jó atyám, csak most örülök még én igazán, csak most vagyok egészen boldog, — már örökre itt maradjunk, ő és te és én.“

„Nem, gyermekem, az még nem lehet — mondá szelid hangon atyja. — Talabor, én régen ösmerlek: felsőbb hatalom választott téged Irmám' jegyesévé. — De menj, Irma, neked még kedvesednél lenni nem szabad, rövid ideig várj, 's aztán örökre együtt lehettek, de most menj lakunkba.“

„Édes jó atyám....!“ könyöрге Irma.

„Tiszteld atyád' akaratát, én csak javadat kívánom, és most menj.“ Végső szavát feddőleg ejté az öreg, Irma távozni akart, de léptei haboztak, 's most tapasztalá először éltében, hogy atyjának engedni néha nehéz is lehet. „Menj, édes gyermekem — folytatá szelidebben az öreg — én addig Talaborral csak a' te javadról fogok

beszélni.“ 'S Irma ment; de eddig olly könnyű léptei megnehezültek, minduntalan visszatekintte, míg az erdő sűrűsége elrejté kedvesét.

II.

„Talabor! — kezdé az öreg beszédét, miután Irma eltávozott — hallottad valaha hírét Dalmának?“

„Dalmának! — felelé az ifjú — ki olly híres és kedves vezére volt a' világívó Etelének? hogy ne hallottam volna? ő, számtalan vitéz tettei után, a' nélkül hogy tudatnék hová, eltűnt az övéi közül.“

„Úgy van — folytatá az öreg — azon Dalmán én vagyok. Halljad boldogtalan történetemet: egykor sorsom egy tündérrel hozott össze, szépsége elbájolt, 's ő a' halhatatlan lény is volt a' halandó ifjú felé; találkozásunk szerelemmé olvadt, havakat, éveket töltöttünk együtt, az ember- és a' tündér-világtól elválva, itt e' magányos tájékon, mellyet nőm' hatalma egy örökös tavaszban viruló vidékké változtatott; én az emberek', kedvesem a' tündérek' köréből ragadta-ki magát, 's csupán szerelmünkben boldogok, nem vágytunk hozzájuk. Senki sem tudta sokáig hollétünket, és addig boldogok is valánk; de Elma, ez volt hölgyem' neve, már ösmerkedésünk előtt egy hatalmas, de gyűlölt tündérnek

volt eljegyezve, ez végre fölfedezé rejthelyünket, 's iszonyú zivatarként csapott reánk; csupán a' szerelem volt életünk' ótalmazója; de az erőszakos bűbajos' haragját egészen elkerülni lehetetlen volt. Elma büntetésül, mivel a' tündérnek adott szavát megtörte, elragadtaték tőlem, 's azóta a' tündérhon' gyönyörűségeiben egy örömtelen életet él, csak álmainkban jelenik-meg, vigasztalni engemet és óni gyermekét. Én pedig és Irma, akkor csak egy éves gyermek, ezen magányban valánk kénytelenek maradni, egy szomorú végzés' következtében. Irmának halandó lányként kell felnőni, tudatlanságban magasabb származása felől, 's reá nézve még ez vala a' balsors' határozása: ha tizenhatodik éve előtt egy ifjúba fog szeretni, szerelme a' földi szenvedély' minden bajainak ki leszén téve, 's ha hűtelen lesz első kedveséhez, én és Elma örökre el leszünk szakadva, és mind magát, mind azokat, kik szépségének hódoltak, szomorú vég várja. De ellenben, ha az első szerelemnél próbák után is hű marad, úgy boldog lesz kedvesével, 's én ismét ifjodva, egy új boldogabb életet fogok élni Elmám' kebelén."

„Zivatar között görgött a' sors' változhatlan szava völgyünkbe; Elma 's a' bűbajos eltűntek, 's a' tájékon csak az örök tavasz maradt-meg, mint az előbbi boldogság' emlékezete. Azonban

annyira ment még is a' tündérek' kegyelme, hogy a' vidék zárva lön minden halandó előtt, ki a' szellemvilággal szövetségben vagy rokonságban nincs. Így, Talabor, te vagy az első idegen, ki tizenöt év óta magányunkba jösz, 's te is csupán azért, mivel ősnéd egy hatalmas tündér volt. 'S még csak három nap folyjon-el szerencsésen, Irma betölti tizenhatodik esztendejét, és a' varázs, melly rémként lebeg szerelme felett, el lesz oszolva. Most tehát tudod állapotunkat, azért távozzál, mert a' végzés azt is akarja, hogy idegen férfi magányos lakunkba ne nyomuljon. El kell válnod még három napra Irmától, 's aztán örökre az övé vagy. Magam fogom őt táborodba vezetni, 's boldogúl térünk vissza a' bakui sivatagokra őseink' lakába.“

„És szerelmem' első pillanatja elválás legyen? “ kérdé kitörő fájdalommal Talabor.

„A' sors úgy akarja; de csak három napig. Addig is nézz azon koszorúra, melyet Irma adott, míg az élénken virulni fog, a' lyányka hű hozzád, és boldogságod is virul, de ha az hervadni kezd, boldogságod is hervad, és Irma hűtelen.“

‘Irma hűtelen! — vága Dalma' beszédébe Talabor — 's lehetne e ő, az ártatlanság' képe, hűtelen? “

„Ő még három napig csak gyenge halandó leány, egy ollyannak hiúsága pedig gyakran csak játékká teszi a' szerelmet 's egy sohajtássá a' hűséget, melyet a' szellő mindenfelé vihet. De őrzeni fogom kincsedet, 's reménylem, három nap múlva ismét tisztán fog kebleden ragyogni. Most azonban én Irmához megyek, távozz te is 's várd békén a' rövid időt. Élj boldogúl, — 's utánam ne jőj!“

,Végtelen az nekem!“ sohajtá Talabor, de az öreg már eltűnt. Forró csókokkal hinté-el a' fába metszett szívet, 's úgy érzé, mintha az melegülni és dobogni kezdene lángoló ajkai alatt. Késő alkonyig mulatott szerelmébe mélyedve a' kedves helyen, 's csak a' homály kényszeríté őt a' távozásra. Alig lépett-ki a' fenyő által árnyazott szabad helyről, 's már számos kürt riada fülébe, melynek hangja a' tündéri hely' csendébe nem hathata, 's hamar őt kereső embereire akadt, kik a' nem várt ellenség' közeledését jelenték. Talabor sietett a' táborba, 's megtudá, hogy délről egy sereg nyomult elő, melly azonban meglehetősen távolságban a' bérczek' tövében tábort ütött, alkalmasint az éjszakát ott töltendő. A' hunnok ezen kellemetlen tudósítás miatt fegyverben tölték az éjt, de az ellenség nem mutatkozék. Hajnal felé kémeket küldé Talabor, kik nem sokára egy fogollyal tértek vissza, ki-

nek szénfekete színe nyilván vallá nemzetségét. Kérdőre vétették az idegen 's tőle következők tudatának-ki.

III.

Daraghán, hatalmas szerecsen király, mesze hazájában meghallá Etele' királynak híret, 's teménytelen dicsvágya föltámadt ellene. Sereget gyűjtött, 's tömérdek kincseivel határtalan tengereken hajózott által, megküzdeni a' világhódító hunn királlyal. Mire megérkezék, már vége vala a' példátlan nagyságú hunn birodalomnak, kiküzdvé Csaba és Aladár' halálcsatájok, 's a' lázadt népek a' meghalt nagy király' bíborát rongyokra szaggaták, mintha nehéz volna száz nemzetnek azon teher, mellyet évekig egy ember viselt. A' kevély szerecsen király megveté harczolni azok ellen, kik, mint ebek, marakodtak a' véletlen talált koncz felett, 's a' földet ostromozó nemzet' elköltöző maradványai után nyomult.

Utában megtudá Daraghán, hogy a' hunnok' egy része Verhovina' vidékén telepedék-le, ezek ellen fordítá erejének egy részét, míg a' másik Csabát nyomozta. Ezen had tehát, mellyet Daraghan személyesen vezérelt, vala az ellenség, melly a' hunnokhoz olly közel táborba szállt.

Talabor készen álla, de egész nap hiában várakozék, sőt este felé a' szerecsen had őt kikerülve tovább vonúlt.

IV.

Asztragor vala neve azon hatalmas bűbajosnak, ki Elmát nőül kívánta venni. Azóta minden módon törekedék boszút állani megvettetéséért, de a' vigyázó Elma meggátolá gonosz terveit, 's gondosan őrzé a' szent magányt, melly kedveseit rejté a' világ előtt. Most, midőn Daraghan megjelent, volt legkellőbb alkalom a' boszúra. A' szerecsen király' elei hatalmas bűbajosok valának, 's maga elég mélyen avatva fekte mesterségökbe, tehát a' varázsvölgy előtte nyíltan állott, 's ő egy heves szenvedélyes férfi, bizonyosan fölverendő leszen annak üdvét, ha a' bele rejtett tündéri szépségről valamit hallani fog. Asztragor tehát megjelenék a' szerecsenek' táborában, és fölfedé Irna' szépségét és lakát a' király előtt; ez, a' nélkül is tudván, hogy a' hunnok ha futnának, Csaba után küldött csapataba fognának ütközni, tovább nyomúlt, a' bűbajos' tanácsára, seregével, egy része felé a' hegységnek, melly közelebb esett Dalma' magányos völgyéhez, és hadát megszállítván, Asztragor' kíséretében a' leírt tájék felé indult. Midőn a' tündérkör' határhoz értek, Asztragor, kinek be-

lépni a' sors által tiltva volt, megállott, és Daraghan egyedül ment tovább.

Dalma és leánya egy barlangban laktak, melyet Elma' tündéri hatalma és szerelme, minden kényelemmel ellátott. Fölüle egy patak zúga-le, 's alól egy szikla-mederbe gyűlvén, hegyitavacs-kát képeze, mellynek habozó kristályvizét számtalan csillogó halak élénkíték, míg hullámain a' körül magasló fenyűk' árnyékai reszkettek. Ezen tó' partján állott Irma, épen visszatérve azon helyről, hol tegnap Talaborral találkozték 's ma hiában várt reá. Itt pillantá-meg őt Daraghán, 's újságvágya, melyet Asztragor' leírása keblében fölingerelt, hirtelen a' legvadabb lángoló szerelemmé vált. A' bámulástól mintegy dermedten állott egykét pillanatig, aztán viharként rohant a' lányka felé, erőszakosan átkarolá 's el akará hurczolni a' segítségért sikoltót.

Dalma a' barlangból leánya' kiáltására előrohant, de haszontalan volt megmentésére minden törekvés, mert a' szerecsen' súlyos és ifjú erőben dús kara hamar legyőzé a' természetlenül elaggott hunnt. Daraghánnak egy buzogány csapására ájultan rogya-le Dalma, a' király pedig rohanva sietett szép zsákmányával, ki hasonlóképen ájultan dőlt vállára, 's minden baj nélkül ért-el táborába, előbb a' tündérvölgy' hatá-

rain egyesülvén a' vad kárörömrre lobbant Aszt-
ragorral.

V.

Talabor epesztő boldog álomban tölté a' na-
pot, előtte kalpaga, 's szemei a' mindig élénken
viruló koszorún függöttek; így az egész nap 's a'
következő éj elfolyt. Éjtszaka, midőn a' sátor'
homálya látni nem engedé, tapintással akart
meggyőződni a' füzér' virulása felől, 's midőn
ezt a' hajnal' első sugára még egész eleven dí-
szében világítá, elragadtatva nyomta szívéhez, aj-
kaihoz, lecsókolva a' virágokon tündöklő harmatot.

A' hunnok folyvást készen állának a' csatá-
ra, Talabor megvizsgálta seregeit; de az ellen-
ség nem mutatá magát, 's a' koszorú Talabor'
fején a' nyári nap' egész hevének kitéve, még
inkább virulni látszék, midőn egyszerre egy for-
ró fojtó szél' zúga éjszakkeletről, melly, mint
volkán' lánglehellete, szédítőn és kábitón lépé-
meg az ifjút, míg emberei semmit sem éreztek;
a' kalpagot leveté Talabor' fejéről 's lábaihoz
csapá; hirtelen fölemelé azt a' hunn vezér, de
vele örök kínokat emelt lelkébe, mert, hajh! a'
koszorú' virágai hervadva zsugorodtak össze, 's
a' száraz tövisek élénk zöldben kezdék leveleiket
hajtani, mint a' kiirtott rény' helyén buján szo-
kott csirázni a' gonosz.

Szót nem lelt az ifjú' fájdalma, nem bírt az kiömleni, mert benn inkább háborogtak szenvedélyei, sugártalan éjbe borítva boldogságát, mintsem ideje lehetett volna érzéseit, melyeknek mindenike egy fájdalom' tengere volt, beszédbe foglalni. Némán rohant az erdő felé, és serege csodálkozva nézett utána, 's mire többen föleszmélve követték, már sebes futásában tovább haladt, mintsem elérhették volna, 's hamar eltűnt az erdő' homályában.

Boldogsága' helyére érkezék Talabor; de milly kietlen vala az mostan! Még csak a' fa zöldellt, alatta a' hant veresbarnává aszott, a' moh elcserepesült, 's a' szív végig vala hasogatva. Tovább rohant az ifjú azon táj felé, merre első összejövetelekor Irma 's az öreg eltávoztak; de a' tündéri hon' előbbi gyengéd illatokat lehelő légköre tikkasztó és lélekszorító lett, mint elzárt hegyiüregekben szokott lenni, hová frisítő szellők nem hatnak. Végre azon tájra érkezett, hol Dalma' barlangja feküdt, az öreg a' tó' partján ült, annak vizével mosva fejének veszedelmes sebét.

„Jó öreg, Etele' lelkére, Etele' istenére kérek, szólj, mi történt Irmával?“ riada-föl Talabor.

,Keresd őt a' szerecsenek' táborában, és hagyj engemet meghalni, ' volt töredezett válasza az öregnek.

„A' szerecsenek' táborában? hogy', miként?“
 „Ne kérdezd — viszonzó Dalma; — menj seregdedhez, támadd-meg az ellenséget, és ha Irmát elragadtad kezéből, talán még könyörül szerencsétlenségünkön a' tündérek' hatalma.“

„Élj hát boldogúl, öreg! engem mint diadal-mast, vagy soha sem látsz!“ kiáltá magánkívül Talabor, 's rohant tábora felé. Az erdőben hamar embereire akadt. Ez alatt új kémek tértek vissza, kik megtudák a' szerecsenek' állását; föltámadt tehát egész hadával Talabor, 's mint bérzi zivatar huzódék ormokon le, ormokon föl, kardja' villámaiban és nyila' mēnyköveiben pusztítást hordva az ellenségre, ki boldogságát tiporta.

VI.

Daraghánnak, táborába érvén, első gondja vala Irmát ijedéséből kigyógyítani, mi nem sokára meg is történt, de helyébe a' lyányka' utálata és megvetése rablója iránt, egész mértékben lépett. Hiába pazarlá Daraghán beszédének minden hatalmát, minden csábító műfogásait, fényes ígéreteit, utálat és megvetéssel jutalmazá mindezt a' lyányka. Már nyájassága' sikeréről kétségbe esve, 's készen kényszerítő eszközökhöz nyúlni, aggódék a' szerecsen király, midőn ezt észrevévén társa Asztragor, a' hatalmas bűbájos, ki jól tudá, milly nagy nyereség

volna részére, ha Irma önkényt lenne hűtelen, tanácsával iparkodék őt segíteni.

„Roszúl ösmered a' nőnemet, kedves Daraghánom — mondá Asztragor — gyakran megveti a' legderekabb férfi' szerelmét, de soha vagy csak igen ritkán áll ellent, ha hiúsága fölingereltetik. Mutasd neki egész királyi fényedet, borítsd-el gyöngyökkel, drága szövetekkel, állítsd gyémánttól, aranytól ragyogó királyszékedre, vétesd körül rabszolgákkal, kik mélyen hízelegve magasztalják méltóságát; varázs hatalmunk tüntesse lelkébe mind az országokat, népeket és kincseket, mellyeken mint királynéd uralkodni fog; 's nem kellene női lélekkel birnia, nem egy föld' szü-löttnéje' szenvedélyével, hogy tovább is makacs-kodjék.“

, Jól van, Asztragor — felelé a' fekete király; — segíts tehát te is, kifejtem egész pompájában fölségemet, hogy hatalmam és kincseim víják-ki azt, mit személyem megnyerni képes nem vala.“

Úgy lett. A' legdrágább öltönyök adattak Irmának, dúsan ruházott rabnők öltözteték őt a' határtalan ékességbe, 's bámulva tekinté a' leány a' még soha sem látott pompát testére simulva új fénnel ragyogni szépségén, mellyet csak most kezde ösmerni, a' rabnók' magasztalásai által tételyén figyelmessé.

Nem sokára Daraghán is megjelenik 's alázatos viselettel vezeti Irmát a' tündöklő trónra. A' sátor' kárpitjai fölvonattak, 's az egész szerecsen had ragyogó fegyverkezet' és díszes öltözetekben terjedett-el szemeik előtt, a' nap ezer meg ezer mellvason és sisakon tündöklött vissza, mellyek arannyal és ezüsttel előntve vakíták a' szemet; a' reggeli szél tarka lobogó tollakkal játszott, 's a' délczeg paripák alig zabolázható tűzzel állának, minden szablyavillanáskor rohanásra készülve.

Rabszolgák terhesen megrakott tevékkel közeledtek, 's arczaikra borulva drága ajándékokat rakának Irma' lábaihoz, mellyek mind számára hozattak, 's még többek és szebbek fognak hozatni, ha ő Daraghánnak neje, királynéja leend.

„Édes szép Irmám! — monda a' mennyire vadsága engedé, szelid hangon a' szerecsen király — fogadd-el mind, mint szerelmem' jelét, mert nélküled ennyi hatalom, ennyi kincs mellett is boldogtalan leszek.“

Irma, ki először életében tapasztalá a' világ' pompáját, alig érté a' király' szavait, lelke egy sugárává látszott lenni az előtte elterülő fénynek, annyira elmerült abban; nem szólott ugyan, de nyájas örömmel pillanta Daraghánra. A' búbajos a' jelen pillantatot sokkal kedvezőbbnek vélé, mintsem tanácsosnak tarthatta volna a'

gyenge lyányka' szív-vivásán tágitani. Jelt ada a' királynak, 's varázs-vesszeje legott távol földeket teremte-elő. Szerecsenország terült-ki forró egének egész pompájában, számtalan roppant városok arany kúpjaikkal család magokra a' nap' sugárait, a' folyamok' fővenye aranytól tündöklött, 's a' tenger gyöngyöket hányt partjaira, a' hegyek' belsei megnyíltak, 's gyémántok, rubinok, smaragdok és számtalan más nemés kövek, egy határtalan fénné olvadva, tündöklő napvilággá tévék homályát. A' pálmák alatt ösmeretlen bájú virágok illatoztak, míg széles levélkoronájokon, madarak ringaták magokat, fényes tarkaságú tollaikat a' napon ragyogtatva.

Töménytelen nép tolongott zúgva és pezsegeve az úton és utczákon végig, 's mindnyájan két képnek, mint fejedelmőknek, mély alázatossággal hódoltak; a' két kép pedig Irmát és Dara-ghánt ábrázolá.

„Akarsz e mind ennek urnéja, királynéja lenni?“ kérde a' szerecsen Irmát.

Irma ismét nem felelt, de imádója' kérdése egy eddig ösmeretlen vágyat gerjeszte szívében; ő látá a' földi hatalom' földi méltóság' fényét, 's érzé, milly nehéz lenne azokat tovább nélkülöznie; szívét ugyan semmi sem voná a' szerecsen felé, de lelkét elragadta az uralkodás' hiú szomja, 's hajlandó vala egyesülni azzal, ki ne-

ki ezt adhatá, sőt ajánlá is. A' sok ragyogó újságtól elfogódott lelkében Talabor' emlékezete nem homályosult-el ugyan, de csupa ártatlanság és tapasztalatlanságból nem tudá milly bünt követ-el, ha kezét másnak nyújtaná, szíve' jószágában fogalma sem volt a' hibáról, 's nem is képzelheté, hogy hűtelen leend kedveséhez, ha egy hatalmas ország' királynéja lesz, 's így, gyenge fejét az elébe varázslott felség egészen elkábitván, képtelen lön további védelemre.

„Egy szóval mondd csak, akarsz e királyném lenni? 's ennél még tízszerre nagyobb pompával vezetlek országomba“ ismétlé kéréseit Daraghán.

Irma még habozott, de éltében először elpi-
rulva tekintte egy futó pillanattal a' királyra.

„Nyújtsd ide szép jobbodat, te már királyném vagy,“ mondá a' szerecsen 's megragadá Irma' kezét, 's a' lyányka nem voná azt vissza. — „Tiszteljétek az új királynét!“ kiálta Daraghán, 's harsány örömríadás rázá-meg a' levegőt, 's Irma, — a' boldogtalan Irma — királynénak hagyá magát üdvezleni.

„Hagyjátok az ellent, mi haza térünk!“ kiálta a' boldog Daraghán, 's indítá seregeit. A' sátorok hamar fölszedettek, 's az egész had úton volt; a' király Irma' oldalán, ki a' hosszú fényes sorokon tetszőleg legelteté szemeit.

VII.

Daraghán' öröme nem vala sokáig zavartalan, mert csak hamar jelenté előserege a' hunnok' ijesztő közelítését.

„Jól van! — kiálta a' vad szerecsen — még diadal is koszorúzza királynémat, az ifjoncz Talabor' feje diszítse királyi lakomat.“

„Talabor? én őt szeretem, ne bántsđ őt, királyom!‘ riada-fől elmerüléséből Irma.

„Ösmersz engemet? — szóla mély, majdnem fenyegető hangon Asztragor, 's a' lyányka hűledezve függeszté rája szemeit. — Már késő megtérned, hűtelen levél első kedvesedhez, 's a' sors azt határozá, hogy ez életben őt többé át ne karold.“

Irma megösméré azon férfiút, ki őt álmaiban távozásra inté, 's remegve kezdé hinni szavainak. Csak most gondola szerelme' egész erejével Talaborra, 's gyanítá, milly rettenetesen véte első hajlandósága ellen, nem mere többé Daraghánra pillantani, félt, 's nem tudá mitől; reszketett, és nem tudá miért, és szinte könnyebben érzé magát, midőn a' szerecsen király, rövid bucsúvétel után, a' nélkül hogy a' történeteket rendelései közben észrevenné, elvágatott.

A' hunnok már lerohantak a' bérczoldalról, mellyről a' szerecseneket megpillanták, előttök

a' vitézség, szerelem és boszú' tüzeben is lángolva Talabor.

„Föl, bajtársim! — kiálta ő — ezen idegen fajzat Etele ellen fente vasát; de mutassuk-meg, hogy végső romlásunkban is elég erősek vagyunk őket összetiporni. Csak hunn győzhette-meg a' hunnt!“

A' csata rövid volt, a' felbőszült hunnok' szakadó hatalma hamar fölbontá a' szerecsenek' rendeit. Talabor' szablyáját a' halál látszék köszörülni, 's Daraghán, minden erőlködése mellett, kevés idő alatt halva látá serege' nagyobb részét, mert a' hegyi szűk vidéken kevés út lévén a' futásra, sűrű áldozatai lettek a' hunn szablyáknak. Asztragor és a' király' bűbájit pedig tönkre tevé Elma' vigyázása.

Látván a' szerecsen népe' végveszedelmét, Irmához vágatott, nyergébe emelé a' reszkető leányt, és iramlott vele, csak néhány embere kíséretében, az üldözők előtt. De Talabor szemmel tartá a' rablót 's nyomban üldözé.

Felettök pedig két felhő kavargott; az első sötét fekete, mintha az ég' minden villámain vad keblében hordaná; a' másik világos és ragyogó, mint szép hajnalokon fényleni szokott. Az első homályt akart a' futó szerecsen után borítani, de a' másik' sugárai fölvilágosíták az üldözőnek az útát. Végre, mintegy kifáradva sikertelen

munkájában, 's belőle gúnykaczajjal harsogott Asztragor' szava: „Hiában törekszel utánam; leányod hűtelen 's a' végzés szerint elveszett.“

,Nem, nem! — felelé a' ragyogó felhőből Elma — imádságomra könyörű lett a' sors' istene, halljad végzését!‘

'S magosan felettök zúga egy dörgő szózat: „Asztragor! csak azon folyamig terjed hatalmad, 's túl rajta ment lesz Irma kedvese' karjaiban, mert természetfeletti módon csábítatok-el hűségét.“

„Köszönöm az intést! — harsogá Asztragor' gúnyszava — használni fogom a' rövid időt;“ 's lezúgott a' földre, az újra éledő örömbe merült Elmától észre sem vétetve.

VIII.

Több órákig futott az űzetett 's utána az üző, midőn egy hegyi folyam gátlá útjokat. Daraghán' társai már mind elvesztek, maga a' király pedig habozás nélkül veté magát kedves terhével a' folyamba. Talabor utána, 's már a' folyam' közepén kardját emelé, hogy fejét hasíthassa a' rablónak, midőn egyik a' parton maradt emberei közül egy nyilat röpíte a' szerecsen király után, gátlani annak szabadulását; a' nyíl halálosan csapott Daraghán' lovába, a' mén elveszté tartását 's a' feldagadt folyam' árjaitól el-

ragadtaték: Irma 's a' szerecsen a' habokba tűntek Talabor' szemei elől. Örülten úsztatá fáradt paripáját utánok az ifjú, 's vigyázatlanul azon örvénybe jutott, melyben kedvesét kanyargatá a' földuzzadt folyó; lesodrák nyergéből a' kavargó hullámok, 's kevés perczek múlva ismét fölveté őt — de halva és holt kedvesét keményen átszorítva. Asztragor, ki egy hunn' alakjában vette a' nyilast rá, hogy Daraghán után lőjön, mérges hahotával rohant-el a' folyam felett 's eltűnt. — Elma, kedveseit siratva, vonúlt egy tündéri magányba, hol a' sors őt Dalma' haláláig fogva tartá. — Dalma egyedül maradt a' tájon; sebéből valamennyire felüdülvén, a' sereg után ment, 's a' hunnoktól megtudá leánya' szerencsétlenségét. A' hunnok, vezérök' veszte után, Ásiába költöztek, de ő eltemeté kedvesei' földalált testeit, 's még sok évekig volt bús remete sírjoknál, míg a' halál megmenté fájdalmaitól. A' folyamot pedig, melybe a' szerelmesek vesztek, az eltakarodó hunnok szerencsétlen vezérök után nevezték, 's maig is *Talabor'* nevét viseli Marmaros' ezen folyama.

Daraghán halála' perczén elátkozá minden hatalmát és kincseit, 's a' föld tüstént megnyílt tábora alatt 's elnyelé a' teménytelen gazdagságot; némelly terhelt tevéi már a' hunnok' hatalmában valának, ezek mintegy dühödten szakasz-

ták-el magokat vezetőiktől, 's utól-érhetetlenül iramodtak szét a' vidéken, 's messze szórák-el a' gyémántokat, mellyekkel rákva valának. De ezeket is eléré urok' átka, mert elvesztve eredeti fényöket és keménységeket, azon kristály forma kövekké változtak, mellyeket ma marmarosi gyémántoknak nevezünk.

IX.

Ez a' verhovinai tündér-monda. — A' hívők azt teszik hozzá, hogy azon marmarosi leány emelheti-föl a' szerecsen király' minden földalatti kincseit, ki egyetlen kedvesét mindig és híven szerette. De a' kincs még mindig Verhovina' mélyében fekszik; természetes következés tehát, ha a' mondának hinni akarunk, hogy még Marmarosban hű szerető leány annyi századok óta nem volt, — de nem is lehet csodálni, mert Marmaros nem költemény, leányhűség pedig csak költeményekben találtatik. Ha illy hű leány találkoznék, és szerelmi boldogságában a' kincsekre sem vágyna, a' monda szerint a' marmarosi gyémántok tüstént visszanyernék előbbi fényöket és keménységeket, innen kiki átláthatja, milly hasznos és dicsőséget árasztana hazánkra egy marmarosi híven szerető lyányka.

GAAL.

REMETE PÉTER.

A' pogányok ellen harczba menni
'S Jeruzsálem' városát bevenni,
Nagy keresztes tábort öszvehajta
Péter, 's hadnagyul parancsla rajta.
Ő ugyan mint szent magány' lakója
A' gonosztól jó magát megója,
'S tiszteletben áll, a' merre fordul :
Ám de zagyva népe fosztogat 's dül.
Így közelget a' magyar hazához,
'S jötte' híre eljut a' királyhoz.
Kálmán ottan útra útfelekre
Küldi őrhadát a' véghelyekre.
Péter, ezt gyanítva már előre,
Futtatott néhányat kémlelőre,
'S mert ezek sokáig elmaradtak,
Monda: „Oh az istentől rugottak!
Mintha látnám, merre 's mit mivelnek,
Bár fogadjak, a' csapszékben ülnek.“
'S szóla lelkeikre hathatóul
A' hadaknak, ő is kémnek indul.
'S a' mint megy 's tekintget erre arra,
Hátra és előre, jobbra balra,

Sűrű felleg gömbölyög feléje,
Olly sötéten, mint az éjek' éje.
Tompá és ijesztő mormogása,
Szemvakító közbe villanása.
A' zarándok hadnagy szín után néz,
Míg el fog vonulni a' dühös vész;
'S villogás közt lát egy tanyaházat,
Neki tartja hát a' zablaszárat,
Rugja lassu nyergesét sarokkal.
De számár a' mén, 's csak móddal okkal
Boldogulni véle, mert alig van
Épség benne fültől talpaiglan.
Minthogy a' vidékek' bárgyu népe
Szőr-serényét emlékül kitepte.
Még is már a' tanyaszínben álla,
Hogy szakadni kezd a' zápor' árja.
Itt czoborhoz kötven paripáját,
'S rendbe ránczигálva szőrruháját,
Befordúl a' konyha' gádorába,
'S megvonúlva ül a' sut' zugába.

Benn az őrlak pezsg vitéz fiaktól,
Hetyke, csintalan magyar hadaktól.
Áll boros hordó az asztal' ormán,
Csapra ütve, 's nincsen gége' híján;
Fris czipók, szép domborúra kelve,
Mint a' serdülő leányka' keble,
És a' sültekek szinte illatoznak,
A' vitéz végörök így lakoznak.

Pörg a' koczka, harsog a' toborzó,
Közbe közbe hallik csintalan szó.
Fürge lánykák sürgnek a' karéjban,
Csókot osztva nyilván és titokban.
Péter látta ezt a' sut' zugából,
'S mélyeket sohajta oldalából;
„Ejnye, ez bizony nagyon hamis nép,
Már ez még is, istenemre, nem szép!“
Mind ezt gondolá csak úgy magában,
'S megvonulva ült szívbánatában.
De egy becsipett ujoncz vitézke
Megtekintve őt, elébe lépe:
„Hej, atyus, mit búsul itt kegyelmed?
Jobb bizony mi vélünk tartson egyet.
Rút idő fuj ottkүн a' világban,
Annál szebb van itt az őrtanyában.
Kell e szép menyecske' főzte sülte?
Fris czipó, pogány bor, Ruszt' szűrötte?“
'S egy nagy öblü kancsót fog kezébe,
'S ráköszönti jó szokás' fejébe.
Vérszemet kap erre a' zarándok,
,Én e' borhoz, úgymond, nem nyulandok,
Mert gyalázatos kéz' nyújtoványa,
Mellyben koczka forg, és bűn' leánya.
Szégyen az tetőled 's társaidnak,
Hadfenyítékből hogy úgy kirúgnak,
'S mintha isten, ég, pokol se' volna,
Lelketekre épen semmi gond' ma.

'S millyen kardotoknak markolatja?
Egynek siucsen olvasója rajta.
Szégyen, mondom, és örök gyalázat,
Így befertőztetni ezt a' házat!
Kérlek üdvötökre, földre, égre,
Szálljatok már lelketekbe végre.'

Eleinte a' szidott vitézek
Csak bámulva összevissza néznek;
Ám de látván, mint forr a' zarándok,
'S hogy nem tréfa, a' mit szór reájok,
Egy méregbe jó 's asztalra rá csap:
„Mit papol nekünk az, a' ki nem pap?“
„Ő, kiált egy másik, garabonczás!“
„Garabonczás, zúgnak, ő nem is más!
A' szélvész egyszerre tért-be véle,
Csak ki a' szabadba, csak ki véle!“
„Hátha kém ő a' kereszthadakból?“
Szól megint más szörnyü tág torokból.
„Ágra véle, hogy ha kém!“ kiált egy.
Ám de több kiáltja: „Arra nem megy,
Mert kereszt van tűzve vállhegyére,
Ennek harczban folyhat még a' vére.“
„Ej de hosszan és sokat kotoltok —
Szól a' csap megól egy régi bajnok,
Simogatva hosszú tüske-bajszát —
Vessétek-ki már az istenadtát!“
'S míg az ember jobbra balra pillant,
Péter laptaként szabadba villant.

Most siet magát a' színbe húzni,
Mert a' zápor-árban retteg úszni,
Jaj, de onnan is legott kiűzik,
'S a' számárt utána ösztökézik,
Mert a' délczeg kényes orrú mének
Hortyogának tőle, 's tüsszögének.

Húll azonban a' zegernyezápor,
Mit miveljen már az árva jámbor?
Kámzsáját felrántja tar fejére,
'S menni készül zápor' ellenére.
De bár rúgja, csípi a' szamarkát,
Házelőn túl nem megy egy tapodtát,
'S bár hogyan kiáltoz: hő ne, hő ne!
Húzza őt a' csepegőbe méne,
'S összeázik minden teste lelke,
Hogy facsarni hétszer meglehetne.
A' zarándok mind ezt tűri békén,
'S mintha otthon ülne sziklaszékén,
Elmerül ahító gondolatba,
Néha néz csak fel 's ki a' szabadba.
Míg a' zápor elvonúl sokára,
'S felvidúlva kél a' nap'sugára.
Ekkor a' szűk ablakon beszélal:
„Isten áldjon égi földi jóval
Bennetek', kívánom, ám ha nézek
Tettetekre, ti magyar vitézek,
Tartok tőle, fántomfántra juttok,
Hogy ha majd csatákban lészen úttok,

'S millyen öllel most nekem ti mérték,
Olyan öllel mérnek vissza néktek."

Ígyen szólva és imádvá istent
A' zarándok lassan lépve elment.
A' vitézek nézték és nevettek,
Végszavát de még is szivre vették.

Íme horvát földre nem sokára
Jő sebes parancsok indulásra.
Folyton áznak menve 's visszatérve,
Emlekeztén, Péter mit igére.
Majd a' tengerparti normanokra
Tábort járnak a' pogány kunokra,
'S mindenütt a' zápor' árja verte,
Jött megint eszökbe a' remete,
'S szájról szájra terjedett a' híre,
Mit miveltek őrtanyába' véle.
Sőt maiglan a' magyar hadaknál
Péter' régi híre 's átka fenn áll.
Mert a' hányszor útazásban áznak,
Módja vége sincs az átkozásnak.

Cz.....

ESDEKLÉS.

Görögből.

Nem kérem Charidamt ; ő Zeus' néztébe merül-el ,
'S nektár-töltő fog lenni az isten' egén.
'S így őt nem kérem ; ki botor , hogy a' mennyek' urával
Kezden győzelmért a' szerelembe' csatát ?
Azt az egyet kérem : ha Olympra menend-fel a' gyermek ,
Lábvizül a' földről könnyeimet vigye-el.
Lángjaim' emlékét ; szemeimnek nézetet adjon
Édeset és nedvest 's csókokat ajkairól ;
Többi legyen Zeuszé , mint illik ; oh de ha hagyná ,
Mint izlelném még egyszer ez ambroziát !

SZÉKÁCS.

AZ URACS.

A' bakon ül az uracs , lovait futtatja vitézül ,
Elhiszi most az okos , hogy hivatása : kocsis.

SZENVEY.

VISZONLÁTÁS.

Édes álom e, vagy újra látlak,
Kit sohajtva kért szívem,
Boldog gyermekéveim' virányin
Vélem andalgó hivem.

Kit, ha lenge képzel' égi szárnyán
Szebb világba úsztam-át,
Úgy imádtam, mint unalmas éltem'
Hajnalát 's őrangyalát.

Távol égbe álmodozva néztem
'S angyalarczod tűnt elém,
És egy édes fájdalom' sugára
Villámként csapott belém.

Nap lehúnyt 's a' rózsás esti égen
Képed' égi pirját láttam én,
Láttam azt mosolygón intve lengni
Éji mennybolt' barna szőnyegén.

'S újra virradt, újult fény sugarban
Fürde daltól zengő bérczorom,
És nekem, későn, korán 's örökké
Csak te voltál hajnalesillagom.

A' patakra elmerengve néztem
 'S benne arczod' látta hű szemem ,
 És irigylém a' boldog haboknak
 Hogy körül ölelnek , édenem !

És ha dördült 's villogott az égbolt ,
 Nézelék az égi harc közét ,
 A' villám csak emléked lövé rám ,
 'S a' ború csak éltem' tükrözé.

Úgy van ! újra látlak és öllelek ,
 Ujra szívom csókjaid'
 'S földi lét' határin túl emelnek
 Lángözönlő ajkaid !

TÓTH LŐRINCZ.

H A J N A L É S É J .

Ballag a' várba nehéz napszámát végzeni a' pór ,
 „Olly későn e, paraszt? ‘ ráriad a' boszus úr ;
 „Bérczi lakom' falain rég fénylik az ébredező nap.”
 „Elhiszem , ámde alatt éjjeli köd van , uram ! “

SZÉKÁCS.

EGY EB' SÍRJÁRA.

Angolból, Byron után.

Ember' gőgös fia ha földbe tér,
Kit érdem nem diszít, csak ősi vér;
Béres művész' márvány keserve kél,
'S az elhunytól dús hamvveder regél,
Nem azt, mi volt, beszélvén sírköve,
Hanem minek kellett volt lennie.
'S az eb, életben mint leghűbb barát,
Őszinte szívvel kedvelvén urát,
Kit bátran véd, örömmel üdvezel,
Csak érte munkál, küzd, él, és lehel,
Ha meghal, elfelejtve érdemét,
Mennyből kizárjuk jámbor szellemét.
'S te, emberféreg! dőrén azt mered
Remélni, hogy külön menny jut neked?
Órányi lét' hitvány bérlője, kit
Rabság gyaláz, vagy önkény elvadít!
Lehellő portömeg, mellyet közel
Ki ösmer, undorodva fordul-el!
Szerelmed csáb, barátságod hamis,
Szavad hazug, álnok mosolyod is,
Valód silány, csak a' név ékesít,
De bármelly állat is megszégyenít,
Ballagj tovább! ne nézd e' sírkövet,

Nem ollyat rejt, kit gyászolhat szived.
Itt nyugszanak barátom' hamvai,
Csak egy volt 's őt is már e' kő fedi.

LUKÁCS MÓRICZ.

BUDAPESTI HÍD.

Álló híd köti össze Budával Pestet. Örüljünk!
Annyi ezer közt majd átmehet a' magyar is.

SZENVEY.

A' FÜSVÉNY.

Görögből.

A' fűsvény Aulos csecsemőjét vízbe fulasztá,
Felszámítván milly sokba kerül, ha megél.

SZÉKÁCS.

A' KÜLFÖLDIEK.

VÍGJÁTEK KÉT FELVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK.

SZILVÁSI, tanácsos.	BODOR KÁLMÁN, huszár kapitány.
ILKA, leánya.	NÁNI, szobaleány
JULCSA, testvére' leánya.	CHARLES, szakács
GEDEY LAJOS.	JEAN, Gedey Lajos' inasa.

) Szilvási tanácsosnál.

ELSŐ FELVONÁS.

Szilvási tanácsos' mezei laka, benne nyári terem.

SZILVÁSI, ILKA, JULCSA ÉS NÁNI.

SZILVÁSI. Egy szót se többet, lányok! Te, Ilka, lady Amelia vagy, angol telivér születés; te, Náni! miss Nancy név alatt szinte angolné; de néma; érted-e? néma mint a' hal, mert félek feleségeidtől. Hiszen külföld nyújtja az utolsó szalagocskáig ruházatotokat, soknak közületek csak a' levegője magyar, 's egypár napig, jó célból, nem bírnátok külföldiek lenni?

ILKA. Igen, atyám, de olly férfinak vetni cselt, ki vőlegényemnek van szánva....

SZILV. Tréfa, nem egyéb; számba sem jöhet több szokott cselek között, mellyekkel férfi-nemünk hálloztatik.

ILKA. 'S érdemel-e illy fáradságot egy férfi, ki a' külföld mellett mellőzni bírja hazáját?

JULCSA. És bennünk, majd férjül is, bocsáthatatlan hibának nézendi, hogy nem tengeren túl születünk.

SZILV. Jól jártok; ez egytől nem fogja látni több nem kevés hibáitokat. Lajosban, mint hiteles tudósításokból tudom, a' külföldiség csak ifjúi éretlenség, nem szívnek elhajlása, és így orvosolható. Hazáját még nem ismerheté, mert csak egypár hónap előtt tére magyarországi jószágaiba, gyermekkorát ezredes atyjával Lengyel és Olaszországokban tölté, utóbbi pár éveit pedig Francia és Angolországokban. Így nem csoda, hogy az utóbb látott és ismert nemzeteket korának szép színeivel tekintse; hiszen ismertem urakat, kik rendesen azon könyvnek véleményével tartottak, mellyet utóljára olvastak. Ezredes barátom, nyugalomra lépven, tegnap érkezék velünk szomszéd falujába, 's ma átküldi hozzánk Lajos fiát, háztüzet látni menyasszonyánál, kit mi apák, mint forró barátok, szántunk volt neki. Vele küldi Bodor Kálmán huszár ka-

pitányt is, ezrede' egyik jeles tisztjét és Lajos' barátját....

JULCSA. Fiatal-e a' kapitány, édes bácsim?

SZILV. Majd elhozza az anya-könyvi kivonatot, ha szükség lesz rá.

NÁNI. Kétségkívül csinos huszár fog lovagolni utánok.

SZILV. Kinek a' néma szobaleány csak inteni fogja a' jó reggelt.

NÁNI. Jól van! tudom megérti intésemet, ha a' váczi néma intézetben nem tanult is.

SZILV. Jól vigyétek szerepeiteket, leányok, azt megmondom, tervemet el ne rontsátok. A' két család több házassággal rokonult már, 's a' szomszéd birtokoknak egyesülni kell. Különben, ha vonakodtok, egyről egyig mind klastromba adlak benneteket 's vége!

JULCSA. Oh úgy inkább tíz férfit szedünk rá.

SZILV. Nem tesztek vele újságot.

NÁNI. Én inkább örökre néma leszek.

SZILV. Meg is köszönné férjed. — Most lássatok a' reggeli után, mert vitézink minden órán itt teremnek. (el)

ILKA, JULCSA, NÁNI.

ILKA. Hidd-el, Julcsám, ha ez atyai szélsély nem volna, mellynek hódolnom kell, nincs férfi, kiért illyesmit megtenni képes lennék.

JULCSA. Nagy árt szabtal egy kis tréfának, Ilkám. Te komolyabban veszed a' dolgot, mint kellene.

ILKA. Mert e' játékban csak veszthetek, 's csak én veszthetek. Ha nem tetszem vőlegény úrnak, atyámon esik csapás, ki hónapok óta előszeretettel aggatá tervét össze. Ha tetszem, csak az angolnét fogja becsülni bennem, és minden esetre mit nyerendek egy külföld' majmában? Sok tiszteletes gyengédségei vannak a' társaságos embernek; de köztök alig tiszteletesb valamelyik, mint a' hon' szeretete.

JULCSA. Sok kedves vágyai vannak a' társaságos lánykának, de köztök alig kedvesebb valamelyik, mint ki egy fiatal, szép és gazdag férj után eseng szívében. Az illyet magunk' és haza' számára megtéríteni édes foglalatosság. A' fiatalság, tudod, könnyen hajlik, elhajlik 's visszahajlik, mint kora, kéje, tapasztalása változik. A' mai ifjú verset, kritikát ír minden magyar folyó iratba, később nem is olvas magyarul; ifjonta utazik, vadász, lovagol, zajlik, később a' kályha mellett lesz címjében vitézljő; elébb, arany szabadságát féltve, repked szívével, szerelmével, gúnyolja a' házasságot, később kopott szívvel megházasodik még is, 's ő koldúl hűséget. Megládd, hősünk is rövid időn magyar falujába te-

meti magát, 's karjaid közt feledni fogja a' külföldet minden szépeivel együtt.

ILKA. Reménynek szép, de igen kétes; és minthogy te olly jó bizodalommal vagy, legtanácsosabb fogna lenni, neked engednem vőlegényemet által. Úgy is, ki tudja, tréfánkból mi üthet ki? Te az én csekély személyemet fogod játszani.

JULCSA. De csak a' magam csekélyebb személyével. Illy bohó magyar lyányka hogy' bírna tetszeni a' komoly angol izlésűnek!

ILKA. Igaz; a' magyar huszár kapitánynak lesz kivette a' horog.

JULCSA. Csak azt tudnók: nem valami éltes mentor-e? vagy tán épen összevagdalt invalidus? Báljainkból emlékezem nyájas és jó tánczos kadétokra 's néhány hadnagyocskákra is; de kapitányra alig egy-kettőre. Ezek olly tisztesen fesszes állásban szemlélték volt, mint enyelegtek amazok velünk, mintha néhány tudós társaságnak lettek volna tagjai.

NÁNI. Melly tisztes fesszes állásokból, a' mennyire tudom, gyakran egy kis mosolygás is kiveszi őket; ámbár én inkábbára csak a' Fourir-Schützeiken tevegeték próbákat. Csak azt tudnók: két szolgát hoznak-e a' vendég uraságok magokkal, hogy a' szerint intézhetném szerepemet.

JULCSA. Szeretném tudni, mi különbséggel vihetnéd némaságotat, ha két legényt hoznának is.

NÁNI. Oh, szintúgy nagy a' néma szerepek' különbsége is. Például: ha huszárt hoz a' kapitány, az előtt olly jeleket mutatok, mintha fél-nék a' fegyveres legénytől. Természetesen ő bátoritgatni fog, én pedig lassanként bátorodni. Ha ürge inast hoz jövődő urunk, ez előtt még ürgebb eszűnek kell mutatkoznom, 's egy kis rá-tartással bizonyítnom felsőbbbségemet iránta, hogy szerencsének vegye majd fokonkénti leereszkedéseimet. Igaz, hogy a' nyelvnek, mellyben, dicsekedés nélkül szólva, egy kissé erős vagyok, lekötötése kínos dolog, melly sok fortélyomat elveszi.

JULCSA. Ki hinne illy forgottságot magyar szobalyányban! beillenél francziának.

NÁNI. Oh mióta annyit forgunk az úrfiak körül, haladunk mi magyar szobalyányok is valamit az idő' szellemével.

ILKA. Most, Julcsa, lássunk toilettünkhöz. Ebben, úgy hiszem, nem maradtunk messze a' külföldtől.

JULCSA. Úgy van; a piperében minden nemzet' leánya egy hangon pendül, legfelebb is octávája egymásnak. Te, Náni, addig láss a' reggeli' elintézéséhez.

NÁNI. Tudom, a' külföldi uraságoknak hitvány thea; a' cselédségről majd magam gondoskodom. (Ilka, Julcsa el).

NÁNI maga.

Be kínosan jut mai időben férjhez a' szegény fejeznép! Ilka kisasszony szép, gazdag, és még is milly fortélyt nem kell elővennünk, hogy főkötő alá hozhassuk. Kivált az én szerepem kiállhatatlan. Én néma! ki, mint mondják, még álmomban is beszélek, én angolné! ki soha életben egyet sem láttam. Annyit még is hallottam felőle, hogy komoly mint egy professor' leánya, és hogy férfi-kalapot visel. Ez utóbbi nem is épen a' legrosszabb divat. Mindjárt fel is próbálom a' számomra rendeltet (feltesz egy kalapot 's azt tűkörből illegetvén fején, több nemű komoly testtartásban és bókolásban gyakorolja magát).

NÁNI ÉS JEAN.

JEAN (betekint az ajtón, 's tánczolva, danolva bejő).

Venez belle bergère

Ma chère Janneton;

Flon, flon, la rira dondaine,

Flon, flon, la rira don don.

Ah chère Mamsell bon jour! (ölelni akarja).

NÁNI (szemére húzván a' kalapot, komolyan elinti magától).

JEAN. Que diable! Van nekem szerencse, ház' gyönyörűséges szobalyány megtisztelni?

NÁNI (meghajtja magát 's igent int).

JEAN. Oh úgy miénk vagyunk. Én valet de

chambre — De mellyik nyelven mondjak, angyalka, hogy szeretek magát?

NÁNI (ismét elinti magától 's elfordúl tőle).

JEAN. Úgy-e? tehát angyalka néma van?

NÁNI (elfelejtkezve). Igen is.

JEAN. Ha-ha-ha! néma szegényke! tán csókolni sem tudja! (csókolni akarván, felnyomja kalapját).

NÁNI (rá ismervé). Jancsi!

JEAN (hátra lép, 's ráismervén terjesztett karokkal).

Nánikám! Mi a' guta? valóságos testesült Nánikám! Hát mióta vagy néma, szent János-bogar-kám?

NÁNI. Mióta angol miss vagyok. Hát te mióta beszélsz olly nagy urasan roszul magyarul?

JEAN. Mióta maître Jean, valet de chambre lettem Gedey Lajos ő nagyságánál.

NÁNI. Hiszen, mint emlékezem, nem tudtál francziául!

JEAN. Most sem tudok, angyalkám, néhány szón és ama' dalon kívül egyebet, miket gróf Vizaknai franczia szakácsától lestem-el. Ugyan ő tőle tanulám-el a' lokaji bon tont is, mint uram nevezi, az az, hogy megértsd, a' párisi inasok' ügyes fogásaikat, 's ezek segítenek-be mostani uram' jó szolgálatjába.

NÁNI. Oh szaporán, hadd halljak belőlök, Jancsikám! szeretek hallani a' párisi szép inasokról.

JEAN. Dehogy? látom a' régi maradtál. Halld tehát és értsd. Fő adag egy magam forma miveltségekben a' gorombaság, hogy minden, ki általunk urunkhoz közelíteni kíván, felérhesse és szel, vagy ha fel nem érne, kényszeríttessék felérni, hogy csak az ajándékok és borraivalók azon egyetlen gyenge oldalunk, mellyen hozzánk járulni 's velünk boldogulni lehet. Ezt a' lokajibon tont ugyan alkalmasint elleste már néhány tisztviselő is hazánkban, mert a' mellyik ajándékra vár, rendesen olly goromba, mint a' fenyítő ház' pokróczka. — A' másik fő adag a' szelesség, 's ez, tudod nálam nem igen hibázott soha...

NÁNI. Oh a' mi szelességedet illeti, arról hiteles tanúbizonyságot tehetek. Ez hajtott-el a' gróf Hegylaki háztól is, hol naponként törtél valamit, 's végre a' grófné' öl-cbét taposád agyon.

JEAN. De szelességem, szép rózsám, még sem tarthatá-ki a' versenyt gyors kerekű nyelvecskéd-el. Tudod, mint kelle bucsúznod Hegylakiéktól neked is, minthogy füvel fával tudatád, hogy az öreg gróf szemet vete reád. Azért is igen csodálkozám az imént némaságodon; mert a' grófné, ha nem csalatkozom, szó-pitlének nevezett volt. —

NÁNI. Merő irigységből, hogy a' grófleereszkedő vala hozzám. — De ugyan meghitványkoztál elválásunk óta, Jancsikám!

JEAN. Merő epedésből utánad. Csend uralkodott azóta füleimben, és üresség elhagyatott szívemben. Rajtad ellenkezőt tapasztalok, mint ha neki teltél volna.

NÁNI. Szélcsendben azóta árva szívem sajkája nem hánykódott. Különben is felhagyva a' férfiak' álnokságával, jól ettem, jól ittam, 's jól aludtam.

JEAN. Charmant! Csakhogy ismét feltaláltuk egymást, gerliczém! Használjuk a' sorsnak intéseit. Most már férj és feleség leendünk úgy-e zengő madarkám?

NÁNI. Ám legyen, mihelyt uraságaink egybekelnek; ámbár neheztelnem illenék a' notárius' leányáért Hegylakon —

JEAN. Én nagylelkűleg hallgatok gróf Hegylaki ó nagyságáról —

NÁNI. Helyesen! Mire valók is volnának idő előtt a' szemrehányások? majd ráérünk azokra házassági unalmainkban —

JEAN, Superbe! megcsókollak ezen szép franczia ötletért! (megcsókolja.)

NÁNI. Imhol az egyik lokaji fő adag, a' szélesség. — De szóljunk már uraságainkról; mert nekem a' tanácsos azt ígérte, hogy leánya' lakodalmával együtt tartja-ki az enyémet is.

JEAN. Úgy-e? E' szerint határozott vőlegénynek is kell már lenni?

NÁNI. Oh nem — koránt sem — csak Károly, özvegy szakácsunk bohóskodott —

JEAN. Ej, ej, kedves csizikém! 's te nem bohóskodtál?

NÁNI. De igen, egy kicsit, tréfából, hogy azt a' mord embert néha felvidítsam, és hogy a' tanácsos ő nagysága nekem a' kiházásitást megigérje. Meg is igérte, mihelyt kisasszonyunk La-jos úrfival egybe kel —

JEAN. Örök adósod lesz, mert mi szárazon vizen sokat utazottak nem igen szeretjük a' magyar kisasszonyokat.

NÁNI. Talán, hogy nem örömet hallgatják az utazottak' hazugságait?

JEAN. Oh e' részben nem panaszkodhatunk; hanem mivel, mint uram mondja, a' magyar kisasszonyokról ritkán tudhatni, mellyik nemzethez tartoznak, 's innen bajos elhatároznunk biztosan, milly alakban conversáljunk velek. Angolul öltözködnek, francziául esznek, németül beszélnek és tánczolnak, magyar levegőt szívnak, 's értenek magyarul is, de csak a' cseléd végett.

NÁNI. Úgy-e? ez lehet tehát az oka, hogy nekünk szobalyányoknak az újabb időben többeske jut az úrfiak' mulattatásából.

JEAN. Azt kikérem magamnak most és utóljára! Emlékezem gróf Hegylaki —

NÁNI. Hagyd-el! Lajos úrfi tán csak nem keres illy kárpótlásokat?

JEAN. Azt ő tudja; én nem hiszek az illy ifjú uracskáknak, kivált ha angolnénak adod-ki magadat, kiket különösen kedvel. Tán csak tennéd is le azt a' kalapot, pintyőkém, átkozott pajzánon áll fejedem.

NÁNI. Nem; ma egész nap angolné vagyok, ez pedig kalapot hordoz.

JEAN. Szegény ország! nem szokol-e hozzá asszonykorodra is? mert az efféle ragadvány hamar elterjed a' szép nemen. — De hát miért kell ma angolnénak lenned, madarkám?

NÁNI. Az titok, pedig imént is fecsegéssel vádoltál; hallgatással bizonyítom-be, hogy rágalmaztál.

JEAN. Helyes; de a' mi mások előtt ejtve fecsegés, köztünk frígyesek között bizodalom, érted-e, csízikém?

NÁNI. Te menj hát jó példával elő a' bizodalomban. Írd-le nekem az uratokat.

JEAN. Ez terhes feladat, Nánikám, miután egy úr sem szokott nagy lenni inasa előtt. Azonban kedvedért megpróbálom még is. Mi, mint fiatalok és gazdagok, egy kissé bohók és szelesek vagyunk, de szánakozók is és jótevők. A' francia és angol földet különösen szeretjük; de szeretjük magyar hazánkból is a' jövedelmet, a'

miskolczi és rimaszombati kenyeret, és a' jó somlyai bort; egyébbel pedig nem igen vagyunk megelégedve. Most még csak én vagyok udvarunkban a' francia és a' szakács; de nem sokára angol lovászt kapunk, hogy futtathassunk a' newmarketi angol gyepen, mert a' pesti gyep nem eléggé selyem nekünk; azután, ha tőletek szép módjával megválhatunk, keresünk egy angol laddyt, vagy francia marquisnét, 's megházasodunk.

NÁNI. Ej, ej, ragadt-e reád valami ezen utazási kórságból, Jancsikám?

JEAN. Nem sok; mert hazámból nem valék szerencsés kihaladhatni. Egy ízben Szakolczáig voltam szélmalmot látni, másban Komáromig, hol bámulással szemléltem azon szűzet, melly a' férjfiaknak figét mutat.

NÁNI. Figét mutat? Ezt alig hihetem, Jancsikám.

JEAN. Igen, de a' szűz kőből van, érzéken kőből, Nánikám. — Mondom, tovább nem voltam; mind e' mellett is kegyes vala uram, kinél, az igaz, nem régen vagyok, elhinni, hogy Strasburgban francziának születtem, honnan gyermekségemben kerültem a' magyar földre; mert, ha bár felejtém is már a' francia nyelvet, mellyet soha sem tudtam, de szelességem csakugyan kezesség vala előtte, hogy a' Rajnán túl

születtem. — Halljam már a' te szép bizodalmat is, gerlepárom.

NÁNI. Az én leírásom kurta, csakhogy ellen-darabja a' tiédnek. Mi fiatalok egy kissé komoly szabásúak vagyunk; becsüljük a' franczia és angol földet, de a' magyart lelkünk-ből szeretjük; és ha töltekek szépszerivel megválhatunk, egy szinte lelkes magyar gavallért szemelünk-ki magunknak férjül, ki is, minthogy szépek is vagyunk 's van is mit aprítnunk a' tejbe, úgy hisszük, soká hibázni nem fog.

JEAN. Úgy-e? megválni kívántok tőlünk? mire való tehát angolkodástok?

NÁNI. Atyusunk tűzzel vassal rajta van az egybekelésen. Innen ma.... De nem szólok, mert ismét fecsegőnek hiszesz —

JEAN. Dehogy hiszlek, tubám, hiszen régen tudlak —

NÁNI. Ím a' másik lokaji fő adag, a' gorombaság. Nem is szólnék máskép, mint merő bizodalomból. Ilka kisasszonyunk ma angol lady leend, az ő személyét pedig urunk' testvérjének leánya, a' pajkos Juliska kisasszony viendi, 's majd csak nem egyedül ő magyar az egész háznál, a' tanácsossal együtt.

JEAN. Értem a' cselt, 's ezt, mint hű szolgálóhoz illik, azonnal meg kell vinnem az uramnak —

NÁNI. Úgy-e? hogy mindkettőnket kicsapjanak a' szolgálatból; mert úgy én is azonnal kifecsegem, hogy Nagy-Szalontán születtem.

JEAN. Ne aggódjál semmit, a' franczia inas nem igen szokta elrontani a' komédiát, kivált ha saját haszna forog kérdésben. — Most már jer, jelents-be uraságodnál; előre jövék meghozni jó reggelét uraságomnak, ki mindjárt itt terem a' kapitánnyal.

NÁNI. Jancsikám, még nem is szóltál nekem a' kapitányról.

JEAN. Semmi közöd vele. Vadász, lovagol, pipázik, szitkozódik, tréfás, boviális, egy szóval, jó kedvű magyar úr; ámbár az új magyarokat nem igen szíveli.

NÁNI. A' czigányokat, Jancsikám?

JEAN. Dehogy! azokat, kik farkát metszik a' magyar szónak, és csak úgy találgatnunk kell mit akarnak mondani.

NÁNI. Ha ha ha! Juliska kisasszony pedig, igen ért ehhez a' nyelvhez, mert sokat olvas. Eleget morog a' tanácsos is az új szók ellen. Azt mondja: bár pusztá szöllejére kapna olly sok újtókat, mint mennyi a' szegény magyar nyelvnek állt neki.

JEAN. Most az uraságomhoz! miután tudni illik egy kis reggelivel megvendéglettel volna. —

NÁNI. A' rajnántúli gyomornak kétségkívül herbathé, vagy ritka leveske fog kelleni?

JEAN. Nem, szép stigliczem! gyomrom valóságos nagy-szalontai maradt, melly jó makkos szalonnát kíván, 's olly papramorgót mellé, hogy egy fertály óráig ne bírjak fütttyenteni utána.

NÁNI. Így van az; ezek az elcégedetlen útazott uracskák, hamar békülnek a' magyar föld' áldásainál.

JEAN. Úgy van, a' magyar lyányka mellett!
(átkaroltan el.)

GEDEY ÉS A' KAPITÁNY.

GEDEY. Szilvási' mezei laka szebb ízlésű mint véltem. Nagy ablakok! már látom kedvelni kezdjük a' világosodást.

KAP. Haladunk, barátom, haladunk. Hát a' tegnapi ebéd Rákosy kamarásnál? ettél-e hasonlót a' londoni lordmayornál?

GEDEY. Oh az asztaloknál hősök vagyunk. A' zöldnél sokat vitatkozunk, a' fehérnél bámulásig eszünk. Már korán hajnalban jó étvágyat kíván nálunk minden szembe-találkozó az ebédhez, délután a' vacsorához; az újságok rakvák fényes vendégléscs' hírével, hogy a' szegény legény' száját, gyomrát szinte elfutja a' kívánság; és ha szabadban vígadni akarunk, görbed utánunk a' cselédség az enni- innivalóval.

KAP. Tüzes villám! úgy is illik; bőségnek jelensége ez, barátom! csicsókás, burgonyás országban csak szép szavakkal 's legfelebb szírpantat tobákkal vendégelgetnek. A' katona tudna erről szólani!

GEDEY. Igaz, igaz, bőségünk van 's ebbe fúladunk! Ez az oka, hogy szellemiség helyett igen anyagosak vagyunk.

KAP. Anyagosak? tán anyásak, akarád mondani. Sokszor nem értelek, Lajos barátom; vagy felejtéd a' külföldön nyelvünket, vagy tán téged is megfogott a' nyelv-újítás' maszлага.

GEDEY. Anyagosak vagyunk, Kálmán barátom, 's épen te adád a' magyarázatot szavamra. Ládd-e, nyelvében és literatúrájában még is csak haladt valamit a' magyar; de te nem olvasod az újabb elmeszüleményeket, és így járatlan vagy ezen szép haladásban — mert anyagos magyar vagy.

KAP. Anyagos? én anyagos? Tüzes mennykő! jó hogy nem értem ezt a' botor szót, és hogy barátok vagyunk. —

GEDEY. Ne neheztelj, Kálmán! kölcsönös legyen türelmünk. Lám én békén hallgatlak, midőn kifakadásaimat honom hibái ellen kárhoztad; közbe közbe szitok is pattan-ki pörge bajuszod alúl —

KAP. Más az, atyafi! Te keresed hazádban

a' hibát, 's tetszel magadnak, hogy felleléd azt 's éles vagy. Pedig csak kell tartoznunk valahova: gyermek az atyai házhoz, férfi a' hazájához. Te elhánytad ugyan szemüvegeidet, de még magad szemével látni nem bírsz. A' külföldet kevésbé ismered, hazádat még kevésbbé; a' magyart néhány ismerősöd után ítéled, a' magyar leány pedig előtted....

GEDEY. Hidd-el, Kálmán, igen kevésbé szellemi, igen anyagos.

KAP. Tüzes, ropogós.... megint anyagos? Csak tudnám ki faragta ezt az átkozott szót! De elébb engemet vádolál, hogy nem olvasok. Próbáltam én olvasgatni, Lajos pajtás, az újabb könyveket is, kövágói munkával őrlöttem-le bennem egykét lapot; de féltem, hogy emésztetlenségben halok-el, 's letettem őket. Bár ne tudjak hozzá, Lajosom, de félek tőle, hogy ez a' ti új literaturátok épen olyan, mint rozsz vas kályháink, mellyek elébb gőzösek, mint melegedhetnénk mellettök. De vigye patvar a' nyelvcsigázókat, csak a' magyar lyánykákat ne gyalázd, azt megmondom, különben régi lovagok' módjára, lándsát kardot mérek veled.

GEDEY. Szépek, jók, jó sütők, jó főzők, ha úgy akarod, édes lovagom; de ne tagadd, hogy az a' lelkes, az a' szellemi valami nagy részben hibázik nálok.

KAP. Szellemi? ezt a' szót megint valami kóborló diák koholta. Jó hogy gömbölyű a' világ, különben sok bohó oldal-bordáit törné szegleteiben össze!

GEDEY. Úgy értem, barátom, szépeink nem igen állják-ki a' hasonlítást a' franczia és angol szépekkel. Nem értenek a' sentiment des convenances-hoz, nem ismerik a' fashionable illedeleket.

KAP. Illedeleket? bizonyosan az illéseket érted. Oh tudom én, mi ez a' társasági úgy nevezett mivelte köröknél; röviden: fenn nem akadni a' természet' illésein, de bűnnek tekinteni legkisebb megsértését is a' társalkodásiaknak.

GEDEY. Tettünk már magyar házaknál néhány látogatást, szólj, barátom, mint folyt mulatozásunk szépeinkkel! Dél előtt Bohó Misi és Csörgő sapka felett kritizálgattunk együtt, vagy én hitettem-el velek, hogy Páris alatt a' veres tenger foly 's benne mamelukok az első színjátók; délután az időjárásról tettünk megjegyzéseket, 's vacsora felett azon bálók dicsértettek élénken, mellyekben a' házi kisasszony prächtig mulatta magát, minthogy néhány tánczfordulatan ő is tipegett.

KAP. Krimiai tatár! ne bántsod a' magyar lyányt, egy közüle anyád volt! Tán másként van ez a' külföldön? Tán nem tudom, milly fe-

szes az angolné' társalkodása, 's milly szerfelett szabad a' francziáé; hogy nálok is Salonok, soirées, carnevalok, theàtrek azon tárgyak, mik körül a' társalkodási tón forog? 'S aztán ha másként volna is ez hazádban, tisztelő türelmet mutass iránta! Szeresse a' franczia a' maga Champs Elisées-jét, az angol a' maga Hydepark-ját, a' magyar pedig, barátom Lajos, ha egyebet nem talál — a' maga faluja' tornyát. Érted-e?

GEDEY. No no, ne heveskedjél, hiszen nem tagadom, hogy magyar szépeink erényesek —

KAP. Erényesek? Nem értem. Az a' kín veletek új magyarokkal, hogy az ember soha sem tudja, nyelvetek, tollatok botlik-e, vagy akarva szóltok, irtok roszul.

GEDEY. Dicsérem, pajtás, a' magyar nőket.

KAP. Úgy is illik, kivált minden órán házassulandónak. Itt a' házi kisasszony, mint halálám, testesült angyal.

GEDEY. Ha ha ha! testesült! megengedem, à l'ordinaire. De házassághoz épen semmi kedvem. Csak valld-meg, barátom, vaskos magyar egy ötlet vala apáinktól, ismeretlen leányt ismeretlen ifjúval kötni össze csak azért, hogy egy pár falu' határa egy tagban maradjon, és mivel az apák barátok együtt!

KAP. A' mint veszed, ohajtásnak bizony nem vaskos. Úgy hiszem, vaskosabb méltatlanság fog-

na lenni, előre kárhoztatni a' nem látott menyasszonyt.

GEDEY. Már ebben igazad van. Látásig tehát felfüggesztem ítéletemet; de azután jó kívánságokkal itt hagyjuk nem sikerült ipánk urunk' tisztességes házát, a' mint találtuk. — De ím jőni látom az egész háznépet.

SZILVÁSI, ILKA, JULCSA, ÉS AZ
ELÉBBIEK.

SZILV. Isten hozott, öcsém! Isten hozta kapitány urat! (bemutatva Julesát) Ilka leányom, (Ilkát) lady Amelia, egy angol hajós kapitánynak, ifjúságom' barátjának leánya.

GEDEY. Angol? Szerencsés találkozás!

SZILV. Igen is angol, de ki még gyermek korában árván maradván, öt év óta lakja hazánkat, 's nyelvünkkel, szokásainkkal annyira megbarátkozott, hogy nem értő előtt akar magyar lyánynak adhatnám-ki. Sokkal tartozom ezen kisasszonykának, mert mondhatom háztartásomat egészen helyre hozta. Nevezetesen meggyőződött a' felől, hogy a' magyar nem igen való szolgának, innen a' szakácsom franczia, szobaleányom, lovászaim angolok, a' majorosom schweitzzi születés; de azért udvaromban más nyelvnek a' magyaron kívül hangzani nem szabad; ez már az én szeszélyem.

KAP. (félre) Szeszélye? ezt nem értem.

GEDEY. Örvendek, szép lady, hogy hazám illy kincset bír szomszédságomban. Sajnálám, ha e' szegény honban epedés bántaná szép honja felé.

ILKA. Honomat, mint tanácsos úr mondá, még gyermek éveimben hagyám-el; és így ez csak mintegy homályos ködben lebeg emlékezetem előtt.

KAP. Valóban Angliának ködös a' levegője.

GEDEY. Emberek teszik a' hazát, 's a' miveltségnek azon óriási haladása, a' szorgalomnak sokszoros kényelmei, a' társalkodás' gyengédsége —

ILKA. Oh ezen utóbbit itt is feltaláltam. Ilka' barátsága, és azon vidor kedv, melly a' magyar házi köröket eleveníti, kedves ellentételek igen is komoly társalkodási tónunkkal.

JULCSA. A' magyar lyányka, míg nem szerelmes, szívesen kaczag, 's minthogy csekélységem épen illy esetben van, a' búsongást nem igen ismerem; a' lady pedig kegyes barátságból szinte mosolyra nyitni szácskáját; mert az angolnák kaczagásig ritkán haladnak. Ez különczségekhez tartozik.

GEDEY. Úgy van!

KAP. Különczség? ez a' szó, még illy szép szácskából ejtve is megcsendíti fületem.

JULCSA. Oh az újabb írok igen szeretik ezt a' különczséget. Kapitány úr hihető csak a' régi mellett marad?

KAP. Igen is, kisasszonykám, a' szép nemet kivéve; ez, mint az uborka, addig jó, míg meg nem érik.

GEDEY. Ez magyar elmésség vala, nem-e, misstress Amelia?

ILKA. Fogadok bár kivel, kapitány úr ezt nem fogná mondani érett asszonyságok előtt.

KAP. Kétségekivül nem.

GEDEY (félre Szilvásihoz). Kész fogadni! ez angol vonás benne.

SZILV. (szinte félre). Nincs különben. Naponként fogad valakivel, borús időben, hogy ki fog sütni a' nap; napos időben pedig esőre fogad.

GEDEY. Hát a' magyar ifjak mint tetszenek a' ladynek?

ILKA. A' legjobban! egyedül az ellenők minden kifogásom, hogy keveset lovagolnak, és midőn egymást idvezlik, férfias kézszorítás helyett csókolódnak.

GEDEY. Bravissimo! ez a' nemesebb angol szokás ellen van. (félre Szilvásihoz) Azt monda, legjobban tetszenek neki a' magyar ifjak. Hogy kitetszik az angolné! az angol nyelv igen szereti a' superlativust.

SZILV. (szinte félre). Sokszor is hozott már ez-

zel tévedésbe; mert ha feje fájt, azt mondá: legroszabbúl van.

KAP. (Julcsához). Csak még több hibát ne találhassunk magyar ifjainkban! úgy-e kisasszonykám?

JULCSA. Oh én találok bár mennyit! Nevezetesen, hogy állhatatlanok, és a' szerelemben igen ármányosak.

KAP. Ármányosak? ez új bűnök lehet az ifjaknak; mert bizony nem értem.

JULCSA. Magát a' bűnt tán értik katona urak. Azt értem, cselszövők a' szerelemben.

KAP. Szövők? a' takács-mesterséget sem értem. Látom, leczkéket kell vennem saját szülöttem nyelvemben. Illy szép ajkak után tán boldogulnék —

JULCSA. Tanítványom válogatná — addig is ajánlanám az újabb magyar literatura' olvasását; úgy sem fogna unalmas lenni katona uraknak; többnyire harczból áll.

KAP. Illy szép ajánlásra megpróbálkozom még egyszer, ha a' magyar nyelvet egészen elfelejtem is mellette.

GEDEY. Bár lehetnék én is boldog, néha lady Ameliával gyakorolhatnom magamat az angol kiejtésben!

ILKA. Nem nyerne velem Gedey úr, miután honomtóli hosszas távollétem miatt kiejtésem

nem igen tiszta ; de különben is különös szeszélyeim közé tartozik , azon országnak szólni nyelvét , mellynek levegőjét szívom .

GEDEY (félre Szilvásihoz). Ez ismét angol vonás benne , angol cosmopolitismus .

SZILV. (szinte félre). Melly annyira ment nála , hogy szobaleányt is némát hozatott Angliából magának , csak hogy szólni ne kelljen vele 's még is honbelije szolgálja . — De , lyányok , ideje rendelkezéseket tennünk kedves vendégeink' illő fogadásához , hogy aztán reggelihez ülhessünk . Rövid viszonzlátásig , uraim ! (el a' lyányokkal).

GEDEY ÉS A' KAPITÁNY.

KAP. Lajos barátom , százszor boldog vagy ! Cseh köre számoltál 's a' legbecsesebb gyémánt jutand birtokodba . Ilkád testestől angyal ! Azok a' pajzán ártatlansággal villogó szemek , az a' szerelem' tréfáira nyílt szácska , azok az eleven de még is szíves magyar arcz-vonások —

GEDEY. Magyarok ? igen is ! elevenek , szívesek , pajzánok , villogók — a' mint akarod , barátom ; de vedd hozzá Amelia' bájait , mellyekhez hasonlókat magában Angliában sem láték ! Oh az angolné egészen más teremtmény ! Az a' nyájassággal vegyült komolyság ; az az erő és határozottság minden szavában , mozdulatjában ;

azok a' lelkes sajátságok; az a' lelket jelentő valami; az a' szellemi —

KAP. Mord fergeteg! ismét szellemi? Olvasam-meg csak az új magyar literaturát, magam kezdek harczot ezen szó ellen. Amelia csinos szép angolné lehet, sem nem nagy lábú, sem nem veres hajú, mint rendesen az angol szépek lenni szoktak; de feszes, de van valami követelő benne, mellyből feleségemben már előre sejtem jövő asszonyomat; pedig, pajtás Lajos, úgy érzem, az asszonynak olyannak kell lenni a' maga házi körében, mint óra a' szobában, melly jár, mutatja az órát, nem ügyelve arra, nézi-e rajta valaki vagy senki sem a' haladt időt.

GEDEY. Magyarországbán igen is, hol urának nevezi férjét az asszony. De mivel Angliában, barátom, az asszonyok férjeikkel hason-jogúak.

KAP. Dörgő villám! nincs-e példa, hogy az angol eladta feleségét?

GEDEY. Megengedem a' pór nép közül. Ez a' nemzeti sajátságok közé tartozik.

KAP. Melly ha magyar sajátság volna, nemzetünket az irokézek közé számlálnád, úgy-e?

GEDEY. Hibás szokás, gyengeség, minden nemzetben lehet —

KAP. No még is valahára rá jövel; el ne felejtsd! Hadd szorítsam-meg érte kezedet, pajtás; mert viszont hálából megismerém ám, hogy

Ameliának teljes igaza van a' készorításokra nézve.

GEDEY. Oh Ameliának mindenben igaza van! Mi lenne, pajtás, ha barátságosan megosztoznánk? én Ameliánál maradnék, te pedig a' nekem szánt magyar, eleven arczú, villogó szemű pajzán Ilkát vennéd-el.

KAP. A' gondolat nem rossz; de mit szólnának az atyák hozzá? mit a' lyánykák? A' vevő szándéka még nem határozza-el a' vásárt.

GEDEY. Illy esetben csak határozott akarat győz, 's te nem vagy csekélyebb pár Ilkához, mint én. Jer próbáljuk szerencséinket, barátom; te magyarosan ostromlasz, én angolul.

(kézen fogva el).

MÁSODIK FELVONÁS.

Terrasse a' mezei lak előtt, oldalt két sor hársfa, középett rózsabokroktól övezve Ámor' szobra.

ILKA és JULCSA.

JULCSA. Ilkám, vitézed ugyan pedzi a' horgot!

ILKA. Szerencse is; mert érzem, magam sem vagyok messze a' fennakadástól. Gedey, külföldi kórságát kivéve, Julcsám, igen ínyem szerinti ifjú.

JULCSA. Ezen kórságtól pedig, olly szép, olly ügyes orvosné mint Ilka, hiszem, ki fogja gyógyíthatni.

ILKA. Reményelem magam is; mert a' baj, látom, még egészen szívére nem vette magát. De ki is kell azt izzadnia, hadd lakoljon azon magasztalásokért, melyeket az asztal felett, hazánk' mellőzésével, a' külföldre vesztegetett.

JULCSA. Már az én kapitányom e' részben kímélést érdemel. Vetted észre mint tüzelt a' magyar mellett?

ILKA. Nem igen biz én — Gedey —

JULCSA. Egészen elfoglalt, úgy-e? no nem neheztelek; hiszen magam is alig láttam a' kapitánytól tányéromat is. — De itt jönnek hőseink, engedjünk helyet nekik, sétáljunk a' kertben addig, míg felettünk alkudoznak. (elvonúlnak).

GEDEY ÉS A' KAPITÁNY.

GEDEY. Meg kell vallani, Kálmán pajtás, hogy Szilvási jól vendégel. Beefsteake-jénél valami ízletesbet alig ettem magában Angliában is.

KAP. Igen, mert Amelia mellett ültél. Plum-puddingja ugyan maradt volna országában! elég rossz volt. Csak a' jó érmelléki bor bírta helyre hozni. Az egész asztalnál azt becsültem leginkább, hogy Ilka mellé estem.

GEDEY. 'S haladtál-e nála valamit, barátom?

KAP. Annyira a' mennyire. Nem láttad, hogy csirke-sarkantyút is szakítottunk már együtt?

GEDEY. Oh Amelia hideg irántam, barátom, mintha egész életében csak fagyalattal élt volna; pedig az egész asztal felett hazája' elsőbbségeivel mulattatám.

KAP. Úgy-e? már látom sikeresebb a' magyar ostrom. Ilka csemegével kínálta, én pedig úgy nyúlék a' tányérhoz, hogy egyszersmind kezecskéjére szoritám kezemet. Ő elpirult 's lesüté szemeit; én pedig a' félretett csirke-sarkantyút vevém elő. Ki a' nagyobbbat szakítja, ezt súgám hozzá, még ez idén megházasodik vagy férjhez megyen. Én szakítottam a' nagyobbbat. Rajtam nem is múlik, angyalkám, ezt súgám ismét, csak a' sarkantyúm' kisebb darabja álljon reá. Újra elpirult Ilka, de mosolygásából gyanítam, hogy nem neheztelt-meg. Ládd, barátom, a' jó magyar legény könnyen nyilatkozik, a' jó magyar leány nem igen zárkozik, 's így köztök hamar megkészől, mit az égben elvégeztek.

GEDEY. Neked könnyű munkád van. Ilka szabad, mert velem való viszonya csak az apák' levegői vára. De nekem félnem kell, hogy Amelia el van foglalva, legalább aggódva vevém észre, hogy az özvegy tanácsos igen szemmel tarta bennünket, 's különös részvétellel van a' szép angolné iránt.

KAP. Láncz-hordtát! tán csak nem hiszed, hogy a' vén sas lenne vetélkedőd?

GEDEY. Nem lehetetlen! Egy olly lyányka, mint Amelia, ki venné még a' telet is fagyából. De átengedni ugyan nem fogom neki. Ha szerelmes bír lenni, verekedhetik is; párviadalra hívom-ki.

KAP. Kétségkívül angol hidegvérűséggel?

GEDEY. Gúnyolj bár, érzem, Amelia nélkül nem élhetek. Mindig több több kecsék, jeles tulajdonok fejlenek-ki előttem benne. Barátom, azt hiszem, Anglia mintául, irigylés' tárgyaúl küldé ezen angyali leányát Magyarországba.

KAP. No ugyan volt is itt reá szükség, midőn Ilka már köztünk lakott! — De ím itt jó a' te imádottad. (commandó-hangon) Vigyázz! előre nézz! egész svadronnal fogunk ostromlani!

ILKA ÉS AZ ELŐBBIEK.

ILKA. Kapitány úr! Ilka barátném, mint mondá, ígéretnél fogva, mire a' lyánykák igen számot szoktak tartani, a' kertben sétára várja kapitány urat. Hagyjuk-e várni őt, és számlálni a' hosszú pillanatokat?

KAP. Ezer hálát ezen jó újságért! Rohanok, repülök. De egy megjegyzést itt kell hagynom Amelia kisasszonynál, melly külföldinek nem árthat. Mi magyarok, bár igen szeretjük ön ma-

gunkat, de ha szerelmesek vagyunk, szerelmünk tárgya nélkül nem élhetünk. Ezt azért mondtam, szép Amelia kisasszonyka, nehogy Lajos barátomnál gyilkosságba essék (elsiet).

GEDEY. Ezen megjegyzést Kálmán barátom, érzem, szívem után tevém.

ILKA. És még is, annyi Magyarországon a' virító ifjú, és Angliához képest olly ritka itten az öngyilkosság, hogy vagy hibásnak kell lenni a' kapitány úr' megjegyzésének, vagy talán az igaz szerelemnek kell igen ritkának lenni a' magyar földön.

GEDEY. Nem minden napi az igaz, mint más hazákban sem. De az enyémről szép Amelia iránt, melly becsülésen 's ebből eredő lelki vonzalmon alapúl, esküvel fogadhatom, hogy az igazak közé tartozik, melly csak a' szívvel hal-el.

ILKA. Kár, hogy ezen szép vallomás csak az angolnét illeti, 's annálfogva azt nem méltathatom úgy mint óhajtanám. Angol születésem csak a' sors' játéka, 's így személyes tulajdonimnak nincs érdemök Gedey úr' hajlandóságaira nézve.

GEDEY. Lehet becsülésem, mellyel az angol nemzet' kitűnő tulajdonit méltatom, első költőgetője érzelmeknek, de azt azon tiszta győzédésem érlelé és örökíté, hogy szegény hazám illy anglyalt nem bír mutatni, és hogy Ameliában bár melly nemzetnek is remekét fogná birni.

ILKA. Ezen szép hizelgés valóban igen kötelező, 's ha még is magyarnénak születtem volna, nem merném azt engemet illetőnek venni.

GEDEY. Ez nem egyéb messze vitt szerénységnél. Ekkor boldogságomnak nem fogna határa lenni. De hazám csak egy század' múltával fog szép neméből illy remeket mutathatni!

ILKA. Ez viszont messze vitt méltatlanság. Mennyi jeles magyar lyánykát nem ismerek, kit nemzetem irigyleni fogna! 'S aztán az a' nevelési, szokási rokonság az egyföldiekben, az egy-nemzetiekben — milly hatalmas ingerrel nem nevelheti a' hon' leánya iránti vonzalmat! Rokonok vagyunk, az igaz, más nemzetekhez; de magunk saját nemzetének fiai és leányai, 's ezen viszony, úgy hiszem, gyengédebb, szentebb amannál.

GEDEY. Oh ez valódi angol szép érzelem!

ILKA. Nem egyedül. Nevezetesen a' magyarban igen lelkesnek tapasztalám a' hon' szeretetét, 's megvallom, főképen ez taníta becsülnöm e' nemzetet.

GEDEY. Így reménylhetem tehát, hogy szép Ameliánál, magyar születésem nem fog akadály lenni szerencsémben?

ILKA. Sőt igen. Mint magyarné, nem tagadom, szerencsés fognék lehetni Gedey úr' kezével; de mint angolné, épen elveimnél fogva, angol férjet óhajtok. Mert ez ismerni fogja nemze-

tiségem' hibáit, miktől ő sem ment, és türelmes leend irántok. Ezt más nemzetbelitől, kivált Gedey úrtól, ki saját nemzete iránt is olly szigorú, alig reménylhetném.

GEDEY. Milly bizodalmatlanság ön magában! melly engemet a' legboldogtalanabb halandók közé süllyeszt.

ILKA. Mentsen isten! Engedjen Gedey úr barátnéjának, mellynek szívből ajánlom magamat, egy tanácsot. Keressen a' magyar leánykák között, ki csekély személyemet kipótolhassa szívében.

GEDEY. Oh ez kegyetlenül hideg tanács! módos elútasítás! Hogy születnék nálunk Amelia, 's ha született volna is, divatköntös-e a' szerelem, hogy kényünkre változtathassuk azt?

ILKA. Hagyjon erről engemet barátnéját gondoskodni, kedves Gedey úr, 's minthogy angolné vagyok, fogadjunk, hogy huszonnégy óra alatt olly magyar lánykát teremtek számára, kiről saját szíve után meg fogja vallani, hogy semmiben sem csekélyebb nálam.

GEDEY. De ha ez lehetséges fogna is lenni, ki parancsolhat az akaratos szív' hajlásának?

ILKA (mintegy gondolkodás után). Annyi mint az, arra is kiterjesztem fogadásomat, hogy Gedey úr szintolly forró indulattal leend iránta, mint mi-lyennel irántam nyilatkozik.

GEDEY. Topp! így fogadok, mert nyerésem, fájdalom, igen is bizonyos; de szép egem, látom, örökre elborúlt. 'S ha nyerek....?

ILKA. Legyen angol paripám tőlem emlék Gedey úrnál.

GEDEY. Más emléket, angyal! egy bucsúcsókot —

ILKA. Ám legyen! ámbár az angolné igen gazdálkodik csókjaival. 'S ha én nyerek....?

GEDEY. A' legszebb arany láncz legyen há-lám' bizonysga.

ILKA. Mi angolok semmi alakban nem kapunk a' lánczokon. Inkább egy férfiúi eltökélést fognék jutalmúl kérni Gedey úrtól.

GEDEY. Áll az alku, angyal, bármi legyen az.

ILKA. Eltökélést, hogy soha azontúl szép házaja iránt méltatlan nem leend.

GEDEY. Ezer örömmel! imádni fogom honomat, ha hozzád hasonlót mutatni birand.

ILKA. Kezet ide, angol szokás szerint! (kezét nyújtja).

GEDEY (megesókolja a' nyújtott kezét). Szívesen! oh de e' kéz még sem engem fog boldogítani!

KAPITÁNY, JULCSA ÉS AZ ELŐBBIEK.

KAP. Lajos barátom, a' magyar ostrom teljesen győztes lőn, enyim a' vár. Nézd, szép Ilkám már tűzi kifelé a' feladás' zászlóját.

JULCSA (Amor' szobrára koszorút tűzve). Ne légy most az egyszer, kis isten, olyan mint lenni szoktál, hogy hamar beszállsz a' had' fiához, de hamar is odább szállsz tőle!

KAP. Nálam, fogadom, felejtí a' repülést.

JULCSA. Amelia! számodra is köték koszorút. Nem fogná tán ellenzeni Gedey úr, ha az enyém mellé tűznéd-fel, a' kis isten' szobrára.

GEDEY. Ah! lady Amelia keményebb, hidegebb irántam e' szobornál.

JULCSA. Úgy hát csak szárnya' hegyére akasztom Amornak a' koszorút; majd lerázhatja, ha végkép' szárnyra kél. Mert, édes Gedey úr, még én reményemet nem vesztém, hogy Amelia barátném is kitűzi a' zászlót.

KAP. Jobb, barátom, fogj magyar ostromhoz te is.

ILKA. Szerencse, hogy azt Gedey úr felejté a' külföldön; mert attól, megvallom, egy kissé magam is tartanék.

SZILVÁSI (lobbal jó). Öcsém Lajos, abban a' te francia Jeanodban több a' szél, mint mennyit az angol hajósok ismernek. Dél előtt néma szobalyányunknak hágott a' lábára, hogy szinte megszólalt ijedtében, délután kedves poharamat töré-el, most pedig földijével, francia szakácsommal perel, hogy szinte zeng az udvarom belé.

GEDEY. Szeles az igaz, édes bátyám, de ügyes strasburgi születés.

SZILV. Valamellyik apja kőműves vagy nap-számos lehetett a' Babylon tornya' építésénél; mert zavart nyelvét házamnál senki sem érti.

GEDEY. A' francziát már felejté, a' magyart pedig még nem tevé sajátjává.

SZILV. Így szokott járni a' korcs!

JEAN és CHARLES (perelve jönnek).

JEAN. Majd előadok én minden, jó féle maître Charles!

CHARLES. Majd szólok én, jóféle maître Jean!

JEAN. Nagyságos uram!

CHARLES. Nagyságos úr!

SZILV. No mi zaj ez? Charles! tán egy pohár borocska megint felül buggyant a' mértéken? Te különben nem szoktál franczia létedre is széleskedni, 's nem is vagy már gyermek.

JEAN. Nem bizony, azért fel is hagyhatna már ő keme a' szerelmeskedéssel.

CHARLES. Miért is ne? érett szőlő ad jó nedvet, nem ilyen egres.

JEAN. Náni már gróf Hegylakinál nekem ígére kezét.

CHARLES. Akkor lehetett még az, midőn a' muszje Jean csak nagy-szalontai születés volt; de most strasburgi fiám! Ha ha ha! Ki jó ura-

ságát megcsalni képes, tán ne csálná-meg a' szegény hiedelmes lyánykát?

GEDEY. Mit, Jean, 's te magyar születés volnál?

JEAN. Bocsánat, nagyságos uram! Vágyásom nagyságod' kegyes szolgálatjába juthatni —

GEDEY. Pelengérre való!

SZILV. Ne bántsod, öcsém, mint magyar fiának legalább érthetni szavát, 's tán szelességből is hágy alá.

JEAN. Oh, nagyságos uram, vagyunk még többen is felmagasztaltatandók. Nevezetesen maître Charles, ki becsületes osgyáni fi, hol az apja azon nagy hírű fazekakat készíti, mellyekben most érdemes fia a' franczia és angol étkeket főzőgeti. Apja' remekei között, mint illik, a' boros kancsót méltatja leginkább.

CHARLES. Oh az én francziaságom csak nagyságos vendégünknek tiszteletére vala rendelve.

GEDEY. Mi a' tatár!

JEAN. Kétségkívül ugyan illy tisztelet-tétellül rendeltetett-meg Nánika' angol némasága is, ki, régi tudomásom szerint, egy a' legjelösebb magyar pergő nyelvek közül.

KAP. Ha ha ha! hál' istennek, szépen halad a' magyarosodás! Megvallom kételkedem az angol kocsisban és schweitzzi majorosban is.

SZILV. Méltán is, mert mindkettő saját magyar jobbágyomnak fia.

GEDEY (némi nehezteléssel). Sajnálom, hogy itt velem komédia játszatik —

SZILV. Csak kedvedért nem veled, édes öcsém! mellynek kimenetele, mint szokott, víg leend itt is. Mert ím lady Ameliában van szerencsém neked valóságos magyar Ilka leányomat bemutatni.

GEDEY. Lehetséges-e az? E' remek honom' leánya? Oh én ezerszer boldogabb mint érdemlém! (kezét csókolja Ilkának). Bocsánat, szép Ilka, a' botor tévedettnék!

ILKA. Szívesen, ha tiszta és szilárd a' megterés. Mint angolné megnyerém fogadásomat, mint magyar leány örvendek rajta, jó hazámért, és jó magamért is.

GEDEY. Tartom fogadásomat én is. Hazámat, Ilkámat becsülnöm, szeretnem, legyen ezután legszentebb érzelme szívemnek!

JULCSA. Ilkám! lenge Amor ma mint térítő is igen megérdemli a' kettős koszorút.

ILKA. Helyes! Fel tehát koszorúmmal veszélyes szárnya' hegyéről pajzán homlokára! (feltűzi a' koszorút).

KAP. (félre). Ezen zavarban utóljára is én kapom-el az angolnét. (fenten). Szabad tudnom, tu-

lajdonképen ki fog boldogítani e' kedves lánykában engemet?

SZILV. Juliska húgom, testvéremnek magyar pajkos leánya.

KAP. Szent a' dolog, könnyebben lélekzem; mert ha még magyar lányka mellett is tanulnom kell nyelvemet, mi lett volna belőlem külföldi mellett?

NÁNI (hunnyászan). Hát a' szegény némával mi történik?

SZILV. Két szék közt, mint illik, a' pad alatt marad.

NÁNI. Oh inkább néma maradok, nagyságos uram.

JEAN. Ha az én kegyes uram megbocsátná szelességemet, én kész volnék megoldani ezen néma nyelv' kerekét, mellyhez úgy sem igen nagy erőmű kívántatnék —

GEDEY. Ám legyen, de ezentúl csupán nagy szalontai fi vagy! érted-e?

JEAN. Szívesen, nagyságos uram! mit is keresnék Strasburgban? ott sem kapnék jobb szolgálatot és csinosabb menyecskét.

CHARLES. Hát a' szakács, üres kézzel, csak a' lakadalmi ebédeket főzze, nagyságos uram?

KAP. Úgy van, Károly mester! de ne üres kézzel (kapitány és Gedey ajándékot nyújtnak neki), hanem a' legjobb borból tölt pohárral a' párok'

egészségeért. De az átkozott plumpudding elmaradjon ám, Károly mester!

SZILV. Vén fazekak vagyunk már mi ketten, jó Károly; azok már drótosan sem igen állnák ki a' házasság' kemény tüztét.

CHARLES. Igaz, nagyságos uram, de még is sajnálom dolgomat; csak még búmban itálnak ne adjam magamat.

JEAN. Minthogy a' szokott útra hamar rá tér az ember!

SZILV. Ne tedd, Károly, vagy legalább ejtsd délutánokra kétségb'ésésedet, ha már feltálatál. — Így, gyermekeim! most már, hála az egeknek, mind magyarok vagyunk megint; tervem szerencsésen elsült, szerencsésebben, mint reményltem is. Most menjünk magyarosan vígadni, jó barátokkal, zengő muzsika és habzó bor mellett. Párjával kiki! Megyek én páratlan sas elől!

(Gedey Ilkát, Kapitány Julcsát, Jean Nánit fűzve karokra, el).

KAP. (Julcsához menés közben). Terve elsült? ezt nem értem, angyalom, tán pisztoly' neme —

JULCSA. Majd megtanulja tőlem, más többel, kapitány úr! Reménylem olly híres új magyarok leszünk....

KAP. Szavakban, isten neki! nem bánom; de szívben, lélekben, maradjunk rózsám a' régiek (el).

CHARLES (egyedül, gondolkozva). Illy rossz faluban jó bort sem kaphat az ember; rossz bor mellett pedig vajmi keserves a' búsulás is. Mondhatom, kettős a' kétségbeesés! (elbiczeg).

FÁY ANDRÁS.

A' HELÓT.

Hajdu-vigyázat alatt izzad kertében urának,

Könnnyek közt, a' helót, 's íme nagyasszonya jó,
Hozza kibúnyt madarát, szíve csaknem megszakad érte,

'S rózsabokor' töviben ásata nékie sírt.

A' pórnak szemeit látván könnyekbe fürödni:

,Jó lélek, téged nemde kanárim epezt?'

Ez mélyen sóhajt 's „Oh nagysás asszonyom! — úgymond —

Rabságom' kínait könnyezem! „ 's ássa a' sírt.

SZÉKÁCS.

HUNYADI' HALÁLA.

LEGENDA.

Lenéze isten a' magyar hazára ,
'S Nándor' körén megállt pillantata ,
Hol ozmanok' töméntelen hadára
Hunyad győző aczélt villogtata ,
És kedve telvén jámbor bajnokában ,
Ekkép tanácskozek örök magában :

„Jó bajnokom , magyar népem' hiv őre ,
Bevégezed tiszted' szivem szerint ,
Ősz fűrtöd 's érdemed dicsőbb tetőre
Szeretteim' közébe jönnöd int.
Én adtalak segédül földieknek ,
Én visszaadlak ismét a' mennyeknek.“

Mit isten gondol , ember fel nem éri ,
De látják a' dicsőült angyalok ,
Mert gondolatját szent öröm kíséri ,
'S értelme délsugár gyanánt ragyog ,
Látják , mit isten végezett Hunyadról ,
'S zeng háladal szelíded ajkaikról .

'S mint ifju százraj langymeleg tavasszal
A' gyöngé galyt zsibongva szállja-meg:
Úgy környezé imádó hódulattal
Isten' széket az égi szent sereg,
Paránytól a' legnagyobbikáig,
A' békenemtőtől vér' angyaláig.

És szellemkebleikből lágú sohaj szállt
Fel a' magas királyiszek felé:
„Oh vajha én küldetném a' leventát
Vezetni-föl nagy istenünk elé!“
Isten mosolyga e' szelíd sobajhoz,
És szóla kedvteléssel szent Mihálhoz:

„Mihál, te édenem' dicső vezére,
Hunyadnak te valál őrszellemül,
Le téged küldelek Zimony' terére
Ősz hívemért, övezd magad körül.
Nagy innep lészen ez magas mennyekben,
Jelenj tehát meg fényes ékeidben.“

A' hős angyal legott arany lovára
Terít szivárványtarka szőnyeget,
Van rá himezve csillagok' sugára,
Ragyog hajnal' peréme fék helyett.
Magát alkony' pirosdad fellegével
Övedzi, 's villám élű fegyverével.

Így ékesítve száll a' bajnok angyal,
De még ezerszer szebb, mint írva van,
'S versenygve fényre tiszta déli nappal,
Arany lován a' föld felé suhan.
Közelgve a' rokon magyar hazákhoz,
Magában szent Mihál ekkép sohajtoz:

„Istennek áldott földé, szép magyar hon,
Milly gyász borítja ékes arczodat?
Mi lelt szegényt, hogy síkon, völgyön, ormon
Hangoztatod jajos fohászodat?
Oh sejtéd nemde, hogy vas oszlopodtól
El kell szakadnod jámbor bajnokodtól?

De ah! keservkönyűidet töröld-el,
Tekints körül honott 's vidékeden,
Moravt, Nisszát, nézzd Vaskaput Szebennel,
Vagy állj a' nándorvári téreken;
Ott küzde érted győződelmi kardja,
'S ma néki isten a' jutalmat adja.“

Így szólva szent Mihál, Zimonyhoz ér-el,
Éjfélf' homálya rajta 's néma csend,
De látja mint van elborítva vérrel
A' völgy alatt és Nándor' orma fent,
És mond: „Ti, kik szent ügyben itt halátok,
Lebegjen béke, szent sereg, reátok!“

Zimony' hegyoldalában álla vára
Hunyadnak, arra villan-el Mihál,
És harczszerekkel ékes csarnokára
Arany lován látatlanúl leszáll.
Belől a' csarnok' déli szögletébe'
Búsan lobogva szent szövétnek ége.

'S pihen tábor-szerű nyugágyon ottan
Az egykor ércz, most hervatag Hunyad,
Pajzsára dőlve ül ugyan nyugottan,
De lankadása végveszélyt mutat.
Jámbor papok 's baráti körben állják,
'S az istent drága élteért imádják.

De esdik mindenek felett Kapisztrán,
Hunyad' bajtársa 's isten' embere:
„Oh idvezítőnk a' magas keresztfán,
Tekints hitednek bajnokára-le,
Hagyd gyámul ötet árva híveidnek,
Gátot csak ő vet a' pogány' dühének.“

És nyári permeteg gyanánt ragyognak
Szemében a' baráti hév könyek.
„Atyánk, nagy istenünk! — igyen zokognak
A' künn siró árvák és özvegyek —
Ne vedd-el ötet tőlünk, a' veszélyben
Utánad benne bízunk 's fegyverében.“

, Szeretteim, ne sírjatok miattam,
Ne sírjatok — mond halkkal ősz Hunyad —
Soká futék 's a' célhoz eljutottam,
Cselédének ma isten nyugtot ad.
A' mit tevék, ő benne bízva tettem,
Ad ő nektek megint védőt helyettem.'

Majd inti két fiát közel magához,
Kíséri őket sujtó fájdalom,
Egyik hasonló a' nyiló virághoz,
Ez gyöngé bimbó zöld reménygalyon.
A' lankatag keblére fogja őket,
'S szólítja a' keservben szenvedőket:

, Szerelmes gyermekim, ti ősz fejemnek
Reménysugári, isten véletek,
Megérett már gyümölcse életemnek,
Én messze messze válom tőletek,
Szeressétek viszont egymást ölelve,
'S példámra, mellyet láttatok, figyelve.

Hármat kötök fiúi lelketekre,
Halljátok ősz apátok' végszavát:
A' mint ügyeltek e' nagy szent nevekre,
'S drágák leendnek nektek egyiránt:
Isten, magyar hazátok, és királytok,
Úgy szálljon áldás gyermekim reátok.'

Mond, és kezét a' térdelőkre nyújtván,
Megáldja őket buzgó hangokon,
Oh milly dicső, mi ritka példalátvány
Illy áldomás alatt illy két rokon!
A' főnagykok nézik borult szemekkel,
'S Hunyad feléjük fordul illy igéssel:

,Barátaim, szülöttimet, hazámat
Vegyétek, kérlek, gondotokba fel,
Egyezzetek; csak egyesítve vállat,
A' célhoz így, nem máskép juttok-el,
Ha nem hagyjátok a' pogányt pihenni,
Porom csak úgy fog békén szenderegni.'

Szól 's a' paizsra dől-le lankadólag,
Barátit fogja aggó félelem,
De íme a' hanyatlót ápolólag
Egy gyönyörű vitézfi ott terem,
A' csarnok eltelik nagy égi fénnel,
'S Hunyadra 's a' vitézre száll tüzével.

Szent bámulással 's néma tisztelettel
E' jelre a' sereg le térdre hűll,
'S Hunyad mennyekre felvetett szemekkel
Istennek esdik, mondva búcsuúl:
,,Uram, te hozzád vágy öreg cseléded,
Testét a' földnek, lelkét adja néked."

'S megáll verése a' dicső kebelnek,
 A' pajzson csak hideg szobor pihen,
 Mert a' mitől kebel 's kar hévre kelnek,
 Az égi szikra többé nincs jelen,
 Amott röpül már szellemvillanással,
 Az ifju hőssel, isten' angyalával.

CZUCZOR.

APÁINK.

Nyolcz száz évek előtt hol laktak hajdan apáink,
 És mi dicsőt tettek? Pálma nem adta elő.
 Nyolcz száz éve, hogy a' Duna' partjain laknak apáink,
 És mi dicsőt tettek? Pálma nem adta elő.

SZÉKÁCS.

A' KULCS.

Nyitni lehet jó vas kulccsal, vagy zárni egyenlőn.
 Más az arany kulcs; ez többnyire zárni szokott.

NAGY IGNÁCZ.

PÁLYAKÉP.

Virágok' évszakában
Örömkorban születtem ,
Örömrre hajladón ;
Szívből mosolygva szálltam
Az élet' tengerére ,
Ingékony kis hajón.

Mondjátok, oh barátim,
Áldás' küldötte volt-e
Viglétű szellemem ?
Csak parlag nyílt előtte,
Csak keskeny út röptének,
'S hah, mennyi sérelem !

De ő jogát kivívta ,
'S a' csendes gondtalanság
Nevelt álmodot nekem.
Szent lőn a' gondtalanság ,
És még is ezt az angyalt
Ah, el kell küldenem.

Nézzétek, árny-alak kélt :
A' bús arczú okosság ,
'S gondot parancsola ;
Tüskés vesszőkre bízott
Gyümölcsöket teremni
A' meghitt mostoha.

Víg hajlomásu szívet
 Mit ér a' gyász' fiának
 Kínjára birnia?
 Szörnyebben hal reménye,
 'S himes képzelme multán
 Zordabb az éjszaka.

MAKÁRY.

R É V A I.

Délczeg 's kénye szerint lejt Árpád' nyelve, lekötni
 Szolgai pórázzal nem lehet a' szabadot.
 Hajdan igyen szóltak, 's im Révai támada 's már lejt
 Önkényt a' simuló mestere szabta uton.

CZUCZOR.

A' BARLANGBAN.

Itt a' sötétségben terjeszt a' fáklya világot,
 Kívül a' napfénynél a' haza barna sötét.

SZÉKÁCS.

TUDÁS.

Angolból Bulwer után.

Éjfélűt, kis szobám köré
Mécshinti árva fényeit
'S körül a' sok tarka tan,
Melly ifju álmunkban hevít:

Az álom, a' szomj, a' szilaj
Vágy: *tudni*, örült 's isteni,
Vizsgán körül csapongni kész,
'S ész' szárnyán égbe szállani;

Ég, föld, tűz, vízről rántani
Természet' titkos fátyolát
'S az emberben felföldni a'
Rejtélyek' legnagyobbikát.

Mi haszna éji mécsnek és
Elmének' bódult sejtésinek,
Hiú remény 's erőlködés
Kettős vakságba ejtenek.

A' *multtól* mit tanulhatunk?
Dics', bánat' 's bűn' örök sorát.
Megkérdem a' *jövőt*, de mély
Öléből válasz nem jut át.

A' hullám néma és a' nap
A' légnek csak fuvalma száll;
Kegyesb a' föld, sir' mélyiből
Örök válaszként szól: *halál!*

Minek kell erre bölcs? Ez egy
Valóra természet tanít,
Tudásra kába költi-el
Az ifjukur' gyöngy éveit.

Mit csak hervadt kor hozna, azt
Adnunk a' tudomány siet,
A' lázas arczot, lomha vért
'S a' lankadt röptü szellemet.

Gondolkodás kesergeni
Tanít, 's gunyolni a' mi szent,
'S magányost egy világ' körén
'S mint pusztá parton idegent;

Bár melly üdvünkül nyert csomót
Szétold, hiú álomnak sejt,
Hitet, szerelmet és reményt;
'S a' kétség' éjjelébe ejt.

LUKÁCS MÓRICZ.

A' HŰ LEÁNY.

Nem hervaszt engem szerelem,
De bú és fájdalom;
A' sírba szállt le jegyesem,
Elhunytát siratom.

'S nem csak könnyezni fog szemem
Az elhunyt kedvesért,
Ah élni nem lehet nekem,
Ha ő már véget ért.

'S nem fogja senki sejteni
Miért hervadtam el,
Nem fog virág fölzsengeni
A' halmon, mely benyel.

De bűm a' sírban élni fog
Idők' határáig,
Lelkessel, bár elhamvadok,
A' bú együtt lakik.

Ah! egy volt, kit szerettem én,
És szeretőm csak egy,
Most ő a' földben 's rajta én
Haldokló síri jegy.

CSABA.

ORLAY.

REGÉNYES TÖRTÉNET.

I.

A' két vetélytárs harezra száll;

A' jelszó : ő vagy a' halál!

Csendesen és simán folyt a' Duna lombkoszorús partjai között, 's apadt árjai' közepén egy kerekded homok szigetet tüntete ki, melly pusztá minden növényi díszről, 's csak igen kis vízzel látható, egyedül azért látszott a' verőfényre koronként kitekinteni, hogy a' víz' vándor madarai tiszta fövényén megpihenni 's futosni kiszálljanak. Az egész táj ünnepélyes csendben várta az alkonyt, 's egészen hallgatásba látszék merülni; mert a' béke 's csend' zavarója — ember nem láttatá magát. Azonban e' magány 's csend' ünnepe nem tarthatott soká. Egy lenge csónak bontakozott ki a' bal part' bokrai közül, 's könnyű gyorsasággal befelé haladott. A' hajós egyedül volt, talán egyike a' vidék' halászainak, de készületei most egészen ellenkezőt mutattak szelíd

foglalkozásával; mert alig éré el a' leírt szigetet, gyalom helyett két villogó kardot emele ki csolnakából, 's egymásnak éllel úgy helyezé a' kis sziget' szélére, hogy markolataik a' két ellenpartnak kifelé állottak. Majd egy magas dárdára vérszín lobogót tűze fel a' sziget' közepén, 's víz' mentében gyorsan elevezett. Fél negyed óra múlva már nem vala látható. Távozta után nem sokára két lovag jelenék meg a' két ellenparton, tüstént visszavonulók, de csak azért, hogy kevés idő múlva ismét eljöjenek, nem ugyan mint előbb vitézi díszeikkel 's fegyvereikben, hanem pusztán 's mezetlenül, mint két fürdő, ki a' hatalmas folyam' özönével megküzdni, vagy abban hevét enyhíteni jó. Mellökre vetett kezekkel 's merőn átható tekintettel állának egy ideig szemközt; de amint egyik vízbe veté magát, azonnal példáját követé a' másik is. 'S most, mintha versent úsznának, gyors karral szegék befelé a' csillámos özönt. Úszások iránya, mely egyenesen a' kis szigethez tartott, gyaníttatá, hogy egy célra törnek. A' bal part felől jövő, vagy a' víz' sodrától kaptva, vagy ügyesebb úszó lévén, noha nagyobb tért kelle átszegnie, valamivel hamarább érkezett, 's felkapván a' kardot a' sziget' felső fokához siet. Ellentársa épen ekkor nyújtá a' szigetfokhoz kezét 's a' szigeten álló olly dühösen csapa hozzá, hogy ez tanács-

sabbnak tartá, a' zátonyon, melyet lába épen érinté, visszavonúlni, mint megtámadójával fegyvertelenül 's vízben illy egyenetlen csatára bocsátkozni. A' zátony a' sziget' fokából nyúlt föl felé a' víz alatt, 's ő ezen, derékon fölül vízben, a' foktól mintegy ölnyire megállván, pihegő de félelmetlen hangon monda: „Te gyalázatos, gyáva ember vagy, Orlay, eddig csak kajánnak hittelek. Térj innen helyedre, vagy tüstént vissza úszok, 's kihirdetem Mátyás' országában, hogy a' tős gyökeres Orlaynál nincs czudarabb ember. Vívjunk meg, ha jót akarsz, mint vitézekhez illik, egyenlő csatában.“ De a' szigeten álló, kit nem sikerült csapása még bőszebbé tön, nem akará martalékát illy olcsón elszalasztani; hirtelen elszánással a' vízbe szökött, hogy amaszt elejtse. Az azonban most is, mint előbb, jókor félre szökkent, 's míg Orlay víz ellen küzdött feléje, ő az alatt víz' mentében könnyen eléré a' sziget' jobb partját, hol a' neki szánt kard a' homokra lefektetve volt. „Halld, Orlay — így szóla most, kikapván a' porondra — ki ne szállj, míg meg nem engedem; mert a' milly nemtelenül megtámadál, olly eltökélt vagyok kedvező helyezetemnek hasznát venni, mihelyt közelebb jössz; maradj a' zátonyon, míg dolgomat végzem.“ 'S a' mérget fúvó Orlay a' zátonyon maradt. Az alatt emez felrántá a' letűzött dárdát, 's dara-

bokra törvén a' Dunába veté, a' lobogót pedig ketté hasítván, egyikével gondosan megtörlé kardja' markolatját, leszárítá vele kezeit 's karjait, másikat pedig a' nyugtalanúl váró Orlaynak hagyva: „Jöhetsz!“ monda 's a' sziget' jobb szélére visszavonúlt. Orlay kijöve, megtörlé kardját, 's tenyereit a' homokba mártá, hogy jobban markolhasson; mind e' mellett most korán sem vala olly mohó a' viadal' megkezdésében, mint imént: szótalanúl, komoran vesztegle helyén 's által elleni társa' mozdulatait vigyázá. Most nyugalomban vala mindkettő, 's látható mind arcaik' mind termeteik' különbözése. Orlay magas és izmos vala, de minden karcsuság nélkül, csaknem egyenlően vastag; arcza nem eléggé szép, hogy azt indulatainak vadsága 's erőszakos szenvedélyek el ne rútíthatnák. Most épen illy kifejezés terült el rajta: komor vala és setét, minden nemesség nélkül. Társa ellenben, bár kevesbbé szálás, karcsú de izmosabb, 's tagjai' összeillő aránya, 's különösen bátor, nemes, nyílt csaknem derült arczulatja által sokkal szembetünőbb, úgy álla, kurta öve' lepleit kivéve, egészen mezetlenül, mint egy fiatal görög isten, ki a' vizek' országát látogatni jöve. „Nos, Orlay — monda most nyugodtan — tudod-e hogy ketten vagyunk szemközt, társ és barátok nélkül, kik biztassanak, ha lankadunk, kik szán-

janak, ha elesünk? távol az emberektől, távol még a' földtől is, melly testünket bevegye, egyedül az igazságos isten' szemei előtt, 's csupán a' szív' bátor ütéseire, karjaink' hatalmára 's a' szerencsére bízva? Tudod-e, hogy itt egyikünknek halni kell? Én tudom, Orlay, 's nem rettegem. Te ugyan czinkosúl akarál elejteni, 's azt rójja föl lelkedre az ég; de ím most itt vagyok szemben veled, kész harczot állani, mihelyt úgy akarod.“, Hallgass, kérkedő fattyú! — kiálta haraggal, de szembetünőlog megrendülten, Orlay — utállak mint férget, melly boldogságom' gyökerén rágódik. Köszönd a' világ' ferde ítéletének, hogy ki nem irtottalak, mint a' patkányt, el nem vesztettelek, mint az ebet, 's leereszkedém e' viadalra, mellyre nem vagy méltó. Véd magadat!‘

'S összezsapott a' két ellenség, dühösen 's rémítőleg Orlay, sokkal vigyázatosabban 's erejével okosan gazdálkodva amaz, 's a' harcz néhány pillanatig sikeretlennek látszott; mert Orlay' támadó csapásaira amaz folyvást védőleg viszonozott, 's erejük vagy ügyességök a' viadalt súlyegyenben tartá. Azonban Orlay a' vagdalkozás által neki tüzesedve 's első döbbenéséből felbátorodva, veszélyesebben kezde bajtársa' feje körül járni. Csapásai már nem valának olly könnyen háríthatók; már ellentársa' melle, vé-

konya gyengén megszabdalva, 's egy nyakának szánt 's egészen fel nem fogott vágás által füle megett a' bőr felkarczolva volt. Orlay most teljes bizodalomával harczolt azon önérzetnek, melyet neki mind csatán, mind hadjátékon annyiszor diadalmas karjai szereztek. Mind sűrűbben, mind kárhozatosabban ejté csapásait vetélytársa' melle 's nyaka körül, 's idejét vélvén, hogy a' viadalt végezze, egy hirtelen vágással végre feje fölé csapott. Azonban a' veszedelmes csapás el lön hárítva 's a' harcz' szerencséje csak hamar megfordult. Ugyan is a' sebzett vitéz még csak most látszék viadalt kezdeni, midőn amaz pazarolt ereje' fogyatékával már hanyatlásnak indult. Legelső megtámadását egy hatalmas karcsapás tevé, melly, lappal fordulván kardja, nem sértett ugyan, de Orlaynak különben is megfáradt jobb-ját még inkább lassítja. 'S ez most magát védőleg tartva inkább, a' sziget' alsó széle felé hátrált, olly szándékkal, hogy valamennyire kipihenjen. Azonban egy másik csapás mellét egész csontig keresztül hasítja, 's vére bőven ömlött alá tagjain, 's befesté a' szomjas homokot, melly eddig emberek' bűne által fertőztetve nem volt. Orlay, most már csaknem a' sziget' peremén, vég elszánással megfeszíté minden erejét, hogy ellenségét vissza torolhassa; de egy szédítő csapás, melly fejére zuhant, véget vete az öldöklő via-

dalnak. Élettelen dőlt hanyatt a' csendes hullámok közé, 's azok, esése által megzavarodva, foglalatos keringéssel vevék fel a' nem várt martalékot, 's vitték lefelé az éjnek 's néma lakóiknak áldozatúl.

A' győző merőn és mozdulatlan néze egy ideig ledőlt ellensége után, kit a' habok közé majd lemerűlni, majd ismét véresen felbukkanni látott. 'S noha különösnek tetszék, hogy a' test többet van víz felett, mint alatta, végre még is meggyőződött a' felől, hogy halálos ellene vagy már is halva van, vagy hogy sebei 's a' víz menthetlenül előlendik őt. Illy hittel állta meg egy ideig a' viadal' helyén; körül tekintte az alkonyodó láthatáron, majd felszedé 's a' vízbe veté az elszabdalt lobogót, 's gyilkos harczának véres tanúját, a' kardot, messze a' habok közé sujtá. Utána indult nem sokára maga is 's szerencsésen kiúszott a' partra, hol az erdő' lombjai közt eltűnt. A' kis sziget ismét pusztá maradt, de a' dúlakodó nyomokkal együtt járó vér mutatá, hogy ember vendége volt.

II.

Ki jár körül olly hangosan,
Hol a' nagy isten' háza van?

Szép 's bájos ő 's ah fájdalom,
Én soha meg nem láthatom!

A' legdombosabb helyen egyedül állott az isten' háza, kicsiny, de elég tágas a' nem fölötté népes falu' hiveit befogadni, 's mind csínnal, mind gazdagon felbútorozva, a' falunak urai, Darvasék 's az Orlayak által. Már jó ideje, hogy benn gyűlve volt a' nép; komolyan hangzának el a' lélekható orgona' véghangjai a' mester' harsány énekével. A' templom' ajtajának két hív őre, a' béna vén Dara 's egy szegény vak ifjú, ki leterített gubán jobb felen ült, felhagyának a' tördelt beszélgetéssel, melly rendeltetésök' unalmas egyhangúságát néha megszakasztá, 's a' templomból kijövendő népre várakozva, arczaik 's helyzetök azon könnyörületre indító alakot vévé fel, melly hosszas gyakorlás által nálók természetté vált. Azonban, úgy látszék, a' népet még valami benn tartóztatá, 's a' vak Sajó — így nevezték a' fiút — csalhatatlan füleinek adatait követve, el nem mulathatá ezen észrevételt tenni: „Dara bácsi! ki lehet ez a' mérges úr, ki már másod ízben kerüli a' templomot, 's be nem mer menni, mintha tömjénytől irtóznék?“ De Dara

bácsi bölcsen hallgatott, mert egy köpönyegbe burkolt magas szál ember épen most csapott el közel az egyház' ajtónál, 's mielőtt a' jövőnek háttal térdelő Dara kitelhetőképén szemébe nézett volna, már ismét elhaladott. A' vak Sajó mintegy folytatva félbeszakadt 's válasz nélkül hagyott beszédét, „Úrnak kell lenni, monda, mert különben most templomban volna, 's haragosnak, mert lépései alatt szinte remeg a' domb.“, Hallgass — felele a' szélhűdt Dara, — jőnek! 's a' beállott csend után az indulás' mozgásait lehete hallani, midőn a' vak Sajó, fejét a' küszöbre hajtva, lágy, csaknem leheletté finomult sugalommal mondá: „Zelemér!“ 'S a' szép Zelemér, az öreg Darvas' egyetlen leánya, első lépett ki anyja mellett a' templomból, olly kéjt sugárzó arczczal, millyen csak egy boldog menyasszonyé lehet, kiben üdvözítő hitté áldatott fel azon édes remény, hogy a' földön ledrágább kincsét, a' szeretett ifjat, övének mondhatja. De még ki sem lépett jól a' küszöbön, midőn halványodottan döbbsent vissza; mert most harmadszor jelent meg a' köpönyegbe burkolt lovag a' jobb sarok felől, 's egy sápadt, szenvedély dúlta arczot tára ki, mintegy ráfeledkezve, az oda pillantó leány' szemeinek; de épen ezen pillanatban visszafordult, 's a' templom' oldalától födötve, nem láttatott többé. A' gondos anya

aggódva szorítá magához megrezzent leányát; de a' hely 's időpont sokkal ünnepélyesb vala, hogysen kérdést tegyen hozzá. Utánok jött ősz fürteiben, komorabban mint ez alkalomhoz illett, az aggastyán Darvas, mellette az ifju vő, a' deli Csatár, alig merve segéd kezét ajánlani a' remegő, de parancsoló tekintetű őznek. A' templomon kívül körülömlé őket a' kisded nász kíséret, többnyire rokonság, a' vidék' mind két nemű ifjaiból 's tisztesebb személyeiből szerkeződve. A' nász általában igen egyszerű 's a' magyar divat' ellenére pompátlan vala, nem kevéssé díszesítve mindazáltal az ifju pár' összehangzó szépsége 's az azt környékező arcok' virító vagy tisztos tekintete által. Az öltözetek inkább csinosak és daliásak, mint pompázók valának, egyiránt távol a' porba sujtott szegénységtől 's felerőltetett pazarlástól. A' nép tiszteletes távolságban kíséré az úri nászt, 's miután az, részint lovakon, részint hintókon eltávozott, eloszlának kiki házaikhoz, éldelni a' hetedik nap' nyugalma't 's örömeit. Csak a' két koldús marada még a' templom előtt, a' napi történet fölött értekezve. „Szép-e a' vőlegény?“ kérdé szinte félelmesen a' vak Sajó. „Hm! öcsém — felelt az öreg Dara — csak ollyannak kell a' vőlegénynek lenni. A' mellett vitéz is, 's mondják olly jó, mint a' falat kenyér. No hiszen az isten

most meg is áldotta. 'A' vak Sajónak e' közben sohajtása hallék; de az öreg azon föl nem akadva folytatá beszédét: „Még is az a' pogány öreg Darvas inkább akarta volna leányát a' gazdag Orlayhoz adni. ' „Az isten ne adja! “ szóla közbe buzgó áhítattal Sajó. „Dejszen nem is adhatja már; mert Orlay ő keme a' vízbe fúlt; már neki régen megesett a' hideg lakodalom. Az öreg azonban nem roszúl számolt; mert lásd, Sajó öcsém — folytatá kényesen a' vén Dara — akkor ez a' falu, öt más helységgel, egy kézre jött volna. De máskép tetszék az úrnak. Orlay elveszett, 's az öreg kénytelen volt leányát annak adni, kinek nem akarta. No de már ez megvan. Annyi bizonyos, hogy az isten' angyalai egy szikrával sem szebbek Zele kisasszonynál, ha repülni tudna! “ fejezé be kászolódás közben, szinte víg lelkesedéssel, Dara 's vasalt botjával lassanként elkoczogott. „Ah, én nem látom őt! — sohajta szomorún, magán maradvá, a' világtalan Sajó, — én nem látom az eget, nem látom a' földet, nem látom Zelemért. Szép Zelemér! Ah nekem mindig éjfél van, nem esteledem, soha sem virradok, 's gondolatim álmhoz hasonlók, fejemben születnek, fejemben halnak el, 's nincs a' ki megmagyarázza őket. Mindenható! ha én egyszer, csak egyszer meglátnám őt; azután záródnék el szememnek a' világ. Mi nekem az ég,

mi nekem a' föld, ha őt megláthatám! Szegény Sajó!....“ Az egyházfi' rideg kopogása elveré a' vak fiú' álmait. Fölkele, összerázá süvegében néhány filléreit, melyekre könnyei hullottak, 's ügyes tapogatással épen haza felé indult, midőn egy kis, mintegy nyolcz éves, leány lelkendezve jött elébe 's vezetni kezdé; de Sajó észrevé az ellenkező irányt. „Hová vezetsz, Boris?“ kérdé a' kis leánytól. „Darvasékhoz — lön a' felelet, — Zele kisasszony azt mondta, hogy ma ott ehetünk. Oh, Peti bácsi, ma szép ám még Zele kisasszony, valaki gyöngyöt szórt el a' haja között, úgy csillámlik, hogy még....!“ csevegett a' kis leány 's öröm 's kíváncsiság lelkesítette lépésekkel gyorsan elvezeté bátyját a' lakodalmas házhoz.

III.

Legszebb virágát vágyaimnak

Letörte más.

Vágyaim most téged szomjuhoznak

Megtorolás!

Egy tágas terembe, mellynek öbleit egy falba tűzött szövétnek világítá, két férfi lépe be, mind termeteikre, mind segyvereikre igen különbözök, mert a' mint szálás vala egyik, kinek halvány arcúlatját nem rég hegedett hosszú seb bélyegezé, olly zömök 's piros pozsgás volt a'

másik, 's övébe rejtett gyilkaival, széles sárga hüvelyű kardjával, vállán függő tegzével, íjával, 's a' mellére akasztott buzogánynyal 's kürttel mintegy bepánczélozva, igen hasonlított a' süldisznóhoz, mellynek minden oldalán ártó fegyverei vannak; míg amaz mind mozdulataiban, mind öltözetében lovagiabb, egy könnyű kopjaszált horda jobbjaiban, nagy egyenes kard lógván balja felől. Azonban volt, mi a' két, látszólag olly igen különböző alakot egymáshoz hasonlítóvá tévé, tudniillik arczaiknak azon kifejezése, mellyen vadság és rossz akarat ült. „Átkozott setét lak ez a' tied — szolt a' lovag, midőn belépének — pokolnak kellene tartanom, ha nem tudnám, hogy haramia-fészek.“ „Igen megbecsülsz, uram — felele a' zömök öntetszéssel — magam is azt tartom, hogy a' pokolnak igen nagy előmenetelt kellene tennie, ha ezen szerény kis üreggel mérkezni kívánna; mert míg a' balságó, a' sátán, csak gondolatokat öl, mi, dicsekedés nélkül legyen mondva, életeket irtunk. Noha — folytatá beszédesen — Mátyás ő felsége, a' mi vitéz urunk....“ „Fúljon meg az a' te vitéz urad — kiálta méreggel a' lovag — miatta kellett avval a' félparaszt Csatárral titkos viadalra kelnem, különben örökös közbenjárásai miatt a' leányhoz nem juthattam volna. Oh hogy a' sátán őt ki ragadta körmeim közül, hogy én okosabb nem

voltam....!“ ,Vagy hogy engem nem ismerél előbb.“ Folytatá a' haramia. „Igen, Csigolya, téged kell vala ismernem, illy emberre lett volna szükségem, mint te vagy, ki két legellenkezőbb dolgot tud egyszersmind: tenni és hallgatni.“

,Igen! tenni mint a' villám, hallgatni mint a' föld. De, uram, itt már bizton vagyunk. A' mi haladt, el nem marad: kit kell megfosztani...?

„Nyomorú tolvaj!“ monda megvetőleg a' lovag.

,Megállj, uram, még nem mondtam végig, megfosztani jószágaitól, életétől, 's a' mi legköltésesebb és nyaktörőbb, de nem szinte kivihetetlen, becsületétől? No 's meglegszel velem?‘

„Fejedelem vagy! — monda az ingerlékeny lovag — de most az egyszer meg kell toldanom lajstromodat: neked egy leányt kell elrabolnod 's egy ifjat megölnöd.“

,Megölöm és elrabolom!‘ kiálta lelkesedéssel a' hold' vitéze.

„Es hallgatni fogsz.“

, És hallgatni fogok.‘

„Így. Az alku áll. És még is, Csigolya — szóla szünet után a' lovag — jobban tevél, ha, mikor vég eszmélettel sajkádhoz ütődtem, a' helyett hogy fölemelél, lebuktattál, a' helyett hogy ápolál, megfojtottál volna!“

„Már megengedj, uram, azt igen ostobául cselekedtem volna. Aztán feleded, hogy azon a' kurta övezeten kívül, mellyet alig lehet gatyának mondani, semmi sem volt rajtad. Ruháidat is valami gaz ember szedte fel a' parton, csak egy rossz ezüst csat vagy boglár sem jutott kezemhez.“

A' lovag nyugtalanul egy törzsök-székre veté magát, 's az asztalra könyökölt.

„S ne vedd hizelgésnek, én egy kissé számot tartottam rád. Templomban voltatok 's én — no én is ott voltam az oltár mellett, 's három emberre vigyáztam különösen. Az egyik, az csak egy gyenge asszonyi állat volt, de szép, mondhatom hogy szép. Szeme mint a' bogár, szemöldöke mint a' nadály, termete mint az őzfié. 'S a' hajadon ájtatosan imádkozott: tekintete földre 's koronként az oltárra szegezve. Csak egyszer pillanta fel 's akkor szemei egypár férfi szemmel találkoznak.“ „Hah átkozott!“ dühöngve magában a' lovag. „A' szemek, uram, nem tiéid voltak; mert te akkor elsötétedél, 's szemeid, hol eddig kém gyanú borongott, olly haragos szikrát vetettek, hogy.... de mit beszéljek többet! Arczodon akkor egy egész égiháború volt: setét felhői 's villámai lobbant haragodnak. Mikor így láttalak, gondolám: ez embernek valaha szüksége lehet rád!“

„A' fattyú! — kiálta hirtelen felszökkenve a' lovag — az az utált kölyök, talán épen most öleli őt, most játszik setét fürteivel. Azon ajak, azon szem, tagjainak hósín bársonya.... hah átkozott! — mind azon báj, melyet én csak távolról imádtam, mellyből kétségbeesésem mérget szítt magának, neki mézet terem. Igen, ő ingyen bírja mind azt, miért én egy világot elpazarlani, minden ereimnek vérért kiontani, 's egy öröklétet végig kárhozni nem sokaltam volna. Ő illeti ajkait! egy illetés nekem mennyországom volna; ő fogja fel azon pillanatot, mellynek gyönyörétől megreszket a' lélek; ő azon a' kebelén édeleg.... Nem, nem, ezt nem gondolom tovább. — Mennyi idő van most?”

„Biz, uram, már közelebb vagyunk a' hajnalhoz mint az éjfélelhez.”

„Mindennek vége van! Oh ördög és halál! Haramia!”

„Uram!”

„Te nem tudod mi a' szerelem. Én, én tudom azt. De a' ki szeret, az nem lehet szerencsés. Én felnőni láttam őt, én, mint a' kertész, ki csemetét ültete, gyermekkorá óta számot tarték arcza' rózsáira, 's azok' legszebbike már le van szakasztva. Igen! az nekem örökre elhervadt; azt egy mindenhatóság vissza nem teremti. Mindenhatóság, én megtagadlak téged!”

„Bolond beszéd!” monda magában az unatkozó haramia.

„Oh nekem rég meg kell vala halnom, meg akkor, midőn legelső szerelemmel más szemébe nézett; most nem gyötörnének a’ pokolnak kínai, nem ért volna ezen mardosó gyalázat. Oh csak egy nappal érkezzem még előbb, vagy a’ világ válnék sírhalommá, legalább ez a’ hegy szakadna le reám!”

„Uram! — szóla most a’ haramia, ki magát szorosán a’ dologhoz szereté tartani, ’s igen bámult úri vendégének ezen egészen új gyengeségein. — ’S minden éjjelre illy fogcsikorító mulatságot akarsz-e magadnak szerzeni?”

„Villám és halál!” kiálta lázadtan a’ lovag.

„Így, uram, már ezt szeretem hallani — folytatá Csigolya. — Fordítsd meg a’ sort. Ma te töltöd kínban az éjszakát; de elronthatod vetélytársadnak ez egyért minden éjszakáit. Aztán, uram, ez az első éjszaka, mi van abban kíváncsatos, ha az ember igazán fölveszi? Te úgy birandod őt, mint egy fiatal özvegyet, ki talán majd nem is lesz olly vonakodó irántad, mint hajadonul volna. Mert hejh! uram, leány és asszony két igen különböző dolog. Azonban az idő is elhaladt, akarnám tudni, áll-e előbbi határozatod vagy nem?”

E' végső igen világos szavak hidegebb eszméletre hozták a' lovagot, 's noha még folyvást lázadtan vert ere, nyugodtabbnak erőlködék látszani, 's bizodalmasan megfogván a' haramia' kezét, így szóla hozzá: „Csigolya, én neked már is sokkal tartozom; te mentéd meg életemet; de ha ezen merényünk sikerül, vissza térek ismét ősi birtokomba, 's tiszszerezen rovom le adósságomat. Igen, Csigolya, Csatárnak halni.....“

„S szép nejének tiédnek kell lenni!“ zárábe diadal' hangján a' haramia. De most kívülassú zaj hallaték, mintha valaki közelgene. A' haramia hirtelen meggondolással lefordítá a' szövétneket, 's miután azt gondosan eltapodta volna, már besuhant az idegen vendég is. 'S most hárman állottak a' borzasztó setétben, felfogott lélekzettel 's mozdulatlanúl, nem látva 's nem láttatva, gyanú és félelem' tárgyai egymásnak; csak a' haramia' lelkében villant meg egy gondolat, 's az gyilkolás volt. Minden idege megfeszülve, a' tör jobbjaiban magasan emelve, hogy a' belépettnék első mozdulatát meggyilkolja.

„Ki van itt?“ zenge most egy félénk gyermeki hang.

,Szent Jeromos! — zúgá magában a' haramia 's ijedve bocsátá le a' tört kezéből. „Hát te, rossz kölyök — szóla tovább a' gyermekhez — nem tudsz jelt adni ha jössz? mit keressz te most

itt?’ „Oh, apám, hiszen keed van itt — mondá a’ gyermek. — Hát, édes apám, én csak azért nem adtam jelt, mert elfeledtem. Aztán az emberek ide küldtek a’ farkasvölgyből, hogy már világosodik.“

‘Fuss előre, kis fiam — mondá szokatlan szelidséggel Csigolya — mondd, hogy mindjárt megyünk, ’s az ajtót, ha kimégy, félig nyitva hagyd. Nem láttál künn senkit?’

„Deb’zon!“

, Hát kit láttál?’

„Szár az ágon tar varjút. Aztán, apa, anyám azt izeni, hogy pénze elfogyott.“

,Takarodj’!‘ kiálta rá Csigolya félboszúsan. A’ kis fiú, ki hihetõleg ismeré az efféle követelések’ munkálatait, már ekkor az ajtónál volt, készülõben, hogy a’ bokrok között a’ szabadba menjen; de apja megjobbítá magát ’s így szóla: ,Várjatok rám estére a’ Sólyomkõ alatt.’ ’S a’ fiú most hirtelen eltűnt. Csigolya három ajtót zára be maga után ’s új frigyesével elhagyá ezen örök éjű tanyát, méltó tanúját egy új gonoszság setét terveinek.

IV.

Én láttam õt, az iszonyút!

Olvastam arczán a’ boszút.

„Egyetlenem! — monda Csatár, midõn ifjn hölgyével az úti szekerektõl távol egy rövidebb

's igen kellemes hegyi ösvény' fő fokán megállapodott — szép Zelemérem! milly öröm az nekem, melly üdv, hogy enyémnek mondhatlak, enyémnek isten 's ember előtt, enyémnek a' szív előtt, melly maga fölött semmi idegen hatalmat nem ismer. Ah Zelemér! atyádnak előbbi szigorú tilalma 's nagyra vágyó házasságtervei alig engedék közelítésemet, 's most egyszerre látlak, hallom édes szózatodat, ízlem ajkadat, ölellek, bírlak. Szent isten! mit adandok vala azon jósnak, ki ezt nekem a' csüggedés' napjaiban megjósolta volna. Még most is úgy tekintelek, mint egy kedves regét, mellyet örömetst hallunk, de hinni nem lehet; mint egy kellemes álmod, mellyben tartani kell a' felébredéstől. És még is tagadhatatlan, hogy te karjaim között vagy, 's hogy te vagy, szépséged a' tanú. Szép Zelemér! Jól adá az ég, hogy többé semmi akadályt nem tettek előnkbe. Azt nem tudom mint és mennyire szeretlek, de azt tudom, hogy ha téged el kell vala vesztenem, fellázzadtam, megőrültem, a' világot felgyújtottam volna. De nem, nem gyötrellek többé ilyen gondolattal. Ki mondhatja most, hogy te nem vagy enyém? Ezen szem' úszó két ege, ez ajk' mosolygása, homlokod' derűje, mind ezek azt vallják, hogy te enyém, hogy te boldog vagy!“

Mindezekre, valamint a' beszéd' némelly más részeire is a' boldog ifju nőtől egy néma szíves ölelés volt a' válasz, melyet most Csatár érzelmeinek azon foka szerint viszonzott, mire azok beszéde' tartalmai szerint emelkedének.

„És még is, Csatár — monda a' hosszú ölelésből kifejtekezett nő — félelmem nem akar szűnni. Az, kitől a' templomból kijövet visszadöbbszemem, Orlay volt.“

„Orlay! — monda mintegy elmerülve Csatár — Álmodol Zelemér.“

„Ah Csatár! — monda félelmesen a' nő — adná isten, hogy álmodtam volna, úgy nem lebegné az a' rettenetes kép szüntelen előtttem, nem kísértene nappal örömeim körül, nem riasztaná el álmaimat. Gyermekkorom óta ismerem őt; gyakorta játszott velem, 's atyám' ohajtásaként, mint tulajdonát nézett. Parancsolhattam 's megteve mindent; de soha sem tűré, hogy mással enyelegjek. Utánam járt, mint az árnyék, sötét gyanúval, 's elfanyarítá gyermekéveimet. Mikor ifjuvá lőn, egy rettenetes esküt monda, ha nem lennék övé. Irgalmas ég! ha az ember él, úgy én nem lehetek nyugodt: csak látása is fölemésztene boldogságomat.“

„Gyermek vagy — monda félig feddőleg Csatár — nem vagyok-e melletted 's juthat-e még időd rá csak gondolni is? Légy nyugodt, édes

Zelikém, ha minden baj a' világon olly távol maradna tőlünk, millyen bizonyos hogy Orlay nem él, úgy tiszta 's háborítatlan lenne boldogságunk. Kivánatodra im elhagyjuk a' helyet; távol leendesz félelmed' tárgyától, ha az a' túlvilágról kísértetni vissza járna is. Mondhatom neked olly bizonyosan, mint karjaimban vagy, hogy....“

,Hah, Orlay!‘ sikolta fel rémülten a' nő, 's a' bámuló Csatár' lábainál összerogyott. A' tárgy, melly ezen rémülést okozá, egy halvány ábrázat volt, két haragos szemtől világítva, melly a' szeretőkkel általellenl lombok közül egy pillanatra kitekintett. Az arcot nem sokára a' test is követé: Orlay volt. Mielőtt Csatár elájult kedvesét fölemelhette volna, már előtte állott holtnak vélt ellensége, Csatár' végszavait gúnynyal utánozva: „Mondhatom neked — így szólt — olly bizonyosan, mint azon asszony lábaidnál hever, hogy Orlay él! Ragadjátok el ez asszonyt 's e' kölyket vagdaljátok össze!“ parancsolá most Orlay, 's Csigolya elérőhant czimboráival; de Csatár már ekkor felkészülve állott, 's legelső csapása földre terített egy haramiát, ki feléje vágott. Nem sokára közös verekedés lön, mellyben Csatár a' sokaság ellen egy faderékhoz vala kénytelen hátat vetni, 's onnan elég szerencsésen védte volna magát, midőn elájult kedvesét felkapá Orlay 's vele a' fák között eltűnt. Csatár

most mindenről megfelelkezve, dühösen megrohaná az útját álló haramiákat, 's rendkívüli ereje 's ügyessége által tágasabb helyen tán útát tört volna; de itt minden felől körülvéve, 's indulatja által vigyázatlanná téve, csakhamar elakadt, több felől megsebeztetvén, 's Csigolya' buzogányának egy súlyos ütése által eltántorítatván. A' harcznak vége lön. Csigolya még egy biztosító tördőfést készüle tenni Csatáron, midőn mindnyájok' rémültére közel egy vadászkürt' riadása hallék. „Megálljatok! ki mer itt csatázni Mátyás' híre nélkül?“ kiálta harsányan egy uralkodói hang. 'S a' haramiák rémülve sűgák egymásnak: „Mátyás király!“ 's csak hamar eltűntek az erdő' sűrűjében, magokkal víve az el ejtett társat is. 'S Mátyás király, mert csakugyan ő volt, egy könnyű sugár termet, vadász kopjával kezében, kürttel oldalán, kijött az ösvényre, 's a' mint körültekinteni kis időre megállt, mind testtartásának daliássága, mind kivált arcának komolyan parancsoló fennsége jelenték, hogy akár mint levente, akár mint király, a' bajokkal szembeszállni kész. Így álla egy ideig, midőn Csatárt szédülten egy fának dőlve látá. Igen csodálkozott, hogy illy nagy zaj után csak egy embert talál, azért is meg hagyá utána érkezett embereinek, hogy az erdőben szerte nyomozzanak. Az alatt föleszmélt Csatár,

ifjui ereje kiállván a' szédítő csapást, 's midőn első eszmélettel „Zelemért“ sohajta, a' királyt látá maga előtt. „Hogyan, Csatár? te itt? 's mint szavadból sejtem, szeretőd vagy hölgyed elraboltatott?“ Zavart tekintettel 's még mindig kábultan néze fel erre Csatár, 's kebléből mély sohajtás szakadt. De a' király, valamint sokat kívánt katonáitól, úgy hű bajtárs is volt. Történetiróink megjegyzik róla, hogy minden vitézét nevén szólíthatá. Csatárt azonban nem csak így ismeré. Csatár Orlayval együtt udvaros volt nála, 's egyike azon ifjaknak, kiket mind teremeiben, mind a' vívó pályán 's csatatéren szerete maga körül látni; mert a' milly bátor 's vitéz vala itt, olly deli 's nemes magaviseletű a' társas körökben. Az udvar' ifjainak figyelme leginkább rá 's Orlayra volt, azon különbséggel, hogy őt szerették, Orlaytól félték. De a' királyhoz térve, ő kedvelt bajnokának illy balesetén igen felindult, 's alig tartóztatá magát, hogy a' rablók' nyomozására 's megbüntetésére el ne távozzék. Azonban Csatár' állapotja szinte segélyt kívánt. A' király felsegíté őt, 's miután kipihenni hagyta, 's látá hogy ereje 's eszmélete lassanként visszatér, kérdé, mi baj érte 's kik voltak bántói? „Felséges uram! — szóla esdekelve Csatár — ha valaha híven szolgáltalak, siess a' rablók után, Orlay elrablá hölgyemet.“

„Orlay? — szólt csodálkozva Mátyás — meg vagy zavarodva, Csatár; hisz Orlay nem él. Eszmélj csak fel. Senki sem tudhatja olly bizonyosan, hogy Orlay meghalt, mint épen te, Csatár.“

„Nyelné el őt az örök kárhozat olly bizonyosan, mint az, hogy él.“

„Ohó! hiszen te már tűzbe is jössz; no ez jó jel's remény a' gyógyuláshoz. Ne hidd azonban, hogy mi tudatlanok vagyunk. Nem alkuvál-e te halálos bajra Orlayval, tíz bajtárs' jelenlétében? Nem vittatok-e a' tavasz' derekán, alkony tájban, Orlayval egy kis pusztaszigeten, ketten minden tanú nélkül? Nem esett-e végcsapásodtól holtan a' habok közé Orlay?“

„Igen, uram — monda mind inkább erősödve Csatár — ezen kar döntötte őt a' habok közé; de a' milly bizonyos, hogy halottnak hittem, olly tagadhatatlan hogy él 's elrablá hölgyemet. 'S oh boldogtalan, míg én tettemet hirdetem....“

„Addig embereim nyomozzák rablóidat. Férfiasan, Csatár! ha bajok nem volnának a' világon, mire akkor férfi, mire a' bátorság? nyugodjál meg szavamon. Ha Mátyás király' hatalma elég, hogy rajtad segítsen, nincs okod búsulni. A' titkos viadalt, mivel becsülettel álltad, nem akarom tudni, ha ellenséged meghalt volna is; de ha él 's rabolt, számot kérünk tőle.“

Ekkor belépe egy a' király' emberei közül,
„Felséges uram — mondá, egy holt testet talál-
tunk fej nélkül. A' többi rablóknak nyomára
sem akadhatánk, mintha csak a' föld nyelte vol-
na őket el.“

,Jöjtek utánam — monda a' király — az Or-
layak' várát fogjuk szemre venni.“

V.

Segítség! ah ez ő vala,

Üdvömnék angyala.

Az nap, hogy Csatár' szekerei megindultak,
korán reggel kivezetteté magát Sajó egy szoros
út mellé, hol az új párnak okvetetlen át kelle
mennie; meghagyá azonban, hogy délután érte
jöjenek. Itt ült ő, előtte a' mély úton túl ma-
gas meredek part, háta mögött sűrű erdőség,
mellynek lombjaitól beárnyékoztaték. Az erdő-
nek rejteményes moraja, lombsuhogás 's madár-
hangból elegyítve, még inkább elmeríték anda-
lodott lelkét, elméletei lévén a' leghívebb bará-
tok, kik őt soha sem hagyák társaságtalanúl. De
ezen barátok nem voltak vigasztalók, szomorú 's
kietlen dolgokra levén emlékeztetői, mindazáltal
kedvesek neki; mert nem hagyák el setét nap-
jaiban.

„Én boldogtalan — így sohajta fel hosszas
merengése után — még csak el sem bucsúzhat-

tam tőle, meg sem köszönhetém neki, hogy gyermekkorom óta őrangyalom volt. Midőn más kicsúfolt, ő vigasztalást monda, midőn más elhagya, ő felkeresett; midőn kivetének, mint a' kőrebet, ő felvétete, és házában ápolt. — Bár ne tette volna, mondá egy kis szünetre, magát mintegy megczáfolva, most talán nem élnék, nem túrném ezt a' mondhatatlan kint. Szegény Sajó! ki tehet róla, hogy te vak, ügyefogyott és pór születés vagy? ki tesz téged olly nemessé, vitézzé, delivé, mint Csatár? Oh a' kit Zelemér szeret, annak dicsőnek kell lenni! — 'S még is, ohajtanám, hogy e' szem megnyílnék 's felgyújtaná nekem tüzével a' setét levegőt, hogy képét a' fénytől dicsőülve látnám, úgy járulnék hozzá, mint isten' oltárához, honnan üdvözülés' reménye mosolyog. Oh mit nem adnék egy ilyen álomért! odadnám azon szemet, melly most nincs, melly mindenem volna, mellynek vakablakában most éjféli 's levertség tanyáznak. — Örök isten! én őt nem látom ezentúl! Látom? boldogtalan! 'S még is, midőn ajka felém olly szelíden zeng, midőn kis kezeit ajkaim illették, midőn könnyü lépteit hallám elsuhanni, úgy tetszék, mint-ha láttam volna, lelkeim bizonyosan látá, szépek, dicsőnek, imádandónak! Ah Zelemér!.... De most legalább elbucsúzom tőle, még egyszer hallom édes csengő szavát, annak utóhangja

fennmarad lelkemben, lelkem azon hangba költözik át.“

’S most valóban emberi hang szegé meg a’ csendet, de nem olly csengő, nem olly szelid tartalmú, millyet Sajó vára, hanem durva férfias ’s gyanúsán elnyomott, millyenen a’ rossz lelkiösméret szól. „Siessetek haza, a’ király’ köpői nyomunkban!“ Ezen kevés szó elég vala Sajót értesíteni, hogy nem jó helyen van. Hirtelen felszedé csekély batuját ’s vele még jókor vissza a’ bokrok közé vonúlt. Azonban nem tudván mennyire van a’ haramiák’ szemei előtt fedve ’s nem jönnek-e egyenest rejteke felé, igen kezdé helyezete’ veszélyességét érzni. „Itt várjatok be — mondá ugyan azon hang — ha egy vagy kettő jön a’ király’ embereiből, üssétek le; ha többen, ugorjatok szét ’s úgy térjete haza.“ ’S most Sajó több férfinak dobogását hallá, mint a’ horhosból a’ gyalog útra egy résen felkapaszkodának. Sajó most elveszté minden bátorságát; szellemi gyengéd ohajtásai elenyésztek a’ komoly baj előtt; egyedül szabadulásáról gondolkodott. Majd négy kézláb, majd tapogatva, de igen bajosan és lassan haladott befelé a’ bokrok és fák között, a’ mint csak lehetett olly kevés zörejjel. Több ízben megállapodott ’s körül hallgatózék; de az ijesztő hangok nem akartak elmaradni fülétől; sőt mintha üldöznék, a’ lábdobogás ’s ha-

raszt' suhogása mindig feléje látszottak tartani. Hiába vonúlt belebb meg belebb az erdőbe, a' vegyes zaj mind inkább közelge feléje, 's ő most vég erőködéssel keresztül ronta egy sűrű bokron 's ott vesztegelt, bevárni jó 's bal szerencsáját. Kétsége még mindig fennmaradott, valljon, míg egy felől bokortól födetik, nem lesz-e más oldalról egészen kitárva, 's azért térdre bocsátkozék, kezeit összetéve mint az imádkozó, noha félelmében imádkozni nem bírt.

„Nyissátok meg az ajtót a' patak felől, amaz most messze 's igen szem előtt van, — szóla ugyan azon férfi-hang, melly már két ízben megszólalt — 's várjatok reánk.“ A' zaj lasanként kisebbedett, 's a' vak Sajó mindinkább kezdé remélni, hogy felfödetlen marad; de most egy segítségért kiáltó asszonyi hang hasítá a' levegőt, és Sajó, ki épen felállani készült, elzúzottan rogya vissza térdeire; szemei villámkarikát vetének, de csak hogy örök éjjelök annál setétebb 's rémületesb legyen. Majd eszeveszetten rohana a' sikoltó hang után, nem gondolva élettel, nem semmi akadályllyal; de a' kiáltás elhangzék 's csak hamar kalauz nélkül maradt. Ott álla most egyedül, tüskétől megszaggatva, úttévesztve, világtalan, minden remény nélkül, hogy visszatérhessen, kitéve a' vadon erdő' ártalmainak, 's mi az élet' legkinzóbb szörnyetege, az éhenhalásnak. 'S ő

mind ezt nem érzé, nem gondolá, nem ismeré ;
mert a' sikoltó asszonyi hang Zelemér' hangja
volt.

VI.

Haramja fészek, szörnyü lak,
Benn búsan ül egy nő alak.

Sohajts, avagy kiálts,
Nincsen remény,
Egy bércz fejed fölött,
És öröd — én!

Azon setét teremben, hol nem rég két fér-
fiú' gyilkos terveinek valánk tanúi, most igen
nagy elevenség mutatkozott. Középen Csigolya
állt egy csapat emberrel, kiknek nyugtalansága
elárulá, hogy valamire várnak; azonközben több
fáklya gyújtatott meg, 's köröskörül a' falból ki-
álló tartókba tétetett. Most látszék csak tisztán
a' teremnek mind nagysága, mind különössége:
akkora volt, hogy kétszáz embert bőven befog-
adhatott; falai terméskő, de mellyen az anya-
természeten kívül emberkéz is munkált, magas-
sága mint egy templomé; 's a' mi ismeretlennek
borzasztóvá tevé, rajta egy ablak sem volt. Föl-
felé ment egy kürtőféle nyílás; de annak gyen-
ge derűje a' szövétnek-fény miatt most nem va-
la látható. 'S ha az egyetlen ajtó, hol a' bejá-
rás volt, betétetett, hasonlónak lehet mondani

egy lezárt koporsóhoz. Különösségeihez járult, hogy bal oldalán patak csaponga szilaj árjaival, mellynek mormolása a' gyakran sok ideig pusztá terem' csendét egyedül szakasztá.

Most ajtó nyílék 's egy véres fej gördült be a' haramiák' lábaihoz, kik első pillanatban megdöbbenve 's visszaborzadva, majd szilaj hahotával fogadák a' lábatlan vendéget, mert benne elesett bajtársok' fejére ismertek. A' fej után belépett annak levágója is, egy nyúlánk délczeg legény, kit Csigolya különös figyelemmel fogadott. „Derék fi vagy, Fitos, hogy fejét elhoztad, így legalább reánk nem akadnak. Mihelyt az erdő tiszta lesz — szóla tovább társaihoz — odább kell állanunk; a' veszprémi vásár nyakunkon. Most jertek utánam.“ Evvel felszúrá kardja' hegyére a' véres fejet 's a' bejárással általellenben egy alacson ajtóhoz mene. Utána mindnyájan az üreg' belsőbb osztályaiba vonultak, de vad zajgásaik gyenge moraj gyanánt még néha hallhatók valának.

A' nagy terem' jobb oldalán egy négyszegű benyílás volt, ott ült alacson kereveten Zelemér, feloldott szemeit a' hely 's jelenetek' iszonyai ellen még most is kezeivel fedve. „Szent isten! hová jutottam!“ voltak első szavai csüggedségében. „Szeretőd' karjai közé — monda tompa me-rengéssel Orlay, ki most az egyik szeglet' árnyé-

kából, hol eddig őt Zelemer nem látá, előlépett; — szeretőd' karjai közé jutottál, szép Zelemér! bocsássa meg neki az irgalom' istene, hogy téged eszénél, az életnél, becsületénél is jobban szeretett.'

„Haramia! 's ezt a' te nyelveden szerelemnek híják? Oh, Orlay, ha én téged soha nem láttalak volna, más világon félkárhozatot kiállanék értte. Ne közelíts hozzám, Orlay, te kísértete minden öröimnek, ne közelíts hozzám; mert az élő istenre esküszöm — Orlay hátrább vonúlt — hogy holt testemet leled. 'S tudod-e mióta hordom e' tört velem? láttam ördögi képedet a' templom előtt, 's tudtam, oh én nyomorú! hogy lelkem után jársz. De jól van. Eddig boldog voltam, eddig nem láttad erőmet, most, most látni fogod.“

,Hagyd el — monda most szomorún inkább mint haraggal Orlay — hallgass rám Zelemér! — Ah ha te ez egy bűnömet meg tudnád bocsátani.'

„Soha!“ monda indulattal a' szerencsétlen nő. ,Soha! — ismételé megrázó fanyarsággal Orlay. — Ah Zelemér! a' rövid élet' pillanatai néha hosszabbak minden öröklétnél, ha azon élet fölött egy egész nagy bérchez fekszik sírhalomúl, 's a' szűk ajtónál, melly kifelé viszen, a' megvevett szerelem 's féltékenység áll őrt. 'S egy illy keservesen hosszú pillanatban sok megy át a'

lelken: kín, fájdalom, kétségbeesés, a' gondolatok' ezer meg ezer rajaival, mellyek közül egy sem hoz virágot, egy sem a' vígasztalás' mézét, míg végre a' pusztá' lelket elfoglalja egy nagy gondolat, a' minden gondolatok' legerősebbike, az ellenállás' lehetlenségének meggondolása. Mondám, itt reánk egy bér cz nehezedik, az ajtót én őrzöm; sohajts vagy kiálts, senki sem hallja meg, még az isten sem: engem sem hallgata meg vérző kínaimban. Két dolgot hagyok, miről gondolkodjál. Vagy titkon léssz hölgyem itt, világtól elszakadva, akaratod ellen, vagy megegyezel összekeelésünkben, 's akkor asszonya vagy birtokomnak, életemnek, akaratomnak; mert tudd meg, mátol fogva Csatár' özvegye vagy.' 'E' vég szavak villámként rázák meg a' nő' idegeit: felijedt, meg visszarogyott ülésére; de Orlay többé nem ügyele reá; tovább ment 's kétszer tapsola, mire a' barlang' tulsó feléből egy agg banya biczegett elé. 'Sára! — mond Orlay — maradj a' nagyságos asszonynál, 's ha valamit parancsol, légy szolgálatjára. Nem sokára meglátjuk egymást.' Ezen szavakkal hirtelen kiment a' teremből, a' boldogtalan nőt leggyörőbb elméleteinek 's azon gondolatnak hagyva martaléknál, hogy Csatár nincs többé.

VII.

Itt nyugszanak mind egy hián,
'S az ime jó, 's olly halovány:
Nem tudni él-e, vagy halott?
Ki látta, vissza borzadt.

Két deli hős, 's jó távol utánok a' kísérő csapat, egy várhoz közelítének, mellynek falain, köröskörül nagy fekete zászlók lobogának. Mit a' vár kívül mutatott, benn még inkább szembe-tűnő volt. A' vár' népe mind egyig feketében, czímerék és paizsok bevonva, 's minden a' mi szomorúság' jelét viselheté, a' legmélyebb gyászban; mert az egyetlen örökös, virágzó korban, véletlenül kihalt. A' gyásznak megfelelt azon komoly csend is, melly gyéren lakott teremeiben uralkodék. E' vár az Orlayaké volt. Midőn a' két idegen a' felsőbb palotába vezetteték, egy tisztes öreg, az Orlayak' régi várnagya fogadá őket, kinek fejr hajfürtei 's csüggedt tekintete sokkal mélyebb gyászra mutatának, mint az, melly ruháin látszott. „Hol van uratok?“ kérdé parancsoló hangon az egyik jövevény, 's az öreg várnagy Mátyás királyra ismere benne. „Urunk, felséges király! — monda az öreg elcsodálkozva — adná az ég, hogy itt volna 's felségedet üdvözölhetné; de ő nincs az élők között többé.“

„Valóságot akarok, öreg, nem csak tőled — monda szelidítve a' király — miről bizonyos va-

gyok, hanem embereitől is. Mi tudatik uratok' hol létéről?"

,Uram! — monda egy kissé neheztelve az öreg — nem tudom, mivel érdemelték az Orlay-ak, hogy a' vég ivadék' elhunytakor fölötté illy kiméretlen vizsgálat tartassék. Látja felséged, hogy mindnyájan gyászt viselünk, 's ez nálunk csak halottért lehet. Urunk hihetőleg a' vízbe halt; mert ruhái a' parton találtattak. 'S ez sokkal szomorúbb dolog, hogysem magyarázatot tűrjön.'

„Nyúgodjál meg, öreg, a' mit én keresek, igazság; de azt keresni akarom, ha szinte az Orlayház' sírboltjait kéne is feldúlnom. Igen! 's épen a' sírboltot akarom látni, öreg; mert a' sírboltban gyakran élők lappanganak; 's ki akarom hallgatni a' vár' lakóit is. Nyisd meg a' sírboltot 's rendeld őket oda.“

A' király ez által két czélt remélt elérni, úgymint a' ház' rejtekeit fölfedni, 's egy úttal a' vár' népét olly helyre vinni, mellynek komoly 's titkos borzalmú tekintete a' vallást sikeresbbé tegye. 'S a' sírbolt, egy tágas földalatti terem, megnyittaték. Kétfelül a' falnyilásokban porlának az Orlay-ház' elhunytai, versent korhadozó koporsóikban 's díszeikkel. Középen egy gyász emelet állt, felette koporsó, az elveszettnek fegyvereivel borítva, mellyek fölött fejtől két keresztbe tűzött kopja lengeté lobogóját.

„Nyissátok meg a' koporsót!“ monda a' király. 'S a' megnyitott koporsóban az elveszettnek ruhái voltak. Ezen közben begyűlt a' vári nép 's a' király kérdé: mindnyájan itt vannak-e? ,A' rőt vadász hibázik — monda egy a' cselédek közül — vadászni van.'

Most a' király kérdéseket teve a' várnagyhoz 's a' néphez Orlaynak elmaradásáról, 's vajjon nem hazug-e a' hír holta felől, 's nem lappang-e valahol Orlay akár itt, akár más birtokán; 's hogy a' ki ezen lappangást tudva is titkolja, az igen nagy bűnnek 's szigorú büntetésnek teszi részesévé magát. Mindezekre feleletlön, hogy halottnak tudják. „Esküdjétek ezen koporsóra, a' mit vallottatok.“ ,Esküszsük!“ Hangzott mindnyájok' ajkairól. 'S a' király már épen indulóban volt, midőn egy száraz rőt ember a' sírboltba érkezett. ,A' rőt vadász!“ zúgá a' nép. „Hol urad?“ kérdé a' király, midőn megérté, hogy ez az elmaradott.

„Jön!“

A' váratlan felelet a' várbelieket nagy rémületbe hozta; merevenen, némán, haloványan, hajborzadtan álltak, meglátni a' legszörnyebbet, mit emberi szem láthat, de soha még nem látott, — a' kísértetet. Ezen pillanatban egy magas alak állá el az ajtót, 's a' várbeliek előtt ismeretes hangon kiálta: „Ki meri háborgatni el-

húnyt őseimet? Ki az a' vakmerő — folytatá harraggal — ki itt a' holtak nyugalma't zavarja? "

,Orlay, jőj közénk! ' kiálta fel egy még merészebb hang. 'S Orlay dőbbenve ismeré meg azt. Jöve erőtetett délczegséggel 's bátran, de kísértetnek is elég haloványan. Azonban közeledtével a' vár' népe mind inkább magához tért, 's a' borzadás most nem csekélyebb bámulásnak engedé helyt, melly utóbb a' legvontabb figyelemmé vált, midőn a' király, nem várva Orlay' üdvözlétét, megfogá annak jobbját, 's a' koporsóra tevén monda: ,Orlay! e' nép 's mi mindnyájan azt hívők, hogy te halva vagy; eléggé gyász dolog, ha meghaltál volna olly véletlenül; de sokkal inkább az, hogy élsz, ha bűnnek terhe nyom. Eskügyél meg őseid' hamvaira 's ezen koporsóra, melly úgy vegye fel valaha nyugalomra testedet, amint igazan szólsz, eskügyél, hogy te Csatárnak hölgyét, az öreg Darvas' egyetlen leányát nem raboltad el.'

Halotti csend álla be 's mindnyájan Orlayra függesztett szemekkel várák hallani az esküt, melly egy előttök egészen új 's rendkívüli dolog felől vala leteendő. De Orlay a' várakozásnak meg nem felelt. Visszavoná jobbját a' koporsóról 's egy kissé elpirulva, tisztelettel ugyan, de elég makacsúl mondá: „Felséges uram! én az istenen kívül kettőt ismerek magam felett, a' ki-

rályt és a' törvényt. Királyom' személyét tisztelem, a' törvénynek engedelmeskedem. A' mire most felszólított felséged, ha a' törvény 's biráim' ítélete úgy parancsolja, megesküszöm; ha nem parancsolja, nem esküszöm. Különben pedig — folytatá csaknem elbizottsággal — szeretnék azon embernek szemébe nézni, ki engem, eddig feddetlent, illy bűnnel mint szemtanú vádol.“ „Az ember én vagyok, Orlay!“ szöla fel Csatár, ki most előjöve a' sírok megől, hol eddig kardjára támaszkodva tompa mélézásban állt. 'S Orlay a' holtnak véltet — mert Csigolya annak állítá — 's elkövetett bűne' legremítöbbs tanúját, örökös és halálos ellenét, maga előtt látva, egy oszlophoz visszatántorodott, 's minden a' ki e' pillanatban látta, megrendült állásán 's csüggedt tekintetén bűnvallást olvasott; de hajlékony 's edzett természete hamar gúnyvonással segíté fel arcza' levertségét, 's a' másik pillanatban már úgy állott az oszlophoz dölve, mint kinek lelkében igen jó alap van az egykedvűségre. De a' fájdalomiból felizgatott Csatár, nem elégele csupán megjelenni; férfias határozattal a' koporsóhoz lépe 's így szólt: „Te nem akarsz megesküdni, Orlay? megesküszöm én. Halld, Orlay! én téged a' legundokabb zshiványok' czimborájának, útonállónak, latornak tartalak, 's esküszöm az élő istenre, ezen koporsóra, melly a' mulandó-

ság' jelképe, melly arra int bennünket, hogy egykor isten' elé állunk, számadandók minden tetteinkért; esküszöm azon előtted ismeretlen c-rényre, mellynek becsület a' neve, hogy te hölgyemet, Darvas' egyetlen leányát, szemem láttára latorúl elragadtad. Úgy áldjon 's verjen meg isten' kegyelme 's haragja, mint igazat vagy hamisat szólok. Ha pedig mind ezekre sem hajlanál — szólt a' koporsótól kissé hátrább lépve, — 's tagadni mernéd miket állítottam, akkor hazug vagy előttem 's egész magyarország előtt, akkor czudarnak, szemtelennek mondalak, olly czudarnak, a' milly tetemes vagy! nem csak mondalak, de kiállok megbizonyítására akárhol, akár-mikor 's akármilly fegyverrel.' 'S ezzel Orlayhoz hajítá keztyűjét; de Orlay a' keztyűt nem vevé fel, hanem haraggal körültekinde 's kérdé: „Hol vagyunk mi itt? török 's tatárok közt, vagy magyarországon? Mikor tűrte még Orlay, hogy háza béke' idején megszállassék, nevét tulajdon ősei' sírboltjában meggyalázzák? — Felséges uram, csak jelenlétednek köszönje e' fiú, hogy meg nem zabolázom. Én vele nem vívok, nem víhatok, mert rablók, kiktől távol létemben megtámadtatám, tehetlenné sebzék jobb karomat; de tűrni nem akarom, hogy cselédeim előtt nevet gyalázza. Tagadom mind azt, mivel vádoltatom, hazugságnak, gonosz költeménynek mon-

dom, 's visszatorlok reá minden gyalázatot, mellyel most illetett; ellenmondok egyszersmind minden további sürgetésnek 's háboríttatásnak. Van törvény, vannak törvényes bírám, hallgasanak 's ítéljenek meg; de mind addig házamban én vagyok az úr!“

, Én pedig úr vagyok fölötted és magyarországon — monda most a' fölingerlett király — 's megmutatom, hogy a' gonoszszal, ha törvény' redőibe búvik is, tudom éreztetni haragomat. Hogyan, Orlay? te, gyáván és makacson egyszersmind, sem vinni, sem eskünni nem akarsz, 's még is ártatlan vagy? Nézz meg jól, Orlay! én vagyok-e azon ember, kivel játszani, ki előtt elkövetett bűnt palástolni lehet? Mi által rettenetes az oroszlán Hunyady' fajzata? az által-e, hogy ellenségei, mint atyját, rettegik a' mezőn? Nem, Orlay! a' törvény 's igazság' ellenei még inkább rettegik őt; mert felfődi az elrejtett gonoszt 's megbünteti. Igazság vagy halál! — 's e' végszót tompán zúgá vissza a' rokon keblű bolt. — Vagy vissza szerzed bántatlanul minél előbb az elrabolt hölgyet, vagy eljövök, mint törvényes bíraid' egyike, 's apám' szent hamvaira mondom, lesz okod megbánni átkodásodat, ha még egyszer ennyi őseid volnának is, mint kik itt nyugosznak. — Te 's ti mindnyájan fejeitekkkel álltok az elrabolt leányért!“

A' rőt vadász most egy gyanús lépést teve, de Orlay' dárdája véletlenül-e vagy úgy intézve, éppen jókor nyúlt által előtte, 's mielőtt tovább mehetne, a' király és Csatár már elhagyák a' boltot. — „Távozzatok! — szóla most Orlay, kinek átkodottsága minden egyéb érzelmein 's indulatain uralkodott. — Te, Kónya, itt maradsz.“

A' rémült nép örömmel 's könnyebbedő szívvel távozek a' helyről, hol az élők és holtak' vegyes tanácsában olly váratlan 's főben járó dolognak levének tanúi.

Orlay most Kónyához fordult: „Miért akartál te imént a' király' elébe térdepelni 's megvallani, hogy titkaim' egy részét tudod?“ Kónya fejlesütve hallgatott. „Én jó urad voltam 's akarok maradni, de hallgatást kívánok. — Nyisd meg azon ajtót!“ szóla most határozottan, 's egy koporsó megetti ajtóra mutatott. Kónya reszketve fogada szót, 's egy fa-ágygyal bútorozott keskeny ajtó nyílék, fölünnen gyengén világítva, mélyebb és magasabb, mint a' sírbolt maga. Ezen csendes tanyát rendelé lakul Orlay leghűbb emberének, hihetőleg, hogy a' király' jelenlétében lépéseit ezentúl jobban kormányozza; 's hogy éhen ne veszszen, maga nyújta le naponként eledelet egy toronyszobából, melly másnak zárva volt. A' várban a' rőt vadász nem láttatott többé, mint híre lőn, messze útra küldetvén urától.

VIII.

Ki az, ki a' vadat fektéből fölveri?

Vadász-e? oh igen, ki szívét keresi.

Míg a' bánatos szülői házon legsúlyosabban fekütt a' gyász, addig az eset' rendkívülisége által felizgatott király minden irányban megjárata az erdőt, kikutatá Orlaynak minden jószágait, vallatá 's esketé küldött birák által embereit, 's minden erővel azon ügyekezett, hogy titkához férhessen a' gaz tettnek, melly csaknem szemei előtt követteték el.

De a' legbuzgóbb nyomozó Csatár volt. Mint-ha elveszett lelkét, kiszakadott szívét kereste volna, olly csüggedetlenül, olly semmi egyébbel nem gondolva járá az erdőket. Százszor is visszatért a' helyre, hol kedvese kiragadtatott karjaiból, megvizsgált mindent, a' mi nyomnak mutatkozik, 's nem csak napokat tölte nyomozásai-ban, hanem néha éjenként is virraszta les helyén, gyanakodó fülei minden kis neszt jelnek magyarázván; vagy rohana viselhetetlen fájdalomtól űzve, mint a' felriasztott vad, míg fáradt érzékeit végre elnyomá az álom.

Illyen álmából ébrede egykor reggel, midőn egy vad körtefa alatt fekvétől mintegy húsz lépésnyire egy suhanczot láta álldogálni. Testén vászon üng és gatyá, nyakán kopott fátyol ken-

dő, lába mezetlen, feje födetlenül, bal felén egy átvetett szőrtarisznya, mellynek lapos oldalai nem igen nagy úti készületre mutatának. Így állt a' szánakozásra méltó fiú, 's mozdulatlan egyenes állása, merő tekintete, már távolról mutaták, hogy világtalan. Ezen fölül ruhája és teste ágtól és tövistől irgalmatlanúl megszaggatva, felkarczolyva 's bevérezve volt, míg beesett arczain a' testi 's lelki szenvedés' egyesült nyomai látszának. „Senki sincs itt? — szóla bágyadtan a' szerencsétlen fiú; — ki vezeti haza isten' nevében a' szegény világtalan Sajót?“ Hangjának rekedtségéből leheté gyanítani, hogy ezen felszólítást igen sokszor kelle sikeretlenül ismételnie. „Ah istenem! — szóla végre elfojtódva, — éhen kell itt vesznem.“ 's álló helyében összerogyott. Rogytában zokogása hallaték, melly kétségbeesését fejezé ki.

Csatár haza vezeté a' szerencsétlen fiút, ki útközben elbeszélé, hogy a' haramiák által helyből kizavartatván, mind inkább mélyen bonyolódott el az erdő' sűrűjébe, hol miután az éhség 's szomszomság' mardosó kínait 's az éhelhalás' előérzetét kiszenvedte volna, végre egy vad körtefa alá menekedett, 's szomszját a' nem messze csergedező patakból oltotta. Csatár a' vak fiútól két nevezetes dolgot tanúlt: azon helyet, melly felé hölgye gyaníthatólag hurczolta-

tott, másodszor a' patakot, mellynek kútfejénél valami rejteknek kelle lennie.

Másnap Csátár egy halmot került meg, melly a' felette domborodó magasabb hegyeknek mintegy zsámolyúl látszék szolgálni, a' halom' felső végén egy pusztá kőbánya volt félig vízben, félig gyommal 's bokrokkal benöve. A' domb' gerinczét 's különösen alsó végét sűrű csalit fedé, mellyből egy tiszta, bő vizű patak ömlött alá. Csátár áttört a' csaliton, 's meglepetésére benn tiszta pázsitos tért talála, mellynek közepét a' patak' árjai hasíták. A' pataktól mintegy lépésnyi közzel egy másik száraz meder is volt. Ezen patakot vevé most vizsgálata' tárgyául Csátár, 's az elrabolt hölgye után sovárgónak gyakran úgy tetszék, mintha a' patak' morajával emberi hangok is jönnének alá, majd tördelt fácskákat lele a' patak' szélein, 's végre mondhatatlan örömeire egy kis fa keresztet. A' kereszt selyem fonallal volt általkötve, 's a' fonalon három apró gyöngy csillogott. Most már rendíthetlen állt hiedelme, hogy a' domb' üregében élő lény lakik. Eltávozáék, hogy kinyúgott erővel térjen vissza, elszántan, akármi áron is a' hegy' titkaihoz jutni.

Más felől a' király' kutatói az Orlay várban felfedék egy alkalommal a' titkos toronyszobát, hova Orlay senkit sem engede járni. Midőn belépének, alunnan egy gyenge hang könyörge fel:

„Nagyságos uram! az isten' irgalmára kérem, vessen le egy falat kenyeret, mert meghalok éhen; a' víz poshadt, már alig ihatom; a' patkányok is majd megesznek itt lenn: alunni sem merek miattok. Az istenért! könyörüljön rajtam. — Hiszen nem akartam én a' király' elébe térdepelni; mit vallhattam volna én a' király előtt? hogy az erdőben egy titkos tanya van? Hiszen annak is csak táját tudom. Nagyságos uram!.... Hogy veszett volna minden nemzetséged! (de ezt már a' patkányokhoz mondá) ide ne jőj pára, mert bizony megeszlek. Ha-ha! úgy-e most itt szorúlt kelmed! — — Uram! az istenért adj ennem; mert patkányhúst eszem, és megátkozlak tőle!“ ,A' király nevében kérdelek — kiálta most le a' király' egyik embere — ki vagy 's hogy jutottál ide?“

„A' király' nevében? Oh öröm! uraim, én mindent kivallok, mindent a' világon; én sok, nagy, rettenetes és iszonyú vallomásokat fogok tenni, csak vigyenek föl innen,“ kiálta vissza csaknem nevetéséges nyomorral a' rőt vadász. 'S most saját útasítása szerint feltöretvén a' sírboltbeli ajtó, kivétetett a' nyomorú elcsigázott ember, valamint az előtt gyűlölség' úgy most szánakozás' tárgya a' cselédség előtt, 's első rettenetes de őszinte vallomása volt, hogy — igen éhezik.

IX.

Halál, vagy én

A' vőlegény!

Zelemér mind ez idő alatt a' barlangban sínlett olly végtelen lelki 's érzéki nyomorban, millyen volt azon gyönyör és boldogság, mellynek öléből kiragadtatott. Orlay valót jövődöle. Illy rövid idő, alig tíz nap, alatt által rohant szellemén minden gondolat, minden érzemény, legboldogabb pillanata' emlékétől kezdve a' legmeszszebb 's ijesztőbb jövődö' kilátásáig, mihez csak egy tekintet kelle mostani helyzete' iszonyaiba, hogy lelke a' pokol' kínjaiban részesüljön, hogy sírjaikba letegye minden reményeit, minden ohajtását. Mind ezen veszteségeiből azonban — olly édes vala a' fiatal élet — fenn tartott egy gondolatot, a' szabadulhatását. 'S illyenkor még azt sem akará hinni, hogy Csatár elesett. De ezen pillanatai ritkán lehettek; mert vagy Orlay' untatásai, vagy a' banya' fecsegései emlékezteték helyzetére. A' mi szabad pillanata volt, legszívesebben tölté a' kis patak mellett. Ezen halálhonban úgy tekinté azt, mint egy élő lényt, melly szabadból jó és szabadba megy, mint egy követet az élők' országából, mint egy szíves részvevő barátot, melly könnyeit árja közé fogadja, hogy kivigye panaszolni azon ég

alá, hol az isten' napja ragyog egy szép világ fölött, mellyben ő boldog volt. Csörgéseit ábrándozó ahítattal hallgatá, mint valamelly gyermekét, ki ártatlan beszédeivel vigasztalást cseveg. Nem ritkán jeleket bíza csapongó habjaira, tördelt vagy faragcsált fadarabokat, végtére kis kereszteteket, mellyeket majd fátyol rojttal, majd gyöngyös fonállal tekergete körül. Minden illy kis jelt úgy tekintte, mint hajót, melly messze tengerekre száll, mellynek útját az óhajtott révíg ezer veszély állja, 's még akkor is kérdés, feltalálja-e, a' mit ott keresse? Imádsága, ohajtásai, remény és kétkedés között, kísérek mindenkor ezen kis gályákat, hogy szerencsésen úszszanak ki a' halál' honából, hogy azt a' szeretőnek mindenlátó szemei fölfedjék. Épen ezen foglalatosságban volt most is, midőn az ajtó' nyílása 's lábdobaj jelenték, hogy kínzója jön.

Orlay jött 's fáklyákat gyújtogata körül, majd egy ajtót nyit meg, honnan nem sokára Csigolya lépe ki társaival.

„Itt a' pénz' 'utója — monda most Csigolyához, 's egy tetemes erszényt nyújta át — olvasátok meg.“ 'S Csigolya kinyitá a' széles szájú erszényt, felkavará ujjával az aranyakat, majd megsúlyogató jobb kezében 's monda: „Jól van, uram, a' pénzben nincs hiány, mit kívánsz tőlünk? ‘

„Hogy egy év' lefolyta előtt e' barlang' felé ne jöjtek!”

„Azt min bátorságunk miatt is megteszszük — monda Csigolya — különben is ezt a' Bakonyt már igen kezdik búni. Csak egyszer Balatonon átkelhessek, uram, képpel sem fordulok többé e' táj felé, — értem, ha te nem parancsolod. Szerencse maradjon veled, lovag úr, adjon isten sok pénzt és örömet. Ha nem lesz ránk szükséged többé, az is jó; de ha lesz, embereid vagyunk.”

Ezen szavakkal eltávozék a' haramia minden társaival. Zelemér, ki eddig gyakran rettegéssel hallá a' távolabb üregben tompa zajgásaikat, most még is megdöbbene távozásokon, 's döbbenése teljes rémületté vált, midőn a' különben útált banyát is utánok elbiczegni látta; mert elenei' leggonoszbikával, Orlayval egyedül maradt.

Orlay a' kimenők után három ajtót zára be, 's lassú elszánt lépéssel a' terembe vissza tért; bezára azt is, honnan imént Csigolyát bocsátá be társaival.

„Ketten vagyunk — monda Orlay setétebben, mint valaha — 's a' világ nem tudja hogy vagyunk, nem fogja beszédünket félbeszakasztani. Szólj, Zelemér, mit határoztál? Azt tudod, azt mondtam már — folytatá a' választ be nem várva — hogy szerelmed nélkül sem élni, sem hal-

ni nem tudok, nem akarok. Gondold meg ezt jól 's ne válaszolj hirtelenkedve; helytelen válaszod engem gonoszszá, téged boldogtalanná, mind kettőnket igen nyomorúvá tenne. Te azt mondod, utálsz mint bűnödet; én azt mondom, szeretlek mint bűnömet, 's imádandó bálványom-má teszek; mert az ég látja, nincsenek bűneim, csak a' mellyeket értted követtem el. 'S mint képzelheted, hogy illy utáltan 's így szeretve eltűrjem azt, ha téged más ölel? A' mindenhatóra! azt tűrni nem fogom."

,Légy irgalommal, Orlay,' szóla esdekelve a' nő.

„Irgalommal! én? 's vagy-e te irántam irgalommal? van-e a' világ, sőt az ég maga? Válaszolj, válaszodat várom."

,Ah Orlay! — monda megindító fájdalom' hangján a' nő — bocsáss meg, ha első hevem-ben durván 's kíméletlenül utasítottam vissza szerelmedet. Azóta meggondolám a' dolgot, megtörtem, a' mi makacsság, megaláztam a' mi kevélység volt bennem, 's itt ültem világtól elhagyatott nő, kinek férje ölje, maga egy bérce alá eltemetve van. Itt ültem, Orlay, 's gondolkodám; megemlékezém ifjú éveinkről, kitekinték a' messze jövődre, összevetém a' lehető a' lehetetlennel, 's kérdezém lelkiösméretemet, hihető-e hogy én téged most vagy valaha, e' pil-

lantatban vagy évek múlva szeretni tudjálak? A' halált állítám biztatóul mellém, 's ah, Orlay....'

„A' halál mit javasla válaszolnod? “

„Hogy én neked, ámbár üldözőm, ámbár ellenségem vagy, igazsággal tartozom; hogy én téged, Csatárom' gyilkosát, sem most, sem ha élnék, világ'végezetéig nem szerethetnék.“

„Nem szerethetnél? — monda fanyaron mosolyodva Orlay — 's ha Csatárnak nem volnék gyilkosa? “

„Oh ki gyűlöli őt úgy mint te? “ monda kételkedve a' szerencsétlen nő.

„Félre értesz. Csatár iránt én tévedésben voltam; az én gyűlölt vetélytársam él.“

„Ő él! Oh hála neked, jóságos isten! — szóla kifakadó örömmel a' nő. — Ő él! Oh Csatár! az egek hosszúra nyujtsák életedet.“

„Boldogtalan! 's ez a' te meggondolt válaszd? Feleded, hogy kezeimben vagy? “

„Nem, Orlay, felele bátran a' nő, semmit sem feledék. Oh hála neked, hogy e' hírrel lelkemet újra fölélesztéd. Sokszor erőködtem, de nem bírtam hinni, hogy Csatár még él. 'S most hiszem, most tudom, hogy él. Most, Orlay, nem rettegek tőled! most újra ki merem mondani, hogy útállak, hogy megvetem fenyegetésidet. Csak moccanj, Orlay, 's tanúja leszs egy olyan tettnek, melyet még nem láttál. Igen,

te vitéz, te hatalmas Orlay, egy asszony hal meg előtted ön kezei által; mert erősebb benne az utálat irántad, mint a' halál' minden rémségei; de Csatár, ő boldog lesz, ő nem jut ördögi körmeid közé, ő soha sem lesz olly nyomorú, mint te vagy, nem olly boldogtalan; mert én őt szeretem, olly kimondhatatlanul szeretem, mint utállak téged! ' szóla nemes hevültében a' nő 's a' fölemelt tör készen állt kezében. Orlay összezúzva rogya le a' padra, 's egy pillanatig mozdulatlan maradt. Majd felszökkent, mint kit belső vihar űz, az ajtókhöz mene, 's miután mindeniket jól zárva találá, visszatért, 's erős lépései mutatak, hogy agyában nagy dolgokat forral.

„Hallod, Zelemér! — monda nyugalmas de bal jóslatú hangon — ezen barlangot senki sem ismeri kivülem, csak a' kik épen elhagyák, 's azok egy év előtt vissza nem térendenek. A' három ajtó' kulcsa itt kezemben van. Meggondolad-e hogy ez itt rettenetes lakás, hogy innen szabadulás nem is képzelhető? “

„A' halál innen is kiszabadít.“

„Igen — válaszolt komolyan Orlay — az egy halál. Bocsásd le törödet, Zelemér, és halgass meg engem. — Boldogtalan! te azt hiszed, hogy tested' gyönyöreire éhezem? Nem más tépte-e le annak is rózsáit? Mi vagy te most nekem 's

mi voltál valaha? Te angyalom, te istenném voltál, most — asszony vagy; de nem akarom, hogy nélkülem örömeiket találj, nem akarom, hogy mások bájaidban dőzsöljenek. Hah! én egyszer, de csak egyszer sem ízlém ajkaidat; 's nem senkiét, mert a' tieidre vártam, mind azon szerelem' összeségével, melly kebelemben évek óta gerjedt. De most más sem fogja ízleni ajkaidat, más senki sem a' halálon kívül. — Látnod ezen két kulcsot, a' két külső bejárás' kulcsait? még most itt vannak, még most a' halál' barlangjától az élethez csak néhány lépés kell, 's íme — 's most egy fáklyával egy gyéren rostélyzott örvényhez térek — most az öröklét' küszöbénél állunk. — 'S ekkor leveté a' mélységbe a' két nehéz kulcsot. — Te éppen úgy mint én, el vagyunk temetve.“

„Rettenetes!“ monda most elborzadva a' nő, 's aléltnan az ágyhoz támol ygott.

„Rettenetes, de te kívántad így. Most látod, hogy nem mulatni jöttem, hogy nem a' szilaj vér' csiklandása hajt. Én lelkemből szeretek, 's ki így szeret, azt csak viszont 's önkéntes szerelem elégítheti ki. Kértelek, imádtalak ez egy rövid szóért: szerelem! 's te azt feleled: halál. Jól! mi meg fogunk halni. Temetőnk olly roppant lesz, mint szívünk' fájdalma volt, a' ti-

éd Csatárért, az enyém éretted.“ 'S most ismét két kulcsot vevén; az örvény felé mene.

,Megállj, irgalmatlan!‘ kiálta felijedten a' nő, kit helyzetének ezen váratlan alakodása a' halál' iszonyainál is inkább elborzasztott, 's Orlayt a' kulcsokkal vissza tartóztatá.

Orlay megállapodék. „Van-e kilátás, hogy évek' multával, midőn az idő elhomályosítá a' történet' képeit, van-e remény, hogy engem szerethess? Ne mondd azt, hogy szeretsz, csak a' reményt, hogy valaha szeretni fogsz talán, 's még nem vagyunk elveszve. Én feltöröm az ajtó' zárait, külső országokra viszlek, szebbekre dicsőbbekre, mint e' magyarország, hol az élet paradicsommá lesz, hol minden ember boldog, hol én is boldog lehetek még. Hallgatsz? Az isten könyörüljön rajtad.“ 'S most a' két belső kulcs' borzasztó zuhanása hallék, 's a' nő ijedve hökkent vissza Orlaytól.

„Így! — szóla dermesztő nyugalommal — most el vagyunk jegyezve; halál a' násznagyunk, ezen nagy sír a' menyegzői ágy.“

'S most leveté bő köpönyegét, mellybe burkolva volt, 's egy aranyos magyar ruha, rövid setét zöld dolmány, feszes testszín nadrág, mind kettő gazdagon kihányva, 's rojtos rövid bakancs, egy magas termetet tüntetének ki, mellynek mozgásain erő 's élet mutatkozott,

míg a' rajta uralkodó fejet a' halál már elfoglalni látszott. Az arcz kihalt, setét, a' szem mintegy kiegésznek látszó, 's az egész ábrázat borzasztó vala. A' szerencsétlen nő szemeit elfordítva, erőből és reményből kifogyottan, csaknem eszméletlenül állt, az iszony vevén hatalmat minden érzékein, midőn Orlay egy hosszú tört vona ki övéből, az egyetlen fegyvert, melly nála volt.

„Készítsd gyilkodat — szóla most a' nőhöz — az idő eljár 's szövétnekeink immár hamvadoznak.“

Zelemér felrázkódott fél halotti nyugalmaából 's valamint előbb kész a' várt megtámadást hallállal előzni, úgy most, szünvén a' megtámadtatás' félelmei, rettegé az imént kívánatos halált. Minden önvédelméről megfeledkezetten Orlayhoz rohanva a' tört után nyúlt, mellyet az épen felémelt. „Megállj, iszonyú — szóla — hallgass még mielőtt véres munkádat végzenéd.“ — Orlay lebecsátá a' tört. — „Oh én boldogtalan! mit mondjak, mit ne mondjak neked? Ah én olly fiatal vagyok, és olly boldogtalan. Ah Orlay! az isten' irgalmáért! szabadíts meg innen; vigy monostorba, Orlay, ott lemondok minden örömiről, le róla, kit gyűlölsz, csak szabadíts meg innen. Ah Orlay! gyermekéveink' szent ártatlanságára kérlek, könyörülj rajtam!“ Ezen szavakkal a' mérőn álló Orlaynak térdeihez omlott.

„Boldogtalan! — monda a' nőhöz Orlay, — nem tudom melly átok akará — de úgy kell lennie —, hogy egymás' gyötrői, gyilkosai legyünk; te, mert utáltál, én mert szerettelek; utálat 's szerelem egyaránt kíntermők levének számunkra. De megesküvém, hogy nem tűrlek másnak karjaiban; lennék bár a' sír' lakói között, menyekzödre visszatértem volna. Most együtt tesszünk utat a' túl világ felé. Te nem léssz virasztója holt testemnek: az reád igen sok kint 's rémületet hozna; nem fogod bevárni az éhség' ostromait; példámat követened, hogy magadat a' kétségbeesés' karjából kiragadd. — Ah Zelemér! bizonyosan a' túlvilágon másképp látjuk egymást. Te ott nem látod homlokom' redőit, nem azon arcot, mellyet a' balság bélyegez; te ott egyedül lelkemet látandod, a' tisztát, a' lángolót, az éretted elveszettet, mellyet a' féltés' dühangyalai nem kergetnek többé. Te ott szeretni fogod azon lelket, melly sugaraid között elenyészni vágy; megbocsátod neki a' bűnt, mellyet elkövete, hogy veled egyesüljön.“ — 'S most ellenállhatatlan erővel és tüzvel karjaiba ragadá a' hölgyet, 's őrzöngő ábrándozással nyomá az első és vég csókot ajkaira, 's míg az andalodásából felriadott asszony, karjaiból kiszakadván, tőle hátra vonúlt „Isten veled, szép menyasszonyom — monda ő csaknem túlvilági el-

ragadtatással — mi ismét látjuk egymást.“ 'S egyzersmind magasan emelé jobbában a' gyilkot. Rémületesen sikolta fel a' nő 's aléltn borúlt el arczaira. Midőn ismét felpillant, már hamvadozának a' fáklyák' üszkei; még egy lobbanás, 's a' lábainál fetrengő Orlaynak vértelen ábrázátát 's meredező rémszemeit látá. Most az utósó fáklya' világa is üszkébe fúlt, 's ott álla a' legboldogtalanabb nő, borzasztó setétben, egyedül, virrasztója egy öngyilkos halottnak, ki holt arczát még az éjen át is rá meresztgeté, kinek nyögéseit minduntalan vélte hallani, kinek szellemét, mint kísértetet, iszonyodással várta megjelenni; ehhez a' tudat, hogy itt örökre, menthetlenül el van temetve, élő halott, ezerféle kínnak 's rémségnek áldozatul hagyva. Imádkozék, hogy ereje legyen megszabadítani magát kínaitól, felfogá a' gyilkot 's a' gyilkot kifordúlt kezéből.

X.

Hol a' setét zsvány
Jár orzott kincs után,
Temetve vannak ott
Az élő és halott.

Csatár a' dombi pataknál, mellyet csaknem szakadatlanul őrzött, igen különös tüneménynek leve szemtanúja. A' patak, melly előtte folyt,

egyszerre fogyni kezdte 's nem sokára egészen kiapadt; de azon pillanatban víz borítá el a' száraz medert, 's a' helyét váltott patak ott épen olly vígan csörgeté habjait, mint imént. Nem sokára megzörrenének a' bokrok, 's közülök a' vizetlenül maradott meder' hosszában fölfelé egy hosszú, keskeny 's igen súlyos tölgyfa ajtó nyílék, melyet alunnan négy izmos dárdanyél emelt. Minthogy ezen ajtó a' fák- 's bokrokkal zárt tér' al végén volt, Csatárnak, ki főlebb a' kútfontól ült, elég idő juttatá magát a' felső részen elrejtetni. Innen látta most négy férfit előlépni, kik, miután a' zárt helyről az erdőbe kitekintének, az üregből egy szekrényt emeltek ki, mint látszék, nem becsületes kereset' gyümölcsét. Ezek Csigolya' czimborái voltak, kik vezérök' tudta nélkül rejtének ide némelly drágaságot, 's távozta után visszatértek azt kezökhöz venni. Becsédök érthetetlen suttogás, mozgásaik minden zöreij nélkül, általában magokviselte a' legnagyobb mértékben óvakodó volt. A' szekrény ki lévén emelve, halkán és vigyázva ereszték le az ajtót; eltisztogatták a' róla lehullott iszapot, gondosan körültapaszták széleit 's végre beboríták a' patak' ágyában megtorlott kövecscsel, úgy hogy a' meder tökéletesen egynek 's egyenlőnek látszott. Most egyik a' megürült medernek kútfejéhez méne, 's belől, mint benyujtott dárdája'

koppanásából lehete gyanítani, egy kis ajtót bil-lente meg, mellyre a' patak ismét régi helyére tért. E' szerint az ajtó a' meder' egy részét tevén, rendesen víz alatt állt, még inkább felfödözhetlenné téve a' falomb 's bokor által, melly rá a' lebecsátás után önként vissza borúlt. A' haramiák még egyszeri kitekintés után eltávoztak orzott kincseikkel. Csatár, ki mind ezt felfogott lélekzettel nézé, kirohana most rejtekéből 's azon módon, mint a' haramiáktól látá, megváltoztatá a' palak' folyását, mellyen az üreg' titkaihoz remélt juthatnia. Azonban az ajtó olly súlyos volt, hogy legalább is három ember' erejét kívánta. Távozék tehát, hogy segítséget híjon; de alig hagyá el a' zárt tért, egy csapattal találkozáék, melly a' dombot kerülgeté. A' csapatban legelőbb is a' rőt vadászt pillantá meg, ki a' személyesen ide érkezett királynak megesküvék, hogy e' domb alatt vagy körül rejtezik az elragadott nő, noha a' bejárást mindedig nem vala képes felfödözni; mert urát csak bizonyos távolságig vala szabad ide kísérnie.

Csatár rendkívül megörült ez új híren 's találkozáson, 's az egész csapatot az imént leírt ajtóhoz vezeté.

Itt azonban vigyázat kívántaték; meglehet, hogy az üregnek több nyílása volt, azért is a' csapat' fele örül künn hagyatott 's a' dombot kö-

rül vevé; a' másik a' király után, ki az illy kalandoknak szenvedélyes barátja volt, az üregbe indult. Legnagyobb csend vala parancsolva mindnyájoknak. Fölemeltetvén az ajtó, lemenének hat lépcsőn egy kisebb, majd ugyan annyin fel egy tágasabb üregbe, hol félig elhamvadt tűznek üszkeit lelék. Ezen üreg, mellynek egyik oldalán csermely folya át, előteremül látszott szolgálni; mert belőle több szűk torkolat nyílék minden felé, 's a' kutatók, hogy tovább haladassanak, kénytelenek valának tüzet gerjeszteni. Innen több felé kísértvén utat, végre egy tekervényes szűk és alacson sikátoron menének, hol le, hol fel felé, midőn a' síri csendből rémületes asszonyi sikoltás hallaték. Mindnyájan döbbenve álltak el a' szűk torkolatban; de Csatár, ki megismeré a' sikoltó hangot, kimagyarázhatlan érzelmek 's indulatok' harczaitól űzetett előre. A' király megindult sürgetéseire, 's most megint egy nagy üreget értek, hol, miután tüzet raktak volna, ismét feltalálák a' patakot 's mellette egy vas ajtót, melly el vala zárva.

Csend vala körül, csak a' kis patak' moraja hallható. Csatár Zelemér' nevét kiáltá háromszor, mellyre mozgás vétetett észre az ajtón belül. Az ajtó betöretett. Mellette térdein, kulcsolt kezekkel találák az annyi ijedelmek által megrendült 's összeroskadtt nőt; távolabb a' vé-

rében fetrengő Orlayt, jobbába szorított gyilkával, 's vértelen arcán azon indulat' kifejezésének maradványaival, melly életének olly engesztelhetetlen üldözője 's erőszakos halálának okozója volt.

VÖRÖSMARTY.

A Z Á L O M.

„Mi háborítók álmaid?
 Oh kelj-fel, édesem;
 Mi látomás nem hagy neked
 Pihenni csendesen?

Szived milly nyugtalan dobog,
 Ajkad mi lángmeleg!
 Ne félj, lelkem szép hitvesem,
 Ne félj, én költelek.“

„Hű férjem, ah miért vered
 Föl boldog álmomat?
 A' mennybe látám gyermekem',
 Kedves halottamat.“

ERDÉLYI JÁNOS.

SZÜZ MARGIT' ÁLMA.

A' királyi szűz szelídke Margit
Térdrül egykor így imáda istent:
„Oh kegyelmes isten! én növendék
Ifju lányka nem tudom, mi üdvösb,
És mi jobb nekem: taníts tehát meg,
Mit miveljek? és jelentsd ki nékem,
Istenem, mi boldogíthat engem?“
És bocsáta isten rája álmat,
Édeset, minő a' kised' álma
Jó anyjának ápoló ölében.
Álma vitte őt kies ligetbe.
A' ligetben két virágbokor volt,
Egy viríta ormán zöld halomnak,
Más viríta völgyöbölbe rejtve.
Egy parányi 's fürgé szárnyas angyal
Röpködé körül a' gyöngé szűzet,
És mosolygva a' halomhoz inté,
'S a' királyi szűz szelídke Margit
Felkiálta: „Jaj be szép virág az,
Millyen nyájasan néz a' magasról!“
És mosolygva szólt a' szárnyas angyal:

,Várj, 's tekints csak fel szelídke Margit.
És a' lányka néze felfigyelve.
Napsugárzott a' virágkehelyre,
A' kehelyből harmatgyöngy fehérlett,
Tarka lepke repkedett közöttte,
Szállt zsibongva fürgé méh reája,
'S a' királyi szűz szelídke Margit
Felkiálta: „Jaj be szép virág ez,
Mint örülnek néki lepke, méhe!“
És mosolygva szólt a' szárnyas angyal;
,Várj, 's tekints csak fel szelídke Margit.
És a' lányka néze felfigyelve.
A' virág lecsügge dél' hevétől,
Nagy darázsok jöttek donogva,
Rút babócsok 's más bogár-neműek,
Mellyeket nyár 's délnek lángja éltet,
'S a' virágon durva röppenéssel
Gázolának által, 's felkiálta
A' királyi szűz szelídke Margit:
„Jaj be kár a' gyöngé szép virágért!“
Lágymosolygva hallgatott az angyal,
És a' lányka néze felfigyelve.
Ím, csodálatos! kelt délnyugotról
Fergeteg 's a' zöld ligetre zúdult,
Összezúzva halmon a' virágot,
'S Margit felsohajta fájdalommal:
„Szép virág, be búsan kell kimúlnod!
Kár hogy olly magas tetőn virágzál.“

A' parányi 's fürgé szárnyas angyal
Röpködött megint a' szűz' körében,
És mosolygva völgyöbölbe inté,
Hol virúlt a' második virágszál,
Vad tövisck' árnyékába rejtve.
Nézte a' szelíd szűz és sohajtott:
„Árva, gyöngé, elhagyott virág te!
Illy homályban kell-e hát virulnod?
Fel magasra nyúlni tuskoszálak
Tiltanak szegényt el, nap' sugára
Tán ha egyszer száll reád naponnan,
Még csak méhe sem lebeg feléd itt;
Kedvesem te, árva kis virágom,
Kár örökre, kár örökre érted!“
'S könnyet ejte szűz szelídke Margit.
A' könnyű virágkehelybe hullott,
De a' lányka nem tudott felőle;
Ámde látta a' kicsinded angyal,
'S a' leányka' szűz ölébe röppent,
Hónyakát szárnyával fogta által,
'S csókolá őt a' meleg könnyűért,
Majd piczin kezével hajnal-arczát
Nyájasan simítva szóla hozzá:
,Szép királyi szűz, szelídke Margit,
Fájlalod tehát a' szép virágnak
Árva sorsát, fájlalod te jó szív?
Oh de nézz csak, nézz reá figyelve.'
Szólt az angyal a' leány' öléből,

Nyájasan mulatva hajnal-arczán.
A' leányka néz, 's remegni lát egy
Gyöngyöt a' nyíló virágkehelyben,
'S mond: „Be szép gyöngy! millyet életemben
A' királyi kertben sem találtam.“
Lágymosolygva hallgatott az angyal.
Majd csapongva dongnak a' darázsok,
Rút babócsok, 's illy nemű bogárnép,
'S illetetlen nyugszik a' virágszál.
Kánya, karvaly, sas lecsap körötte,
Ám a' tüske őrzi szárnyaiktól.
Büszke szarvas, tiszta őzikével
A' bokort kerülve futnak által;
Fergeteg dül, törve zúzva lombot,
'S épen a' virág áll völgy' ölében.
A' királyi szűz szelídke Margit
Látta mind ezt, 's felvidulva szóla:
„O te rejtve nyíló szép virágszál!
Árva vagy, de gyámod a' nagy isten.
Annak áldozol csak illatoddal,
Boldog, oh ezerszer boldog árva!“
'S monda néki a' kicsinded angyal:
, Szép királyi szűz szelídke Margit,
Láttad, millyen a' virágok' élte,
Szép virág te szinte nagy Budában.
Isten azt azért mutatta néked,
Dolgodat hogy intézd el szerinte,
Fel halomra, vagy le néma völgybe

Ültesd által életed' virágát.
Szólt a' kiseded angyal, 's a' leányka'
Hónyakát szárnyával átölelte,
'S mintha eljegyezné őt jegyesnek,
Csókot illesztvén a' szűz ajakra,
Elszállt tőle tünde lebbenéssel.

A' királyi szűz pedig felébred,
És az álom' 's égi csók' hevétől
Lelkesedve a' királyhoz indul.
Béla, hogy magához jőni látja,
Szól: „Jó gyermekem, szelídke Margit,
Monddsza, mit kívánsz apád' szivétől?“
'S mond a' gyöngye szűz szelídke Margit:
,Drága gyöngyim 's a' királyi udvar'
Pompadíszét félretennem engedd,
'S hagyj lemondnom a' világ' zajáról.
A' szigetben ottan szent magányban
Égnek áldozandom éltemet fel,
'S elvonulva ott imádom istent,
Hogy reád 's hazámra küldjön áldást.'

CZUCZOR.

JELEN ÉS MULT.

A' jelennek dús mezőin
Minden élet hervadás,
A' bú, a' kőj tűnedékeny,
Öröklő a' változás.
A' mi benne szép tenyészik,
Úgy lehet csak a' tiéd,
Ha letördelted virágít,
Kellemét ha izleléd.

Isten új perczet teremthet,
Multat nem hoz vissza ő,
A' nem éldelt óra elfoly,
Újra nem teremthető.
A' jelennek éleményi
Képzik a' szép multakat,
'S por' fiának sírig adnak
Istenítő álmokat.

Eldeld, szedd hát a' jelennek
 Kellemdús virágait,
 Ők himzik majd rózsaszínnel
 Agg korodnak alkonyit,
 'S ha a' szép emlékezetnek
 Holdvilága rád derül,
 Fölkelnek, kiket sirattál,
 A' koporsó' éjiből.

BAJZA.

GYÁSZ ÉS REMÉNY.

Holló hajfürteid
 Szint olyan feketék,
 Mint csillagszemeid'
 Igéző párja kék:

Még is míg fürteid
 Jelentik gyászomat,
 Szemednek kék ege
 Reménysugárt nem ad.

Oh hozd fel csillagod
 A' kék szemben, remény,
 Vagy, gyász, merülj el a'
 Sötét haj' tengerén.

CSANA.

A' CSÓNAKOS.

Ki csónakázik ollykoron
Az estve' fényiben?
Lenéz a' vízre 's más eget
Lát habja' tükriben.
Mint angyal ő, mint mennylakó;
Két ég között röpül,
Fenn és alatt csillagsereg
Ragyogja őt körül.

Szabad folyó' hullámain
Én csónakos vagyok,
Utamra eltűnő vizen
Derengő hold ragyog.
Szabad folyóm a' szerelem,
Vezérem a' remény,
Mint hold tűnő felhők közül
A' vándor' éjjelén.

Leányka jőj, kis csónakom
 Szerencsepartra tesz,
 Hol új virány 's elégedés'
 Boldog szigetje lesz.
 Oh nézd, miként csillog, ragyog,
 Hab és örvény alatt,
 A' hű szerelm olly lángoló,
 Veszélyen túl balad.

ERDÉLYI JÁNOS.

A' KORSZELLEM.

A' korszellem erős, igyekezzél járni nyomában;
 Ellene hogyha szegülsz, jó szilaj árja — 's ragad.

SZENVEY.

EGY KÉPSZOBORRA.

Nem faragott, oh lány, kőből a' művész' keze téged,
 Kőre magad váltál a' kora búcsu miatt:
 Innen az elhangzott panaszok' fájdalmai, innen
 Szende mosolygásod kőhideg ajkaidon.

VÖRÖSMARTY.

AZ IDEÁLOK.

Schiller után.

Ítt hagysz tehát báj képzetiddel,
Örökre itt hagysz engemet?
És elhagyod gyötrelmeiddel;
El örömiddel szívemet?
Nem tarthat semmi vissza téged,
Oh éltem' arany ideje?
Hiába! mély örök tengerbe
Ragad hullámid' ereje!

A' nap leszállt, 's rá nem találok,
Melly tavaszomra fényt lövellt;
Eltűntek a' gyöngy ideálok,
Mik üdvezíték a' kebelt.
Isten-karához álmainnak
A' boldogító hit kiholt, —
Mind zord valóság martaléka,
Mi egykor olly tündéri volt.

Mint hajdan a' követ habozva
Pygmalion átkarolá,
Míg márványkeblét lángadozva
Az érzemény körülfolyá:

A' természetet úgy öleltem,
'S tartám szerető szívemen,
Míg az lehelni és hevülni
Kezdett költői keblemen.

'S lángösztönimből részt fogadván,
A' néma, szót és nyelvet lelt,
'S a' vonzat' csókját visszaadván,
Szívem' hangjára megfelelt.
Fa élt nekem 's élt rózsza akkor,
A' csermely dallal kedvezett,
És életem' viszhangzatától
A' lelketlen is érezett.

Mindenható vágygyal feszíté
A' mindenség szűk kebelem',
Tüzelt kilépni az életbe,
Hol tett, kép 's hang lesz létjelem.
Míg a' bimbó titkolva rejté,
Milly nagynak tetszett e' világ,
'S oh a' mi most magát kifejté,
Be együgyű parányiság!

Mint vágatott merész tüzébe'
Víg álmoképzetek között,
Az ifju élte' küzdhelyébe,
Kit még egy gond sem üldözött;

A' legmagasb csillagzatokhoz
Emelték büszke vágyai,
Nem volt olly messzeség, hová nem
Vivék fellengő szárnyai.

Milly könnyen termett célhelyénél,
Mi volt előtte fáradság,
Mint tánczolt élte' szekerénél
Az égi szellemtársaság!
Fortuna aranykoszorúval,
Cythere angyalbájival,
És Fama csillagkoronával,
Astraea lángsugarival!

De a' felpályát alig érvén,
Már a' kísérő istenek,
Csalárdul egy más útra térvén,
Egymás után elvesztenek.
Nyilgyorsan tűnt-el a' szerencse,
A' pajkos ész szomjan maradt,
Vad kétség nyomta az igazság
Körül el a' napsugarat.

Láttam, miképen fertőztette
Pórhomlok a' dicskoronát,
A' gyöngy tavaszt gyors vég követte,
Gyors a' szerelem' báj korát;

És mindig pusztább, csöndesebb lett
A' rögborított szűk ösvény,
Alig vetett egy holt sugarkát
Sötét utamra a' remény.

Ki az, ki társaim' sorából
Nekem szeretve nyújt kezet?
Ki még vigasztal 's híven ápol,
'S a' gyászveremhez elvezet?
Te vagy, te édes szent Barátság!
Minden sebeknek orvosa;
Kit rég keresve, föltaláltam,
Te vagy szívem' hű biztosa!

'S te Szorgalom, ki víg tűzében
Mindig vele szűz kötést font,
Ki soha sem fogy erejében,
Ki lassan épít, de nem ront;
Ki örökélet' házfalához
Nem adsz, csak fővényszemeket,
De az idők' nagy adójából
Órát, napot róvsz 's éveket!

SZERVEY.

A' CSALÓKA TÁVOL.

Hol messze ormokon aransugár szökell,
Feléjük húz szívem szelíd reményivel,
'S ha rájok nézdelek, kinyílnak karjaim,
Szememből köny pereg 's meglepnek álmaim.
Sejtésem ébred ez olyan titkos-édesen,
Reményem vakmerő, reményem végtelen :
Hegyen túl messzire boldog vidék terül,
'S mosolygóbb föld felett szelídebb ég derül,
Rokonszív vár reám gazdag virányokon,
Rokonszív, és szabad, és fényölelte hon.
'S így bizton indulok a' messze bércz felé,
Velem leng álmaim is 's megyek tovább elé.
Nyom 's éget dél heve, 's csak ott csügg hű szemem,
Hol kék ködök megett virul szebb édenem.
De éj borong reám, utam homályba vesz,
Nincs csillag és vezér, sűrű sötét fedező,
Körülem barna éj' hollói küzdenek
'S rózsás reményeim az éjbe tüntenek.
Hol vagy szabad haza, te fényölelte hon,
Hol szív, melly értene, hol hű, nemes 's rokon ?

TÓTH LÖRINCZ.

ŐSZI DAL.

Köd borong, száll a' daru
Zúgva fenn az égen
Száll 's meleg hazát keres
Déli messzeségen,
Néki ott virít a' hon,
Hol nincs tél az ormokon.

Sárga a' viráglevél,
A' lomb hervadandó;
A' mit látsz, oh föld' fia,
Hamvatag, mulandó;
Gyarló létből a' kebel
Jobb hazába esdekel.

Szív, beteg szív, itt az ősz,
Lombjaid lehulltak,
'S többé földileg neked
Ők ki nem virúlnak,
De ne szálljon bú reád,
Lelsz te is majd más hazát.

BANZA.

YORIDALA.

KELETI ELBESZÉLÉS.

I.

Nagy tenger' árjai mosnak egy szigetet keleten, messze Európa' szűk határaitól, közel pedig Asia' virágos partjaihoz, túl a' mennyei országon, a' thea-termő Sinán, a' khoreai tengerszoros mellett. Ezen sziget legnagyobbnak mondható a' csendes tenger' északi részében, nem magánosan álló, hanem többektől körülvett, nagyobbaktól és kisebbektől. Mindnyája pedig a' délibb égal' áldásaiban részesült. Bőven terem benne az élettápláló ris, a' fáknek minden gyümölcse, 's a' Sinából átvándorolt thea, mellynek agyderítő erejét nélkülözhetlenül megszokták a' lakosok, 's melly hosszú úton hozzánk is elhintáztatik öblös hajók' üregében. De ezen áthozást magunknak kell véghez vinnünk, mert Japán' lakói nem távoznak honi partjaiktól, a' természet' áldását 's kezeik' műveit árulandók. Japán'

lakói fogva ülnek tulajdon szigeteiken, míg magoktól minden idegent messze tartanak.

Ez nem volt mindenkor így. Voltak idők, mikor Nippon messze szigetekhez küldé hajóit, és Sikofh' kézművei fön Kamcsatka felé nem kevesebbé találtak vevőket, mint Cochinchinában 's a' csöndes tenger' szigetsorán. Akkor a' tettekével együtt a' gondolkozás' mezeje is tágasabb volt, tárva álltak a' szigetek, városok és faluk minden ismeretnek, 's Ásia' elmevirágai a' legkeletiebb ég alatt majd legszebben virágoztak, mikor azokat a' mongolok Suez' szorosától az Euf-ratig, Indusig, sőt még a' sárga folyóig és a' kék tengerig, melly Sina' véghatárait mossa, eltapodták. Száz ezrekkel tódultak Dsingiskhan' tanítványai a' khoreai tengerszoroson Japán felé is, megtámadásokat Tamerlan' idejéig többször megújíták, de Japán hódítlan volt. Az idegen hadakozók sírba temetkezni jöttek csak át a' hullámokon, 's visszavezető utat igen kevesen találtak a' nagy sergekből.

Így maradt Japán önállású, előhaladást tevő a' mesterségekben, művészetben, hajózásban, elmefejlésben. Némelly művök most is fölülmúlhatlan, mikor a' tudományok óriási léptekkel haladnak a' tökély' végormához, 's midőn mi azt gondoljuk: elménk előtt semmi nincs lehetetlen, 's mikor ő reájok sajnálkozva pillantunk, sajnál-

kozva gondolunk, mint az időtől annyira hátra-
maradtakra, mint reményt épen nem mutatókra,
hogy szerencsétlen rendszerök' megváltoztatásá-
val ők is minél több érintésbe jönének a' többi
nemzetekkel, 's kivált Európa 's Asia' lakóitól
elfogadnák, a' mi dicsőt és okosat ezek rövid idő
alatt szereztek, 's azzal magokat a' földteke' min-
den tekintetbeli uraivá tették, nem olly urakká
ugyan, millyenek Asiában vannak, kényszerint
hatalmaskodók a' testen, 's bilincsek közé zárók
a' szellemi erőt, az anyagtalant, az égi igazsá-
gokkal élőt, 's az azok nélkül haldoklót: hanem
urakká a' tudomány és tapasztalás által, mellyek-
nek erejével a' természet' három országát kin-
cseik' előadására bírják, 's a' csillagokkal mil-
lió mérföldekről hirdettetik az igazságokat.

Mint minden embernek, úgy a' japániaknak
is keblökben van a' fejlődési csira, melly har-
mat és fény által ápolva, ép növénnyé változik,
harmat nélkül elszárad, fény' hija mellett pedig
beteg nevededést vesz. Ki volna pedig, magát
emberbarátnak nevező, ki az egész világ' min-
den népének az első, szerencsés esetet nem ki-
válná? — És bár lett volna úgy az Japánban is!
De itt a' fejlődés' csirájától, mikor az már emel-
kedni kezde, harmat és fény elvonaték, 's a' nö-
vények' ezen legjelesbike megállapodott, sőt csök-

kent 's hervadó-félben van. Ennek eredetét akarom itt elmondani.

Egy ember maga magát semmiből nagygyá, tökéletessé fejteni nem tudja. Mondják ugyan az ökörszemről is, azon parányi madárról, mely a' gyepűkön repdes majdnem ágról ágra, 's magasra emelkedni soha nem láttaték, hogy a' magasra repülésben kifogott a' sason, a' napba nézni tudó sason, mely a' felhőkön túl szeret uszálni, 's szárnyaiban fáraszthatlan erő van, és mint legfellebb, madarak' királyának nevezteték. De azt senki sem feledé el a' meséhez hozzá tenni, hogy a' sas' tollai közé rejtkezkedék el, 's mikor ez már egészen kifáradt, ő repülni kezde, 's a' borostyánt elnyeré. Arról azonban hallgat a' krónika: mint jött alá, 's a' sas nem boszúlta-e meg a' méltatlanságot. Annyi való 's tárgyunkhoz illő marad, hogy emelkedése' nagy részét az ember másoknak köszöni, azoktól faragtatik ki, 's néhány év alatt olly állapotba jó, millyenbe, magára hagyatva, századokon által sem jött volna.

A' mi egyes embernél igaz, igaz a' nemzeteknél is. Egyes nemzet, magába zárkozva, nehezen vagy alig emelkedik nagy tökélyfokra, 's minden előmenetelén is az egyoldalúság súlyos bélyegként mutatkozik. Vannak ugyan ezen egyoldalúságot dicsérők, a' mennyiben azt a' nem-

zetiséggel összezavarják, 's a' nemzet' ismertető bélyegének, néha palladiumának, szentségének határozzák. Mennyire van igazok 's mennyire merülnek hibába, a' nemzetiség és egyoldalúság' szigorú, bölcs meghatározásából fogna kitetszeni, mellyel mi itt nem foglalkozhatunk, tárgyunk' előadásához sietve. Mi az egyoldalúságot legtöbb esetben hiánynak határozzuk, mellynek kitöltése mind egyes személyeknél, mind öszveseknél köteleesség.

Japán' lakói ezen igazságot némán átlátni 's megismerni tetszetek a' régibb időkben. Mert nálók nyomait mutathatni meg az indus, a' thibeti, 's a' sinai mivelődésnek. Sőt még a' persa-vélemények sem idegenek előttök azon idők-ből, mikor Zoroaster az égi fényeket tanítá isteni erőknék, sőt isteneknek, imádandóknak. Japánban ma is vannak, kik a' fölkelő napot imádják, mint istent, mint Heliost, kit Aegyptus és Hellas is ösmert, ki sugaraival a' szemeket élte-ti, a' földnek termékenységet ad, nyarat és télt hoz elő, ez utolsót nem olly zivatarosan ugyan, mint minálunk, de esőset, a' tikkadt föld' hatalmas enyhítőjét. És a' nap egyedül nem ural-kodik, nem istenkedik nálók az égen, mert az egyedűlség, Zoroaster szerint, tökéletlenség, kín, hiány. Azért a' napnak van több istentársa, a' fogzó 's növdő hold, 's az éjszaka' vándoraira vi-

gyázó csillagok. Ezeket Japánban ma is sokan imádják. De azért Bráma is imádtatik, sarjadékával Visnuval, 's a' már ezer változásokon átment Sivénnel, kik nem keveseket választottak magok mellé nő, anya 's ivadék néven, tiszteletre mind méltókat, 's az áldozatokon örvendőket, a' kérőkön segítők. Így divatozik a' brahmaizmus Japánban nagy kiterjedten, de elég helyet hagyva még a' Dalai Lámának 's a' confuciusi szellemiebb hitnek. Ez mind annyi tanúja, hogy a' japániak érintésbe voltak Asia' szárazával 's onnan oktatást, igazságokat, véleményeket 's közbeközbe ürességeket is kaptak.

Minekutána Afrika körülhajózták 's a' tengeri út Indiába fel lön találva, az európaiak' kutatásának nem volt vége, határa. Keresztény hajók lebegtek majd föl Sina' szélein, 's a' japáni szigetekhez is. Itt békesen és jól fogadtattak, kereskedési szabadság adaték nekik, 's tenger és száraz föld nyitva hagyaték előttök. A' kereskedeés pedig nagy hasznót hajta mind a' két félnek. Europa tanító 's tanuló lett, adott és vett, 's a' kölcsön-hatásnak kölcsön-emelkedés volt sikere.

Az európaiak pedig nem csak kereskedők maradtak Asia' keleti partjain, hanem oktatók és térítők is. A' keresztény vallás' áldásait közölni akarák a' megismert népekkel. Mert ezen szent hit' szelleméhez tartozik, hogy üdvözítésében

minél többen részt vegyenek. Hirdetői tehát első földadásoknak tekinték azt terjeszteni, mint az apostolok tettek, 's azon vértanúk, kik szent kötelességöktől kínok és halál által nem hagyák magokat eltántoríttatni. Az új hit tetszett ezen vidékek' lakóinak, — és hol is volna kebel, melyben annak szent igazságai leghatalmasabb viszhangra ne találnának?! — Nem a' békesség, a' rend, a' testvéri szeretet' hite-e ez? és ezek szerint nem a' szabadságé 's mind azon jóké-e, melyek az okos polgári elrendelésből származnak? Természetfölöttisége pedig nem visszaijesztő, mert az máskép nem lehet, 's általa az ember csak erősebben kapcsoltatik mindenható istenéhez, ki a' meg-nem-halást természetileg bizonyítja be a' hit' isteni állapotjának példája által.

Szép vala Japánban az urnak vetése, 's a' leggazdagabb aratást ígérő, mikor az ápolók' tisztátalan keze az egészet visszapótolhatlanúl megrontá. A' béke, türelem és oktatás' pályájától eltértek a' keresztény tanítók, türelmetlenkedtek 's hivatlanul mások' ügyeibe avatkoztak. Ez sokaknak nem tetszett, 's föllegeket gyűjte össze, villámosokat, ijesztőket, rongálókat. Az olvasó borzad tőlök, de nem segíthet a' megtörténteken, 's legfőlebb azzal vigasztalja magát: úgy volt a' történendők' könyvébe írva; — vagy: a' rosznak megjelelt példája jó mag nélkül soha

sem vész el. — Mi pedig ezen elcsapongásokat elhagyhatatlanoknak véltük, hogy olvasóinkat azon pontra állítsuk, melyről történetünket a' legszerencsésb sükerrel nézhetik 's vizsgálhatják.

II.

Nagy kedvem jött a' japáni partokon látni a' fölkelő napot. Különben is már meguntam a' városban ülést, kevés járást, 's a' csupa kézművek, árúk közötti lappangást. Korán ültem sajkára a' meakói öbölben, 's evezőink szapora lo csogással hajtottak délre a' Kufinodur' egyik hegyfokára, mely sziklás homlokkal dől a' tengerbe, nem félve ennek száz mérföldekről jövő hullámaival megküzdeni. Teljes erejökben ragyogtak még a' csillagok, mikor a' sajka megállott, én kiléptem, 's a' kijegyzett ösvényen föl indultam a' hegyre. Dicséretökre mondhatni a' japániaknak, hogy nálok belföldi és idegen a' legnagyobb bátorságban utazhat éjjel és nappal, sikon és hegyeken; százszorta bátrabban mint hazánkban, a' hesperidák' szép ege alatt, hol a' szabadság' szent zászlójának árnyékában sokan féktelenkednek, 's a' hegyi utakat járhatlan bátortalannokká teszik. Ez Japánban részint a' nagy népesség' szüleménye lehet, mely a' lakosokat ezer érintésbe hozza egymással, az érintések pedig emberisedést, szelidülést szülnek egy részről, míg

más oldalról szigorú szabályokat hoznak elő, melyeknek egyesek és öszvesek őrei, sükerök pedig a' csend és biztosság.

Néhány megbotlást kivéven, igen szerencsésen haladtam előre. Két völgyet metszék már keresztül, midőn szürkülni kezdett 's én lépteimet siettetni valék kénytelen, ha nap' kelte előtt akarék a' hegyre fölélni, melly a' tájon legmagasabb vala. Iparkodásom nem lön sükeretlen; mikorra az ég hajnali pirosságot kezde keleten nyerni, én már a' tetőn álltam. Kilátásom a' legbájolóbb volt. Lábaim alatt két hegy és két völgy nyugvék, részint erdős, részint a' legtárkább csoportozatban mivelt; távolabb a' meákói öböl ezer hajóival, és egész messzeségben a' végetlen tenger, összeölelkezve a' csillagaitól megfosztott éggel; mindnyája fölött pedig a' reggeli gőz tanyázott, idomait a' szellő' lehellesteként változtatva. A' reggel pedig egyre tovább fejlett. A' tenger' színe lángolóbb és lángolóbb lön, míg egész tűzpirosan emelkedék ki a' nap, egy sugarat lövellvén elő, és másikat és többeket. Képeletem édeset játszottak e' nagy tűneménynél, a' fények' árjában úsztam 's annak dicsőségében, ki lelkével az egész világot átöleli, mindent élet egekben, földön és a' vizek' mély gyomrában. Térdre hullva vegyítém imádságomat a' madarak' dalaival, kik hangos torokkal bizonyíták,

hogy ők is érzik az élet' kellemét 's hálával adósak az életadó iránt. Azt pedig későn vettem észre, hogy nem egyedül vagyok a' hegytetőn, hanem van más is, ki a' reggelnek örül, ki nem akar rosszabb lenni az erdők' madarainál, hanem korán kel, a' múlt napok' áldásaiért hálákat adandó a' sors-vezetőnek, jövőre pedig kegyelmet és jó sükert kérendő mindenben, a' mihez fog. Ezen észrevétel nagyon megörvendeztete. De milly nagy lön meglepetésem, mikor kémlődve a' fajombeli lényhez közelíték, 's ő ezer kellemének ruházatában előttem áll. Nem láttam még nyiltabb, szebben domborodó homlokot, mint az övé, nem tüzesebb szemeket és pirosabb ajkakát, nem gögösb nyakat és vallásosabban emelkedő mellet. Haja fekete mint a' holló, 's göndörödve hulla le hófehér vállaira, kiválva a' mogul szabály alól, mint általában a' japániak sokban közelíteni látszanak az európaiakhoz. De ő mind azoknál europaiasabb volt, kiket valaha Nippon' szigetén láttam, 's első pillanatra kételkedhetém, nem Lisbonának lyányát látom-e előttem. Testi kellemeit pedig lelkei látszának emelni. Az istenhez imádkozék ő, a' tökéletesség' atyjához, a' legjobb és legigazságosbhoz; és a' ki azzal társalkodik, nem lehet tökélyre nem törekvő, a' jóság és igazságnak nem barátja. És imádságában nem a' törődés'

lelke mutatkozott, nem félelem, rettegés, rimánkodás, millyeneket a' bűnösek, embertársaik' idvén garázdálkodottak, mutatnak; hanem öröm és megelégedés ült homlokán, legszebb remény szemeiben, 's azon mosoly-árnyék ajakain, melly a' belső idvnek és bizodalomnak kétségtelen tanúja.

Engem ezen egy pillantás megváltoztata. Nem az voltam többé, a' ki előbb, mert nem azt érezem, a' mit előbb. A' foglalatoskodás, a' kereskedés, a' munka 's a' dolgokba merülés gyönyörködtettek mind eddig, 's főczélul a' hasznót és nyereséget tekintém. Most új érzés támadt kebelemben, különböző minden voltaktól, nyugtalan, feszítő, vágyó, 's mind a' mellett kimondhatatlan édes. Első leány volt, kit szeretni kezdék, szeretni szívem' mélyéből 's fejem' egész képzelődési erejével. De hozzá járulni nem bátorkodám. Csak rejtek-helyemből nézém egy jóltevő bokor mellől. Ő pedig nem soká maradt térdein, hanem fölkel, könnyű pamut-leplét a' szellő' lengedezéseinek engedve, vidámon néze körül, 's csalogány-torokkal e' dalt intézé a' már egészen fölújult naphoz:

„Ki fogható hozzád az égen? az est' csillaga-e, melly utánad hamar elhaldoklik, vagy azon ragyogó fény, melly jöttödet sokszor megelőzi keleten?

„Mindenik hozzád foghatlan, oh nap! mind a' rezgő csillag, mind a' hajnal' ragyogó követe.

„És mérkőzhetik-e veled azon éji leány, melly bánatában havonként elfogy, 's a' remény' ápolása által ismét fényre derül? mérkőzhetnek-e az üstökösök, mellyek a' gyávák' rettentéseül néha néha jelennek meg az égen?

„Nem mérkőzhetik veled sem a' hold, sem egyike azon bujdosóknak, mellyek végetlen úton kalandoznak és sugaraidat hosszú üstökben fogják föl, nekünk vere vissza általa a' fényt.

„Nem tőled kap-e éltető meleget földünk, és földünkön a' gyöngéd virág, a' szelíd juh, 's a' dühös oroszlán? nem-e az ember, ki magát a' természet' királyának vallja?

„Igen! oh nap, te adsz éltető meleget földünknek, virágai 's állataival; te hevited a' természet' királyát, az embert.

„Imádva légy, leghatalmasabb lény, te a' tavasz' előhozója 's az ősz gyümölcseinek érlelője!

„Lelketlennek látszol ugyan te, mert anyag vagy, 's az anyag nem erő. De hol még is azon lény, melly az erők' tulajdonait náladnál jobban mutatná? A' levegő-e az vagy a' csillagok?

„Te vagy, oh nap, a' fő isten' lakja, te vagy az örök erő' leglényegesb' tüneménye, bened mutatkozik az ő valója, mert erőd mindenható.

„Imádva légy, oh nap, keblemtől is, melly magát ihletve érzi általad!“

A' dal' utólját alig hallhatám, mert a' leány lefelé indulva gyorsan haladott. Első tűzemben utána akartam szaladni, hódolatomat fejezendő ki, 's viszonszerelemért esdeklendő előtte; de lábaimat legyökerezetteknek érzém 's jó ideig nem tudtam távozni helyemből. Zavarom egyre tartott, indulatok csapongtak mellemben, 's nem érzett vágyok szorongaták szívemet. Utoljára a' kis bíró kezdé fejét fölemelni bennem. Még egyszer előmbe állítá a' leányt, de nem tisztasága' teljes napfényében, hanem mint napimádót, mint bálványozót. Ez elszomoríta. Ollyan szép testben annyira szennyes lélek! annyi kellem mellett annyi tévelygés! rövid életre örök halál!

Azon föltétel mellett indultam haza, hogy a' bájos syrenétől őrizkedni fogok, de mikor a' sajkában ültem, már vissza kívánczozám a' hegyre, 's midőn szobámban valék, nem ismértem portékáimra 's elfeledék rendeléseket adni embereimnek. Másnap a' korány a' hegyen köszönt, de nem valék többé pusztá kézzel, hanem gyítáromat tartám kezemben, és játszám rajta gyöngéd énekeket, a' mórak' idejéből és főlebb-ről, mikor Roma még keresztény nem volt. Énekemhez a' nap egész dicsőségében mosolygott, épen olly bájolón, mint tegnap, mikor a' leány'

ömlédeztete hozzá imádó éneket. Szavam elállott, csak újaim futkostak a' húrokon, 's a' mint emlékezetem újra mondá a' tegnapi dalt, a' hangszer szavakat ada neki 's hangokat, mellyek magamat is gyönyörködtettek. Ismételve lön így a' leány' éneke, 's dicsérve a' nap általam, keresztény által, kinek csak későn juta eszembe, hogy tőlem az igaz isten vár dicséretet.

A' tegnapiénál nagyobb bánkódás közt indultam haza, 's mikor ismét az öbölben úsztatám sajkámat, juta eszembe, hogy a' leányt nem láttam. Azonban képzeletem legélénkebb színekkel mutatá őt előttem, 's gyakran kételkedni akarék, nem volt-e ő is jelen. Boszonkodtam magamra: miért nem vizsgálódtam jobban, miért nem indultam az ő ösvényén, talán föllelendém őt, dolgaival foglalatoskodót, és gyönyörködhetém arcza' szépségében, hallgathatám ékes dalait. Vakmerőségem többre is ment. Szemközt fogám őt, szeme' mélyébe tekinték, és ott kimondhatatlan valamit láték, vonzalomhoz 's reményadó sugárhoz hasonlót. Illy gondolatok között szállék ki Meákó alatt. Sok foglalatosság várakozék reám; dologba levék merülve fél éjfélig, 's a' hajnallal újra munkához kelle kezdenem. Így múlt el a' hét, és én kedves útamat soha nem ismételhetém.

A' munka 's az elfoglaltság tisztítani szokják a' képzelődést 's igen csillapítják az indulatokat. Ezt magamon tapasztalám. Mikor egy hét múlva, nagy szorgalom mellett, ismét üres idő' urává lehettem, egészen szabadabb volt szívem, 's fejemben sokkal hatalmasabb az akarat' szózata. De a' kapott láng nem aludt el. A' nap' imádját én is keblemben imádtam 's vágytam vele találkozni, hogy viszont szerelemért esdekelyem neki.

III.

Nem gondolná az ember, milly hamar és könnyen változtathatja meg egész életmódját. Egy csekély eset! és egész életed ellenkezőre fordul. Nem sokat különbözünk a' mérő serpenyőtől, melly annál könnyebben hajol a' túl oldalra, minél közelebb volt a' teljes súlyegyenhez. Nem értem itt pedig az igazságtalanságokat 's a' keleti vad önkényt, melly kényszeríti az embert pálya-, élet-törvény-cserélésre, hanem szabadságában képzelek mindenkit, mellynél fogva választhatási joggal és kénnyel bír. És még is könnyű lapták vagyunk a' sors-gyermek' kezében, hintáló sajkák az élet-tenger' hullámain. Másokon látám ez igazságokat, és legújabban magamon tapasztalám. Változásom pedig a' körülménylévőkre is elragadt. Ezek közül mindenik véget-

len szorgalommal dolgozott négy napon, hogy az ötödiken magát kideríthesse, 's míg én a' rendesen reám várakozó sajkán a' Kufinodur' leírt helyeire mentem, addig azok Meákó' vidékén mulatni kalandoztak gyalog és szekereken, majd hordoztatva magokat beleplezett gyalog-székeken. Gyakran megfordultak a' kedves találkozási helyen, de a' nélkül, hogy ismét szerencsés voltam volna. Gitáromon a' legszebb dalokat énekelém 's minden erőmet öszvevéve, — 's a' vidéket egészen föllármáztam: mert csapatonként gyűltek öszve a' környékből ifjak és vének hallgatásomra. Csak ő hibázott, és szüntelen ő maga hibázott!

Utólszor indulék szerencsét kísérteni. Jó korán jutottam ekkor föl, korábban mint valaha. A' teljes hold nyúgoton ragyogott még, fényéből keveset veszttve a' keleten szürkülő hajnal által. Borzasztó szép 's háboríthatatlanul csendes volt az éj. Jól ki lehetett venni a' hegyek' menetetét 's a' völgyeket, 's távolban a' tenger' árjait, és ezek fölött a' nagy vitorlás hajókat. De azért egész különbség volt a' nappali 's mostani világosság között. Mert ez szürke homállyal volt vegyítve, 's mintegy fátyolon keresztül mutatá a' tárgyakat. Mikor a' nézést megelégetve, a' várakozást megúnva, hangszeremhez valék nyúlándó, egy alakot véltem a' bokrok között meg-

pillantani, melly lappangva simúlt előbbre. Fölhagytam éneklésemmel 's az alak után indultam, melly egy magános tölgy alatt állapodék meg jó távol a' bokrostól. A' szélső bokorig mentem, de tovább mennem lehetlen volt megláttatás nélkül. Ott húztam meg tehát magamat, 's csupa szem és fül levék, hogy mindent lássak és halljak a' mit ő tesz, de érzékeim az egyéb világ' számára elhaljanak. Ő vala, a' keresett leány. Látám pedig megállani a' hegytetőn, észrevettem vallási komolyságát, 's nemsokára énekét hallám megzendülni, melly a' hold' dicséretére szólott.

„Idvez légy te kisebb csillag — így énekelt — dicsősége az éjszakának, biztos vezető az éj' homályaiban.

„A' naptól kölcsönözöd ugyan fényedet, 's homályos vagy magadban mint földünk, 's mint a' többi bujdosók:

„De kölcsönzött erényedet is ezrek' javára használod, világítasz vele, 's megőrzöd botlástól a' szegény vándorokat!

„És így isteni tulajdont mutatsz, kinek lénye jóltevésből áll.

„Bár hozzád hasonlitanának az emberek is!

„Idvez légy, nyugvó hold, dicsősége az éjszakának, biztos vezető az éj' homályaiban!“

Ezeket éneklé magánosan a' leány, 's az egész vidék kéjgelteni látszék csalogány-hangjaiban. Én azon időt elérkezettnek vélém, melyben magamat mutatnom kell. Gitáromhoz nyúltam; rezegtek a' húrokon kezeim, 's a' hangok megszorultaknak látszának tüdőmben. De öröködtem, és a' leány dalfeleletet nyere, illyent:

„Álomba szenderít az éjszaka fiatalt és öregget, hímet és nőt, selyem szőnyegekre fekteti a' gazdagot, pamut- szőrpárnákra a' szegényebbet.

„Ólommadárként telepedik a' szemek fölé, a' fülek' halló erejét elveszi, zsibbasztó lepellel takarja körül az agyat.

„De vannak, kikre hatalmát ki nem terjesztheti, kik álmhozó erejének hosszan, hatalmasan daczolnak.

„Ide tartozó az égen, a' levegő fölött minden csillag; és ide a' hold, mely nyugoti ágyába siet, hogy ifjává fürödjön ben magát.

„Ide tartozó a' földön, az ég alatt, a' levegő' keblében némelly ember;

„Ki ragadozó állatokként vérengzeni éjjelenként jár;

„Kinek szeméből a' szerencsétlenség könnyűket facsar;

„Kinek szívét lángok háborgatják, 's epedve vágy egy rokon szív után.

„Ezen utolsók közé tartozom én; oh hold, hív társom a' virasztásban!“

Énekem figyelmet gerjeszte a' leányban, ki közelebb jött, velem szóba ceszkedék, a' helyen több hajnalban megjelent, versenyt éneklénk egymással, 's egy hónap mulva teljes hajlandósággal látszék rajtam csüggeni.

IV.

„Nem rettegsz egy csillagimádót szeretni?“ — így szóla egyik napon Don Alonzo hozzám, egyike azon buzgó embereknek, kik a' Tajo' partjait elhagyák, hogy a' legtávolabb keleten hirdessék az úr Krisztus' igéit. — „Az örök élet csak azoké, kik az úrban hisznek; boldogtalanok pedig, kik világi javakért 's a' mulandóság' dologiért az örök élet' idvességiről megfeledkeznek.“

„De csak látná őt, tisztelendő atyám, egész máskép beszélne. Mikor őt teremté az isten, remekele, hogy megmutassa nekünk földieknek: mi legyen a' legszebb test, 's megmutassa az ég' angyalainak: millyen a' legangyalibb lélek.“

„Fiam, ezen beszéd is kárhozatos. Legszebb lélek csak keresztényben lakik, 's a' legszebb test, ha pogányé, csupán kísértésül teremteték a' világ' ura által, hogy rajta gyakorolják önmegtartóztatási erejököt az idvesség' fiai. Idv pedig azoknak, kik mind végig állhatatosak maradnak;

ellenben jaj a' gyöngének, ki magát pogány-kecsekkel hagyja lebilincselni!"

,Mind ezeket elgondolám én is, atyám, sőt elgondolám százszor, és hánytam vetettem nyugtalan éjjelimen, de a' pogány leány' képét nem tudtam vele kiverni agyamból. Mert olyan jó ő, hogy keresztény jobb nem lehet, olly ragaszkodó, hogy keresztény jobban nem ragaszkodhatik, olyan nyílt eszű, hogy csak kedvező isten adhata neki annyi elmevilágot. Én, atyám, nélküle el nem lehetek."

„Szerezz tehát magadnak érdemet, 's térítsd meg őt az anyaszentegyház' kebelébe. Különben is illő, hogy az egész világ egy anyaszentegyház legyen, egy akol, mellyben juhok a' hívők 's azoknak pásztora az, ki mennyben az atya' jobb-ján ül."

,Legyen, tisztelendő atya! a' mihez mind eddig nem tudtam fogni, első alkalommal hozzá fogok 's megtérítem őt, hogy örüljön az egész mennyország, 's benne mind azok, kik Krisztus által idvezültek."

Aldását adá reám Don Alonzo, 's én a' legnagyobb föltétellel ültem következő napon sajkára. A' leányt szokott helyünkön lelém. Örvendezve lépett előmbe 's ragyogó szemekkel mutatá az utolsó csillagot, melly a' feljövendő nap elől az ég' kék fátyolába rejtezkedett. Beszédünk bíz-

tos, bátor lón, 's mikor a' nap tenger-sugarai-
val előtört 's a' leány imádó szavakra fakadott,
hozzá fogtam nagy munkámhoz. De boldogulni
legszentebb szándékom mellett is, nehezen tu-
dék. Mert az első vélemények a' szívnek fene-
kére vernek gyökeret, 's onnan az agy' és szív'
minden ok-ostromaival is alig irthatók ki.

„Miként volna isten a' nap, — szólék hozzá
— melly lelketlenül világít a' magason, 's ön-
tudás nélkül jár pályáján, nem különben mint
földünk, mint a' hold 's csillagok' ezredei?
Hogy tulajdoníthatsz, oh kedves Yoridala, terem-
tő erőt azon lénynek, melly maga is teremte-
ték; örök életet, melly bizonyosan megszűn egy-
kor világítani; 's kormányzó ész, melly más
kormányzó által indíttaték meg? Higy azon is-
tenben, ki a' világot, és téged, és engem te-
remte; ki által létez a' nap és világosság, kinek
lelke élteti a' tenger' hullámain.”

„'S mi gondja van szerelmednek mind ezek-
re? — felelt a' leány. — Nem mondád-e, hogy
te engemet szeretsz, engemet a' mint vagyok,
együgyűségemben, tudatlanságomban. Miért baj-
lódol olyan dolgokkal, mellyek csak mellékesek,
mellyek a' szerelemhez nem tartozók annyira;
mintha fő gondod volna bennem keresztényt ta-
lálni, nem pedig érzékeny, hozzád hív leányt?”

„Én téged szeretlek, legforróbb indulattal szeretlek, leány! de lelkiösmeretem' szavára süket nem tudok lenni. Oh leány! nem csak ezen élet méreték az embernek, hanem egy másik, egy hosszabb is, hol jutalmát vesszük itteni cselekvésünknek, jót vagy roszt, a' mint jók vagy rosztak valánk. A' ti csillagimádó hitetek hallgat erről, vagy csak igen homályosan beszél; nem úgy a' mi isten-küldte vallásunk, melynek törvényei világosak és szava hatalmas. Én a' te lelkedért is adózom a' másik életben 's a' magamét is elveszteném, ha az idvesség' útjára át nem vezetnélek.“

,Tinektek szenteitek vannak, mint gyakorta mondád, kik látatlan istentekről írtak, beszéltek; és volt egy, ki isten' fia vala, a' mit én megfogni nem tudok; nekünk bölcseink vannak, kik a' csillagokról, holdról, napról tartanak oktatást 's mondják, hogy valamint a' csillagok, hold és nap el nem enyésznek, hanem változásokon mennek keresztül: úgy az ember is, vagy a' benne lakozó finomabb erő, töletek léleknek neveztetett, el nem vész, hanem a' természet' kebelében megmarad, gyűlve, oszolva, ilyen vagy olyan anyagokhoz kötve. Arról azonban hallgatnak ezen úgy nevezett bölcseink, milyen állapot vár reánk a' halál után; ellenben tanítják, hogy a' rossz bizonyosan büntetést húz

maga után, valamint a' jó maga magának áldása, és pedig már a' halál előtt, mely az egyenlenségeket bizonyosan kiegyeníti. Látod pedig, kedves Mendizanóm, én senkinek ártani nem akarok, az egész világgal békességben élek, 's így büntetéstől soha nem félhetek. De annál kevésbbé félhetsz te, én miattam. Mert más vétkeért veled csak egy igazságtalan lény lakoltathat, a' millyennek te istenedet nem hiszed. Maradjunk tehát, édes Mendizanó, volt véleményeink mellett; imádjad te ismeretlen alakban a' világ' alkotóját, én őt a' nap', hold' és csillagok' képében imádom, 's azon könnyebbséget érzem mellette, hogy őt anyaghoz kötve képzelni is tudom. Hasonló segedelmet te magad is használsz, midőn neki emberi alakot tulajdonítasz, nem egyéb okból, mint hogy anyagtalan, mit képzelni nem tudsz.

Nem volt egészen váratlan előttem e' felelet, még is nagyon meglepett. De nem mondék egészen le a' győzelemről. Elővettem tudományomat 's azon fegyvert, mely egész Európát meghódítá. Megmondám a' leánynak, hogy minden ember szenved már az eredeti bűnben, mely Ádám atyánkról 's nejéről Éváról maradt ránk, melyet csak a' keresztség' szent vize mos le; hogy istenről legbizonyosabban nem a' nap vagy csillagok, hanem az ő egyetlen szült fia beszélt,

hogy ő legigazságosabb, 's ezen tulajdonságánál fogva a' készakarva tévelygőket köteles megbüntetni. Hosszú volt beszédünk, már a' nap magasra jött fel, 's én egyre nem boldogulhattam. Ez nekem nagyon fájt, mert a' leányt végetlenül szerettem, de keresztény is akartam lenni, 's megbocsáthatlan véteknek tartám: nemkeresztény kebelt hódítani. Újra kérém a' leányt: veszen félre minden okoskodást és higyen, higyen az én szerelmemben 's az által a' keresztényi igazságokban. Ő nem hajolt, apjai' hiténél kívánt maradni, 's elhatározottan mondá: maradni fog.

Elkeseredve fogám meg utolszor kezét. „Édes Yoridala, te engem többé nem fogsz látni — mondám — nem fogsz gyönyörködtetni ezüst hangjaiddal, nem szemednek égi sugarával 's lelked' ezer kellemével. El kell válnunk. Az isten ott fönne az egekben nem rendelt bennünket egymás' számára, nem ez életben, és nem ez élet után. Oh, Yoridala, ha te engem igazán szeretnél, 's e' szerelemnél fogva tévelygésednek bucsút adnál, az egész örökkévalóság a' miénk volna, miénk az egész örök élet, melly nem néhány évtizedre nyúl ki, mint e' földi lét, hanem vég és örökké vég nélkül. Mennyit örülhetnénk mi ezen hosszú lételen keresztül, mennyit élhetnénk szerelmünknek a' bennünket és vi-

lágot alkotó isten' közeletén! De így te a' sötétség' helyén maradsz, hol napsugár soha nem dereng, hol a' csillagok' sugárai le nem rezegnek feléd tiszta éjjeleken. Yoridala, — és én sírni fogok miattad!“

És könyűim valóban le is csordultak. A' leány érzékenyültnek látszék; 's talán megegyeztünk volna, ha don Alonzo hozzánk nem simul, szóváltásunkat hallgatja, 's nekem kezem' fogva így nem szól:

„Hivőnek könyűit hitetlen meg nem érdemli. Hadd maradjon a' sötétségnek, ha tévelyegni akar; kapsz te, Mendizanó, kezedre érdemesebbet is. Jöszte most velem, nagy közleni valóm van; hitbeli ügy, melly Krisztus' országának nagy aratást ígér.“

Don Alonzo' megjelenése nem volt ínyemre, de mikor a' hit' ügyében segedelemre szólita föl, mindent feledve indultam vele. És ott hagytam a' leányt könyűivel, epedő pillanatával, csókolatlanul; elmentem, hogy többé vissza ne jöjek, lemondék az élet' boldogságáról, hogy a' jövőben annál nagyobbra szerezzek jogot magamnak. — Kisérőm igen sokat beszéle hozzám, és én igen keveset érték belőle, 's már majd haza jutánk, mikor én még egyre a' leánynál voltam, őt látám nedves szemeivel, és szívem nagyot dobogott, kebelem fohász' özönében szorult. Ott-

hon don Alonzo' szobáinak legbelsebbikébe vezetett, az ajtókat gondosan elzárá, 's nagy halkkal mintegy súgva beszéltte ezeket: hogy a' keresztények' száma Japánban véleményen fölül megszorodott, ennél fogva illetlen, sőt véték, hogy az igaz hit a' pogányságnak szolgálója legyen; isten az övéit el nem fogja hagyni, hanem diadalra segitendi; álljak tehát én is a' hitterjesztők' sorába, szóval, értékkel 's, ha a' sors úgy hozná magával, vérrel, élettél is. A' meakói Dairi helyébe lépjen Krisztus' szolgája, 's Confucius, Fohi, Zoroaster helyett dicsértessék az, ki istennél vala 's maga mint íge isten vala. — Nekem tetszék a' terv, kezemet adám reá, 's hamarjában nagy dolgok' titkába avattatám. Több portugaliakkal jöttem ezután össze, majd japaniak is bocsáttattak hozzánk, kik már vízzel leöntetve hozzánk hasonlókká lettek. Meg lön pedig határozva, hogy a' keresztény hit minél buzgóbban hirdettessék, hogy mihelyt sükeres mozgítást lehet reményleni, a' pogányság ellen fölkelés indíttassék, Kubók és Dairik keresztény hitre téríttessenek, vagy különben helyeikről letétessenek. Nagy volt a' munkásság mindenfélé, 's én sem valék legutolsó a' foglalatosságban. Annyival buzgóbban dolgoztam pedig én, mivel a' vérengzésnek nem valék és nem vagyok barátja, 's így pályámat a' béke' idejében akarám tet-

tekkel, buzgósággal fényleltetni. Mert, hogy zivatarok fognak beállani, előre gondoltam, ismervén a' japániak' elszántságát 's Kubók' nyakas vakmerőségét. Előre féltém pedig Yoridalát, az egyre felejthetetlen, kit örömet küldtem volna biztos partokra. De nem lehet; már rég nem látám őt.

V.

Még Alonzo mindennapi barátom volt; meglátogata 's tőlem is látogatásokat fogada el, míg új tervünkön szorgalommal, 's a' mint látszék jó sikerrel dolgozánk: Európából csupa kedvező híreket kaptunk. A' félsziget megtisztult a' móroktól, 's az új hit, melly Németországot rongálá, a' Pyrenaeeken túl lépéseket tenni erőtelien vala. A' romai szent atya meglegedését jelenté a' japáni kiküldött térítők' munkásságán, sőt több munkást is küldé még, ezek között néhány főbb rangú papi személyt. 'S ezen újságok engem inkább érdekeltek, mint családoméi, noha ezek sem voltak szomorítók. Hajóim szerencsésen érkeztek el Lisbonába, igen jó áron üritettek ki, 's nyereségem majd félmilliót teve. Az adott utasítások szerint ügyvivőm még egy hajót vásárolt a' többiekhez, 's elküldé mindnyáját részint Indiába, részint Sina 's Japánba. A' Meakóba rendelteket naponként várám, annyiául

inkább, mivel itt megrakodtatván, Kantonba akartam menni.

Forró augustusi nap volt; szellő nem mozdult órákig, 's a' tenger' színe csöndesen, mozdulatlanul állott. A' hajók hasztalanul tárták ki vitorláikat, nem mozdulhattak helyökből. De a' tengeri madarak, melyek száz mérföldnyire szoktak a' száraztól lebegni, seregesen lőnek láthatók, előkövetci a' zivatarnak. És este felé komorult is a' tenger fölött az ég, lassú szellő kezdett lebegni, 's benne szokatlan zöld színnel hánykolódtak a' vizek. A' hajósok sietteték útjokat a' biztos part felé. Némelyek jókor értek be 's örvendeztek a' vész' kikerülésén. De mások még távol vannak, 's a' szélé nevedezett légfolyamtól erőszakosan hajtatnak. Sötét felhők vonják be az eget, melyeknek gyomrát egyes villámok hasgatják, 's nem sokára tompa morgástól követtetnek. Szélvész kezd dühöngeni, még a' kikötő is remeg 's benne tánczra kelnek a' hajók; a' meákói öböl minden életét elveszti, mert úszó épületei mind a' parthoz fújvák. Megérkeztek a' föllegek, a' nap hamar estté változik, 's csak a' cikázó villám teszi ismét 's gyakorta nappallá. Az eső majd hull, majd szakad; a' villám vakít és süketít, a' szélvész ront, emészt. És még is új hajók érkeznek, kettő egymás után, vitorla nélkül, majd égbe

meredő, majd hullámokat hasgató árboczokkal. Az öbölbe hajtattak már, a' kikötő felé lövellnek, a' nép szalad, látni: szerencsés lesz-e bejövételök, vagy a' keskeny útat vesztve öszve törtetnek? A' hullám át-átcsapott a' hajó' födelén, de a' kormányost le nem caphatá lábairól, ki két segéddel együtt iparkodék jó irányt adni a' hajónak. 'S törekvése jó sikerű. A' hajók az utolsó zajgónál vannak, ott hol a' kikötő' kapujánál torony-magosságnyira locsolódnak a' hullámok, 's a' sziklás falakat fejük' tajtékával akarják tovább marni. Hajóimra ráismertem, 's ki már előbb is féltem, most ingadozni érzém térdeimet. Az egyik hajó egészen jól futott 's meg nem ütközve ért a' révbe, de a' másikat épen behaladtakor kapá-föl egy ordító hullám 's oldalával nem szelíden zsúroltatá meg a' kapuszírtet. A' sértés nagy volt, de örültem, hogy csak sértés, nem pedig törés volt. A' hajó, kis foltoztatás után, ismét tengerre mehetett.

Már nem csak a' felhők okozták a' homályt, hanem a' nap is leszállott a' nyugoti hegyek mögé, mikor új látvány voná a' nézők' figyelmét magára. Egészen rossz irányban hajtatek egy hajó az öböl' legsziklásabb része felé, honnan menekvés senki elé nem mosolygott. A' meákóiak mindent elkövettek, a' mi elkövethető volt a' baj' elhárítására; lámpákat égettek, segítő em-

bereket állítottak ki. De tengerre szállani vezetõ sajkákkal nem lehet. Mert a' szél egyre zúgott 's a' parton ezer irányban tördelődtek meg a' hullámok. És a' vész sem vala megelőzhető. Nagyot villámlék 's látni lehet, miként szállt a' tűz keresztül az árboczon. Majd tűz látszék a' hajóban is; és a' segedelemért kiáltók' szava kihallatszék az elemek' ezerszer zavart zaján. De segíteni senki nem tud. A' tűznek azonban eleje véteték, eleje még nagyobb baj által. A' hajó közel nyög már a' parthoz, csónakba szállnak belőle az emberek, mellyet egy hegymagosságú hullám háttára vesz 's egy rándítással a' parthoz csap, fölfordulandót, megtörendőt 's terhétől megszabadulandót. Az emberek nagyobb, kisebb sérüléssel 's a' japániai' segedelme által megmenekedtek — melly munkában a' hullámok' viszahanyatlása igen elősegítő volt — de csak azért, hogy megmenekedésökön sírjanak. Mert jött egy új hullám is, melly teljes erővel csapá egyik partsziklához a' hajót, 's ez ízre zúzva eltűnt, terheit részint a' tenger' gyomrába hullatván, részint, a' fatöredékekkel együtt, a' vizek' játékának átengedvén.

Az elveszett hajó' birtokosa egy ősz férfiú volt, kinek szemeiből szelidség és jóság néze ki, de ezek mellett most a' fájdalom is. Agg ajaki nem fakadtak panasza, de olvasám arczáról,

hogy mindenét veszté. A' japániak ilyenkor különös bánásmódúak. A' megbukott és nem fizethető mind addig becsstelen, míg életével nem adóz; a' halál pedig — az önkénytes — minden szennyet lemos.

„Szegény Gorid — így szólának többen — alig fog fizethetni, 's ő becsületesebb ember, mint hogy gyalázattal élni akarna.“

„Sajnálom őt — monda egy másik — noha nekem is adósom. Részemről az adósságlevelet kész vagyok elszaggatni.“

„Én segiteném őt — kezdi egy harmadik — ha Mahometnek nagy ellensége nem volna; de mivel őt prófétának el nem ismeri, nem törődöm bajával.“

Míg ezek így beszéltek, az öreg Gorid körül néze, látá mindenének töredékeit, kérdezé: meg lehetne-e valamit menteni? 's midőn tagadó feleletet kap, elkeseredése fő fokra hágott. Elbucsúzott a' világtól, a' szép napfénytől, 's mind azon tárgyaktól, mellyek kedvesek voltak előtte az életben, különösen pedig hitelezőitől, kiket a' sors' csapása miatt megcsalni kénytelen. A' villám' szapora fényénél 's a' parti lámpák' sugaránál jól látám őt. Kést kére, melly nyomban adatek neki. A' japániak' arczán öröm sugárzott. Mert ők legnagyobb cselekvésnek tarták azt, mit Gorid vala teendő, és erénynek minden erények

fölött. Az erény' gyakorlásán pedig a' föld' minden részében örül az emberiség, természeti ösztönénél fogva. Én látszám egyedül különbözni a' sokaságtól; előre tolakodtam a' bámulva örülők közt, és megragadám az aggnak kezeiben a' kést, épen mikor hasmetszve akara életének végét vetni. Tetteimen bámult az öreg, a' sokaság morgott, én pedig szólék: „Nippon gyermekei, bölcs meákóiak! ne ítéljeteK egy idegen' tettéről elébb, mint annak okát hallanátok. Én keresztény vagyok, 's az én hitem szeretetet parancsol, ajánl minden felebarátom iránt. Parancsának pedig engedelmeskedni akarván, meg nem szenvedhetem, hogy valaki azon nyomorú dolog miatt, melyet mammonnak, pénznek neveznek, öngyilkossá legyen. Én ügyeinek kiigazítását magamra vállalom, hitelezőit kielégítem, de kívánom, hogy élete maga 's mások előtt sérthetetlen maradjon.“

Ezen előadás igen új volt 's szokatlansága által meglepő. A' morgás hamar megszűnt, az öreg némi vonakodás után elfogadá segedelmet, a' hitelezők ki lőnek elégitve, 's a' keresztényi jóságnak nagy híre keletkezett az egész tartományban. Ügyünknek — mellynek tervéről némmeltyeket mondék már, a' többieket pedig történetírókra bízom — ezen egy cselekvés által végellenül sokat használtam. Mert a' keresztelen-

dők' száma szerfölött szaporodott. Örömemnek e' mellett csak azon egy hiánya volt, hogy a' megtértek között nem volt a' kufinoduri lyányka.

VI.

Egy hét mulva Kantonba kelle indulnom. Foglalatosságaimat többnyire végezém már, dolgaim jól rendezve állottak, csupán Alonzo' tervében kellett még némellyeket tennem. Ez is végrehajtaték 's készen voltam az indulhatásra, készen, de csak külsőleg, mert belől erős láncz tartott vissza. Fölösleges mondanom, hogy ezen láncz Yoridala volt. Hónapok lefolytak már, mióta egymásnak hírét sem hallottuk. A' kereszténység nagy előmenetelt teve Japánban; a' bevásárlásnál igen szerencsés valék; sőt a' mi több, azon férfiú, kivel jót tevék, munkássága 's a' szerencse' kedvezése által hamar jó állapotba helyezé magát. Mind ez nagy öröme szolgált nekem. Csak azon utósó örömem hibázék, hogy Yoridalát még egyszer lássam.

Az idő 's a' gondolkozás nagyon érleli az embert, 's az észérésnek azon igazság' átlátása szolgál gyümölcsül, hogy a' természetiség megbecsülhetlen kincs, hogy a' természet olly hatalmas szóval beszél, mellyet semmi bölcselkedési erőködések el nem nyomhatnak. Don Alonzo elég sokat beszéle hozzám a' szerelem' levivásának di-

csőségéről 's azon érdemeokről, melyeket az úr' nyája körül szerzék magamnak; de szívem hamar elveszté fölmelegülését 's Yoridala' körébe kívánczozott. Sajnálni kezdém hevességemet, majd nyugtalan levék, dobogó szívű, epedő. Képe éjjel nappal előttem lebegett; látám őt rajtam csüggve, egész ártatlanságában, hozzám szelíden simulót, mint gyöngre repkény a' tölgyfához simul; látám elválásunk' utolsó pillanataiban, mikor ő egészen jó volt irántam, én pedig vad, erőszakoskodó, meggyőződése ellen kényszerítő. Nem ő hagyott el engem, hanem én váltam meg bucsúcsók nélkül tőle; nem ő hagyta félbe a' találkozást, hanem én maradtam ki hálátlan hollóként. És most méltán szenvedem a' büntetést, mint ő méltatlanul. Mert hogy szívében mind egyre élek, arról bizonyos valék, 's ha kiszakasztatám, ő nálam boldogtalanabb.

'S milly hiú az ember, mennyire szèreti erénynek, jóságnak nevezni azt, a' mi nem egyéb haszonlesésnél! Yoridala' vígasztalását hozzám okúl magam előtt, midőn fölindulék a' Kufinodurra, noha ohajtásom 's szívem' legbelsőbb vonzalma volt az igazi ok; az ő kebeléről akarám — színre — leemelni a' terhet, noha en kebelterhem' kínait vágytam levétetni. Igaztalan ugyan nem lehetek magam iránt, mintha az ő szenvedései nem érdeklettek volna, hanem azt

a' magaméihoz képest némileg mellékes dolognak mondhatom. A' miut pedig a' hegyre emelkedém, mind zajosabb és zajosabb lön kebelem, remegtem testemben, 's hajdani kedves helyünkre alig mertem lépni. Szent borzalom között járultam oda, 's kalapvéve. De őt nem találtam. Épen egy éve volt azon napnak, midőn megvallá hogy szeret, 's szerelme' előzalogául rózsaajkáról csókmézet hagyta szedni, keveset ugyan, de annál édesebbet 's a' jövődő égi kéjek' hírnökét. A' helyen egy kis kőemlék állott, három lábnyi magos, fél széles, gránitból mestersegesen faragott, rajta — bámulásomra — az én 's ő neve. Teteje pedig koszorúval volt ékesítve, ujdonnal, ma szedett erdei virágokból készülttel. „Tehát itt volt ő — gondolám — ma volt itt, épen azon napon, mikor egy igenével földről egekbe emelt. De utolszor is volt itt, síremléket adva annak, kit el nem felejthet. Többé nem jövőnd el!“

Egész komolyan ültem le az emlék mellé, szemeimet a' tengerből kimerült nap' sugarain legeltetém, midőn erősebb szellő kezdé zúgni 's egyik távolabb eső bokron egy kendőt lebegtete. Megrettenve szaladék érette, 's nem kis bámulásomra az övének ismerém; és pedig en ajándékom vala, Kantonnak legszebb szövete. Fölvettem a' kendőt, megcsókolám, nézém és újra csó-

kolám. Az ő keblén volt az, az ő hómellét tartarta, 's azon mellben egy szív dobogott, melly engem igen és forrón szerete. Képzetelekben olvadoztam, a' kendőt százszor vittem mellemhez és ajkamhoz, 's míg ezt szorítám és csókoltam, a' lyányt gyanítám keblemen, ajkain véltem égni csókomat.

Elsötétült szemekkel álltam ott, lábaim mintegy a' földhöz gyökereztek, mikor egy alak állt előttem meg, szép pamut lepelben 's kerek szalmakalappal fején. Nem mertem hinni szemeimnek. Yoridalának kell vala lennie, de Yoridala nem olly halavány volt mint ez, nem olly szórtalan mint ez; Yoridala tárt karokkal szokott várni, ajkain idvezlés és idvezlési csók lebegett, mellyet én onnan vidámon szedtem le. Ez nem úgy jött; ez nem az én Yoridalám.

És eltaláltam; ő nem volt többé az én Yoridalám. Igen meglepetve látszék látásomtól; nem tudott szólani. „Yoridala, egyetlen Yoridala! beh örvendek, hogy ismét láthatlak. Megtudsz-e bocsátani gondatlanságomnak? 's elfeleheted-e, hogy téged akkor kérdezélek szerelemhez nem tartozó dolgokról, mikor szerelmedet elfogadtam, és — elhagyalak? Oh legkedvesb leány! igen érzem e' méltatlanság' büntetését, 's eljöttem, hogy kérjelek: vedd le angyali lelked' jósága által szívemről a' terhet. Én ezt el

nem hordozhatom. Szerelmed' eljátszása örök kín lenne keblemben."

,Igen későn jöttél, Mendizano, mikor már többé magamé nem vagyok. Ma van évnapja egy előttem kedves történetnek, ma tevém annak emlékére az utolsó tiszteletet. Ezen koszorú, mellyel a' követ takarám, az én fejemre szállhatott volna, 's akkor boldog leendék, míg most nem tudom minő sors vár reám. De erről hallgassunk. Mendizano, én téged igazán szerettelek; arczomon láthatod küzdésem' jeleit, nagy harczba került, míg a' halálkintól menekedhetém. Te roszúl bántál velem, de megbocsátok, mert én mindegyre szeretlek. Élj boldogul, Mendizano, 's ne felejtsd el Yoridalát, ki szavát már másnak adta.'

Jobban ismertem a' lyányt, mintsem többé reménylenem lehetett volna. Kértem azonban még is, esedeztem előtte, térdeimre hullottam, kezeit mellemhez, szívemre, ajakimhoz vontam, de hasztalan; mikor tovább bátorkodám, ajkainak megcsókolásához, félre vonult, 's jobbomat megszorítva, 's kendőjét elvive, tovább ment.

Most érzém helyzetem' egész iszonyatosságát, most vittam az elvesztett idvesség' kínos viadalát, a' poklok' egész tüzét keblemben érezvén dühödni. Nem tudtam mitevő legyek; akartam sírni, de szemeim szárazak voltak; akartam

imádkozni, de csukott ajkaim csak görcsös mozdulást tehettek. Szoborként álltam, szemeimet utána meresztve, míg végre követésére határozám magamat. Futottam ekkor, hogy nyomát ne veszítsem, 's még is hiában törekvém, mert az első völgyben eltűnt a' csinos mezei lakok között 's engem töprenkedésemnek hagyta. Nagy reménnyel valék azonban megtalálása iránt, mivel lehetetlen ismeretlennek lennie e' lakóknál; de annál kevesebbé tudám mit csináljak vele, ha föllelendém. Másképp is gondolám hamar meg magamat, 's annál inkább, mivel atyjának nevét nem tudám, 's leány után — még pedig elígért leány után — kérdezősködni illetlennek véltem; a' hazamenetelre határozám magamat, 's útam a' tengerpart 's a' meákói öböl felé irányzám.

VII.

Némán ültem szobámban, mint a' fájdalom általában néma szokott lenni; ki-kitekinték az ablakokon a' népes tengeröbölre 's kivántam a' holnaputáni napot, mellyen szívnyugalmam' elrablásának helyéről örökre távozzam. Haza kíváncsoztam pedig, Portugalliának virágos partjaira, hogy gyermekségem' örömeinek emléke földerítse lelkemet. Nagy út volt előttem, az egész ó világ' megkerülése, 's kétszeri átmenetel az egyenlítő alatt. De mind ettől nem tartottam,

csak attól félek, hogy szívsebemet egész újdonságában viendem keresztül rajta.

Don Alonzo igen fontos képpel sietett hozzám. „Munkánk végéhez siet — így szóla — három nap múlva Japán' sorsa el lesz döntve. Lehetetlen nem boldogulnunk. Az egész ó épület alá van ásva, kezek és fejek birtokunkban. De némi kiadásaink vannak, melyekre pénz szükséges. Itt van a' tanácsnak egy íve, melyre kiki adakozását fölírja; pénz-fölvevőül én rendeltettem.“

Két ezer piasztért fölírek és leolvasék Alonzonak, ki azonnal tovább ment. De helyette többen jöttek hozzám, mind lázos örömben, mint a' kétes de jó reményt adó esetek előtt szokása az embernek lázосkodni. Ezekkel különbözőféle dolgokról szólék, de legtöbbet a' napokban történendőkről: ha valljon jó szerencsével fog-e hajlani a' Dairi, 's pogány főpapi hivatalát fölcserélendi-e krisztus' szolgálatával; 's a' Kúbó fegyverhez fogand-e, vagy meg hagyja magát kereszteltetni. Különbféle vélemények voltak, de abban mind megegyeztek, hogy a' szent ügynek lehetetlen nem diadalmaskodnia.

Ebédnél több vendégem volt, 's a' körülforgó borpoharak feledteték velem a' szív' állapotját. Derült, nevető, csapongó lettem. Mulatásunk közben egy idegen jelenteték be, ki ve-

lem akar szólni. Az előszobába mentem ki, hol egy inas várt reám 's kérdezé: én volnék-e Mendizano? Igent hallván, egy levelet ada át, illy tartalmút: „Siess az örvényszirthez, mert veled nagy közleni valója van — Yoridalának.“

Rövid volt a' levél, de még rövidebb az én várakozásom. Bementem vendégeimhez, helyettest adék nekik 's indultam. Az örvényszirtnél már várakozott reám a' leány; szemeiből nagy komolyság néze ki, arcza halavány volt. „Szeretsz még engem, Mendizano?“ így szóla.

„Szeretlek, Yoridala, és szeretni foglak, míg eszmélni tudok,“ felelém.

„Tudod, hogy én is szerettelek, 's mondom, hogy egyre szeretlek, és egy föltétel alatt tiéd lehetek. Akarod-e?“

„Szólj, égnek angyala, 's a' lehetetlent is lehetővé teszem, csakhogy a' te kedvedben járjak.“

„Meddig akarsz Meákóban mulatni?“

„Két nap mulva indulni akartam Kanton felé, 's onnan messze el távol hazámba. De most te parancsolj velem; kedvedért akár örökre maradjak.“

„S az én kedvemért milly gyorsan indulhatnál?“

„A' szél jó; akár két óra mulva.“

„Tedd a' mint mondád, édes Mendizanóm. de Kantonba menj, ott állapodjál meg 's végezd el az én ügyemet is. Szerelmem ezen ügyvel van összekötve. Az egész e' papirosba van összeírva. Jól el fogsz rajta igazodhatni. De esküdjél meg, hogy a' papiros' pecsétét föl nem bontod 's az írásokat csak Kantonban olvasod el, hogy a' dologról senkinek nem szólasz, 's indulodat nem kürtölteted ki. Esküdjél.“

,Esküszöm az élő istenre, édes Yoridala, ki a' napnak sugarakat és melegítő erőt ada, ki a' csillagokban mindenhatóságát mutatja, ki a' mi szíveinkben szerelmet kelte egymás iránt; és esküszöm hozzád való tiszta szerelmemre, hogy úgy teszek, mint most szóval mondád, 's utóbb írásaid által parancsolod.“

Ekkor nyakamba borult, sirt és megcsókolt. Én is az idvesség' könyűit sirtam, 's búcsu-csó-komban lelkét látszám fölszívni. Nem tudék elszakadni tőle; újra 's újra szorítám magamhoz, míg ő vonta el magát 's menetelt parancsolt. — Gyorsan haladtam ekkor, 's míg fölöttem ború lebegett, a' távolban szép korányt sejdíték, melyet szerelmem' napja derít föl. Menet hajóimhoz tértem el, 's rendelést oszték a' vitorla-fölhúzásra; lakhelyemre érvén pedig, vendégeimet menőfélben lelém, gyűlésbe iparkodókat, kiktől sok új dolog' ürügye alatt maradhaték csak hátra.

Egy óra' lefolyása alatt mindennel készen valék, 's már a' hajóra akartam indulni, midőn az öreg Gori lépe be hozzám. Leültetém őt a' bérlett házi bútorokra 's elmondatám vele jövele' okát.

„Azért jövök, édes don Garcias, hogy újra köszönetet tegyek hajdani jóságáért. Kegyednek köszönöm életemet, kegyednek a' mim az életben van. Igen nagy adósa vagyok én kegyednek! Adósságomat pedig szeretném lefizetni. Mert ismét jó gazdag vagyok; kegyed' segedelme igen bőven kamatozott, azon fölül hogy reményem' ellenére gazdag öröködést is nyertem. Mind ezen birtokon fölül pedig van egy kincsem, nagy kincs — magam is úgy merem bátran nevezni — egy leányom, szelíd, jó, ép és nem kellemetlen testű. Ezen leányt szántam én neked, don Garcias; jer, nézd meg őt, 's ha szeretheted, légy fiammá, légy egyetlen gyermekem' férjévé, 's legyen tiétek mindenem a' mim van. Hogy pedig semmi ellenvetést ne tehess, tudd meg, hogy én megkeresztelkedtem, 's bizonyos vagyok, hogy leányom is kész lesz azon idvezítő hitet elfogadni, melly ember- és isten-szereteten alapul, 's melly olly férfiakat ad a' világnak, mint don Garcias.“

,Nagyon köszönöm jóságodat irántam, atyám, de sajnálom, hogy el nem fogadhatom. Az aján-

dék nálunk keresztényeknél nem kölcsön, azért visszafizetése meg nem engedhető; leányodat pedig meg nem kérhetem, mert én szeretek 's ezen szerelmemhez örökre hív akarok maradni.'

„Szeretsz! — mondá meglepetve az öreg — de nem hazádbeli lyányt? Leányom hasonló állapotban van, de szavát adta, hogy jóltevőmnek, don Garcíasnak az én kedvemért átnyújtja kezét. Az egész alku nem rég történt, 's régen te meg sem is történt volna, mivel a' leány igen ragaszkodott idegen kedveséhez, ki azonban búcsút monda neki, mivel kereszténnyé nem teheté. A' leány Mendizanónak nevezé a' férfiút; én pedig gyanítom, hogy Mendizano te vagy."

„Úgy van, atyám, én don Garcias Mendizano vagyok! leányod pedig Yoridala; nézd ez... Ekkor a' vett irományokhoz akaréék nyúlni, de esküm juta eszembe 's titkolám a' dolgot. Az öreg meglátá az iratokat, 's megismeré leánya' irását. Nagyon kért és végetlenül kért: adjam őket neki olvasásra át. Engedtem; a' levélben ez állott: „Édes Mendizanóm! mikorra te e' levelet olvasod, a' japáni keresztények kivérzetek, 's én boldog vagyok, hogy téged megmenthettelek. Hiteles kútfőből tudtam meg, egy órával ezelőtt, hogy az idegenekre halál határozatáték, 's halál mind arra, ki valamelly idegent megment, elbújtat vagy elszóktet. Veszélynek

tettem ki életemet, midőn megmentésed' elhatározám, de éretted mindenre kész vagyok. Most érkezik a' Kubónak hivatalos parancsa, a' Dai-ritól is aláírva, hogy minden igaz japáni fegyverkezeve várja be az estét, 's a' Kubó' zászlója alá készen álljon. E' parancs szigorú, csak az ősi hitűekhez szól; elárulása, kinyilatkoztatása vagy megszegése halálhozó. Atyám nincs itthon, don Garciáshoz ment, kinek szavamat kellett ígérnem. Bár őt is megmenthetnök, mert igen jónak kell lennie! Atyám végetlen dicsérettel szól róla, 's szépnek is mondja. Oh Mendizano, volnál csak te azon Garcias! De én minden esetre a' tiéd maradok. Ha don Garcias megszabadul a' vérpad elől, nem fog érettem veszélybe visszajönni; ha szegényt a' mért sors eléri, nem lesz kihez ígéretem kössön. Te várd be Kantonban a' dolog' kimenetelét, én addig atyámmal a' magunk' ügyét kiegyenlítem, 's reménylem, hogy az ő megegyezésével tiéd lehetek. Ha pedig soha — soha nem jöhetnél vissza, ha az idegent örökre pallos várna Japánban, ha többé meg nem láthatnálak, akkor, kedves Mendizanom, élj boldogúl, örökké boldogúl 's emlékezzél meg arról, ki szívében mindig a' tiéd marad.“

E' levél' olvasására örült az öreg Gori, igen nagyon örült leánya' érzelmein, de a' kubói pa-

rancs nem kissé nyugtalanítá. Nem hitte azonban, hogy a' veszély annyira sürgető volna. „A' leány még ma tiéd legyen, don Garcias, 's vele együtt szaladj a' fenyegető veszély elől. Jöszte, vidd el magaddal.“ És én mentem az öreggel. Bejutánk mezei házához jó egy órai járás után; Yoridalát nem lelők otthon. Új rendelések érkeztek a' Kubótól, mellyekből látható vala, hogy az idegenek' elfogatása szigorúan meghatározottak. Késnem tovább nem lehetne, minden perczel nőtt a' veszedelem. A' házbani tartózkodásom Gorit és Yoridalát is veszedelembe döntették. Mert atyafi atyafiért, atya gyermekeiért 's gyermekek szüleikért, szomszédok szomszédokért voltak felelettel adósak. Egész japániasan öltözködve szaladtam a' tengerpart felé, ott japáni vitorlákat húzáték árboczaimra 's nyomban indultam. A' hajók között nagy mozgás volt, nekem épen nem tetsző, 's alig menék ki a' kikötőből, mikor a' kimenetelt nyomban elzárák, sőt vizsgáló sajkát utánam is küldtek. A' sajkabeliek reánk ismertek, mint portugalokra 's lármát ütöttek. Száz hajó indult nyomban utánunk 's egyik gáton — melly a' hullámok ellen fél órányira bocsáttaték be a' tengerbe — tüzelni kezdtek reánk. Igen közel voltunk, jól láthatók az embereket, sőt még a' gyújtó kanóczot is. A' japániakat lövésbeli ügyetlenségökről jól ismer-

vén, igen közel bátorkodánk a' gáthoz, 's éntü-
zelní parancsolék hajónkról, de parancsomat ha-
mar visszahúztam, mert a' gát' elején Yoridalát
pillantám meg, ki szabadulásomon örülni látszék.
'S oh bár meg ne pillantottuk volna egymást!
Akkor a' kedves lélekre nem várakozott volna
veszély; mert aligha el nem árulta magát! Vagy
tán elájult? Annyi való, hogy fekve viteték to-
vább, és én hasztalanúl szálltam embereimmal
sajkába, őt hajóimra hozandó; mire part felé
siettünk, ő eltűnt. A' hajók pedig nagyon ipar-
kodtak utánunk, és soká üldöztek, de kevés va-
la, melly sebességre a' miéinkkel mérközheték.
Egyik', késő este, holdfénynél nagyon megköze-
líte bennünket, de épen maga kárára, mert á-
gyúval és karddal zsákmányunkká tevők. A' töb-
biek távolról láták ezt 's kedvök elmúlt a' ker-
getésre; másnap reggel egyedül valánk a' nagy
tengeren, 's egy hét múlva a' japáni szigetfokot
álzászlók alatt elhagyók 's a' khinai tartomá-
nyokhoz közelíténk.

VIII.

Két hónapig hallók Japánból a' vérengzés'
hireit, harmadik hónapban már mind ki voltak
az idegenek irtva 's a' kereszténység' száma ész-
revehetlenné olvadtott le. Többeknek nevét hal-
lók pedig, kik áldozatul estek el, 's ezek között

nem kevés ismerősöm volt Meakóból. Don Alonzo a' fölkelés' harmadik napján már fejevételre ítelteték. Hasztalan törekvém pedig Yoridaláról 's az öreg Goriról hírt hallani. Mindenik csekélyebb sorsú volt, mintsem életök' vagy halálök' híre Khináig hathatna. De én előttem főbecsű volt tudni: mi lön belőlök, 's nem kevéssé szomorodtam el, midőn hallám, hogy halálos büntetés alatt tiltva van minden idegennek 's minden időre a' tartomány' belsejébe menetel, sőt még a' kiszállás is. Ezen törvény alól a' khinaiak voltak csak kivéve, kiknek szabad kereskedés engedteték az egész birodalomban, míg egyéb nemzetek csak Nangasakiban köthettek ki. A' portugálok azonban ide is alig bocsáttattak.

Sok tünődés után abban állapodtam meg, hogy khinainak adom ki magamat, és úgy lopódom be a' Kufinodurra. Ezt nem vala könnyű végrehajtanom, mert az európainak arczvónása Ásia' keletén nagyon szembetűnő. Segédül volt azonban maga a' természet, kevéssé gömbölyeg képet, ritkább bajuszt és szakállt, 's sárgás bőrt adva, mellyeket én mesterségesen még inkább kiemelék, bőromet sárgásra festve, arczomat kerekítve, fejemen egy búbig lenyírva a' haját, és a' legtarkább khinai öltözetbe búva. Így egyik nankingi ismerősöm' hajóján bemeheték Meakó-

ba, 's föl nem földöztetve járhatám be a' város' jól ismert utczáit. De melly különbség volt olly kevés hónapok után a' mostani 's az előbbi város között! Milly kissé olvadt le a' népség! a' hajdani szabad mozgás' helyébe milly feszes és félékeny társalkodás lépett; a' város tüzek által végetlenül szenvedé, mellyekért az ártatlan keresztényeknek kelle itt is, mint a' kegyetlen római császárok alatt, szenvedni. Elmentem arra is, hol hajdani szállásom volt; de a' házat nem lelém, le vala tövig rontva. Ebből azt itélém, hogy név szerint is kerestettem, ismertetem, 's ha történetből elárulom magamat, büntetés vár reám, 's mivel a' japáni törvények a' kis bűnre úgy mondanak halált mint a' nagyra, fölfedeztetésemmel halálomat tudám kapcsolatban. Ez igen vigyázóvá tön. Gori után nem mertem nyilván kérdezősködni, annál kevesebbé bátorkodám Yoridálát kutatni. Mellékes utakat választék tehát; khinai ismerősöm' ügyeibe avatkozva 's napról napra jobban eltemetkezve. Így az iratokból annyit tanulhaték ki, hogy Gori' számolásai mindenütt keresztül voltak vonva. Megijedve tettem ezen észrevételt, mert gondolám, hogy Gori míg él, föl nem hagy számolásával. Utóbb félhívtatalosan teheték Gori felől kérdést, de feleletül vállvonítást kapék, 's ezt: volt, nincs.

Egy hetet tölték Meakóban, a' nélkül hogy legkevesebbé is közelítettem volna célhoz, a' nyolczadik történetből vezetett hozzá. Ekkorra ünnep parancsoltaték az egész tartományban 's halotti imádkozás. A' tenger maga is hallgatni látszék; a' néptelenné lett kikötőben ünnepiesen lobogtak a' zászlók, 's kevés csónak rendíté meg a' nyugvó vizek' színét. A' boltok mind zárva voltak, 's a' szobák' belsejébe is nyúgodni kellett a' kezeknek. Mert a' kubói hatalom a' ház' legutolsó rejtekébe is behatott 's a' nőt férjének órévé tette. Illy nagy nyugalomban csak a' kíváncsiság nyugtalankodott. Százféle hír repdesett a' városon keresztül, abban mind meg egyező, hogy valami nevezetes személy halálra vitetik ki. A' hír pedig legbátrabban lépdelt a' khinaiak között, mivel ezek tulajdon ügyvivőjök' védelme alatt álltak. Itt hallók pedig a' dairi' egyik cselédétől, ki egyszersmind a' khinaiakhoz rendőrségi tiszt gyanánt adaték, hogy egy pamut és thé-termesztőnek, ki egyszersmind kereskedő is vala, leányát viendik ma ki halálra, mivel a' keresztényekhez szíta, noha maga meg nem keresztelkedék, 's egy portugali ifjat méltó büntetése elől elszöktete, őt a' következő dolgokról tudósítván.

„Csak ő egyedül az, kinek a' dairi kegyelmet akart adni, de méltatlan rá“ szolt a' cseléd.

,De nagyon szép — monda társa, egy iszonyú szalmakalapú férfi, ki a' theát nem kevesebbé szerette inni, mint a' nagy kalapokat hordani — 's a' szépség hatalmasabb a' theánál is.'

„S hogy lehet olly ostoba makacs, 's nem enged a' Dairi' kívánságának! Két dolog téteték elébe, mellyen szabadságát 's életét megválthatja: a' Dairinak szeretete, vagy kedvesének, amaz igen gazdag don Garciásnak kézre juttatása. Ő egyiket sem ígéré meg, 's ha nap'nyugta előtt egy órával meg nem ígéri, halála bizonyos.“

Leírnom lehetetlen, mit érzék e' szavak' hallására. Besötétülni véltem a' világot, 's a' sötétség fölött egész dicsőségében Yoridala' képét látám ragyogni. Megszabadítását elhatározám magamban. Hajh be édes volt a' meghalhatás' reménye, hogy ő életben maradjon!

E' szent, nagy szándék egészen más emberre tön. Elszánt, tüzes és még is vigyázó lettem. A' Dairi' cselédeivel erőltetve csevegtem; különbféle ajándékokkal lepém meg őket egész csodálkozásokig, vendégeltem őket, míg nem vendégnek meghívattattam általok is. Így jutottam be a' Dairi' udvarába, melly nem kevesebbé mint az istamboli serail, lakhelyeknek, kerteknek, úrnak, szolgáknak, nőknek és nemfériúknak gyűlő helye. Itt az egész udvariak' figyelmét magamra vonám, 's egy óra mulva

kellemes khinai nevet kaptam. A' kellemes khinait pedig az udvarbeli nők is akarták látni. Így lön szerencsém sok szép és nemszép nő' körébe jutni, kikkel sokféle dologról, de főképen a' nap' történetéről szólottam. Nevezetes volt pedig, hogy annyi nő közül ritka sajnálta Yoridalát, a' minek részvétlenséget nem tulajdoníték okúl, hanem inkább irigységet, mivel a' Dairi sok száz ezerek közül csak őt találta szépnek.

„Én pedig nem hiszem, hogy olyan különös szépség volna az a' lyány — mondék — olly bájos szemei nem lehetnek mint önnek — ekkor a' tömlöcztartó' neje előtt hajlám meg — sem olly gyönyörű homloka, sem olly rózsaszínjei.“ Az asszony majd agyon pirulta magát, 's férjével együtt meghajolva jelenték tetszésöket. De én tovább szólék: „Kíváncsi vagyok még is látni azon nevezetes személyt, ki egy Dairinak tetszhetik, Dairinak, ki lelkét egyenest Fohieből kapta, 's szent lábaival a' földet soha meg nem érinti. Igen, igen sokat adnék érte, ha láthatnám.“

A' tömlöcztartó nagy szemekkel néze rám, 's majd pillanta is, mellyet én elértettem. Veszélyesnek mondá ugyan mindkettőnkre nézve a' merészletet, de nejtől is ösztönöztetve, megígéré, hogy bevezet hozzá. Én örömemben majd összezuñztam kezét.

IX.

Ebédén a' tömlöcztartónál voltam, több ismerősökkel együtt. Nem kiméltük a' szavakat, 's én belőlem történettenger áradozott, mellyet a' társaságbeli nők' dicséretével fűszereztem. És a' kik tőlem megdicsértettek, mind magasabban tarták nyakaikat. Hogy irigyeket ne szerezzek és ellenségeket, senkit sem hagyék tömjén nélkül; de a' legnagyobb adagot tömlöcztartóném' számára rendeltem, ki utóbb egészen elszédült tőle, 's ha néha szédelgésében közelemre jutott, tetszését kézszorítással adá tudtomra. Azonban boraim mind elfogytak, 's kénytelen valék hajóra küldeni új palaczkokért. Egész szekrénykével hozaték most, 's az új palaczkok egész társaságunkat villámos erővel látszának örvendésre bizgatni. Nem csak én beszéltem ezután sokat, hanem férfiak és nők keverték öszve lármáikat, véleményeiket, ítéleteiket, mellyek szabadon csavarogtak ki a' Kubóra, Dairira 's mindenre, a' miről különben szólni senki sem mert volna.

Mikor én a' bornak illy boldog hatását láttam, megváltoztattam tervemet. Eddig Yoridalaért meg akarék halni, mert a' Dairi' szavaként: ő kegyelmet nyerend, ha Mendizanót törvényszék' kezére tudja keríteni; most Yoridalát velem együtt akarám megmenteni. E' végre a' bort kelle minél jobban keringtetnem, hogy az udvar-

beliek mind elvesszék eszöket, különösen pedig tömlöcztartó uram és neje. Poharakat csendítették meg tehát, 's mindenki' egészségére 's barátságára mindenkinek inni kellett. Mikor az utolsó palaczk megürült, láttam hogy többre nincs szükség.

A' meleg tartományokban a' délután' nagy részét álommal töltik az emberek, 's helyette este 's éjszaka dolgoznak. Ezen szokás némileg Japánban is divatozik. Embereim annál inkább követék pedig most, mivel rendkívül nehéznek érzék fejöket, 's szempillájok erővel lehunyódott. Kiki alvó hely után nézett, 's egy negyed óra mulva senki sem volt ébren, kivéven a' tömlöcztartót 's nejét, kiket én lefeküdni nem hagyék, hanem Yoridala' megmutatására únszoltam. Csodálám pedig, hogy gyanúba nem jövök előttök. De a' bor' szerelme azt nem engedé.

„Holnap is lesz szerencsénk önhöz, Csing-Ling Mió?“ kérdé tőlem álnevemen a' tömlöcztartóné.

,Naponként, édes szépem, — felelék — valamig csak el nem hagyom Meákót.

„De még jó soká fog maradni, nemde?“ szolt a' férj, 's igen barátságosan czirókálta arczomat.

,Több hónapokig — mondám én — de most nem sokára a' hajóra kell mennem, kérem tehát

önt, Yedda-Melon úr, tartsa-meg 's teljesítse ígéretét.

„Nyomban! ezennel! — felelt a' tömlöcztartó — csak a' zár-szoba' kulcsaiért megyek.“

És ment. Hozzám pedig a' szépnek dícsért nő igen nyájas volt, karomba kulcsolta kezét, 's fejét vállamra néha úgy ereszté le, hogy arcza az enyémhez ért 's nem csekély forróságot árula el. Én a' kedvezésben határt nem ismerék, míg nem megvallá a' nő, hogy kedvesebb embert nálamnál soha sem ismert.

„Én pedig önnél kedvesebb asszonyt nem!“ feleltem neki, 's örülék hogy férje a' további hizelgés alól fölszabadított. A' kulcsokat hozva bejött ez, 's hárman indulánk Yoridala' szobája felé, melly magános födél alatt áll a' kertben, 's ablaka a' Dairi' palotájára adott kilátást. Ezen elrendelésben hihetőleg olly szándoka volt a' Dairinak, hogy a' kert 's a' palotának szépsége szinte úgy megtegyék a' magokét Yoridalánál, mint a' halál' félelme, 's a' halál urának diadalmát elősegítsék. De Yoridala nem azok közül való volt, kik vagy félelemből, vagy alávaló földi dolgokért hódolnának. Én őt hozzám holtig hívnek gondolám, sőt az ellenkező lehetlenségről meg voltam győződve.

Elérve a' foghelyhez, csodálkozám milly kevéssé volt az zárokkal terhelve. Az ajtón nem

volt egy lakatnál több, 's az ablakot hat vékony vas-szál védte. De mitől is tarthatott volna Yedda-Melon úr, kire a' fogoly bízva volt, midőn egész Japánban még egy rossz gondolat sem maradt kitudódás nélkül? Egy ügyefogyott leány hogy akarhatna csak megszökni is, és ki volna őt megmenteni szándékozó?

A' lakat fölnyittatván beléptünk a' szobába. Sovány-haloványon üle itt a' leány egyik szegletben, hátát a' falnak támasztva, lábait pedig félig összehuzottan tartva. A' szoba' festéseivel látszék mulatni, mellyek különbféle vidékeket mutattak, tarka madarakkal bővelkedőket. Beléptünkör nem fordult nyomban felénk, hanem ruháit látszék igazgatni; azonban jól észrevettem én, hogy valami fehéret rejtett el azok' redőibe. Majd fölkelte 's fekete nagy szemei felénk villogtak. Hajh mennyire érzém nyomban hatalmokat! ismét kész valék érette halálra, kész a' kínok' minden tengerét nyakamba ölteni.

A' tömlöcztartóné Yoridala' helyére ült le, szemeit be-behunyta, 's majd fejét is lekonyítá. A' leány pedig bágyadt hangon, de vidor szemekkel beszéle őréhez: „Tudom, Yedda-Melon úr, hogy még csak két óra van hátra életemből, ha nem hódolok. Sokat tünődtem magamban, mitevő legyek. Végre győzött az élet' szerelme, 's én elhatározáim szerelmemet a' Dairinak

ajándékozni. Vidd meg e' hírt az élet' és halál' urának legalázatosb szolgájától.“

A' tömlöcztartó ezeket hallva fölugrott örömében, de ugrás közben elveszté súlyegyenét 's a' földre nem legszelidebben esett le. A' nő fölébredt a' lármára, de csakhamar behunyta szemét és még mélyebben aludt. Én mintegy vilámtól verve áltam, 's átkozódni kezdtem a' nő iránti vonzalom, hit és hűség ellen. Mélyen néztem az ingatagnak szemeibe, pillanatommal földre akarván őt verni; megnéze ő is, rám látszott ismerni, de szótalanul fordult el tőlem.

„Még ezt! — sohajték — nem hittem hogy egy leány ennyire képes!“

X.

Yedda-Melon tántorgva távozott el a' Dairi' palotája felé, Fohi helyettesének hírt adatandó, legkedvesebb hírt, a' mi halhatatlan füleibe csak juthat. Uton, úgy látszék azonban, nagy szomjúság kezdte háborgatni, mert félre tért 's egyik mesterséges halom' tövében nagy kortyokat ivott az ottani forrásból. Én az alvó nőtől nem tartva, pirongatólag kezdék Yoridalával szólni, de karjaim közé hullott ő, és bocsánatért esdeklelt.

„Hűtelenségedért bocsánatot? nem, azt soha sem!“ feleltem én, 's kibontám őt karjaim közül.

,Hagyj itt nyúgodnom egy kevéssé! — szólta tovább — végetlenül elfáradtam, mióta utolszor látók egymást.’

„S oh bár soha ne láttuk volna! — dörögtem én, de félve az őrné’ fölébredésétől, még is mérsékelém szavamat — akkor legalább csalt hitemben boldog lettem volna; de most téged és nemedet utálok.”

,Méltatlanul bánol velem! — felelt ő szelíden ’s nem hagyta magát eltolni keblemről, és én sem valék minden háborodásom mellett is azt tenni képes. — Mendizánóm, én hív vagyok hozzád.’

„Hát izeneted a’ Dairihoz?”

,Az csalás. Napnyugta után egy órával érettem küldend ő, de akkor én már mentve leszek. Nézd ezen írást, az éjjel dobták be szobám’ ablakán.’

Egy írást ada át, mellyben ez állott: „Igérv szerelmet a’ Dairinak, de ne félj, hogy az övé légy, mert fél órával a’ homály’ beállta után elvisszünk azon uton, mellyen ez írást hoztuk; ’s te szabadságodban azt teheted, a’ mit szíved ohajt.”

„S te rájok mered ezekre bízni magadat?”

kérdém én, ’s még inkább meresztém szemeimet.

,Miért ne? — felelt ő — a’ ki a’ Dairi’ hatalmából ’s a’ halál elől megszabadít, az bizonynyal jó barátom.’

„De hát ha kezedet kéri hálaúl? “

„Azt csak don Garcias Mendizano bírhatja , ezt mondom nekik , valamint neked mondom.“ Itt azonban el kelle hallgatnunk, mert a' tömlöcztartóné fölébredt 's vízért nyöszörgött. Adánk neki, jó híveset, 's nem sokára ismét aludt, míg férje is, igen sokára, szomjelégedten közélíté meg a' Dairi' palotáját.

„Nem ismered az írást? 's nem is gyanítod kitől van? “ kérdém én tovább.

„Épen nem — felelt a' leány; — atyám' vonásaihoz hasonlít némileg, de ő eltűnt, hihetőleg elvérzett. Édes Mendizanom, beh egyedül vagyok a' világon! ne légy te gyanakodó irántam; légy jó hozzám, ki esküszöm, hogy tiéd vagy a' halálé vagyok. Ah be édes tudni azt, hogy egy méltó kebel, egy jó szív, egy erős lélek szeret bennünket. Mendizano, a' halál keserű, de csak akkor, ha nem te fogod be szememet; az élet édes, de csak te melletted.“

Ezeket mondta vállaimra dőlve 's könnyeit hullatva. Nagyon elérzékenyített. Együvé hulltak könyűink, együvé olvada szívünk, 's együvé tapadt bennünk a' lélek. Soká álltunk így, boldogabbak az idvesség' szellemeinél, 's elfeledve, hogy tátozó örvény fölött töredékeny léczen állunk. Kebelemre szoritám őt gyakran, olly édes forrón, mintha az egész életet percz alatt le

kellene élnünk; és bíztatám 's elhitetém vele, hogy enyémmé kell lennie, hogy mindig olly boldog leend mint most.

A' tömlöcztartó visszajött a' palotából, 's a' tőle kapott örvendetes hírt ágyúdörgések jelenték. Yoridala' hódolását tudták a' dologba mélyen belátók, a' nép pedig örült a' Dairi' kegyelmének. Szerencsénk vala pedig, hogy Yoridala nyomban el nem vitetteték; hihető az egész átszállítási ügy a' tömlöcztartóra bízatek. Ettől legjobban lehetete pedig tartanunk. És valóban közel is jött ő a' házhoz, de feje' súlyát odáig nem bírva, leheveredett a' gyepre, 's áldatá velem a' bornak álomadó erejét.

Rettegés es öröm között hosszú-röviden folyt az idő a' bealkonyodásig. Ekkor pedig hamar feketé lön az éj; 's most örülék először az esthajnal' hiányának, mellyen előbb gyakran sajnálkozám. Mert, az éjszakiabb népeknek mondvá, a' déli tartományokban néhány perczczel nap' nyugta után nyomban koromfekete az éj, 's az esti szürkület' bájos fény-homály vegyülete ismeretlen. A' Dairi' palotáján világítva voltak az ablakok, 's nem sokára örvendő zaj hallatszék felüle. A' megszaladás' idejét elérkezettnek véelve magammal indítám Yoridalát. Kimegyünk az ajtón, becsukám a' lakatot, 's a' kulcsot az alvó tömlöcznök' nyakába akasztám. Indulánk, de

épen ekkor nyakon is ragadtatunk. Yoridala elsikoltá magát.

„Ki vagy, ki e' leányt el akarod rabolni?“ szól lassan döbögve egy erős férfi-szózat. Én szó helyett megragadám a' kérdőt 's földre terítém; de hamar megragadtatám én is, 's két férfi' karjai közt érzem magamat.

„Halál' fia vagy, mihelyt motszansz!“ mondanak azok, pillanat alatt megkötöztek 's Yoridalával tovább akartak illanni. De a' leány rimánykodott, térdre esett 's mondá: nélkülem inkább hal mint megy. A' rablók kénytelenek voltak engemet is magokkal vinni; annál inkább, mivel a' Dairi' követei elértek már a' fogházhoz, 's a' tömlöcznököt ott nem találván, a' lakatot erőszakkal üték le. Szerencsénkre nem tapasztalák hiányunkat; mert az ott alvó személyt Yoridalának vélték 's a' Dairi' elébe vezették. Némán mentek a' palota felé, mert a' Dairi' kedvesének tisztelete hallgatást kíván; de három ágyúlövés jelt ada annak érkezéséről, 's a' palota' minden világa, mintegy varázsfuvással, eloltatték. Mert a' Dairit halandó szemnek nem szabad látni, még annak sem, ki a' kegyelmek' legnagyobbikára méltattaték.

Mi csöndesen folytatók tovább utunkat: kötél-létrá' segedelmével a' kertfalakon átléptünk, 's kis idő múlva az öbölnél álltunk. Itt Yori-

dalának hajóra kellett lépnie. Én nyomában voltam. A' hajó elmozdították a' parttól; kiterjesztettek a' vitorlák 's nagy hamar a' tenger' szabadán hintálódtunk. Gyertyát csak ekkor gyújtottak a' hajó-szobában.

Mindeddig nem tudtam, kik között vagyok, 's mi sors vár reám. Szólni tilos volt; elmaradnom nem volt szabad. De én annyira gyermekké lettem, hogy minden mormogás nélkül követtem Yoridalát. Mikor gyertya gyújtaték, még nagyobbnak találtam a' mesét. Két álarczos férfi volt körülöm; az egyik fekete, a' másik már ősz hajú. Kérdőre vettem, minő öszvefűggésben vagyok a' leánnyal?

„Ő nekem kedvesem — felelék én — 's adott szava szerint jövendő nőm.“

,Abból misem lehet! — felele a' fekete hajú álarczos, levéve álarczát — a' leányt én teszem hitvesemmé.“

Én csikorogtam fogaimmal, Yoridala hozzám simulva így szólott: „Akárki légy, férfiú, tisztelned kell a' kebel' szent tüzét. Én neked gyűlölséget esküszöm, ha szerelmem' megtörésére kényszerítenél, melyet ezen ifjú, Mendizano bír.“

,Igen elhatározottan szólsz, leány — mond a' fekete, 's arczvonásiból előttem némileg ismeretes férfiú — de én nem akarok mindjárt el-

ijedni tőled, hanem kényem szerint teendek, 's neked engedelmeskedned kell.'

„Úgy van, leányom!“ szólt az ősz férfiú, rezgő ismeretes hangon. És Yoridala ellágyúlt szívvel kezdte a' hangokon könyözni. Nagyon megilletődtem én is; mert a' hangok Goriéihoz igen hasonlítottak. „Ne sírj, leányom — folytatta az ősz — én neked atyád leszek!“

Yoridala az ősz' kebelére hullott; én mindkettőjököt tartám.

„És te jótakaró atyád' szaván meg fogsz nyugodni; én téged férhez adlak, és pedig ahhoz, kit szíved ohajt. Válassz itt, vagy halaszd másorra és máshová a' választást.“

„Nyomban választok!“ felelt Yoridala, 's az én jobbjomat fogta meg.

„Légy tehát don Garcias Mendizanoé; atyád' áldása frígyeteken!“ szólt az ősz, levette vékony álarczát 's atyánkat ismerők meg benne, atyánkat mondom, mert e' pillantat óta Yoridala' kezét bírom. — Sokáig csüggtünk a' kedves öregem, 's lassan meheténk annyira, hogy történeteit elbeszéltecsük vele. Igen röviden monda most el azokat, mint szabadult ki megfogói' kezéből, mint hagyá el Japánt, miután Yoridalát, a' szintefogottat, kezére nem nyerheté; mint jutta el Khoreába, hol hajdani kereskedő társától; a' velünk lévő férfiútól, jól fogadtaték, 's most attól

Meakóba hozaték; mint tanulák ki Yoridala' fog-ságát, 's mint szabadíták ki azt. Ez utolsóban én is társ valék, 's nagyon örvendénk a' szerencsés találkozásnak.

Vígan lettünk a' hajón 's örömünket csak az háborítá, hogy Yoridala éjszél után a' tengeri betegséget megkapta 's 48 óráig rendkívül rosszúl volt. Ekkor egyik kis szigetnél kikötöttünk 's hajónkat friss édes vízzel megraktuk. A' kis nyugalom 's száraz levegő meggyógyíták Yoridalt, a' többé bajába vissza nem esendőt. Így Khorrea helyett Kantonba vitorláztunk, hol a' partra hajnalba szálltunk ki. Itt imádta Yoridala utoljára a' felkelő napot. Mert, noha épen nem kényszerítém, kereszténnyé kívánt lenni, 's harmadnap Kantonban vízzel le is önteték.

Csak ez volt hátra hogy őt nőmmé is tegyem. Megkértem e' végre kezét magától, atyjától, 's mindenik igent monda. Nankin mellett egy e' célra fölütött bíbor-sátorban korán reggel esküvők szerelmi hűséget a' legkedvesb leány, 's az ég' áldása bőven szállt reánk. Gori, a' kedves öreg, elhagyta örökre Japánt, 's már igen otthon érzi Lisbonában magát; de hegyi lakomat, a' Cintra hegység' egyik szép pontján, többre becsüli a' városinál. Nyelvünket is töri némikép, de unokáit japáni szavakra tanítja, 's rendkívül örvendez, ha azok megértik őt.

Így derült ki a' japáni zivatar, mely —
mint hírből kitanultam — a' meakói tömlöcztar-
tónak, ki egy évre első tanácsnok lön a' Dairi-
nál, majd legtöbbet használt. Én Yoridalámmal
igen boldogul élek, ki azonban nap- hold- csil-
lagait most is háborítatlanul 's örömmel nézi,
sőt buzdításomra japáni dalt is dalol feléjük. 'S
ki ne is mondana dalt a' naphoz? —

Melly a' szemeket sugarakkal örvendezteti meg ;
A' természetet jéghidegnek lenni tiltja ;
'S az isten-crő' leghatalmasb kinyomása !

VAJDA.

ÁMOR ELLEN.

Gyűlölöm Ámort, mért nem lődöz az állati nemre,
Mért egyedül szívemet sebzi nyilával a' vad.
Nagy csoda, hogyha isten kinez embert, 's vajmi dicsőség
Hogyha szegény fejemen nyer diadalmi babért !

SZÉKÁCS.

S Z Ó Z A T.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar ;
Bölcsőd az 's majdan sírod is,
Melly ápol 's eltakar.

A' nagy világon e' kívül
Nincsen számodra hely,
Áldjon vagy verjen sors' keze,
Itt élned, halnod kell.

Ez a' föld, mellyen annyiszor
Apáid' vére folyt;
Ez, mellyhez minden szent nevet
Egy ezred év csatolt.

Itt küzdtenek honért a' hős
Árpádnak hadai,
Itt törték össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
'S elhulltanak legjobbjaink
A' hosszú harcz alatt.

És annyi balszerencse közt,
Olly sok vizsály után,
Mégfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e' hazán.

'S népek' hazája, nagy világ!
Hozzád bátran kiált:
„Egy ezred évi szenvedés
Kér éltet vagy halált!”

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiába onta vért,
'S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a' honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő,
És olly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, melly után
Buzgó imádság epedez
Száz ezrek' ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell,
A' nagyszerű halál,
Hol a' temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

'S a' sírt, hol nemzet sulyed el,
Népek veszik körül,
'S az ember' millióinak
Szemében gyászköny ül.

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar,
Ez éltetőd 's ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A' nagy világon e' kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors' keze,
Itt élned, halnod kell.

VÖRÖSMARTY.

A' REMÉNYHEZ.

Nincs halandó szemnek égibb,
Mint bájképed, oh remény!
Ah de minden a' mit ígérsz,
Gyarló, földi tünemény.
Kába én, hogy úgy öleltem
Szívigéző álmidat!
Mellyet égbe építettem,
Összedultad a' hidat.

Most a' fényhonból kizárva,
Hol örök tavasz virúl,
Messze végtelenbe sírok
Bús hazámnak partirúl,
'S irgalomnak nincs hajója
A' sötét sors' tengerén,
Melly áttenne olly világba,
Hol való lesz a' remény.

BAJZA.

HATTYÚDAL.

Hamvadsz , hamvadsz égi tűz keblemben ,
Már hevednek végső lángja lebben ;
És utánad hervad ifjúságom ,
E' kies föld többé nem világom.

Elborúl a' hosszú éj felettem ,
Mellyben álmom' hűs ágát vetettem ,
Benne nincsen szép öröme pálya ;
Benne nincsen fájdalom' homálya.

Benne nyugszik szenvedély' viharja ,
Mély nyugalmát hú 's kéj nem zavarja ;
Még sötétje' sűrű fátyolán át ,
Bájos kék szem nem lövé sugárát.

Elfelejttem ott a' lángszerelmet ,
Mellynek kéje üdvre nem emelhet.
'S bár mi bájló , sujt ezer kínokkal ,
Míg utolsó óhajtasom elhal.

Sírban álmok' végtelen nyugalma ,
Ott elalszik fájdalom' hatalma ,
'S túl az ég , melly kedvesem' szemével
Egy lázurszín' pompájába' ké kell ,

Ott bujából felderül a' lélek,
 'S rózsalakban új szerelmet élek.
 Rózsalakban boldog új szerelmet,
 Millyre földi vágy 's baj nem emelhet.

'S te, ki bájlón lengél el felettem,
 Kit a' földön hön 's tisztán szerettem,
 'S te, ki földön tölem elszakadtál,
 Feltalállak csillagok' lakánál.

GAAL.

HONI BŐSÉG.

V an, haza, dús legelőd, iparágod, marhatenyésztés;
 Nincs föld, mellynek több czímeres ökre legyen.

SZENVEY.

HUNYADI LÁSZLÓ.

É n szívből szeretém, de gyűlölték ellenim a' hont,
 'S mert azt nem lehetett, engemet írta vasok.

CZUCZOR.

EGY ALVÓ KISDED FÜLÖTT.

Boldog álmok' bájölén
Szunuyadsz, kedves gyermekem,
'S láttod gyermekálmaim'
Híjja vissza énnekem,

Kebleden szent nyugalom
'S tiszta emberbélyeg ül,
Nincs még összedúlva rút
Önzés' gerjedelmitül.

Életgond' jeges szele
Nem fagyasztja éltedet,
Lét' szűz 's tiszta reggele
Lakja boldog kebledet.

Tettetés 's kaján harag,
Mikkel küzd e' földi lét,
Még pokollá nem tévők
Kis szived' derült ogét.

Álmodd, álmodd, míg lehet,
Boldog gyermekálmidat,
Majd zúg a' való' szele,
És a' gyermek fölriad!

És könyez, hogy életét
 Hű dajkája' fűrtivel,
 Böleső' lágy párnái közt
 Játszva nem tölthette el.

Vagy hogy gyöngé bimbaja
 Míg virággá nem nyílott,
 Egy korább halál' derén
 Jókora el nem hervadt.

TÓTH LŐRINCZ.

EMLEKKÖNYVBE.

Ha van erény földön 's van díj számodra, szelídség!
 'S szívbeli jószágna van becse ember előtt,
 Úgy te, nemes hölgy, boldog vagy, sőt emberi kéjen
 Túl, boldogságod csak magad által erős:
 Isteneid neked áldozatidra önérzetet adtak,
 Drágábbat kincsnél, angyali műveidét.

VÖRÖSMARTY.

A' MAGYAR.

Miglen imádta Hadúrt, hősnép vala, fegyvere villám;
 Most szelíd istene van 's ím pulya, gyáva, kevély.

SZENVEY.

EGY KOPONYÁBÓL KÉSZÜLT BILLIKOMRA.

Angolból, lord Byron után.

Ne rettegj! el nem tűnt eszem;
Elők közt ritka koponya,
Mellyből, miként belőlem itt,
Nem ömlik izetlen soha.

Szerettem, ittam, éltem, és
Haltam, mit a' sors rád is szab;
Tölts-meg 's ne félj megbántani,
A' férégszáj még undokabb.

Jobb serlegképen hordanom
A' tűzitalt, melly istenit,
Mintsem táplálnom föld alatt
A' férgek' nyálkás fajzatit.

Hol egykor elmém tündökölt,
Most másokét ébresztem én:
Bornál jobb pótlék nem lehet
Az eltűnt agyvelő' helyén.

Míg bírsz, igyál! Ha mint magam
Elhaltatok mind, majd kimeant
Sirodból is más nemzedék,
'S veled szintén örvendhetend.

'S így míg az élet' napjain
 A' fők olly gyakran ártanak,
 Portól 's a' férgek' éhitől
 Megmentve tán még hasznosak.

LUKÁCS MÓRICZ.

JÓ ÉJSZAKÁT.

Kedvesid' ha elhagyod,
 Mondj nekik jó éjszakát;
 Kivánd: ég derítse-fel
 Rád és rájok hajnalát.

Mert a' nap letűn 's reád
 Zordon éj sötétedik,
 'S reggelért, melly egybehoz,
 Senki nem kezeskedik.

'S ah ha egy kedves viszony
 Búcsuzatlan elszakadt,
 A' szív kétszer olly nagyon
 Sínli a' fájdalmakat.

BAJZA.

IDŐSZAKOK és KOSZORÚK.

I

Ádria tengernek főnforgó habjai

Vajjon olly nagyok-e mint szemem' árjai?

Zrínyi.

A' kics Abaúj' szélén, ott hol az a' zemplényi megyébe nyomúl, látszik egy domb, közepette egy termékeny rónának; a' dombon, magányosan, egy csak félig kész, vakolatlan ház; néhány ablaka téglával berakva, néhány másnak hibázó üvegtáblái helyenként papirossal pótolva. A' ház' udvara mögött egy kert, 's benne viola és emlénynyel beültetve egy sír, alatta egy fejeér kőnek. A' hely' neve Széphalom.

A' fejeér kőhöz támaszkodik egy nagy szépségű lény: emberalakú, de földfeletti tekintettel; vonásiban az a' véghetetlen nyájasság és jóság, melyeket nemtőnél gondolunk. A' kiknek megjelenik, Honszellemnek nevezik őt.

'S kétes derű vala írva képére, 's nyomai hosszú keserűségnek. 'S megszólalt:

„Gyéren tűnnek fel örömeim, mint föllegek közt itt ott egy tiszta fény; 's épen azért még drágábbak, még becsesbek. Fájdalmim pedig nagyok és sokak.

Volt idő, midőn engem az én népem elfelejtett. Szomorú idő, 's tizszerte szomorúbb, mert egy nagy korra következett; korra, melly szakadásaiban is erős, szenvedéseiben is bátor, hű magához nyomtatásában: meghasonlás és háború, árulások és inség közt feunkölt érzésű vala, 's koszorúzott az értelem' virító ágaival.

De e' kornak is eljött órája, és letűnt. Pázmánt a' hon' határain rég letevék a' sírba; Zrínyi' kobzának hangjai hallatlanul zengettek el az Adria' szélveszei közt; Murány' ura és urnéja örök nyugalomra hajlottak, 's utánok Murány' éneklője is.

A' nyugalom évei elzsibbaszták, nem üdíték föl népemet. Én neki álmaiban sem jelentem meg. Ott ültem kedveseim' sírja fölött; 's körültem a' magyar birodalom sírkert, mellyben csak árnyékok lengettek föl 's alá. Azoknak kelle lenni, különben mint lehete, hogy nem ismertek meg engem, és én nem ismertem meg őket? “

II.

Múlik az éj, virrad.

Bessenyei.

Örömnek könyei folyják el szememet.

Barcsai.

„Miként puszta fenyéren is terem olykor egy egy illatosabb virág, úgy született a' szendergő időnek is néhány fia, kiknek füleibe áthatának a' rég elhagyott szószékek' dörgései, feledésben porló lantok' zenéi, 's a' vérmezők' riadalmai; 's e' hangok, majd nyájasan és bájlón, mint Memnon' szobrában a' kelő nap' sugárai, zengének vissza kebleikben; majd ismét fájdalmasan, mint ugyan abban az estveli nap' vérszínben leáldozó tüze. E' viszhangok illeték az alvók' füleit, fölébreszték, kiknek volt, sziveiket; 's az ivadék támadozott; és sápadt arczaimon is rám kezdé ismerni, mint midőn távol és rég látott barát' vonásin emlékezünk vissza rég elmúlt viszonyokra.

Átrezzent lelkemen a' gyönyör. Az én népem kimondta nevemet, 's a' név elismertetett szerte a' haza' földén.

'S egy hatalmassal lön harczom. Felkölt ellenem, mert bálványnak tartott, álistennek. Céljai szentek, de nem jól választva az eszköz, 's nem jól értve a' cél maga. Én küzdöttem; 's velem a' lelkek mind; 's az én ellenem engedett.

Az én nevem pedig tiszteletes lön e' földön minden jók, 's félelmes minden nemjók előtt.

A' korona újra ragyogott, 's örömjaj hangzott végig birodalmamon a' Krivántól az Ádriáig, 's Pozsonytól a' székelyek' földéig."

III.

, Hamvamat a' maradék áldani fogja, tudom.'

Kazinczy.

„Új kor derengett. Kor, melly nyelvemet érteni, érzésimet viszonzani dicsőségnek tartotta.

Te hű serege nyelvem' papjainak, mellynek neve e' négy folyó közt elhangzani nem fog, legyen üdvöz emlékezeted! Te védő kart nyújtál a' szegény leányzónak, ki megvetve, eltaszítva 's idegen rabságban, nem merte felvetni tündérszeme' pilláit, nem, mutatni arcza' rózsáit. Általad fényre vonva, népem megismerte menyasszonyát, kitől áradandó leszen reá minden boldogság. Áldás reátok 's nevetekre fény!

De nem volt előttem nagyobb, nem kedvesebb senki náladnál, ki itt enyészél a' sirban. Mosolyogva nyílt meg előtted az élet, meg egy fényes pálya, a' földi javak' sokféle varázsival édesgető. Isten veled, te fény, kényelem 's minden földi jó! — mondád — én független maradok tőled, hogy egy istenné' rabja lehessenek. 'S tapsolának a' jók, 's áldozatod kedves volt; a'

tieid pedig szántak, 's hűségedet betegségnek mondták.

Azonban jött a' meggondolatlan barát, 's körülveve. Te megintéd őt, korholád, és hallgatl. 'S megragadott a' sors iszonyú kezével..... De lelked erőt vön a' honszerelemtől 's nem csügged. Negyven éve virúlt el életednek, 's halántékid már őszbe borúltak, viritó tetemeid öszveasztak..... De fentebb és fentebb loboga kebledben a' világ, melly szemeidnek nem loboga. 'S megszülemlék az eszme, mellyel új birodalmakat valál elfoglalandó nyelvemnek.....

Megjelent végre a' szabadulás' órája, 's te kiléptél ismét a' föld' színére. De a' melly ivadék ismert vala, rég elfeledett, az új ellenben nem ismert téged.

Te pedig hozzá fogtál a' nagy munkához. Irtanod kelle 's rontanod, hogy építhess; és korod fellázadt ellened butaság' és makacsság', irígység' és dacz' minden fegyvereivel. Árulónak szidalmazta téged, a' hűvet; rontónak az alkotót; őrzöngőnek a' bölcsset; tilalmakat akart szórni ellened, a' jótevő ellen; üldöze, rágalmazza, követ emele minden kicsiny gyarlóságod ellen: te pedig beburkoltad magadat rendületlen hited', eltökélt nagy szándékod', 's tűró bölcseséged' palástjával, 's hagyád magadra hullani a' köveket, és — építettél.

Zászlód alá esküvék egy újabb, lelkesebb sarjadék. 'S követé az úttörőt. Az egyesült erő új századot teremte; a' század pedig el nem ismerte teremtőjét. —

Itt szenvedél te, e' rideg falak közt. A' haza' gondjai közt elfeledéd magad', el háznépet. Bevontad ablakidat, hogy ne lássa senki, mint nem találhata hitvesed egyebet, mint a' mi egykori legszegényebb jobbágyod' asztalán is áll. Lelked békén tárte saját inségedet, 's nem jajdult el, csak midőn gyermekidet pillantád meg. 'S mind ezt érettem.

Azért nem volt előttem és nincsen nagyobb, sem kedvesebb senki náladnál, ki itt enyészél e' sírban. —

Most házad üres. A' harmincz évi örömek' háza, nemzeti haladáson kelt örömeké, 's a' harmincz évi gyötrelmek' és jajok' háza üres és puszta. Mert mit nekem annak mostani lakója!

Vagy inkább, fájdalom nekem, ez idegen lakók miatt, 's jaj mindnyájatoknak, kik ezt látjátok és tudjátok, és segíthetnétek; de nem rázkodik meg lelketek, és nem szánakoztok még a' síron túl is a' nemesnek árváin, 's nem boszúljátok meg a' szerencsétlennek emlékezetét; ki ha láthatná házát, és benne nem özvegyét és gyermekeit, hanem ez idegen háznépet: el-

fájdulna a' kidobogott szív, 's a' halott mélyében sülyedne sírjában."

IV.

'S ha kik szavamra buzdulatba kelnek,
Jutalma nyílik e' szorult kebelnek.

Kisfaludy Károly,

„Lelkes férfiak lépdeltek az úttörő' nyomain. Váratlan fényben, új csillagként a' borongó egen, tűnt fel Miklának dalosa. Így még nem zenge magyar lant. Dicsőség lengett fejére, közös a' nagy úttörőével. De a' mi ki volt víva az ész's a' szépnek istennéje előtt; a' sokaság tagadta, nevetekre szégyent torlaszta.

Az oktalan, a' hálátlan nép! Így támadt fel a' zsidó nép is vezetője ellen.

'S új segedelmet küldö a' jó ügyek' ura.

Egy régi háznak, mellyből nyolcz század alatt egész egy had vérzett a' csata' síkján, fiai közül az utolsó, gyilkolója lön anyjának, születése által. Az apa' haragja lebegett a' bölcső felett; az csinála a' heves, de lelkes, de angyalijó gyermekből veszett fiút, az űzte csatákba, ki a' rideg életbe, inségbe. De mind ez nagy iskola lön neki. Fölebredt lelkében az ész' hatalma, föl keblében a' honszerelem' édes-keserű szenvedelme.

Ő pedig az úttörő' zászlóihoz állá.

Sok alakú, gazdag szellemének ereje felkölté megint az elcsüggedt, vagy készantag elfordított, elszórt, megvesztegetett figyelmet. Új mezők nyíltak a' magyar lantnak; új élet keletkezék a' színpadon. A' sokaság érze valamit, mit az előtt nem; az avatott felfogta őt, és áldá. Elszántsága és ereje új kedvet 's ösztönt öntének társaiba; biztatásai új bajnokokat nevelének az ügynek.

Az ő évtizede koronázza a' múltat, 's kezdője egy szebb jövőnek.

A' színre néztem; a' szó honi volt, de idegen: ember, érzés, hang; betekinték a' lyányka' csendes hajlokába: honi volt mit a' fül hallott, de a' léleknek idegen. Ő magadat tüntete fel, oh nemzet, színeden; a' lyányka téged láta és halla; és téged kezde érezni. 'S a' kor hevült tőle, 's lassanként nem hallá többé az ócsárlókat, hanem hinni és reményleni kezdett.

Boldogok, kik látják kikelni a' magvakat, mellyeket hintének!

Tőled, hű fia népemnek, ez öröm megtadgatott. Kora sírba szálltál, miután a' sors' keze megenyhült vala már feletted, 's napjaid elért függetlenség után 's nemzeted' tapsai közt derültebben folytanak már, 's éjjeleiden nyugalom lebegett. Sírba szálltál küszöbén egy új, nyíló időszaknak, mellyet te is segítél támasztani; de

az szépen virít, elszórt magvaid kikelnek; a' remények, mellyeket szíved' szent hitében neveltél, teljesednek; 's kiket buzdítál, a' férfiak, dicsőséggel váltának fel a' pályán.

Te pedig mind ezeket nem érhetted; nem örülhetél a' jókkal, nem munkálkodhatál tovább az erő- és lángésznek melletted feltűnt emberivel. Azért emlékezeted fájdalommal párosulva él szívedben, 's mind azokéban, kik téged szerettek.

V.

Áll a' Parthenon.

Panegyricus.

„Az én sugallásim nem voltak hasztalanok.

Együtt a' haza' atyái. Panaszim előtörték szíveikből, buzdításim ömlöttek ajkaikról. Fölkél fia egy felejtethetlen férfiúnak, 's leteszi áldozatát a' legszentebb ügyért. Meglepetés, bámulat, öröm köti le a' nyelveket; de szólnak az arczok' vonásai 's a' könyűk, mellyek a' nagy tettnek folynak.

'S a' bajnokot bajnokok követik. Füstölög az oltár. Áll a' Parthenon.

Hála, mert nemzetemről le van törölve az önzés', a' szűkkeblűség' szennye; le, általad, hős-faj, mellynek neve bájhang lesz a' népnek, míg élni fog e' földön; és nagy leszen a' világ előtt: mert nagy az, ki eszméért áldozni tud.

'S nappallik e' birodalom felett.

Nem voltak tehát hiába téve a' nagy munkák, hiába hullatva a' veritékek, sírva könnyei, váltva a' keservnek és örömnék; nem szégyenült meg e' gyermeki bizodalom, 's a' százados reménység betelni indult. A' nemes tudományok megszólamlanak nyelvemen; 's van, ki meghallgatja a' szólókat. 'S közöttök ott az áldozattevő is; munkál és fárad, küzd és ví, tollal és tettel, éj és nap.

Oh mikép háláljam meg neked ezt, hű fia nemzetemnek ? “

VI.

S feltámatt a poorhad.

Régi krónika.

„A' szép hajnali eget felhők borítják. Az irígység' és meghasonlás' szörnyei dúlnak hajlokimban. 'S kíséretökben ledérség és gög, áltudás és önhittség, feledése minden nemesnek, tapodása minden szentnek. Az én ügyemnek nem voltak veszélyesb ellenei mint e' had. Az én színeimet hordja zászlóin, 's ezek alatt öldös; engem hord ajkain, és kudarczot áraszt rám.

A' te elleneid, úttörő, ki e' sírban hamvadsz, nem hívének benned. Ez a' nép pedig hisz bennem 's az én védeimben. Hanem elárul engem, és gázolja őket azon rút érczért, mellyet

csak dicső czél nemesít. Ezt készek ők minden áron vásárlani.

Azért borong felhőkkel hómlokom, 's keseríti bú örömeimet.

Te pedig, úttörő, lengd körül türelemmeddel azokat, kik hozzám hívek, 's szent ügyemhez. A' te emlékezeted, melly nekem kín és öröm, tanítsa őket a' nemes tettek' örömei felett tűrni, a' méltatlanságokat megvetni! Úgy ők örökké fognak érteni engem, 's a' felhők oszlani."

TOLDY FERENCZ.

D A L.

Szelíd emlékezet, mint föld felett az ég,
Lebeg virányidon, oh játszi lengesség!
Daloltam ifju lányt és pásztórérzetet,
És büntelen reményt szálló időm felett.
A' lány' hamvvedrinél kihalt víg énekem,
Komoly való szívet adott a' sors nekem.
Majd rólam is dalol a' párka egykoron,
'S örökre hervadok halotti álmokon.
'S ha majd e' hő kebel lesz síri martalék,
Ki mondja, hogy én is vérző szívű valék?

ERDÉLYI JÁNOS.

A' HOLT MÁTKA.

Hű lányka halva van, szép arcza hervadoz,
'S az ifju elrohan bús sírok' halmihoz.
'S a' sírokon ledől, keserve mély, nehéz,
'S kel újra, mert felé int ismert drága kéz.
Szél szárnyon egy alak lebegve hívja őt,
'S átfutja a' hegyet, át a' kopár mezőt;
Jól ismert szép alak, jól ismert szép szemek,
És arcz, de nem piros, és kéz, de nem meleg.
Szétszórva lengenek hajának fodrai,
'S mint hárfa zengenek jégajka' hangjai.
Az ifju, karjait ölelve tárja szét,
'S követve üldözi elvesztett édenét.
Körüle vad, sötét éj' holló szárnyai,
'S hús széllel zörgenek kupresszek' lombjai.
'S hol messze bércz alatt mély sírpatak zuhog,
A' kedves kép után őrvongve tántorog.
Még egyszer látja őt túl bérczek' orminál,
Kinyújtja karjait — 's a' mélyben sirt talál.

TÓTH LŐRINCZ.

A' V Á N D O R.

Schiller után.

Gyöngy tavaszban állt világom,
Hogy bucsút vevék atyám'
Hajlokátul 's ifjuságom'
Víg játékkit benn hagyám.

Édes hittel od' engedtem
Örömemet, javamat —
'S gyermek-ésszel megkezdtem
Nagy zarándok-útamát.

Mert remény és egy sötétes
Hitszó lelkem' tüzelé:
„Menj — sugá — az út nem kétes,
Menj folyvást kelet felé.

Útadon majd, jó halandó,
Egy arany kapuhoz érsz,
Földi üdv itt nem mulandó,
Mennyben léssz, ha itt betérsz.”

Jött nap, est; 's én meg nem álltam,
Lépéseim sebesek
Voltanak, 's még nem találtam
Azt meg, a' mit keresek.

Száz hegyek, folyók 's viszályok
 Torlasztának gátokat,
 'S én folyók 's vad árdagályok
 Felett vertem hidakat.

'S jöttem egy folyam' partjához,
 Melly keletnek ömledett,
 'S bízakodva fonalához,
 Ösztönöm belöktetett.

A' habok ált' utoljára
 Egy tengerbe vitetém,
 Mellynek végtelen határa,
 'S a' czélt itt sem érhetém.

Ah! e' czélnak nincsen útja;
 A' menny e' föld' hantjait
 Szüntelen 's örökké futja,
 És az ott nincs soha itt!

SZENVEY.

NEMZETI KINCS.

Göggel néz le reánk a' külföld 's mond: „Vasutad nincs!”
 Van becsesebb kincsünk, a' neve vas-türelem.

NAGY IGNÁCZ.

MELLYIK JOBB?

Tán annak is igaza van,
Ki szőke lányt szeret,
De százszorta inkább, ha ki
Barnával fog kezét.

Milyen dicső egy alkotmány
Illy barna lány, ha szép,
Azt már csak látni kell, az egy
Valódi bűvös kép.

Hajának gyásza, mint az éj,
Fehér kebelre száll,
Szemének villanására
A' szív 's az ész eláll.

Hát még ha jó, hát még ha hív!
Az ám az isteni;
Azt bírni annyi, mint az ég'
Üdvét megizleni.

Illy barna nemde tetszenék,
Illy szép, jó, hű? mi kár!
Illyennel nem szolgálhatunk:
A' barna csapodár.

HOLLÓ.

CSALÓDÁS.

Az estve' szép óráiban
Száll ének messziről,
Kedves leány gondolta azt
Szivünk' szerelmiről.

Hol vagy, felém ki lengeted
Fájó kebel' dalát?
Utánad én fölverjem-e
A' barna éjszakát?

Értem sohajt, ah mint tud ő
Lelkemre dallani!
Minő hatalma van szívet
Keservre gyűjtani!

De ah csalódás! A' leány
Felém nem is sohajt,
Bennem zugó szárnyú aeol-
Hárfája költe zajt,

ERDÉLYI JÁNOS.

Í D Á H O Z.

Nem mondom, hogy szeretlek,
Mi haszna mondanám?
Te szómra nem hajolnál
'S csak búmat toldanám.

Nem mondom, mint szeretlek,
Hol leluék arra szót?
Nem érez, a' ki érez
Szavakkal mondhatót.

Nem mondom, e' kebelben
Mi mély a' fájdalom:
Az ilyen fájdalomnak
Legjobb a' sírhalom.

CSABA.

NYÚGOTI NAPPÉNY.

Villámlik, dörög: a' haza vár jótékony esőre,
'S nyugoti napfénynél sújtja határit a' jég.

SZENVEY.

K I A Z ?

A' völgyeken 's a' bérczeken
Fölötted, oh hazám,
Ki virraszt égi ór gyanánt,
Naponnan éjszakán?
Szilárd, de olly szelídeden
Mosolygnak ajkai,
'S hatalma nagy, ha bár aczélt
Nem edznek karjai.

Mint langyos estve a' liget
Sötétes árnyain
Az illatos fuvalm, lebeg
Ön röptű szárnyain,
'S a' merre száll, 's a' merre leng,
Szent érzelem fakad,
A' szív dobog, 's szülő hona'
Szerelmiért dagad.

Ki az, ki fölken ihletett
Erényvitézeket,
Kik szólva 's téve győzzenek
Galád alnépeket?
Kik a' könyűt, melly a' szegény'
Arczán redőket ás,
Kegyes kezekkel törlik-el,
'S szűn a' siráncokzás.

Kik a' jogot, mint isteni
Parancsot, tisztelik,
A' durva kor' bilincseit
El szerte tördelik,
'S az éltető nap' útain
Kimérik az irányt,
Hogy süssön paloták fölött
'S kunyhókra egyiránt.

Ki az, ki visszabűvöli
Az ősi szittyahont,
Midőn nyelvét éleszti-föl,
A' kincsbecsű vagyont?
Értő fülekbe harsog a'
Törvény' szent hangja már,
'S bírósavára a' gonosz
Már is bűnbánva vár.

Kinek hatalmas karja az,
Melly, mint az áradat,
Kebelbe hat, szivet ragad
'S nem ismer gátakat?
Vad erkölcsöt szelídre vált,
Borúra hoz derűt,
'S homokká zúzza Vaskaput,
A' sziklabércz fejűt.

Ki az, ki ősz fürtű apák'
Szívének lángot ad,
Hogy ifjudó kebellet át
Öleljék a' hazát?
'S kiben bíznak jelenkorunk'
Ifjú reményei? — —
Az ébredő honszellelem az,
'S hatalma mennyei.

Czuczor.

FOGLALAT.

ACZÉLMETSZETEK' MAGYARÁZATA.

BAJZA.

JELEŇ ÉS MULT	lap. 301
ŐSZI DAL	310
A' REMÉNYHEZ	378
JÓ ÉJSZAKÁT	384

CSABA.

A' HŰ LEÁNY	235
GYÁSZ ÉS REMÉNY	302
IDÁHOZ	401

CZ.....

A' FALUSI KIS LEÁNY PESTEN	47
NYILATKOZÁS	52
NÉPDALOK	97
REMETE PÉTER	172

CZUCZOR.

A' LEGSZEBB ÉNEK	3
HUNYADI JÁNOS	56
KONT	135
HUNYADI' HALÁLA	224

FOGLALAT.

RÉVAI	lap. 232
SZÜZ MARGIT' ÁLMA	296
HUNYADI LÁSZLÓ	380
KI AZ ?	402
ERDÉLYI JÁNOS.	
AZ ÁLOM	295
A' CSÓNAKOS	303
DAL	395
CSALÓDÁS	400
FÁY ANDRÁS.	
A' KÜLFÖLDIEK	183
GAAL.	
VERHOVINA	143
HATTYUDAL	379
HOLLÓ.	
A' HOLDHOZ	140
MELLYIK JOBB ?	399
KOVÁCS PÁL.	
ROMÁN ÉS NEM-ROMÁN	59
LUKÁCS MÓRICZ.	
.....NÉHEZ	6
EGY EB' SÍRJÁRA	181
TUDÁS	233
EGY KOPONYÁBÓL KÉSZÜLT BILLIKOMRA	383
MAKÁRY.	
PÁLYAKÉP	231
NAGY IGNÁCZ.	
NEMZETI ERŐ	142

FOGLALAT.

A' KULCS	lap. 230
NEMZETI KINCS	398

PINTÉR ENDRE.

AZ UTOLSÓ OBEHITA	108
-------------------------	-----

SZENVEY.

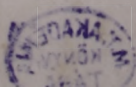
HAJDAN ÉS MOST	51
ZAGYVA	141
AZ URÁCS	178
BUDAPESTI HÍD	182
A' KORSZELLEM	304
AZ IDEÁLOK	305
HONI BŐSÉG	380
A' VÁNDOR	397
A' MAGYAR	382
NYÚGOTI NAPPÉNY	401

SZÉKÁCS.

TYNNICHOS	49
A' SZERELEM' DALNOKAIHOZ	55
EMBER 'S EMBEREK	139
ESDEKLÉS	178
HAJNAL ÉS ÉJ	180
A' FÖSVÉNY	182
A' HELÓT	223
APÁINK	230
A' BARLANGBÁN	232
ÁMOR ELLEN	374

SZONTAGH.

PÁLYAKÉP	7
----------------	---

FOGLALAT.

TOLDY.

IDŐSZAKOK ÉS KOSZORÚK lap. 385

TÓTH LŐRINCZ.

IDA' SÍRJÁN 50

A' VÖLGYI HÁZ 57

VISZONLÁTÁS 179

A' CSALÓKA TÁVOL 309

EGY ALVÓ KISDED FÖLÖTT 381

HOLT MÁTKA 396

VAJDA.

YORIDALA 311

VÖRÖSMARTY.

A' SZEGÉNY ANYA 142

ORLAY 236

EGY KÉPSZOBORRA 304

SZÓZAT 375

EMLEKKÖNYVEBE 382

HIBÁK.

199.lap. 15.sor. *Anyagoska* helyett olvasd *Anyagosak*.

244.lap. 19.sor. *ledrágább* helyett *legdrágább*.

